

קובץ גליונות

קובץ זכרון

גליון מיוחד

במלאות שנה להסתלקותו
של מרן רבנו זיע"א

אסופה מרתקת
של זכרונות
מבניו ומגדולי תלמידיו
ומאמר
כולן שויז לטובה

ברכת יישר כח!

יישר כח גדול

לכל השותפים הרבים שהשתתפו מגדבת לבס
לסייע בהוצאות הרבות בהוצאת קובץ זכרון זה
יהי רצון שזכות השותפות תעמוד להם
שיזכו שמרן זי"ע ימליץ טוב בעדם ויזכו
לשפע ברכה והצלחה בכל עניניהם

ברכת יישר כח!

יישר כח גדול לירידנו החשוב
הרה"ג ר' ישראל גולדברג שליט"א
מחבר סדרת הספרים
"כאיל תערוג" (ג' חלקים)
על עזרתו הרבה וסיועו הגדול
בהוצאת קובץ זכרון זה
יהי רצון שזכות לימוד התורה של הרבים
תעמוד לו לראות הלאה ברכה והצלחה בכל הענינים
ובפרט בח"ד שעליו עמל בימים אלו
בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'

מבצע מיוחד

שבת בר מצוה? שבת שבע ברכות? שבת גבוש?
הזמינו "קובץ גליונות" כשי לאורחים
במחיר מוזל במיוחד
השבת בודאי תראה אחרת
כשכולם לומדים ומעינים בקובץ גליונות
בברכה מרובה מערכת 'קובץ גליונות'

יש חתונה בבני ברק? עובר דרך בני ברק?

נוסעים מעיר לעיר מדי פעם?

אנו זקוקים לכם לסיוע בהעברת הקבצים

הבקשה תושמע במספר 072-2587402

והמעונינים לסייע יפנו למס' 053-3145900

לירושם קבוע למערכת ניתן להקיש 5 ואח"כ 4,

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעונינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם

ובכל עיני קובץ

ניתן לפנות למס': 053-3145900

פקס: 077-2092005

או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל

ניתן לשלוח בקשה

למערכת 'קובץ גליונות'

kovetz+subscribe@googlegroups.com

עדיף לשלם ולתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות,
או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-486

קהילות 073-2757000 שלוחה-4311

או בהעברה לבנק מרכנתיל-17 סניף: 745
מס' חשבון: 71262 ע"ש קובץ גליונות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
הקדישו ע"ג הקבצים את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

שלה	י"ט סיון	תצוה	י"א אדר א'		
קרח	כ"ו סיון	כי תשא	י"ח אדר א'		
חוקת	ג' תמוז	ויקהל	כ"ה אדר א'		
בלק	י' תמוז	פקודי	ב' אדר ב'		
פינחס	י"ז תמוז	ויקרא-זכור	ט' אדר ב'		
מטות	כ"ד תמוז	צו	ט"ז אדר ב'		
מסעי	ב' אב	שמיני - פרה	כ"ג אדר ב'		
דברים	ט' אב	תזריע	א' ניסן		
ואתחנן	ט"ז אב	מצורע-שבת הגדול	ח' ניסן		
עקב	כ"ג אב	חג הפסח	ט"ו ניסן	ויגש	ז' טבת
ראה	ל' אב	קדושים	כ"ט ניסן	ויחי	י"ד טבת
שופטים	ז' אלול	אמור	ו' אייר	שמות	כ"א טבת
כי תצא	י"ד אלול	בהר	י"ג אייר	וארא	כ"ח טבת
כי תבוא	כ"א אלול	בחוקותי	כ' אייר	בא	ו' שבט
נצבים - ראש השנה	כ"ח אלול	במדבר	כ"ז אייר	בשלח	י"ג שבט
וילך - שבת שובה - יו"כ	ו' תשרי	נשא - חג השבועות	ה' סיון	יתרו	כ' שבט
האזינו - חג הסוכות	י"ג תשרי	בהעלותך	י"ב סיון	משפטים	כ"ז שבט
				תרומה	ד' אדר א'

ברכת מזל טוב

לידידינו החשוב

מנאמני ביתו

של מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

הרב יוסף ערבליך שליט"א

יו"ר ארגון "למענכם"

לרגל שמחת נישואי בנו

הבה"ח משה יהודה ליב נ"י

מבחירי ישיבת בית מדרש עליון

עב"ג בלומה בורנשטיין

בת הרה"ג ר' בן ציון בורנשטיין שליט"א

ראש כולל נחלת משה בחיפה

יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן בישראל

על אדני התורה והיראה

לעילוי נשמת
מרת בילא בת
ר' יעקב רוזנגרטן ע"ה
נלב"ע כ' כסלו תשע"ז
תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' יעקב קאפל
בן יהושע דוד
רוזנברג ז"ל
תנצב"ה

לעילוי נשמת
הודיה בת נאוה ע"ה
נלב"ע ט"ז חשון תשע"ט
תנצב"ה

לעילוי נשמת
הרה"ח רבי דוד נחמן
בן רבי יעקב בלוי ז"ל

מחלוצי וראשי החינוך התורתי באר"י
קשור בלו"נ למרן רבנו
הגראי"ל שטינמן זיע"א

נלב"ע כ"ב כסלו
תנצב"ה

נתרם ע"י בנו איש החינוך
הרב מרדכי זאב שליט"א

ברכה והצלחה
לידידינו היקרים
יוסף ושרית מוצרי הי"ו
שיזכו לרוות רב נחת ושמחה
מכל ילדיהם נ"י

לרפואת
רפאל חיים בן נעמי פרומט
בתושח"י

דברי בנו הגאון הגדול רבי משה שטינמן שליט"א

מראשי ישיבת עטרת שלמה אריה - ירושלים

הנה בן רבנו הג"ר משה, זכה לגדול אצל רבנו ומשחר נעריו שם לבו על כל הנהגה ועובדה ששמע מרבנו, ומה גם שהיה המתחיל בעריכת החידושי תורה של רבנו. וכן כשלמד אצל הגרמ"ד הלוי סלוביצקי שליט"א כשהיה חוזר לשבתות לביתו ומספר מדברי הגרמ"ד היה רבנו מוסיף ומביא עוד מזיכרונות אודות גדולי העיר בריסק וכדו'.

וכן היה שליח של רבנו לשמור את הקשר עם בני משפחתו שנותרו לקרבם לתורה וליר"ש.

ובעשרים שנים האחרונות היה נוסע מידי יום ביומו מירושלים לבני ברק לשהות בבית רבנו ולהביא לפניו את השואלים דבר ה' ומבקשים עצתו.

וכן ליווה את רבנו בכל המסעות בחו"ל וכן בארץ ישראל בערים שונים, ובפגישות חשובות עם גדולי התורה והיראה, ואם נביא כל אשר שמענו מפיו היה נצרך חיבור גדול. ונביא כאן מעט מאשר סיפר, וזאת למודעי שהגר"מ קיבל מרבנו את דיוק הדברים וכפי שמוקבל בבית בריסק לספר עובדות והנהגות בלא תוספת ומגרעות אלא דברים כהויתם ובדקדוקם. [והרבה מן הדברים נכתבו ע"י בנו הרה"ג ר' ישראל אשר שליט"א]

וכפי שכתב הגר"מ בהסכמתו לס' כאיל תערוג. "כבר ידוע כי הנהגות גדולי ישראל וסיפורי יגעתם בתורה ודקדוקן והידורן במצוות, וחשוב כל מעשיהם במחשבה תחילה ע"פ הדין ההלכה. היו יסוד מוסד לחינוך בית ישראל ע"י גדולי ומאורי ישראל. וכן במעשיהם המסופרים בהזדמנויות ע"י אאמו"ר מן שליט"א שקיבל רובם מגדולי דור העבר, ובפרט מש"ב הגאון הגדול הג"ר שמחה זעליג זצ"ל ראב"ד דבריסק. אינם סתם סיפורי מעשיות אלא הלכתא גבריתא איכא למילף מהם להנהגה נכונה, ולהיות כל מעשה שהאדם עושה בהכנה מעיקרא שהכל ראוי ע"פ הדין והיושר. וכבר ידענו מכמה וכמה מעשים שאנשים נזדעזעו והטיבו דרכיהם ושפרו מעשיהם ע"י מעשים שקראו בעלון כאיל תערוג שיו"ל זה כמה שנים. וכעת הרב שליט"א המו"ל של כאיל תערוג נתעורר ללקוט פנינים ואמרות על גדולי הדורות שנשמעו מפי אאמו"ר מן שליט"א, ומסתמא יהי' מזה תועלת גדולה למבינים ולשמים את לבם על מעשהם, שלא יהיו כמצוות אנשים מלומדה, וישתדלו ללכת בדרכי אבות, ויאמרו מתי יגיעו מעשי וכו'".

עד היכן ניתן לחלוק

שמעתי מאאמו"ר זצ"ל שהוא שמע בעצמו מפי ר' שמחה זליג שהגר"א אמר לתלמידו ר' חיים מוולז'ין אתה יכול לחלוק עד הרמ"א מסברא בלי ראיות ומהרמ"א עד הטור אתה יכול לחלוק רק עם ראיות ומהטור ואילך אתה לא יכול לחלוק בכלל. ובהדגשה שהוא אמר את זה רק לר' חיים ולאחרים לא.

לחכות לראש הישיבה

בשנת תשס"ג בא אאמו"ר לשיחתו המסורתית בעשרת ימי תשובה בישיבת פונבז' כשהייתי באמצע שנת האבל על אימי ע"ה ועמדתי לפני העמוד בתפילת ערבית. ורגע לפני שהתחילו מעריב קרא לי מהר אאמו"ר ואמר לי שבשום אופן שלא יחכה עליו בשמו"ע ולא בקר"ש רק לראשי הישיבה. [ור' גרשון שכנראה הבין עשה את עצמו שהוא מתפלל שמו"ע עד שראה שאאמו"ר גמר]

סיעתא דשמיא

פעם אחד בא גביר לאאמו"ר ורצה לשאול את אאמו"ר שהיות ואנשי לב לאחים שכנעו אותנו לתת כסף לארגון שלהם. הוא רוצה לשאול את אאמו"ר האם זה חשוב. ואאמו"ר אמר לו שזה ארגון מאד חשוב וחשוב לתת להם כסף יותר מלבנות בית כנסת. והעשיר יצא בהתפעלות כיון שהוא רצה להמשיך לשאול את אאמו"ר ואביו נפטר והוא רוצה לתת סכום גדול מאד לע"נ אביו והוא מסתפק האם לתת את הכסף לארגון לב לאחים או לבנות בית כנסת ואת התלבטות הזאת לא אמר לאף אחד והיה סיעתא דשמיא לאאמו"ר לומר כן.

נכנס לבחון ויצא חסיד

כאאמו"ר נסע לאמריקה היו כמה "חכמים" שאוחזים עצמם מבינים בדיעותיו של הרב שך ניסו כל הזמן לקלקל ודיברו עם רבנים שם להוריד את הערך והתרגשות של אאמו"ר ור' אליהו שורי ג"כ קיבל כמה טלפונים מאנשים חשובים באר"י. ולכן ר' אליהו שווי החליט שהוא רוצה לבחון מקרוב את אאמו"ר, וביקש להיפגש עם אאמו"ר לבד. ודיבר עם אאמו"ר בחדר בארבע עינים ואח"כ יצא ואמר למישהו שיצאתי חסיד של הראש ישיבה נכנס לבחון את אאמו"ר ויצא חסיד.

רצון יראיו יעשה

לאברך ר' ... יש בת נכה בגלל שהורידו קצת מחוט השדרה ולכן היא צריכה להשתקם וניסה ללכת להרבה רופאים וג"כ נסע לחו"ל ולא התקדם הרבה ואח"כ שמע שיש במדינת צ'ילה רופא עם שיטה אחרת והוא אולי יכול להצליח. ור' אליהו שווי שהיה כל הזמן בקשר איתו לא רצה להמליץ על אותו רופא ושאל את אאמו"ר. ואאמו"ר המליץ על זה (בגלל שג"כ זה לא היה הוצאה כספית גדולה) וכששאל מה הוא יענה לר' אליהו שווי אמר לו אאמו"ר שהוא לא צריך לומר שום דבר לר' אליהו. והאברך נסע לצ'ילה ואכן התקדם בצורה משמעותית וחזר לארץ והמשיך את התרגילים בארץ. ואחרי תקופה של כמה חודשים נהיה עוד פעם בלחץ שהרופא מצ'ילה לא קורא לו עוד פעם, והיות ולאברך הזה יש לו מאוחדת עדיף ויש לו זכות לקבל רופא מומחה מעם הקופה בחינם לכן החליט לנצל את זכותו והזמין תור לרופא. והתור שלו היה בשעה 3:00. ופתאום לבו נקפו על זה ששום דבר הוא לא עושה בלי להתיעץ עם אאמו"ר ופה הוא לא שאל כלום לכן החליט בשעה 1:00 בצהריים לשאול את אאמו"ר ונסע לבני ברק בשביל זה. ואאמו"ר אמר לו שלא יסע לרופא המומחה. אמר לו ... והרי הרופא בצ'ילה לא מתקשר איליו להזמין איליו בשביל להתקדם עוד יותר. אמר לו אאמו"ר שיחכה עוד חודש. והנה ביום שנגמר החודש מאז שאאמו"ר אמר לו התקשר הרופא מצ'ילה להזמין אותו.

רב של כלל ישראל

יום אחד הגיע לאאמו"ר רב של רומניה של היום שהוא חסיד בעלז ורצה לשאול כמה שאלות בנוגע לרוסיה שאל אותו ר' יצחק לוונשטין למה הוא לא שואל את הרבי מבעלז אמר הרב ההוא שהאדמו"ר אמר לו ששאלות ששייך לבעלז לשאול אותו אבל שאלות שנוגע לכלל ישראל צריך לשאול את אאמו"ר.

עין הרע

פעם שיחקתי בחצר הבית ועלתה אשה ודיברה עם אמי ופתאום היא ראתה את אבא ואמרה לסבתא איזה ילד חסון ובריא ויפה יש לך ובאותו זמן אבא נפלתי ולא יכולתי ללכת אפי' פסיעה אחת. ואאמו"ר לקח אותנו עם עגלה לסטיפלר שיוריד ממנו את העין הרע.

תיסע לכותל

כשהגיע אאמו"ר פעם ראשונה בארץ ישראל להרב מבריסק שאל אותו הרב אם הוא כבר היה בכותל מערבי ושלח את בניו ללכת עם אאמו"ר לכותל.

עם בני משפחתו

לאאמו"ר היה בארץ בן דוד מצד אביו שקראו לו יעקב אבני (שטינמן) והוא חיפש את קירבתו של אאמו"ר אבל אאמו"ר לא רצה בגלל שהוא היה יהודי חילוני וכשהגיע הזמן של הבר מצוה שלי הוא מצד אחד לא רצה שיבוא לבר מצוה ולכן אף רצה לשלוח הזמנה ומצד שני לא רצה לריב איתו ושלח לו הזמנה ביום הבר מצוה וזה הגיע למחרת הבר מצוה איליו, וכתב מכתב לאאמו"ר שחבל שזה הגיע אחרי הבר מצוה והוא מאד שמח ששלח לו הזמנה ושלח מתנה 18 לירות שזה היה הרבה אח"כ הוא עשה בר מצוה לבנו ושלח הזמנה לאאמו"ר ואז שרגא למד בירושלים ואאמו"ר אמר לאחי הג"ר שרגא שיקנה ספר לבר מצוה ושיקנה ספר כמו ספר התודעה כיון שספר קודש סתם לא יסתכל ואולי בזה הוא כן יסתכל בזה. [ובאותו בר מצוה אמר יעקב אבני שיגיד לאבא שלו שהוא כבר לא כמו פעם הוא שומר שבת והכניס אותו למטבח והראה לו שהכל הוא קנה עם הכשר וכו' ומאז אאמו"ר כבר יותר התייחס איליו]

מחייב את הזקנים

אאמו"ר היה בקלוינד מקום שהג"ר פסח שטיין ראש הישיבה והוא בן 92 ואאמו"ר סיפר כשהוא הגיע לשם אמר לו הרב שטיין שכתוב הלל מחייב את העניים רבי את העשירים ואאמו"ר מחייב את הזקנים אם יהודי בגילו יכול לצאת לכזה מסע ואאמו"ר הוסיף ואמר אדרבה אם הוא יכול שג"כ הוא יעשה את זה ואבא אמר לי שהרב שטיין אמר לו אני לא ידעתי שהראש ישיבה רק שנה וחצי יותר קטן ממני וזה מחייב את כולם.

מסע ארה"ב חשון תשס"ה

אאמו"ר היה במונסי בביתו של שמעון גליק היה לו בית נפרד ששם הייתי ואאמו"ר ישנו אאמו"ר היה צריך לצאת מביתו לאהל שהיה שם התפילות אאמו"ר יוצא פוסע כמה פסיעות ופתאום חוזר על עקבותיו שאלוהו למה אמר שהוא רוצה לבדוק אם סגר את כל האורות בבית דהרי זה לא בית שלי והוא לא נתן לי להשתמש אלא כשאני נמצא ואאמו"ר הוסיף שאפילו שאין עניות במקום עשירות.

חופה שחורה

סיפר לי אאמו"ר: שמעתי מהג"ר שמחה זליג, שהג"ר אריה ליב קצנלבויגן רבה של בריסק לקח לבתו את הג"ר יעקב מאיר פאדווא לחתן, וכמה ימים לפני החופה נפטרה הכלה, ועשו לה חופה על קברה משום עגמת נפש כמבואר בשו"ע יור"ד (סימן שנ סעיף א) "אם רצו, מתירין שערות לכלות, ומגלים פני חתנים, ונותנין דיו וקולמוס בצדו, ותולין מפתחו של מת ופנקסו בארוננו, משום עגמת נפש. ועושים חופות לחתנים וכלות, ותולין בהם דברים שלא הביאו אוכל נפש". (רבותינו שבגולה עמ' 205)

והחידוש הוא שעשו כן אע"פ שבש"ך שם איתא בשם הב"ח שעכשו לא נהגו לעשות כן. מ"מ שמע אאמו"ר מהג"ר שמחה זליג שכן עשו זאת.

ואמר אאמו"ר ששמע, שזו הייתה אחת הסיבות שמינו את הגרי"מ פאדווא לרבה של בריסק, כי היה נחשב כמו חתן של הרב הקודם.

עיון של האמרי משה

בכנס היסוד לישיבה שהתקיים בבית אאמו"ר, אמר אאמו"ר ששיקרה הענין בשם הישיבה אמרי משה הוא לגודל יגיעתו בתורה וגודל שקיעותו של האמרי משה. ואת זה היה ראוי להחזיר לתלמידים שהם מתכוונים להמשיך את שלשלת הזהב של היגיעה העצומה בתורה. והוסיף ואמר: ראשי ישיבות היו הרבה, ואולי אפילו גדולים יותר, אך מעלתו המיוחדת ביגיעת התורה, בזה אין דומה לו בין שאר מרביצי התורה בדורו.

וכדרך אגב את הקדמה לס' ברכת הארץ ששם יש סיפורים על האמרי משה כתב את זה בהקדמה.

חתנו הג"ר ישראל חיים קפלן

בזמן שהותו של הג"ר ירוחם בבריסק. הזמין חתנו הג"ר ישראל חיים קפלן את אאמו"ר לביתו, ואמר לו שקשה לתאר את מצב היהדות ברוסיה, שפעם הוא היה בעיירה אחת של עמי הארצות, וראה שבשבת מדליקים את האש תחת הסמאוואר (המיחם), ומחכים לגוי, ואמרו שמנהגם לא לשתות מהמים עד שהגוי שותה, שהם לא ידעו שכל המנהג זה רק שהגוי מדליק בשביל עצמו כדי לשתות ולא שהם ידליקו, עד כדי כך היו עמי ארצות אז.

סנדק לבנו

כשנולדתי, ביקש אאמו"ר מהחזן איש שיהיה סנדק, אך לא יצא הדבר לפועל, וכיון ששהה בפתח תקוה, ביקש מהג"ר אליהו דושניצר שהיה המשגיח בישיבת לומז'א לשמש כסנדק לבנו, אמר לו הג"ר אליהו שאינו יכול לעזוב את הישיבה באמצע הסדר, רק אם ימצא לו ממלא מקום לזמן הברית, יוכל לבוא. והיות והגרא"מ שך שהיה מהרמ"ם שם, היה יושב כל היום בבית המדרש, שאל אותו אאמו"ר אם מסכים למלא את מקומו של הג"ר אליהו, והסכים לכך, היות ובלא"ה הוא נמצא בבית המדרש, וישב הגרא"מ שך בישיבה במקומו של הג"ר אליהו בזמן הברית.

באותו זמן היו נותנים ליולדות להיות 8 ימים בבית חולים, לכן נשאר אאמו"ר בפ"ת בזמן הברית. וכשחזר אח"כ אאמו"ר לכפר סבא שאלו התלמידים בבדיחותא האם דוקא עשה את הברית בפ"ת ולא בכפר סבא כדי לעשות יותר מצומצם. אמר אאמו"ר שלא נורא, בבר מצוה הוא יכול להשלים בטקס גדול יותר...

ולכן לפני הבר מצוה שלי אמר לאאמו"ר, בתחילה לא חשבתי לעשות כלל מסיבת בר מצוה כמו שגם אצלי לא עשו שום מסיבה, אבל מכיון שהוא חושש לנדרי מצוה דאיתא ביש"ש מס' ב"ק דסעודת בר מצוה הוי סעודת מצוה. כשאמר לבחורים שכן יעשה בר מצוה, לכן עושה מסיבה, ואח"כ עשה גם אצל בנו הגר"ש כדי שלא לשנות בין הבנים.

חלום על פטירת החזן איש

סיפרה לי אמי, שבשבת קודש ט"ו חשוון תשי"ד בו נפטר החזן איש בפתאומיות, חלם אאמו"ר שהיה גר אז בכפר סבא, שרואה ספר תורה שנשרף, ובבוקר של שבת צם תענית חלום. וביום א' עשה תענית לתעניתו, וכך ביום הלוויה היה שרוי גם בתענית.

בענין לימוד המוסר

סיפר לי אאמו"ר, שבעת שנתמנה לראש הכולל דפוניה'ז, קיץ תשכ"ה, בקשו המשגיח הגר"י לוינשטיין לחזק את סדר המוסר בכולל כנהוג בישיבות, והשיבו אאמו"ר, שאילו היה קיים כבר סדר שכזה היה בידו לחזקו ולבססו, אבל אין בכוחו להתחיל להנהיג דבר חדש.

ובשיחה שהתפתחה אז ביניהם, אמר לו המשגיח: אתם הרי מתלמידיו של הגרי"ז, והדעה הרווחת היא שהרב לא היה מתומכי לימוד המוסר וכו', אבל דעו לכם, שכאשר יסד הרב את ישיבתו של בנו הגרי"ד בירושלים, ביקשני שאצטרף לכהן כמשגיח בישיבה! וילמדו מוסר בישיבה, והתשלום יהיה שאני יוכל לדבר בלימוד עם הגרי"ז.

לכולל תורת ארץ ישראל

כשעלה אאמו"ר לארץ ישראל בשלהי שנת תש"ה, עלה לירושלים וביקש מהגרי"ז כעת ליכנס לשיעור, אמר לו הגרי"ז, כיון שאין לך כאן אב או שווער שיפרנסו אותך ונתחייבת בכתובה, אינך יכול ללמוד אצלי, כי עדיין אין לי כאן כולל. ושאל אאמו"ר, האם בדעתו של הגרי"ז להקים כולל, ואמר שלא חשב על זה עדיין. וכך חזר אאמו"ר לפ"ת, ושם נכנס לכולל תורת ארץ ישראל, ואחרי מספר ימים הגיע שליח מהגרי"ז שהחליט לפתוח כולל [היה זה בתחילת חורף תש"ו. וראה בספר הרב מבריסק ח"ב עמ' 165] ושיבוא לכולל, אכן, אמר אאמו"ר, כיון שכבר סיכם עם הג"ר יצחק קאץ ראש כולל תורת ארץ ישראל שילמד אצלו

אי"ז ראוי לקום ולעזוב מיד, וכך נשאר ללמוד שם.

איך מבקשים ברכה

כשהיה שבע ברכות לרבי מאיר [בנו של הגרי"ז] באולמי וגשל, והגרי"ז התארח שם במלון, הגעתי עם אבי לבקר את הגרי"ז ושאל אבי את הרב מה שלומו, והסתובב הגרי"ז לכיון הארון שהיה מלא בתרופות והראה לו - זה המצב שלי.

צער על פטירתו

בעת פטירתו של האדמו"ר מסאטמר הייתי בחדר של אאמו"ר ולא ידע אאמו"ר מנוח מהאובדן לדור, בהסתלקותו של אדם גדול, ואז אמר, כי כאשר היה בחדרו בשווייץ נוכח לראות, **כי האדמו"ר מסאטמר יודע את כל התורה כולה**. וכך ישב אאמו"ר בחדרו ונאנח על הסתלקותו של גאון וצדיק כמותו, שהייתה לו הזכות להכירו מקרוב.

חכמת הג"ר משה

הערצתו של אאמו"ר לג"ר משה הייתה בלתי מסוגיית, וכשדיבר מדי זמן אודות מעלותיו של הגר"מ, אמר אאמו"ר שמלבד ידיעתו ובקיאותו העצומה והעמוקה בכל חדרי התורה כולל במדרשים ובדברי הפוסקים ובדברי אחרונים, גם מזדמן מדי פעם שבאים אנשי מדע, גם מאותם שבקאים במה שנקרא 'מדעים מדויקים' ועסקו בעניניהם עם הג"ר משה וכולם מלאי התפעלות, על גודל חכמתו והתמצאות בכל הנושאים השונים, וכל זה לא ברמה של ידיעה בעלמא, כמי שזוכר מהעבר, אלא ברמה של מי שלומד נושא זה עתה, ועוסק כעת ממש בענין זה, והוא שולט בזה הרבה יותר מהם, בזמן שהם באמת עוסקים עתה בענין זה, והוא לא.

ומכאן ק"ו בן בנו של ק"ו בדברי תורה שבהם באמת עוסק בכל עת, בודאי שכל מי שבא לשוחח עמו בדברי תלמודו, מצא אדם ששקוע ברגע זה בענין המדובר כאילו לומד הוא ענין זה, זה עתה.

ולכן לא פלא שהשפיע מחכמתו ורוחו הכבירה על כל יהדות אירופה.

הג"ר בן ציון ידלר

המגיד הג"ר בן ציון ידלר דאג בהקמת הישוב כפר סבא לבניית המקווה בשנת תרע"ד בעת הנסיעה הנקראת מסע הרבנים, ולימים בערך בשנת תשי"ב שמע שמצב המקוה צריך שיפור גדול.

ונסע לכפר סבא, ומכיון שהיה סגי נהור, נעמד באמצע השוק והתחיל לדבר בקול גדול על ענין בניית המקוה, עד שהתאספו סביבו האנשים ונענו לענין, ותרמו לבניית המקוה החדש. ובלילה נשאר הג"ר בן ציון ללון אצל אאמו"ר.

רבי משה דינין שו"ב בכפר סבא

אחד מהיהודים היקרים בכפר סבא היה רבי משה דינין שהיה מעיר מינסק [גיסו של הג"ר ראובן גרוזבסקי]. הוא היה שוחט בעיר, והיה מדקדק מאוד.

בערך בשנת תשי"ב, נהגה בארץ באותן שנים תקופת צנע, דהיינו שחילקו אוכל לפי כרטיסים ולפי מדה. לא היה שוק חופשי. גם בשר ועוף היו במדה.

הגרי"ז, קיבל אמנם קיצבה לקנות עוף, אך היות ולא סמך על אף שחיטה כי לא הכיר אז אף אחד, לכן לא אבה לאכול מזה. בנו הגרי"ד ידיו של אאמו"ר מקדמת דנא, ידע שאבי בכפר סבא, לכן הגרי"ד שלח את אשתו וזו הלכה עם אימי לשוחט בכפר סבא רבי משה דינין ויחד פיקחו על השחיטה ומלחו ומזה אכל הגרי"ז, כך נמשך הדבר כמה שנים עד שהגרי"ז כבר הכיר אנשים בירושלים וסמך על השחיטה דשם.

ובפעם הראשונה שהגיעה הרבנית אשת הגר"ד לשחוט אצלו עופות, והיא לבשה פאה, והוא לא ידע אם זה פאה או שער, והסתפק כיצד יברך שם, והרבנית תמר הייתה שם ואמרה לו: אל תדאג, זו אשה כשרה, אתה יכול לברך. [כך סיפר בנה הגר"ר אברהם יהושע ראש ישיבת בריסק בימי האבל על אמו].

לרבי משה כאב מצב הילדים בכפר סבא, והיה אוסף אותם ומלמד אותם גמרא אחת צונון להם חתיכת עוגה, ומקרבן לתורה, וגם אני למדתי אצלו בילדותי.

לא לדלג את התור

לפני שנים רבות נזקק אאמו"ר לעבור טיפול בעיניו, לשם כך סודר לו תור במרפאה פרטית של פרופ' ב. בתל אביב. בשעה היעודה הגיע ראש הישיבה למרפאה כשהוא מלווה באחד ממקורביו, והנה נוכח מקורבו לראות כי ישנם כמה פרוטקציונרים אשר בהוראת הרופא נכנסו לפניו, תיכף הרים טלפון לאחד מעסקני הציבור וביקש שידאג לכך שראש הישיבה לא יאלץ להמתין, ואכן תוך דקות ספורות נפתחה דלת חדר הרופא, ובהדרת כבוד הזמין את ראש הישיבה להכנס לפני כולם.

אאמו"ר הקפיד מאד על המעשה הזה, באומרו שהוא חילול ה' כאשר יחשבו שנכנס לפני תורו, ותיכף בירר כיצד ידע הרופא כי הוא ממתין בחוץ, כאשר התברר לו ידו של מי הייתה במעל, הודיע לו כי מעתה בטיפולים הבאים יבוא הוא בלעדיו.

ר"ה בת"ש

שמעתי כמה פעמים מאבי זללה"ה את המעשה שהיה עמו בשנת ת"ש, וכך סיפר לי: כשברחנו מבריסק הלכנו לשוויץ ובשנת ת"ש בראש השנה היינו בדיוק מניין יהודים בתפילה. האמת היא שהיינו פחות אבל אספנו עוד אחד ועוד אחד עד שהגענו לתשע, וחיששו עוד עד שכשהגיעו לגאל ישראל הגיע עשירי למנין... במנין היו מלבד אאמו"ר וריעו הטוב רבי משה סולובצ'יק זצ"ל, רבי מרדכי שולמן ורבי איזיק שרז"ל.

רבי משה סולובצ'יק נועד להיות בעל תוקע, הוא היה תוקע מעולה, ואבי היה מגדיר שהוא תוקע כמו 'פידל' - כינור. ובאותה שנה הוא בירך על התקיעות והחל לתקוע, אבל לא יצא שום קול. הוא ניסה שוב ושוב אבל מאום לא הועיל. אז ניסו לשפוף מים, אמרו ויהי נועם וכל מיני עיצות וסגולות וכלום לא עזר. הביאו לרבי מרדכי שולמן ולחמיו רבי איזיק וגם הם ניסו ושום דבר לא הועיל.

הביאו גם לאאמו"ר ואאמו"ר אמר לי 'תמיד אני לא מומחה כ"כ גדול, כל שכן אז שאחרים ניסו, אני בודאי לא הצלחתי'...

עכ"פ בסוף ניסה רבי משה ותקע קצת מה שהצליח, ואאמו"ר התבטא 'אני מקוה שבדיעבד יצאנו לפחות את הדין של תקע תשע תקיעות בתשע שעות ביום'. אולי.

עכ"פ אז ראו בחוש את דברי הגמ' כל שנה שאין תוקעין בראשה מריעין לה בסופה כי אכן בסוף אותה שנה עלה לשלטון היטלר ימ"ש, והיה ממנו צרות צרורות.

ימים נוראים

כשגרנו בכפר סבא היינו מתפללים בימים נוראים בישיבה והמרחק בין הבית לישיבה היה די גדול. וכיון שאימי היתה מטופלת בילדים, אז אבי סידר חדר צדדי ליד הישיבה למשפחה שיהיו שם במשך היום, וכך מפעם לפעם אימי היתה יכולה לבוא לשמוע חלקים מן התפילה וכן את התקיעות.

אחרי זה בבני ברק היא היתה מתפללת בישיבת פונב'ז. אני זוכר שהיא מאוד חיבבה את התפילות שם, כל פעם סמוך לראש השנה היתה מזכירה לאבי לסדר את ענין קניית המקום בעזרת הנשים עבורה. אחרי זה בשנים אחרונות התפללה בדברי שיר.

כשהיינו ילדים לא היו לנו מחזורים. אבי היה לו מחזור ישן קטן שיש בו סליחות ומחזור לר"ה ויו"כ ביחד, אבל לקנות לילדים מחזור כבר לא היה באפשרותו. היינו מתפללים חלק מהסידור וחלק איתנו וחלק בעל פה...

ביום כיפור מנהגו של אאמו"ר צוק"ל היה להדליק נר אחד למתים ונר אחד לחיים. והנר למתים היה עבור הוריו ז"ל והורי אשתו, ודלא כאותם הנוהגים - בפרט בני ירושלים - להדליק נר נפרד על כל אחד מקרובי המשפחה שנפטר.

את הנרות הוא היה מניח בבית, במטבח. כך נהג גם כשגרנו בכפר סבא.

מרן הגר"ח מבריסק

זכורני, לפני עשרים וחמש שנה כאשר התפרסם במוסף שב"ק יתד נאמן חומר כתוב על רבי חיים הלוי מבריסק, אבי שלא כהרגלו, קרא את כל מה שכתבו שם וכאשר סיים לקרוא, לא היו לו השגות על הדברים הכתובים כשלעצמם, אך התבטא ואמר לי: "העיקר חסר מן הספר..." והסביר.

כתבו ב'מוסף' על הגאונות של רבי חיים, וזה נכון מאד, אבל התחום של הגאונות פחות מעניק לנו 'מוסר השכל' כי אחרי הקריאה אדם מהרהר לעצמו וכי אני יכול להגיע לגאונות של רבי חיים הלוי מבריסק?! והכתיבה שיכולה להביא את התועלת, היא הכתיבה אודות הלב טוב שלו והמידות התרומיות שלו. לחלק הזה יש את הכוח להטריד ולהחריד כל אדם, גם בדורנו וגם עכשיו.

אבי המשיך ואמר כי רבו רבי שמחה זליג מבריסק צ"ל סיפר לו כי החפץ חיים צ"ל אמר פעם: "זה שרבי חיים גאון הדור, אינני מקנא בו, כי אם לי היו את הכישרונות הללו, גם אני הייתי גאון הדור, אך זאת שיש לו מקום בלבו לכל אחד, בזה אני מקנא בו, כי בזה גם אני יכול, ומדוע אני לא כמותו". וזו הייתה כוונת אבי "העיקר חסר מן הספר" כי יש להתמקד בעיקר בתחום של הלב טוב שאין לתאר ולשער, ובחסד, שכל אחד יכול ללמוד לעצמו.

אבי הכ"מ צ"ל היה גם מציין ומצביע, על אותם תלמידי חכמים גאונים מצאצאיו של מרן הגר"ח שמלבד הכישרונות הברוכים, זכו גם לרשת את ליבו הטהור הרחום והמלא חסדים של רבי חיים.

רבי חיים היה גאון הלבב ואיש הרחמים והחסדים. הוא החזיק בביתו את כל הנצרכים הנזקקים והאסופים, הכל ידעו שמאן דכאיב ליה כאיבה סליק לבית רבי חיים הלוי, שם יקבל עזרה. מרן הגר"ח לא יכול היה לראות שאדם מצטער.

בהספד בעת הלוייה של ידידו ורעו של אבי הגאון הגדול חסיד וצדיק רבי משה סולוויצקי צ"ל עמד אבי על הנקודה הזו של הלב הגדול (בין הדברים) ואמר: כי "מי שהכיר את הנפטר יודע שכל יהודי היה תופס אצלו מקום בלב, והצער של כל יהודי היה עולה לו ממש בבריאותו, ולא רק בשנים הללו האחרונות, אלא כל ימיו היה כך, אפילו בהיותו צעיר כבן י"ג זכורני שאנשים מבוגרים ממנו הרבה, הרגישו קרבה ונעימות להיות בסביבתו, גם בלי שעשה משהו מיוחד להשפיע עליהם, אלא שכל אחד הכיר בכך שיש לו לר' משה מקום אצלו בלב. ר' משה היה אדם שכולו חסד - כולו טוב. אהבת הבריות. ועליו אפשר לומר באמת מה שחז"ל קוראים חכם, שלבו של כל יהודי תופס אצלו מקום".

אח"כ ציין עוד מעלות רבות של הנפטר: ה'הצנע לכת' של ר' משה ושהיה אדם שכולו לשם שמים מיחידי סגולה, מבקש האמת בלבד, בין בתורה ובין בחסד, ללא חיפוי על האמת עם נגיעות.

אבי נולד לפני הסתלקותו של מרן הגר"ח, אבל לא ראה אותו. כי מרן הגר"ח לא היה אז בבריסק וסביבותיה כי בתחילת המלחמה ברח לרוסיה, ושהה אז במינסק ונפטר אחר כך בוורשה. ושם מנוחתו כבוד.

בשעתו, אחד המשכילים שהיה לו ידע רב באסטרונומיה ותכונה, פרסם קושיה על חשבון הרמב"ם בהלכות קידוש החודש. הקושיה התפרסמה בקול רעש גדול להוכיח שהרמב"ם לא צודק. הדפיסו את קושייתו באחת ההוצאות הדפוס של הרמב"ם כשטיקל תורה של החכם חז"ס. למרן הגר"ח הלוי היה תירוץ על הקושיה, - מערכות ארוכות בנושא. רבי שמחה זליג צ"ל רצה לומר את הדברים לאבא שלי. ואבי אמר לנו כי במשך שנים עשרה שבועות, פעם בשבוע, במשך שעה וחצי עד שעתיים כל פעם רבי שמחה זליג הרצה באוזניו את המערכות של רבו מרן הגר"ח. ביום הראשון אחזתי ראש, בשבוע השני פחות אח"כ עוד פחות, ובפעמים האחרונות כבר הקשבתי רק מפני הכבוד. רבי שמחה זליג הסביר את כל המהלך, והיו נהירים לו הדברים המשמחים, כיצד נופלת קושייתו של ה'משכיל' חז"ס.

מרן הגר"ח היה כותב בקצרה את כל חידושיו מידי יום ביומו, ואת עיקר דבריו שאמר בשעורים לפני

תלמידים, אבי זצ"ל אמר כי זוכר את הארון המלא ביומנים ובמחברות הללו שנקראו - טאג בוך, בהם היו כתובים בקיצור חידושי מרן גאון ישראל רבי חיים בכתב ידו. מרן הגרי"ז צוק"ל לא הדפיס אותם כיון שלא יועדו במיוחד לדפוס לרבים על ידי מרן הגר"ח (וכיון שהיו לו ספקות וחששות בדיני ירושה, למי הם שייכים בדיוק, לא נגע בהם והשאיר אותם בארון צדדי בלי לנגוע בהם, וכיון שהם עמדו כך, מפקידה לפקידה היו נעלמים מחברות - שאנשים לקחו לעצמם). רובן הגדול של היומנים הללו לא הודפסו, חבל על דאבדין, ורק חלק קטן מהם הודפסו בספר הנקרא "גנזי הגר"ח", כל השאר התגלגלו ונעלמו והמלחמה העולמית כילתה את הכל.

אבל הספר "חידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם" הודפס לא מיומנים ומחברות כאלו ואחרים, אלא שהייתה למרן הגרי"ז מחברת מיוחדת שמרן הגר"ח עבר על מה שכתב שוב ושוב - זיכרון אחר זיכרון ליבון אחר ליבון וכו' כמו שמצינים בני מרן הגר"ח בהקדמה. מחברת קדושה זו היא הייתה מיועדת לדפוס על ידי מרן הגר"ח בעצמו.

והנה, מטעם הכמוס עמו, מרן הגרי"ז לפני הדפסת הספר, היה מעוניין לראות, האם מבינים את מה שכתוב במחברת, והיה נותן את השטיקלאך הכתובים בה, לבנו שהיה אז בחור כבן י"ז ללמוד את השטיקל תורה, יחד עם החברותא דאז - אבי זצ"ל, והם היו לומדים כל יום שטיקל תורה נוסף. ואם הם היו יודעים לומר לו למרן הגרי"ז את הדברים כהוגן, הוא היה שבע רצון. זה לא אומר שאם הם לא היו יודעים לומר, הוא לא היה מדפיס את השטיקל, אבל בכל זאת הוא רצה לדעת האם הם מבינים, ויודעים לומר. כך במשך תקופה הם למדו וחזרו בפני מרן הגרי"ז את כל הספר חידושי רבינו חיים הלוי ואחר כך מרן הגרי"ז מסר את המחברת לדפוס.

אגב, ממשיך הגאון רבי משה שטינמן. זכיתי פעם להיות בארוכה ולשמוע בענין הספר חידושי רבינו חיים הלוי פרטים נוספים מפי הגאון הגדול בנו של מרן הגרי"ז רבי יושע בער צוק"ל. היה זה כאשר התעניינתי מפיו אודות שטיקל תורה של רבי חיים בספרו בהלכות עבודת יום הכיפורים.

כי שמעתי מאחד מגדולי הדור כי בעיקרא דמילתא השטיקל תורה היה ארוך פי כמה - באותה מחברת שמרן הגר"ח הועיד להדפסה, אבל מרן הגרי"ז היה סבור לקצר את רוב הדברים והותיר רק חלק קטן. הגאון הגדול רבי יושע בער הלוי צוק"ל פרך את הדברים ואמר כי כך היה מראש גודלו ותוכנו של השטיקל במחברת מאז ומתמיד, ואין לדברים שחר.

ואז סיפר לי גם כנ"ל שהספר חידושי רבינו חיים הלוי הודפס מהמחברת המזוככת שהייתה כתובה בכתב יד הגר"ח שעבר עליה לשם הדפסה לכלל ישראל, חוץ משלושה שטיקלאך תורה, שהם היו כתובים בכתב יד אחר, אבל היו כרוכים יחד באותה מחברת. ולאביו מרן הגרי"ז צוק"ל היה ספק על שלושה אלו האם להדפיסם, ובסופו של דבר הכריע להדפיסם.

במאמר המוסגר - אמר לי רבי יושע בער צוק"ל - מפקידה לפקידה נכנסים אלי ת"ח ושואלים כאן ושם, הערות, קושיות ושאלות שעלו להם על הספר חידושי רבינו חיים הלוי, רוב הקושיות שטויות, אך רק על ג' שטיקלאך אלו יש שאלות טובות. (ורבי יושע בער מיאן להצביע על ג' שטיקלאך אלו). ע"כ.

באמצע ההדפסה הגיעו ידיעות כי לאחיו של מרן הגרי"ז שהיה כבר באמריקה - הגאון רבי משה, יש מחברת נוספת בכתב יד מרן הגר"ח שאמרו כי גם היא מיועדת להדפסה על ידי מרן הגר"ח. אך מכמה סיבות מרן הרב מבריסק לא המתין למחברת זו והמשיך בהדפסת הספר כמו שהוא ראה אור. ולמעשה, המחברת נדפסה לימים בספר חידושי הגר"ח על בבא קמא ובבא מציעא, אבל איננה כהספר חידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם שאין דומה לו.

בענין הערות על הספר רבינו חיים הלוי על הרמב"ם, אמרו כי מרן ראש הישיבה צוק"ל מיאן לתת את הערותיו להדפסת ספר המקבץ את כל הערות גדולי ישראל על הספר.

אכן, בתחילה כאשר נכנס ת"ח לאבי וסיפר לו על ענין הספר, אבי לא רצה שידפיסו ספר הערות על רבי חיים, והיה סבור כי לא ראוי לקבץ ספר שכולו כביכול ביקורת וקושיות על הספר הגדול חידושי רבינו חיים הלוי. ולא נתן את הערותיו. אבל אח"כ כאשר הספר יצא לאור, ועיין בו, אמר בחיור: אה, כאלו הערות, מה הם בכלל לעומת דברי הגר"ח, הרי הספר עצמו גדול יותר מכל הערות שכותבים עליו, ואם זה מה שיש בספר, הוא הסכים למסור הערות שלו, אך מסר את הערות שלו - רק מה שכתב על הסטנצל, ולא על

הספר חידושי רבינו חיים הלוי עצמו. זה לא.

כאמור כאשר אבי מרן ראש הישיבה זצ"ל נולד בעיירת קמניץ מרן הגר"ח היה במינסק. כי הוריו הרי התגוררו בבריסק, אלא שבתחילת מלחמת העולם הראשונה, העיר בריסק נהפכה למבצר (כיון שהייתה עיר יותר גבוהה) והעבירו את כל תושביה מהעיר. רבי חיים הלך למינסק ומשפחת ראש הישיבה גלו לקמניץ, כיון שמשפחת אמו הייתה מקמניץ, ושם הוא נולד.

אבל רבי משה סולוויציק היה שם עם משפחתו יחד עם מרן הגר"ח והוא ראה את רבי חיים. ואכן סיפר כל מיני דברים מאז, ותמיד אבי היה משבח אותו על כך, שהוא - רבי משה היה אז ילד פחות מג' שנים, שהרי הוא נולד בראש השנה תרע"ו ורבי חיים נפטר באב תרע"ח ולמרות גילו הוא זכר דברים איכותיים כמו הקפדתו של מרן הגר"ח שלא להזיז כסא בשבת, והקפדתו שלא לצאת מהחדר בעת האכילה. הזיכרון של רבי משה היה חד וגם כנראה חרדת הקודש שהיה בבית לכל תזוזה של אאמו"ר מרן הגר"ח השפיעה כל כך שהוא זכר פרטי פרטים הלכתיים.

אבי זצ"ל אמר כי מרן הגר"ח היה ירא וחושש בהלכות שבת הרבה מאוד, והשתדל לצאת ידי כל השיטות שיש בהלכות שבת, אפילו דעות שנדחו מההלכה ובימות החול לא הקפיד כמותם אבל כשזה נוגע לשבת היה מחמיר בעניינים דאורייתא. ואמנם לאחרים לא החמיר אבל לעצמו היה חושש כל דבר.

וסיפר כי שמע מאת הגר"ר שמחה זליג זצ"ל שהגר"ח לא הזיז כסא בשבת כי חשש משום עשיית אהל, ואם הכסא היה עומד ליד השולחן ישב עליו, אבל אם הכסא היה רחוק מהשולחן לא הקריב את הכסא בעצמו. אולם רק לעצמו החמיר בכך. וגם שמע מרבי משה שהבחין כך בילדותו. אבל מבני ביתו לא היה מונע אפילו שיעשו בעבורו כי על פי האמת אי"ז אוהל, רק לעצמו היה חושש להחמיר.

לקרוא על שם אביו

בתאריך כד אלול נולד לי בן, אמו"ר אמר לי שכדאי לקרוא על שמו של החפץ חיים שביום זה היה יום פטירתו, עניתי לו שכבר בני הקודם קרוי ישראל (ישראל אשר), אז אמר לי אם ככה תקרא איך שאתה רוצה.

שאלתי אותו: לקרוא נוח צבי? וענה לי - תעשה מה שאתה רוצה. אני קראתי לבן בברית 'נוח צבי' ואחרי הברית אמו"ר ניגש ואמר לי יישר כוח. - אני בטוח שהודה לי לא מפני שנהנה שקראתי על שם אביו אלא כי יודע שאני התכוונתי לשמח אותו... עכ"ד

שינה מועטת

בבחרתי אאמו"ר היה יושן רק שעתיים בלילה, והיה נדיר לראות אותו יושן, ורק אם מישהו קם לרגע באמצע השינה ראו אותו... וכך נהג עד זקנה מופלגת, חוץ מ9 השנים האחרונות.

איש"ר

אברך מארה"ב פנה אל הגר"ר אברהם קסלר תלמידו של אבי עוד משיבת כפר סבא ונפשו בבקשתו שייכנס אל אבי ויספר שהוא שקוע בצרות נוראות וישאל מה עליו לעשות. כששטח האברך האמריקאי את רשימת צרותיו, התברר שאכן מדובר בצרות צרורות של ממש רח"ל, ראשית הוא נשוי שנים רבות ואין לו ילדים. שנית יש לו חובות ענק והוא איננו יודע כיצד יוכל להתחיל לפורעם. ושום עסק שהוא מנסה לעשות לא מצליח. שלישית גילו אצלו את המחלה הנוראה, ואלו הן רק הצרות הבולטות אבל יש עוד רבות כהנה וכהנה, והוא אינו יודע את נפשו מרוב צער ויגון. אנא, היכנס נא לאאמו"ר ושאל אותו מה הוא מציע לי לעשות, ביקש האברך. כיון שהגר"ר אברהם קסלר מתפלל עם אאמו"ר במנין הותיקין שלו, ניגש אליו לאחר התפילה וסיפר דברים כהווייתם.

אבי השיב על פי משל שמובא בקדמונים: אדם אחד שהיה יודע לנגן בכינור בצורה מופלאה ומיוחדת במינה, ומשום כך היה האיש חביב מאוד על המלך, כל אימת שהיה המלך נתון בעצבון, ביקש שיביאו לפניו את המנגן ההוא, והנה אך החל לנגן פגה וסרה עצבותו של המלך ומדי פעם הגיעו למלך שמועות

לא טובות על המנגן כגון שהוא משתכר, או שהוא קונה וכו' המלך אמר מיד אני אטפל בזה, אבל כשהגיע המנגן וניגן בכינורו נכספה נפש המלך ונקשרה בשיר. ושכח כל הרעות ששמע על המנגן, והנה איתא במס' שבת כל העונה אמן יש"ר אפי' עובד ע"ז כדורו של אנוש מוחל לו על כל ענותיו. כן הוא הדבר ביחסו של הקב"ה לעם ישראל, ממשיך המדרש ואומר, כיון שהקב"ה מחבב מאוד את הניגון שמנגנים ישראל באמן יהא שמיה רבא מברך, הרי שגם אם חלילה מתעורר עליהם קטרוג, בכל זאת כשמנגנים לפניו את הניגון ההוא ואומרים איש"ר בקול ובנעימה מתענג השי"ת על כך ומעביר על כל חטאתם. לך ואמור לו לאותו אברך, שעל אף שאין לו כל השגה בדברים אלה, אבל זה מה שכתוב כאן, הקב"ה אוהב את הניגון הזה ויש באמירת איש"ר כדי לכפר על הרבה קטגורים.

לאחר ג' שנים טלפן האברך אל הגר"א קסלר ואמר לו שבס"ה כל הבעיות נפתרו.

כוח התפילה

לפני כשלושים שנה כאשר אושפז אאמו"ר בבית חולים, שהיתי לציידו וקראתי לפניו מדברי הגמ' בתענית (ח, א) 'ואמר רבי אמי: מאי דכתיב אם ישך הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון, אם ראית דור שהשמים משתכין כנחשת מלהוריד טל ומטר - בשביל לוחשי לחישות שאין בדור. מאי תקנתן - ילכו אצל מי שיודע ללחוש, דכתיב יגיד עליו רעו. ואין יתרון לבעל הלשון, ומי שאפשר לו ללחוש ואינו לוחש מה הנאה יש לו? ואם לחש ולא נענה - מאי תקנתיה? ילך אצל חסיד שבדור, וירבה עליו בתפילה, שנאמר ויצו עליה במפגיע, ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בל'. ובהמשך אומרת הגמ' אמר רבי אמי: 'אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, שנאמר נשא לבבנו אל כפים'.

ואמר אאמו"ר מה כתוב כאן? כתוב כאן יסוד בתפילה. כאשר אדם זקוק לישועה, לרפואה להצלחה. והוא מתפלל ואינו עולה בידו מבוקשו שלא יחדול מלהתפלל, שינסה עוד ועוד, שילך ללוחש, ואם לא נענה שילך לחסיד, אין לו לאדם להתיימש ולהרפות ידים מתפילה בשום פעם. זו היא כוונת חז"ל להורות לנו בזה, שיהא מוסיף והולך בתפילה, עד שיגיע לדרגה הכתובה בהמשך הגמרא שישים נפשו בכפו בתפילה שאז תהא תפילתו בוודאי נשמעת.

הכאה

הכאה ממש היה **דבר נדיר** אצל אאמו"ר, והיכה אותם **רק כשהיו דברים חמורים**. והרחיב קמעא הגר"מ שטינמן את דבריו, לגבי אותם פעמים נדירות שהכה אאמו"ר, וזכר שפ"א אחד הילדים הקטנים הדליק חשמל בשבת בטעות, לקח אותו אאמו"ר על ברכיו והיכה אותו מכה אחת לא חזקה. אבל רושם הדבר לא סר ממנו למרות שהיה ילד קטן מאוד, ומאז כל הזמן נשמר ביותר בכל עניני השבת.

ועוד סיפר שמידי פעם היה כל ילד מקבל מכה כלשהי, מה שנקרא "פאטשל"ה", מכה לא בעוצמה חזקה עד כדי שתכאיב, רק כדי שידע שזה נחשב עונש. היה זה כנגד התנהגויות מסוימות כגון מריבה בין הילדים. וכשבאו הילדים לעיתים בטענה שלא היה צדק במכה, אמר אאמו"ר להם שהוא לא נכנס לויכוח, ומגיעה להם המכה [כאמור מכה חלשה בעוצמתה], ומכה יכולה להיות גם מצד "יסר בנך ויניחך".

סגפן

בהזדמנות אאמו"ר שמע שאומרים עליו שהוא סגפן, צחק ואמר את הסיפור הידוע על ויסוצקי שהיה נחשב העשיר הגדול בארצו, וביום חול היה אוכל עופות וכו' ולכן בשבת מה היה העונג שבת שלו? שהיה אוכל קומפוט (כי עוף לא היה חידוש כיון שכל השבוע אכל עופות ובשר) אני, אמר מרן, אוכל כל יום קומפוט, וכי אני נקרא סגפן? אני אוכל יותר מהעשיר הכי גדול! (עיקר אכילתו של אאמו"ר תפוחים המבושלים).

כוח הבטחון לעמוד בנסיון

זכרוננו שלפני יותר מחמישים שנה תשכ"ב הוציאו את ספרו של רבי אברהם בן הרמב"ם "המספיק לעובדי ה' בתרגום מהשפה הערבית והביאווה לרבנו ושמח מאוד על החיבור.

ועד היום אני זוכר את התפעלות אאמו"ר ממה שכתב שם רבי אברהם בשם אביו הרמב"ם ונעתיקו כאן וז"ל רבי אברהם בן הרמב"ם פרק הבטחון: מי שתראהו בוטח בה' יתעלה מן השפה ולחוץ ויאמר שה' הוא המפרנס והמרושש המחיה והממית המוחץ והמרפא, אבל בסתר לבו תולה הוא את בטחונו ברכישת נכסים רק במאמציו וסיבותיו, ולעת מחלה רק בהדרכת הרופאים, ובענין התנגדותו לאויב רק בכחו של בשר ודם, הם הם הרשעים שעליהם נאמר אין אלקים כל מזמותיו (תהלים י' ד) והם תלויים באמצעים בני חלוף ובתקות אכזב וגו'.

ובהמשך דבריו הביא את הפסוק שאמר הנביא (ירמיה י"ז ה') כה אמר ה' ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן ה' יטור לבו.

והביא רבי אברהם את מה שאמר לו אביו הרמב"ם וז"ל אעתיק כאן דברי אבא מארי כי לולי המילים יטור לבו היו כלולים בקללה זו רוב בני האדם, ואפילו כמעט כולם כי הבן בוטח על אביו, והאישה על בעלה, והשותף על שותפו וכדומה, ואילו הקללה נוגעת אך ורק למי שמצמצם בטחונו על בלעדי ה' יתעלה ולא למי שבוטח בפנימיותו בה' יתעלה ורק נעזר בבני אדם או משתמש באמצעים רגילים וגו' עי"ש.

קבלת הבזיונות

פעם נכנסתי אצלו עם אחד מירושלים, והלה התחיל להתוודות שהיה כל לילה מסיע אנשים למקומות לרסס שם כתובות נגד הראש ישיבה, ועתה נולד לו בן פגוע מאד, וכבר עבר נתוחים וכו' ולא רואים את הסוף, ועשה חושבים והגיע למסקנא שזה עונש על הנ"ל, ובא לבקש מחילה. מיד אמר לו רבינו: אין לך מושג כמה הכרת הטוב אני חייב לך... כמה אני מודה לך... והקריא לו את ה"שערי קדושה" (חלק ראשון שער ו'): כי כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ומכל שכן עונות וחטאות, ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצערך כי חיים אתה מבקש לך... ורבינו היה חי את זה במלוא מובן המילה...

והלה אמר, זה מצד הראש ישיבה, אבל אני מצדי מוכרח ובקש מחילה, ותיכף מחל לו רבינו, ואמר לו לי תעשה כאלו טובות אבל לא לאחרים.

הכל באמצע הלימוד

בעת שנסעתי עם אבי למקסיקו התאכסנו בבית אדם אחד, ושם הבניינים מוקפים חומה, אולי גובה שלש מטר, מפני יראת שודדים וכו', ופתאום בלילה רואים בחור קפץ מעל החומה לבפנים, ומאד נבהלו, והבחור סיפר שגר במרחק עצום משם, אינני זוכר כמה, ושמע שראש הישיבה הגיע, ומבקש רק לראותו לומד, וכשראו שכוונתו רצויה נתנו לו לעמוד מרחוק ולראות את ראש הישיבה כל הלילה לומד, והבחור עמד ועמד והסתכל, ולמחרת כשראש הישיבה נסע לשדה התעופה, אמר הבחור לר' משה שהתפעל מהלימוד, אבל יש לו שאלה על הראש ישיבה, שראה שבאמצע הלימוד הפסיק כדי לכתוב הקדשה על ספר לבעה"ב, ואחר זמן הפסיק באמצע הלימוד כדי לסדר עוד איזה דבר, ואיך זה שמפסיק באמצע הלימוד? כך תמה הבחור...

השבתי לו: אני אסביר לך, הראש ישיבה הוא פשוט מאד כל הזמן יושב ולומד, ממילא כל מה שיעשה הוא באמצע הלימוד, הוא מתפלל באמצע הלימוד, הוא אוכל באמצע הלימוד, הוא הולך לישון באמצע הלימוד, וממילא גם כל סידור שמוכרח לעשות הוא באמצע הלימוד.

נאמן

הרבה רבנים לפעמים מספרים שאלות ששאלו אותם וכדו' אבל אצל אביו מה ששאלו ומה שביקשו לא סיפר על אחרים. ואלפי ענינים ששאלו במשך השנים כדו' שמר אצלו כל השנים וגם לעת זקנה ושיבה לא הצליחו להוציא ממנו דברים על אחרים, רק בדברים שהיה בהם תועלת, וגם בזה בזהירות גדולה.

תורה מתוך הדחק

אבי מאז עומדו על דעתו למד תורה לשמה מתוך הדחק - שאלו המעלות הגדולות של תורה. התלמידים שנקשרו אליו עוד בהיותו בשוויץ כבר בבחרותו, הכירו בכך שהם יושבים ליד אדם העובד את ה' באמת - ותורת ה' היא משוש חייו בכל עת ובכל מצב בימי רוגע ובימי צר ומצוק (א. חפץ). הוי עובדה שאמרו למרן והצביעו לפניו על איזו מחברת של חידושי תורה שכתב בשוויץ, - זו "תורה שלמדתי באף", מרן אמר בפליטת פה נדירה: "ומתי לא היה תורה שלמדתי באף?".

הרב יוסף ארלנגר, כיום תושב בית וגן בירושלים, אמר לי, כי כיון שאחרי החתונה אמו"ר - התגורר תקופה לא ארוכה בעיירת לוגנו בשוויץ, הוא, כנער שויצרי שכר במיוחד דירה בקרבת הבית בלוגנו, וכך יכול היה לזכות ללמוד יחד עם אמו"ר כמה שעות בחברותא כל יום "ואכן זכיתי ולמדתי עמו כל אותה תקופה שמורי ורבי התגורר בלוגנו" - אמר בשמחה.

אח"כ כאשר מרן עלה לארץ הקודש, ר' יוסף ארלנגר שליט"א הגיע כמה פעמים במיוחד לבקרו בעיר כפר סבא.

וסיפר לי: פעם אחת היה זה ביום קיץ רותח הגעתי במיוחד עד כפר סבא, ומצאתי יושב ולומד בפתח הבית, היכן שנשבה מעט רוח צוננת ואויר צח. המתנתי בסבלנות עד שהבחין בי, ואז קם וקיבלני בחביבות - כתלמידו מהימים הטובים של שוויץ - והציע לי לשבת על הכסא, עליו ישב.

מיאנתי לשבת על כסא מורי ורבי, אבל משום מה הוא האיצ בי - לשבת דווקא על הכסא שלו, התעקשתי ולא התיישבתי כי לא הייתי מסוגל לשבת על כסאו. אמרתי - אכנס פנימה להביא כסא אחר, אבל מורי ורבי מיאן.

אחרי כמה דקות שרבנו כבר החל לדבר איתי בנושא אליו הגעתי במיוחד, הוא הציע לי שוב - לנוח מעמל הדרך ולשבת על הכסא, ואז הרבנית הגיעה מהרחוב, ושמחה לקראתי. רמזתי לה כי אינני רוצה לשבת על כסא מורי ורבי. נכנסנו הביתה, ואז הבחנתי והבנתי היטב - כי בבית לא היה כסא נוסף לתת לי לשבת עליו... היו כמה ארגזי תפוזים שהילדים ישבו עליהם. והכסא עליו ישב מורי ורבי בפתח הבית הוא הכסא היחיד. אוי אז הבנתי מדוע הרב ביקש שאשב על כסאו.

בן דודו של ר' יוסף ארלנגר הלא הוא רבי חיים אריה ארלנגר היה צדיק גדול ומקובל תלמיד מובהק של ראש הישיבה משוויץ. מכוח קירבתו לאבא הגיע כידוע למדרגות גבוהות. (כאשר הרבי מסטמר שהה בשוויץ ר' חיים אריה נתן לו קויטל ובו היה כתובה הבקשה "להיות מרכבה לשכינה" הרבי הסתכל עליו בחורציק עם מושגים לא מוכרים, האדמו"ר התעניין מי רבו ועם מי לומד גמרא, והא סיפר כי הרב שטינמן הוא רבו. מספרים עוד כי ה"אמרי אמת" זצ"ל שמר כמה קויטלאך, אחד מהם הוא הקויטל של ר' חיים אריה שביקש ברכה להשגות מיוחדות) הוא היה עובד ה' בכל תפילה שלו וכידוע. השפיץ של ה'עבודה' שלו היה בליל הסדר - כך סיפר לי בנו שליט"א - נקל לתאר כיצד היה נראה ה'קדש' 'ורחץ' 'מגיד' וכו' אמירת ההגדה בחיל ורעדה. כאשר מגיעים לסוף 'מגיד' לפני 'רחצה' ו'מוציא מצה' אומרים "בצאת ישראל ממצרים" הפרק הזה היה הפסגה של ה'עבודה' אבא זצ"ל היה שר בצאת ישראל ממצרים לפחות עשרים דקות בניגון פשוט ידוע המקובל מר' חיים מוואלזין. היה חוזר על הפרק זמן ממושך עד חצי שעה, בניגון הליטאי העתיק. אחרי שהיה מגיע כביכול לידי סיפוקו היה שבע ומאושר ואז ניגש בשמחה לכוס שני ולאכילת מצה - 'רחצה' 'מוציא מצה'.

סיפר לי הבן שליט"א כי שאל אותו פעם בתמיהה: אבא, מה מצאת בשיר הזה אחרי בעיצומו של עבודת הקודש שלנו בלילה קדוש זה?

ר' חיים אריה השיב לו: אתה לא מבין כלום. אין לי שום דבר עם הניגון מצד עצמו, לא חסר לי ניגונים אחרים. פשוט הניגון הזה מזכיר לי את הימים שעברו בימי מלחמת העולם בשואה, שהייתי שוהה ליד בחורציק גלמוד שאין לו ידיעה ממצב ההורים שלו, חי בגלות בעירום ובחוסר כל, והבחור הזה לומד ולומד - הוגה בתורה בגלות שוויץ יומם ולילה. תשמע, את הגמרא היה לומד בניגון העתיק הזה - בו אני שר את ה"בצאת ישראל" ממצרים. תבין, עם הניגון, אני מזכיר לעצמי את הסיטואציה של הבחור היתום ללא כלום - שאין לו בעולמו דבר מלבד 'אורייתא וקודשא בריך הוא', הניגון מחייה לי בחוש את הימים ההם - החודשים והשנים הרצופות של דביקות בתורה, ובכך אני מוסיף להתרומם - למצב של עבודה אמיתית

לפני הקב"ה, אני מקבל את תעצומות הנפש - לגשת מיד אחר כך כראוי גם לאכילת מצה - מצוות עשה דאורייתא.

צומות ותעניות

בעיקרון, מאז שהבחנתי, ומאז ילדותי, אבא צם תעניות - לפחות שני וחמישי היה צם, ולכאורה עוד יותר, (הגאון ר' שרגא מהנהן בראשו להסכמה מוחלטת) כך, שלא הייתה בעיה של אכילת צהרים ובוקר - רוב ימות השבוע. בכל מקרה, בבוקר כאשר הלך לשיבה, לא לקח איתו מאומה, (לא רק בגלל שלא רצה לאכול, אלא שבאמת כמעט לא היה בבית אוכל, ומה שכבר היה נתנו לילדים). אולי לקח מעט פירות העץ.

אבא היה הולך ברחוב - בכפר סבא - תמיד עם תיק (אולי כדי לא לעבור בין ב' נשים).

תלמיד מהישיבה מהימים ההם אמר לי, כי פעם אחת הם החליטו בחוצפה לגלות מה יש בתיק של מורם ורבים ראש הישיבה. הם פתחו והתיק היה ריק לחלוטין... פעם שניה הם פתחו והיה בו פרי העץ - גויבה. שזה היתה סעודתו לכל היום

תושב ותיק מכפר סבא ושו"ב של העיר הרב משה דיין ז"ל היה מספר רבות כי כמה פעמים בצהרים, כמה תלמידים צעירים והוא בתוכם ביקשו לעקוב אחרי מרן.

אבא הרי היה בישיבה רוב שעות היום מהבוקר מוקדם, בצהרים היה שב הביתה לזמן מה, משוחח עם הרבנית ושב לשיבה.

לאמו"ר היתה בעיה גדולה עם ענייני מעשר. בחצר הבית שהתגוררנו בו בשכירות היה עץ תותים ענק מימדים עם הרבה פירות. אמו"ר אמר לנו פעם כי העץ טורד את מנוחתו כי נופלים ממנו תותים, וילדים מהאזור באים ונוטלים אותם ואוכלים ללא הפרשת תרומות ומעשרות, ואפילו שהעץ לא ממש שלו, אלא של בעל הדירה, אבל כיון שנותן לו רשות ובעלות מסוימת הזכיר את הגמרא בפרק מרובה ש"הצנועין אומרים כל הנלקט יהיה מחולל על המעות" והתאונן כי אינו יכול כל יום להיות עסוק ולהפריש על התותים שהילדים יאכלו וזה מקשה עליו, כמדומה שאמר דברים נוספים כגון, האם יועיל ההפקר של העץ, אך אינני זוכר את פרטי הדינים.

הבית היה בשכירות, וכאשר עזבנו את כפר סבא, כבר חל החוק של 'דמי מפתח' והייתה אפשרות לקבל על הבית הרבה כסף - כי ניתנה לדייר בעלות מסוימת על הדירה ולתבוע עליה כסף, אבל מרן היה סבור כי אין זה מהישר, כיון שכאשר קיבל את הדירה מבעל הבית, החוק לא היה קיים ולא על מנת כן נכנס אליה. והוא עזב את הבית ללא קבלת פרוטה, ועבר להתגורר בבני ברק.

שיוויתי ד' לנגדי תמיד

"מה אתם רוצים לשמוע על אבא זצוק"ל הכ"מ?", פותח הגר"מ שטיינמן את שיחתו הנרגשת ל"המבשר". "כמה שנדבר ונספר עליו, תמיד נוכל לפתוח ולסיים באותה נקודה מרכזית שהייתה הברית התיכון בכל מהלך חייו הארוכים עלי אדמות: שיוויתי ד' לנגדי תמיד. **אנו מדברים כאן על יהודי שחי את בוראו במשך עשרים וארבע שעות ביממה, שנפרשו על פני מאה ושלוש שנים. אפשר בכלל לקלוט ולהבין באיזו נשמה מיוחדת אנו מתעסקים כאן? מעולם לא עניין את אבא זצוק"ל שום דבר מלבד כבוד שמים, בלתי לד' לבדו. תמיד היו מחשבותיו נתונות לגבוה וחשב בכל עת ובכל שעה איך אפשר לעשות עוד כדי להרבות כבוד שמים בעולם?!"**

הגר"מ שטיינמן מחדד את דבריו ואומר לנו בתחושה של בן הקרוב לאביו: "אני רואה ושומע בימים האחרונים, על רבבות יהודים מכל קצווי תבל - וייתכן שישנם אף כאלו שאינם בני ברית ששמעו על פטירתו של מנהיג העולם היהודי - העומדים משתוממים מול העדויות המפעימות שנשמעות בימים אלו מפִי תלמידיו ומקורביו של אבא זצוק"ל, על הפשטות הנדירה ועל הענווה הגדולה שהיו אצלו בטבע שני ממש. הבוז והסלידה לכל הבלי העולם הזה, הבריחה וההימלטות מכל נדנוד של משהו שאינו לשם שמים, שפלות הרוח גם בהיותו ברום המעלה כמנהיגם של כלל ישראל, למרות שהיה תמיד צוחק על התואר שהדביקו לו כרבן של כל בני הגולה, באמרו בצחות: '**כנראה שהדור שלנו כל-כך ירוד ונחות, עד שלוקחים אדם פשוט כמוני והופכים אותו למנהיג...**'

"את האמת אומר, שאכן אפשר להבין אותם ואת התפעלותם מהדברים המגיעים לאוזניהם, אבל מוכרחני לומר את אשר על לבי, שאת כל הסיפורים הללו זכיתי לראות ולחיות אצל אבא צוק"ל כבר לפני ששים ושבעים שנה; **הוא לא נהיה גדול הדור בגיל תשעים או שמונים, אלא כבר בילדותו ממש בעיירה בריסק, היו רבים וטובים שנתנו בו את עיניהם וראו שעדי לגדולות ולנפלאות.** היו לאבא צוק"ל בני-דודים שנותרו לפליטה לאחר מלחמת העולם השנייה, שסיפרו לנו כי כבר בהיותו ילד קטן כבן חמש ושש שנים, תמיד התהלך עם עיניים מושפלות, לא הביט לצדדים מחוץ לארבע אמותיו ותמיד שקע בלימוד מעמיק. יותר מכך, **בגיל שש אמרו לאבא שעליו להרכיב משקפיים כי ראייתו חלשה, אבל אבא העדיף להתעלם מכך.** בערוב ימיו אמר בצחות שלמזלו לא לבש משקפיים, אחרת אף מספר לא היה מתאים לו כיום..."

"אם אנו מביטים על הדביקות המוחלטת של אבא צוק"ל ברבש"ע בכל עת", אומר לנו הגר"מ שטיינמן בהדגשה מוטעמת, "תיפול עלינו אימתה ופחד בראותנו עד כמה אנו רחוקים ממנו במרחק של אלפי שנות דור, כל זאת בזמן שהוא עצמו הסתובב בתוכנו והתהלך בקרבנו כל-כך הרבה שנים, כשניתנה לנו זכות גדולה ועצומה מן השמים, למלאות אסמינו שבע מאיש קדוש ונורא שכמותו. **גם מרום דרגותיו הנשגבות היה תמיד חושש מ'החטאים' שיש לו חלילה, ואף לאחרונה התבטא באוזני מקורבים שייסוריו באים אליו בגלל החטאים שהרי לא קל לנקות מאה שנות חיים בעולם הזה...**

"פעם כשנחלש אבא צוק"ל ורופאו הוזעק למיטתו, שאל אותו הרופא: 'כבוד הרב, מה מציק לכם?' ענה לו אבא בפשטות: 'החטאים'. לא פחות ולא יותר. היה גם מקרה לפני כעשרים שנה, כשבאחד הימים אמר אבא צוק"ל וידוי עם אחד מנכדיו. הנכד שהינו נכד משותף גם של יבלחט"א מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, הלך וסיפר את העובדה לזקנו הגדול. אמר לו הגר"ח קנייבסקי שהכיר את אבא היטב רבות בשנים ועמד על סודו: **'דע לך שרבי אהרן לייב עושה תשובה כסדר ואומר וידוי כבר חמשים שנה, לא מדובר במשהו חדש'...** הגר"ח קנייבסקי הוסיף ואמר לו בצחות: 'תראה דבר פלא! לרבי אהרן לייב אין עבירות - ולמרות זאת הוא חושש מהעבירות; לשאר האנשים יש עבירות - ולמרות זאת אינם חוששים מהן כלל...'.

ארבע שעות שינה

אנו מנצלים את הרגעים המיוחדים בהם אנו זוכים לשוחח עם בנו הגדול של מרן ראש הישיבה צוק"ל, לשמוע מפיו ככלי ראשון על סדר יומו של רבנו:

"נתחיל עם הלילה", אומר לנו הגר"מ שטיינמן בנעימה. "עד השנים האחרונות ממש היה אבא צוק"ל ישן בכל לילה כשעתיים, לא יותר. לנו זה היה טוב, כי אם היינו צריכים ממנו משהו דחוף שאינו סובל דיחוי, ידענו שתוך שעתיים הוא כבר מתעורר ונוכל לדבר אתו. שעתיים אלו לא היו תמיד בזמן קבוע, אם עלה על יצועו בשעה שתים עשרה - היה מתעורר בשעה שתים, ואם נשכב לישון בשעה אחת - היה משכים קום בשעה שלש לפנות בוקר. בשעות אחר-צהריים היה אבא צוק"ל מוסיף לישון עוד כשעה-שעתיים לפי הרגשתו המותשת, כאשר מלבד ארבע שעות שינה אלו, כל שאר שעות היממה היו מוקדשות אך ורק ללימוד התורה בעיון ובעמקות.

"במשך שעות היום היה אבא צוק"ל יושב בקיטונו ולומד עם חברותו, מחדש חידושי תורה בכל מקצועות התורה. הוא גם היה כותב מאד הרבה על גיליונות נייר את חידושיו שעלו ברעיונו וכן הערותיו על מה שלמד בגמרא ובשו"ע. **פעמים רבות ראינו אותו יושב ועובר על כתביו הרבים, שהיה מתקן ומעיר, מוסיף ומשפץ, שוב ושוב, עד שמצא את הדברים נכונים וראויים להדפסה.** במשך השנים זכה אבא צוק"ל להדפיס בחייו קרוב לשלושים ספרים על התורה ועל הש"ס, ועוד נותרו חידושים רבים בכתובים שעדיין לא זכו להעלות על מכבש הדפוס, ואי"ה עוד חזו למועד להפיצם בישראל ולחלקם ביעקב.

"התמדתו היתה בלתי נתפסת, ולא זו בלבד שישב ולמד כל היום וכל הלילה, אלא שהתורה היתה חיותו ממש ורק ממנה ינק את כוחותיו. **אבא צוק"ל כמעט ולא יצא לחתונות או לאירועים, רק לחתונות בניו יצא והשתתף רוב החתונה. בשנים האחרונות, כשהתרבו השמחות במעונו בלע"ה ובכל כמה שבועות התקיימו שמחות נישואין של צאצאיו הרבים כ"י, היה מנצל כל רגע ללימוד התורה. תחילה הגיע לחופה, חוזר הביתה ללמוד ולאחר כשעה שב לאולם השמחה לרקוד עם החתן והמחותנים, ושב לביתו ולתלמודו.**

"אבא גם סיפר לנו פעם, על יגיעתו הגדולה בתורה בימי בחרותו בתקופת המלחמה בשווייץ, שם כפו

עליהם לסחוב קורות כבדים מאד, והוא נאלץ לסחוב אותם עם ידידו הגר"מ סולובייצ'יק זצ"ל. תוך כדי המלאכה המפרכת, היו חוזרים שניהם על התוס' במסכת בבא קמא, זה פותח וזה ממשיך את דברי חברו, ככה במשך ימים ארוכים ושעות רצופות."

איך היו נראות סעודות השבת בבית אביכם הגדול?

הגר"מ שטיינמן אינו מבין את השאלה: "כמו בכל בית יהודי. היינו שרים את כל הזמירות הידועות, לאבא זצוק"ל היו כמה ניגונים שזכר מתקופת ילדותו בבריסק ולאחר-מכן בשווייץ, שם פגש בחורים רבים שהתאספו ממקומות שונים מליטא ומגליציה, ומהם גם בחורים חסידיים. אבא זצוק"ל למד מהם ניגונים שונים והיה מזמרם בסעודת השבת, כמובן שהסעודה היתה מלווה גם בדברי תורה על פרשת השבוע ובירורי הלכות וסוגיות כל פעם לפי הענין והזמן. לאחר הסעודה, תמיד ראינו את אבא חוזר לתלמודו תיכף ומיד בלי לבזבז רגע אחד."

חג הפסח במחיצה אחת

התקופה הנעלה ביותר עבור הגר"מ שטיינמן שליט"א במחיצת אביו הגדול, היא ללא ספק, יום טוב ראשון של פסח. במשך שנים רבות שימש ביתו של הגר"מ שטיינמן בעיה"ק ירושלים, אכסניה ללילות סדר רוויי הוד והדר שערך רבנו בבית בנו. נוהג זה נמשך עד פטירתה של הרבנית הצדקנית מרת תמר ע"ה, בחודש סיון תשס"ב, אז פסק רבנו לבוא לירושלים והגר"מ שטיינמן החל לבוא אל רבנו לבני-ברק לערוך את הסדר יחד עמו ברחוב חזון איש 5. מטבע הדברים שמורים אצל רבי משה עדויות מהקודש פנימה שערכן לא יסולא בפז.

הגר"מ שטיינמן פותח בפנינו צוהר לעולמו של אביו הגדול ומוסר על הנהגותיו בחומרות הפסח: "אצל אבא זצוק"ל, הדבר הברור ממנו לא היה זע ימין ושמאל, הוא מה שכתוב בשולחן-ערוך. מעבר לכך, ראינו רבות שנהג לעצמו מפעם לפעם בחומרות שונות, אבל אלו לא היו בתור קבלה מוחלטת אלא כהנהגה טובה לשעתה. כך יכלו להיות הנהגות שונות שהשתדל בהם תקופה מסוימת, ובשנים לאחריה כבר לא הקפיד בכך. **הכלל עליו חוזר אבא זצוק"ל רבות, הוא שתמיד עדיף כמה שפחות. מה שאפשר להימנע ממנו בשופי - הרי זה משובח. סביב קוטב זה מושתתים כל אורחותיו.**

כדוגמא, מציין הגר"מ שטיינמן את הנהגת אביו הגדול בעניין שרויה: "אמי ע"ה באה מבית חסידי, ששורשיה נטועים בגור. כמנהג החסידים, החמירו מאד בעניין 'גיבראקס' - שרויה. כשבאה בברית הנישואין עם אבא זצוק"ל, אימץ אבא הנהגה זו מתוך אותה גישה שעדיף להימנע ממה שלא מוכרח, אך ללא קבלת נדר. וכך, בסביבות שנת תשנ"ח כאשר שניהם סבלו מקשיי לעיסה, אכלו שרויה כצורך השעה. עוד מצויים בבית אותם כלים, ומצוין עליהם שבאותה שנה שרו בהם עבור הוריי. מאידך, צאצאיו שלא הקפידו על שרויה ובאו לסעוד על שולחנו, הביאו אתם תבשילי ביתם ולא עשו מזה כלל 'עסק'."

כאשר חקרנו אחר הנהגתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל בימי הפסח, האם נהג כמו רבים שאינם מתערבים עם אחרים במאכליהם, התנדפה השאלה מעיקרה. "הקפדתו לא היתה בפסח דייקא", אומר לנו הגר"מ שטיינמן, **"הרי בכל ימות השנה לא היה מכניס לפיו מאכלים שיוצרו מחוץ לביתו. את הבשר מלחו תמיד לבד כבשנות קדם, וגם היין נעשה ברוב השנים מייצור עצמי.** אמנם בשנים קדמוניות רכש יין מיקב פרטי בירושלים, מיהודי ירא וחרד שייצר כמות מצומצמת עבור ה'פרומערס', בשמירה על גבי שמירה, אך בהמשך ייצרו לבד. ברבות השנים, קנה יין סחוט מיהודי אחד שהוא סומך עליו בכול, ואת הסוכר הכניס בעצמו, ובהמשך, עם חלישות גופו, עבר לקניית יין מוכן מאותו יהודי בלבד."

לא טעם קפה מעודו

כשביררנו האם רבנו היה שותה קפה בימי הפסח, נענינו בתמיחה: **"הרי אבא זצוק"ל לא טעם את המשקה הזה מעודו... כל קיומו היה על דייסת חלב ופירורי לחם בוקר וערב, ובצהריים תבשיל של גזר ותפוז"א. התורה מקיימת אותו... מלבד זאת, מעודו לא סעד אבא זצוק"ל אצל אחרים מאז שנות בחרותו. גם בסעודות מצוה לא טעם מהמאכלים המוגשים לפניו.** זכורני פעם אחת, בסעודת הברית לבני הראשון שיחי', שהתקיימה בשבת קודש בירושלים, ומכיוון שאבי הגיע לשבות במחיצתו הביא את מאכלי השבת עמו מביתו, וסעד

אתנו בסעודת הברית - מתבשיליו שלו. אולם מלבד זאת, לא זכור לי כלל שיאכל במקומות אחרים".

התנזרות נוספת של רבנו בימי הפסח היא מאכילת דגים. הגר"מ שטיינמן מציין את סיבת הדבר, כי בשנה הראשונה לנישואיו התגורר בשווייץ, והתהלכה אז שמועה שרוחצים הדגים עם ספירט, ונמנע מלאכלם. בשנה שלאחריה היו שמועות לכאן ולכאן והנושא לא היה ברור דיו, והחליט גם אז להתנזר מכך. בשנה השלישית כבר התגוררו בארץ ישראל, כאן היו דגים מהודרים ללא חשש, אך רבנו אמר **שהרי הסתדרו בשנתיים הקודמות גם ללא דגים, אז מדוע שלא להמשיך בכך... זאת כפי שהיה מורגל בפיו, שתמיד טוב כמה שפחות; ממה שאפשר להימנע - עדיף להימנע.**

ומה בדבר הוספת חומרות, יותר ממה שנהגו האבות?

"אצל אבא זצוק"ל ראיתי שההנהגה הברורה היא מה שכתוב בשו"ע, על כל קוציו ותגיו. מעבר לכך, גם אם נהג פעם בתוספת הידור, לא היה זה כהחלטה תמידית. ההסבר הוא, כי מי שאינו איתן דיו בשמירת ההלכה הצרופה לכל עומקה, זקוק לחיזוקים בדמות ההתעסקות בדקדוקים מחודשים, ואלו יעוררוהו לשמור ההלכה בטהרה בשלמות, אולם אבא זצוק"ל לא היה זקוק לכך... מעודו היה דבוק בשו"ע עד תום... **אצל אבא זצוק"ל גם לא ראיתי את הקשיים שאחרים מתמודדים איתם בשבעת ימי הפסח, עם כל החומרות והקשיים בהשגת מאכלים. הוא לא ראה בזה סרך קושי, אדרבה, כל פיסת עולם-הזה שהיה מצליח לרחק ממנו, היה בשבילו סיפוק גדול עד מאד.**"

ניתוח ללא הרדמה

אנו ממשיכים עם הזכרונות על חג הפסח, אך בהקשר לעוצמת תכונת 'מוח שליט על הלב' שהייתה בו ברבנו הגדול זצוק"ל ופיעמה בקרבו בכל עוז. "היתה שנה שבמוצאי יום טוב ראשון של פסח, אבא זצוק"ל נחלש מאד ולא הרגיש טוב. הלכנו אתו לבית החולים 'שערי צדק' בירושלים ורצו לעשות בדיקה פולשנית עקב חשש לאולקוס. במסגרת הבדיקה החדירו צינורית לגופו פנימה, תפקיד הצינור לתעד באמצעות מצלמה את המתרחש בתוך הגוף וכך מתקבלות התוצאות הרפואיות המתבקשות. טיפול זה לא נעשה אף פעם ללא הרדמה כללית, אבל כשאמרתי לאבא שיש צורך בהרדמה כללית, **סרב בתוקף ואמר שאינו מעוניין בהרדמה כללית.**

"שאלתי את אבא למה אינו רוצה הרדמה", נזכר הגר"מ שטיינמן מאותם רגעים בבית החולים, "והשיב לי כי הרדמה כללית יכולה להזיק למוח ולהביא ירידה בזיכרון, ויש כאן חשש עבירה דאורייתא של הלאו 'הישמר לך פן תשכח את הדברים', אסור לשכוח שום דבר מהתורה... הרופא חשש מאד שאם לא תתבצע הרדמה, יתכן שאבא זצוק"ל יזוז במהלך הטיפול מחמת הכאבים והבדיקה תצא לא תקינה, אבל אבא זצוק"ל התעקש ושכנע את הרופא שכך הוא רצונו ההחלטי.

"עשרים דקות בערך ארכה הבדיקה, עקבנו אחרי אבא זצוק"ל בחרדה ולא ראינו על פניו שום דבר. אף לא סימן קל של כאב. רק ריכוז מושלם בנקודה מסוימת, במהלכה התעמק בלימוד ושכח מכל העולם ומלואו. שאלתי אותו לאחר שהתאושש, האם אכן אין צורך בהרדמה כללית בניתוח? שהרי ראינו כאן שהצלח לעבור את הבדיקה החודרנית ללא הרדמה. אבא זצוק"ל השיב לנו אז, שהכל תלוי בהחלטתו של האיש, כי אם יחליט שאינו חפץ בהרדמה, אכן יוכל לעמוד בטיפול גם ללא הרדמה... בכלל, כמעט ולא ראינו אותו נאנח על ייסוריו הרבים שהיו מנת חלקו תמיד ובפרט בשנותיו האחרונות. תמיד היה שולט על עצמו בעוז ובגבורה, כאשר האנחות היחידות ששמענו ממנו, היו רק על כך שעדיין לא עשה תשובה על חטאיו או שהיה מדבר על כך שאין בידו זכויות ליום המיתה..."

הגר"מ שטיינמן מוסיף שכך היה גם כשרבנו היה אמור לעבור טיפול על שיניו, אצל רופאו האישי ד"ר איתן כהן ז"ל. הרופא ביקש לעקור את השן ולצורך כך היה מוכרח להרדים את המקום, אבל רבנו לא הסכים בשום ואופן, באמרו שלא יזוז ממקומו כל זמן הטיפול ואין מה לחשוש כלל. וכך היה, עקירת השן עברה עליו ללא הרדמה, כשהוא מתעמק במחשבותיו בלימוד התורה ולא חלי ולא מרגיש כלל בטיפול המייסר.

"לפני תקופה התעורר אבא זצוק"ל באחד הימים עם כאבים עזים בחזהו. מיד הזעיקו את הרופא שהיה בדיוק מחוץ לעיר, אבל אדהכי והכי חלפו הכאבים והלחץ ירד. כשהגיע הרופא ושאל את אבא כיצד הוא מרגיש, השיב לו בשלווה שברוך ד' הכל בסדר. שאל הרופא מה היה ואבא השיב לו שהרגיש לחץ

חזק בחזה. 'וכיצד חלפו הכאבים?' התעניין הרופא. 'עשיתי תשובה', השיב אבא בפשטות ובתמימות, כשהרופא מציין בפנינו שעל פציינטיים כאלו אין שום ספרי רפואה שיכולים לעבוד עליהם..."

להרבות כבוד שמים

האם נוכל להצביע על דבר מסוים שתפס אצלו ביותר?

הגר"מ שטיינמן: "לא נראה לי שאפשר להצביע על משהו מסוים בדווקא, כי אצלו הכל היה צריך להיות מושלם עד הסוף עם כל הפרטים והדקדוקים ללא פשרות ועיגולי פינות. כשאבא זצוק"ל שימש כראש ישיבת 'חפץ חיים' בכפר סבא, מסר שיחת מוסר בכ"ד אלול תש"ז, יום הילולת מרן ה'חפץ חיים' שעל שמו נקראה הישיבה בכפר סבא. היה תלמיד שנכח בשיחה זו והעלה אותה על גבי הכתב, וכך נותרה השיחה לדורות עולמים.

"אבא אמר לבחורים בשיחתו אז, שהיות ואנו לומדים בישיבה הנושאת את שמו של מרן ה'חפץ חיים', עלינו לדבוק במעשיו ובהליכותיו של בעל ההילולא. לכל צדיק וגדול בישראל יש משהו מסוים שהיה דבוק בו ביותר ועליו אפשר להתמקד, אבל אצל מרן ה'חפץ חיים' אין מושג כזה של משהו מסוים, כי אצלו הכל היה מושלם בדקדקנות הפרטנית ביותר, כל התורה כולה, תרי"ג מצוות, דאורייתא ודרבנן.

"אבל למרות זאת, הרי אנו רוצים להתחזק לכל הפחות בדבר אחד ממרן ה'חפץ חיים', לכן אמר אבא זצוק"ל שידבר על משהו שאנשים צריכים ללמוד מכך, **שמרן ה'חפץ חיים' עשה את כל אשר לאל ידיו להרבות כבוד שמים, כאשר גם כשהיה למעלה מגיל תשעים וכוחותיו בקושי עמדו לו, היה מכתת את רגליו ברחבי רוסיה הקפואה כדי לחזק יהודים ולקרבתם לתורה.** אף פעם לא הביט על כוחותיו החלושים שלעתים במסעות כאלו אף יכל לבוא לידי סכנה, אלא רק כבוד שמים עמד נגד עיניו".

הגר"מ שטיינמן ממשיך ואומר לנו: "דברים אלו אמר אבא זצוק"ל בשנת תש"ז, בהיותו אברך צעיר בן 32 שנים. והנה חלפו שנים רבות, אבא זכה להגיע לגילו המופלג של מרן ה'חפץ חיים', ואז ראינו את הבחינה של 'נאה דורש ונאה מקיים', שלא נח לרגע אחד כשהגיעו לפנינו עם דברים היכולים להרבות כבוד שמים בארץ ישראל או בעולם היהודי הפרוש ברחבי תבל. ממרומי גילו קם ונסע מהכא להתם, לארצות רחוקות ביותר, במסעות שהתישוהו לגמרי כידוע וכמפורסם, אך אחת היתה משאלתו הפנימית והאמיתית: להרבות כבוד שמים ולזכות את הרבים.

"היות ואבא זצוק"ל מסר את נפשו כל ימיו למען הרבות כבוד שמים, ניתן לומר שגם במסע הלווייתו ובימי ה'שבעה', זכה להמשיך להרבות כבוד שמים גם אחרי הסתלקותו, כאשר דבר הצוואה המרטיטה שהותיר אחריו בכתובים, גרמה ליהודים רבים בכל קצווי תבל להתעוררות בתשובה ולחשבון נפש אמיתי, מהו העיקר ומהו התפל. הגיעו אלינו בימי ה'שבעה' גם יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות, שבאו לראות במו-עיניהם את הבית הדחוק והמיושן שממנו הנהיג אבא זצוק"ל את כל העולם היהודי, הם לא הצליחו להבין איך ניתן לחיות בכזו פשטות ושפלות גם ממרומי תפקיד הנהגה כה בכירה? הרי אצלם כל מי שמקבל שררה קטנה, כבר דורש לקבל את הכבוד המגיע לו ביושר..."

"אבא זצוק"ל זכה אכן להנהיג את כלל ישראל שנים רבות, כי באמת היה רועה נאמן ואב רחום לכל יהודי באשר הוא. לא היה יהודי שלא מצא אצלו מקום בלבו הענק שהכיל כל-כך הרבה צרות ובקשות של יהודים. רק מי שזכה להסתובב בתוך ארבע אמותיו של אבא זצוק"ל, יכול לספר על אלפי מקרים שעברו אצלו דבר יום ביומו, הנוגעים להרבות כבוד שמים ולהכניס ילדים וילדות למוסדות תורה וחינוך ראויים. כל סדר יומו סבב כיצד לעשות נחת רוח להקב"ה ולהוסיף כוח בפמליה של מעלה".

שפלות רוח אמיתית

את השיחה הנרגשת אנו מסיימים בשאלה: ידועה הקושיא המובאת בספרים על ענוותנותו של משה רבנו, כיצד הצליח לחיות בענווה לאחר שזכה להיות היחידי שדיבר עם הקב"ה פנים אל פנים, וכי לא הכיר וידע במעלתו על פני כל האדם? כך גם אנו מבקשים לדעת איך יתכן שרבנו זצוק"ל סבר שהעולם טועים בו, לאחר שראה שמצודתו פרושה על פני כל רחבי תבל?

"אין לי תשובה ברורה לכך", משיב הגר"מ שטיינמן, "אבל אוכל לספר לכם מה ששמעתי מפיו של אבא זצוק"ל, על יהודי ששאל פעם את מרן ה'חזון איש' אם הוא יודע שהינו גדול הדור? ענה לו החזון"א בשפלות רוח: **'לפי הכוחות והכשרונות שיש לי, הייתי יכול להגיע לדרגות הרבה יותר גבוהות מאלו שאני נמצא בהן כעת, א"כ מה יש לי מכך שאומרים שאני גדול הדור, הרי אני יודע את האמת ואת מיעוט ערכי'...** זוהי התשובה שיכולה להסביר את ענוותנותו של אבא זצוק"ל למרות היותו גדול ומנהיג הדור".

הגר"מ שטיינמן שליט"א משלים את דבריו: "מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א אמר לנו בהגיעו לנחם בימי ה'שבעה', שאבא זצוק"ל אכן כתב בצוואתו 'רבים טועים בי', **אבער מעקען נישט פארטאמען די גאנצע וועלט** (אי אפשר לרמות את כל העולם)... כלל ישראל ניחן בחוש הריח ויודע להרגיש בצדיקי אמת שהם אכן גדולי הדור. בנוסף לכך אמר לנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א, **שעל אף שאבא זצוק"ל כתב וביקש בצוואתו שלא יספידוהו ולא ידברו בשבחו, עלינו להמשיך לפרסם את מעשיו הטובים ואת כוחו הגדול, כי יש לשון במדרש 'אין הצדיקים מכירים את עצמם עד יום מותם', ולכן עתה כשהגיע אבא זצוק"ל לשכון בגנזי מרומים, כבר יודע ומכיר את עצמו, ומסכים שאנו מספרים ומפליגים בשבחו הגדול.**

"אציין בזאת גם את הקרבה הגדולה והנדירה שהייתה בין אבא זצוק"ל לבין יבלחט"א מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שזכו להשתדך ביניהם כמה פעמים והתבטאו זה על זה בביטויים מפליגים ביותר. בשנים האחרונות, כשמרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגיע לבקר את אבא זצוק"ל, אירע כמה פעמים שלאבא לא היה כח לדבר ולהוציא הגה מפיו, וכך ישבו שני ענקי הרוח זה לצד זה, הביטו איש על רעהו ממושכות ולא דיברו מאומה. היה זה מחזה מרהיב ומשובב לב לראותו כל פעם מחדש, איך הם דיברו בשתיקה".

- **י"שר כח לידידי היקר הרב מנחם מענדיל גפנר הי"ו, שהמציא לידי את זכרונותיו של הגר"מ שטיינמן שליט"א מימי חג הפסח בצילו של רבנו זצוק"ל ופורסמו ב'המבשר תורני' פסח תשע"ו -**

הצצה מרתקת למסכת הסיגופים הרבים שרבנו זצוק"ל הרבה לבטלם בענוותנותו הרבה

אנו שומעים סיפורים רבים על חיי הפרישות והסיגופים הרבים, מה נוכל לשמוע מפיכם על כך?

"אבא זצוק"ל אכן התענה והסתגף כל ימיו. במשך שנים רבות היה מתענה כל שבוע בימי שני וחמישי, ולפעמים הוסיף גם בימים אחרים. מעולם לא הכניס לפיו משקה מתוק והתנזר מרוב המאכלים שיש כיום לכל דורש. דרך הטבע אצלו היתה לא לאכול, הוא פשוט הרגיל את עצמו לא לאכול, עד שהמושג הזה הפך אצלו לטבע שני ולחלק מעצמיותו. היה זה סדר יום קבוע של מאכלים קבועים שעלו על שולחנו שהתרגל אליהם עשרות שנים ולא ראה צורך להחליף את התפריט. **פעם התבטא בצחות, שגם אם ישכח לומר 'רצה והחליצנו' בברכת המזון של סעודת שבת, ייתכן שלא יצטרך לחזור ולברך, כי אינו רגיל לברך ברכת המזון בימות החול, רק בשבת היה נוטל את ידיו לסעודה מחמת החיוב.** מסיבה זו היה משלב אכילת קומפוט תפוחים בארוחותיו בימות החול, כדי שיוכל לברך שתי ברכות נוספות ולהשלים את מאת הברכות שאדם צריך לברך בכל יום.

"כמו-כן לגבי השתייה שכמעט ולא הכניס משקה לפיו. גם כשהיה אמור לשתות - על פי חוות דעת הרופאים - שתי כוסות לפני הצהריים ושתי כוסות אחרי הצהריים, היו צריכים להזכיר לו שעליו לשתות. מיעוט השתייה אצלו היה כי לא רצה שהשתייה תגרום לו להפסיק מלימודו ולהתפנות. כך חי עשרות שנים רצופות והסתדר גם בלי שתיה".

כשאנו מבקשים להאריך בשיחתנו על הסיגופים של רבנו, הגר"מ שטיינמן מספר לנו, כי אביו זצוק"ל היה צוחק על אלו שהדביקו לו את התואר 'סגפן' והיה מבטל זאת מכל וכל. **"אחד הסיפורים המוכרים על אבא זצוק"ל, שבמשך שנים לא עלה על מיטתו בימי בחרותו בשווייץ. כשבאו לשאול אותו האם השמועה נכונה, היה משיב בפשטות ובביטול, שלא היה זה נוהג של סגפנות, כי אם חשש של איסור שעטנז ולכן לא עלה על המיטה...** את כל השמועות על סיגופיו ופרישותו, היה מזים ומבטל בענוותנותו הגדולה, הוא העדיף שלא דיברו על-כך, כדי שהדברים יישארו בינו לבין קונו בסודיות מוחלטת.

"פעם סיפר אבא זצוק"ל למישהו, שברוסיה התגורר יהודי עשיר ושמו היה ויסוצקי שניהל מפעל תה. בגלל שהיה בעל נכסים, הרשה לעצמו לאכול כל יום מנת בשר, מה שאנשים רגילים [בימים ההם] לא היו מסוגלים להרשות לעצמם מחמת גודל העניות ששררה ברוסיה. אותם אנשים היו אוכלים בימות החול מאכלים פשוטים ורגילים, ורק לכבוד שבת היו רוכשים מנת בשר זעומה כדי חיותם או דגים לכבוד סעודת שבת. ואילו ויסוצקי העשיר שבכל יום אכל מנת בשר, כשביקש לענג את השבת במאכל חשוב שלא אכל באמצע השבוע, היה מקפיד לאכול בסעודת שבת קומפוט..."

"אבא זצוק"ל סיים את סיפורו ואמר ליהודי שביקש להתעניין על תפריט אכילתו הזעומה: 'תאר לעצמך שויסוצקי העשיר הגדול מרשה לעצמו לאכול קומפוט רק בשבת, ואילו אני אוכל קומפוט בכל יום...' [רבנו היה אוכל לפתן פתוחים, מאכל קבוע משך עשרות שנים ללא שינוי] וכי זה נקרא סיגופים? תגיד לי אתה אם מה שאומרים עלי שאני מסתגף, זה נכון?!... ככה ביטל את כל השמועות בהינף יד ענוותנית".

[ישר כוח להרה"ח ר' יוסף משה האס שליט"א]

בנו הגאון הגדול רבי שרגא שליט"א ליקוטי נוגה מאורו של מרן רשכבה"ג זצוק"ל

קובץ גליונות יא"צ - כסלו תשע"ט

פנינו לבנו של מרן זצוק"ל הגאון הגדול רבי שרגא שליט"א ראש מוסדות אורחות תורה, בבקשה שיאות למסור לנו מדברי הספד וזכרון על אביו מרן רשכבה"ג זצוק"ל, וענה שעל פי צוואת אביו הוא מצוה שלא להספיד, עם זאת הרשה ללקט מה שאמר בשם אביו זללה"ה בתוך השיחות שמסר במשך השנה במקומות שונים כדי להגדיל תורה ולהאדירה¹.

חשוב להדגיש כי הבאנו רק את מה שהזכיר הגר"ש בשם אביו זללה"ה, ועיקרי השיחה לא הובאו. ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר.

חטא הדיבור מצוי יותר אצל בני תורה

... לפעמים שואלים על מה לעשות תשובה, מסתמא לא מצוי אצל בני תורה שעברו איסורים של ל"ת ממשי, ואף אחד לא נסע בשבת חלילה, ולא רצח ולא גנב ועכ"פ לא במזיד.

אבל אבי מורי זלה"ה היה אומר שעיקר העבירות שמצוי אצל בני תורה הם כל מה שקשור בדיבור בפה, כגון דברים בטלים וליצנות ולשה"ר, או ברכות וקרי"ש בלי כוונה וצריך לדעת איך נזכה לכפרה על זה.

(בישיבת תפארת מרדכי בני ברק, י"ז אלול תשע"ח)

זהירות אבי מורי מחשש גזל

...ענינים שבין אדם לחבירו לא כל אחד יודע מה שמוטל עליו, ויש בזה הרבה דרגות. דבר ראשון לא להזיק ולא לגזול, ואפילו גזל כל שהוא, כולם יודעים שאבי מורי ז"ל זכה לאריכות ימים וחי מאה וארבע שנים, וכשהיה עושה חשבון נפש של כל מאה שנותיו תמיד הצטער שנכשל פעם בגזל, ואין לו אפשרות לתקן את זה. כי לפני מלחמת העולם, כלומר בערך לפני שמונים וחמש שנים היה במדינת שווייץ בעיר לוגאנו, והלך ברחוב, ותוך כדי הליכתו בלי שישים לב קטף פרח מחצר של גוי, בלי לשאול אותו רשות, כי היה תפוס במחשבות ולא שם לב מה שעושה.

וכעבור שנים רבות בא אליו אחד שאמר שנוסע לעיר הזאת אז נתן לו כסף שילך לרחוב זה וזה מספר זה וזה, וישלם לגוי עבור הפרח, ואז התברר שהרחוב אמנם קיים אבל הבית כבר שנים רבות לא קיים ונשאר שם רק מגרש חניה, ואי אפשר לדעת להיכן הלך אותו הגוי, ואם הוא בחיים.

ובכן זה מה שהטריד יהודי צדיק בן מאה וארבע איך משלמים לגוי בעד פרח שנקטף בטעות לפני שמונים וחמש שנים, שלא ישאר בידו עון גזל.

(בפני מתפללי 'בית הכנסת הגדול' ברחוב אלנבי בתל אביב, כ"ו אלול תשע"ח)

ביתו המחיש את המשנה באבות

נאמר במשנה באבות 'העולם הזה דומה לפרוזדור והעולם הבא דומה לטרקלין. פרוזדור הוא המבוא אל הטרקלין הנאה, 'התקן עצמך בפרוזדור כדי שתיכנס לטרקלין', קודם שנכנסים לטרקלין צריך להתכונן היטב ולהיות מוכן. המשנה בוחרת במשל הזה כדי להגדיר את חיי העולם הזה.

דומני, כי כפי שהכל ראו, הבית הזה הוא דוגמא מוחשית לכך שכל העולם הזה הוא כמו 'פרוזדור'. הכל כאן עראי ופשוט. בבחורות שמעתי מהמשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שבהספדים אחרי אדם

1 תודת מערכת 'קובץ גליונות' לנכדו הרב י. הוניגסברג שליט"א

שנפטר מזכירים רק דברים רוחניים שהיו לו, מעולם לא הספידו ושיבחו אדם עשיר שהיה לו שני סוגי אוטו מפואר, או שהיו לו בתים נאים, כי כולם יודעים שאין מזה שום שבח אמיתי. העיקר הוא הצידה לעולם הבא.

מרן אמו"ר צ"ל הרגיש תמיד כל הזמן את המטרה, למה הוא בא, למה הוא חי בעולם הזה, מה הוא עושה, אם יש כסף מיותר נותנים אותו לצדקה ולא משקיעים אותו בפרזדור.

(לצעירים חוזרים בתשובה שבאו לבקר בבית הגדול - חזון איש 5. ערש"ק ויחי תשע"ח).

פי שנים ברוחך

סיפר הגר"ש שליט"א שכתוב במלכים (ב' ב' ט') ויהי כעברם ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה. ומבואר דמי שזוכה להיות נוכח בשעה שהצדיק מסתלק יכול לזכות לקבל פי שנים מרוחו. ועי' בזוה"ק פ' וישב דף קצ"א ע"ב דמבואר באורך את הענין בזה.

[וסיפר עוד שכאשר היה נוכח בשעת יציאת נשמה של זקנו מרן הגר"ר רבי יעקב ישראל קניבסקי בעל הקהילות יעקב זללה"ה וכן בשעת יציאת נשמה של אביו מרן הגר"ר אהרן יהודה ליב שטינמן בעל אילת השחר זללה"ה אע"פ שהי' כמובן בצער עמוק, מ"מ חשב כל הזמן גם על הפסוק הזה 'ויהי נא פי שנים ברוחך אלי' ובמה שכתוב ע"ז בזוה"ק כנ"ל, והתחנן אל ה' שיזכה לזה].

ויהי רצון שנזכה לעשות רצונו ית' ולעובדו בלבב שלם כל הימים.

(מתוך ספר הזכרון 'ישורון' לעילוי נשמת מרן זצוק"ל)

מעשה ברבי פרידא

ובגמ' עירובין (דף נ"ד ב') מסופר שהיה לרב פרידא תלמיד שהיה צריך תמיד ללמדו כל דבר ארבע מאות פעמים עד שהוא הבין, ופעם אחת ראה רב פרידא שגם אחרי ארבע מאות פעמים עדיין אינו מבין, ושאל אותו מה הסיבה שהיום אינו מבין גם אחרי ד' מאות פעמים ואמר לו, כי מהרגע ששמע שהיום הוא צריך ללכת לאיזה דבר מצוה, מאז הסיח את דעתו ולא ה' מרוכז בלימוד כי כל רגע חשב שהנה הוא כבר הולך, שמע זאת רב פרידא והרגיעו ואמר עכשיו תתרכז ואלמד אותך עוד פעם, וחזר ולימד אותו עוד ארבע מאות פעמים, והי' זה מעשה של מסירות עצומה, ויצאה בת קול והכריזה מה הוא מעדיף בשכרו, אם יזכה להאריך ימים עוד ארבע מאות שנה, או שיזכו הוא וכל דורו לחיי עולם הבא, וענה שהוא מעדיף שיזכו הוא וכל דורו לעולם הבא, אמר הקב"ה תנו לו גם את זה וגם את זה.

לתלמיד אין שכר מיוחד כי הלא זהו החיים

והנה העולם שואל למה רק לרב פרידא מגיע שכר, האם לתלמיד לא מגיע שכר שגילה כזה חשק עצום ללימוד לשבת וללמוד ארבע מאות פעמים ועוד ארבע מאות פעמים, ושמעתי לתרץ בשם אבי מורי הכ"מ שאצל התלמיד אין זה כל כך רבונתא, כי הרי הוא מוכרח את זה כי הם חיינו ואורך ימינו, וזה כל החיים שלו, ואם לא יבין אין לו חיים, אבל ר' פרידא הרי יכל ללמוד גם עם אחרים ולא יצטרך להסביר כל כך הרבה פעמים, ואצלו זה הראה על מסירות עצומה לתורה.

משל למה הדבר דומה שאדם לא הרגיש טוב והולך למות, ובאו רופאים ורצו ליתן תרופה לתוך פיו, אמר החולה אני לא מסכים לפתוח את הפה אלא אם יתנו לי בשכרי אלף זוז, בודאי יהי' אדם זה שוטה גמור, והרי הולכים להציל את חייו וכי צריכים לשלם לו בעד זה, ולכן לתלמיד לא צריך ליתן שכר מיוחד על שהסכים לחזור ולשמוע שמונה מאות פעמים.

(מתוך שיחה בישיבה לצעירים 'שלום רב' באשדוד, ערב מתן תורה תשע"ח)

היה מחדש גדול

כידוע אבי זצוק"ל היה מחדש גדול ובכל דבר שלמד היה לו מיד הערה.

[ופעם הראה לו הג"ר שמואל אינשטיין זצ"ל ספר של ראש ישיבה, שסימן אחרי סימן לקוח מהספר אילת השחר, בלי לציין את שמו, כי אילת השחר נכתב בדרך כלל בקצרה ומכל קטע קטן אפשר לעשות שיעור שלם, ואמר שלא אכפת לו והעיקר שלומדים בספר].

(נאמר בסיום שיעור רשת כוללי אורחות תורה, עם שמחה לרגל הוצאת ספר הזכרון ישורון, כ"ה תשרי תשע"ט).

דוגמא אישית בחינוך

אבי תמיד היה אומר שדוגמא אישית זה העיקר.

כשהתחלתי להיות מגיד שיעור הוא אמר לי, שלתלמידים יש יצר הרע מיוחד להכעיס את המגיד שיעור, לראות אותו כועס. ומה צריך לעשות - אם התלמיד מנסה להרגיז, צריך לחייך. כאילו הוא אמר איזה בדיחה טובה. כי הרי אם הוא יכעס אז התלמיד ניצח... מחר הוא שוב יעשה את זה, אבל אם יחייך, יבליג, כבר ימאס לו לעשות את זה.

(מתוך שו"ת למחנכים, לצוות המלמדים של תלמוד תורה בני תורה ברחובות, אדר"ח חשוון תשע"ט)

לימוד בקיאות בשיבה

שאלה: מה עושים כדי לעודד את לימודי הבקיאות אחרי צהרים? הבחורים מותשים כבר אחרי עמל התורה בבוקר, בצהרים כמעט לא נחים, ולימודי הבקיאות 'נופלים בין הכסאות'.

הגר"ש: צריך לעורר את הבחורים על המעלה הגדולה של לימוד כל הש"ס, להפוך את זה לאתגר לבחור, שירגיש אתגר לגמור את כל המסכת או חצי ממנה, זה יתן לו יותר חשק.

הרבה פעמים חלק מן הבעיה במגידי שיעורים שמגיעים מוכנים מדאי טוב, הם מתחילים למסור מפרשים, והבחור בקושי יודע את הגמרא וכבר עייף מריבוי המפרשים ששמע בשיעור עיון, וממילא אין לו חשק להקשיב אם ילמדו בקיאות עם הרבה הספק יהי' לו חשק ואתגר ללמוד ולדעת עוד פרק.

היה פעם מגיד שיעור למדן מאוד בשיבה מסוימת, שהיה מוסר שיעורים בבקיאות והיה אומר את כל הלומדס' שהיה לו בלימודי הבקיאות, אבי מורי זללה"ה הורה להוציא אותו מהישיבה. זה לא מתאים לבחורים.

בחור בשיבה שמחסיר

שאלה: מה עושים עם בחורים שמחסירים בתפילת שחרית בשיבה, האם להתעלם או להעניש?

הגר"ש: אבי מורי זללה"ה אמר הרבה פעמים לא לזרוק בחור מהישיבה אם מחסיר תפילות בשיבה, כי יתכן שהוא פשוט זקוק לשינה יותר מאחרים, בחור בגיל הגדילה זקוק ליותר אוכל ויותר שעות שינה, ויתכן גם שאין לו חשק לקום כי אין לו חברותא שנהנה איתו.

אמנם זה לא פוטר את הבחור, הוא מצידו צריך לתרץ למה הוא החסיר כדי שלא יתנהג בהפקרות בלי גבולות אבל הנהלת הישיבה צריכה לקבל את התירוצים שלו, גם אם אינם מספיקים, אבל אם נוזפים בו חזק, כבר יהיה ממורמר ולא ילמד כל אותו היום.

(מתוך 'יסודות בחינוך', בפני מאות מחנכים, מושב חפץ חיים, כ"ד ניסן תשע"ח)

רשימות הגאון רבי ישראל סוקל שליט"א מראשי ישיבת בית מדרש עליון ומח"ס קונטרסי השיעורים

יש"כ למעלת הגר"י סוקל שליט"א שהמציא לידנו אוצר רשימותיו ממרן הגרא"ל זצ"ל שהם דברים יקרים המעוררים לתורה וליר"ש שנכתבו ע"י גברא רבא. יתן ה' זכותו של רבנו זצ"ל תעמוד לו בהמשך הרבצת התורה לעדרים בבריאות גופא ונהורא מעליא. [לצורך עריכה לעתים שיננו מעט מנוסח הדברים, וע"כ אין לתלות טעות אלא במערכת]

ונביא כאן הסכמת רבנו לספר של הגר"י - קונטרס השיעורים: בס"ד כבוד הרב הגאון ר' ישראל סוקל שליט"א ר"מ דשיבת ברכת יצחק באור יהודה נעימות בימינו נצח על דבר לכתוב כמה מלים לרגל הדפסת הספר קונטרס השיעורים על מסכת ב"ב פרי עמלו ויגיעתו ללמוד וללמד וכידוע אני נמנע מלכתוב הסכמה על ספרים חדשים ואין אני בא אלא לברך שיזכה בסיעתא דשמיא להוסיף לקח ולהשפיע תו"ש על תלמידים הגונים גם יזכה ללמוד וללמד בהרחבת הדעת ולא תמוש התורה מפיו ומפי יוצ"ח אור לי"ז אלול תשס"ה הכותב לכ' עמלי תורה בני ברק יצ"ו אהרן יהודה לייב שטינמן.

א. בליל ש"ק פ' ראה - שלהי מנ"א ס"ב, שאלתיו אם כדאי לבחורים מהקיבוץ להכנס לשיעור, (הם רוצים, רק מסתפקים אם כדאי לנסות לבד ללמוד), ענה - בחורים מתעלים משיעורים יש להם עוד זמן ללמוד לבד... בניו של הרב מבריסק שמעו הרבה שנים אצלו והי' ניחא לי'. ר' ברל ור' דוד שמעו כעשרים שנה שיעורים אצל אביהם אף כשהיו בעצמם רמי"ם וראשי ישיבה.

והוסיף וסיפר ששיעוריו של הרב מבריסק היו מאד ברורים.

שאלתי את הגרא"ל זצ"ל אם הוא שמע בעצמו את הרב מבריסק וענה: שיעור יומי קבוע לא שמעתי אבל שמעתי שיעורים.

על הצד השני שזה מחליש את הנשאים ענה הם יכולים להכנס ג"כ.

ב. דיבר על לימוד פר' מרובה (שהולכים ללמוד), לא העיקר הוא ההספק, העיקר שידעו ברור מה שלומדים! אמנם טוב להספיק אבל העיקר הוא כנ"ל.

ג. בליל ש"ק פ' חיי שרה תשס"ג - שאלתיו אם אפשר לקחת קצת חופש ואחר יאמר השיעור כדי לכתוב קצת לעצמי, או שצריך למסור הכל עבור התלמידים, ואמר יש כאלו שהפקירו הכל עבור אחרים, הרב מפונוביז' הי' עילוי גדול ונעשה אח"כ לשנורר, (סיפר הרב מפונוביז' שפעם הגיע לגביר ושלח אליו כלב גדול ובקושי ניצול ממנו), אמר: שבדרך כלל כשלא אומרים שיעור ואין מחייב לא לומדים כ"כ טוב, וסיפר שרבינו הגר"ז למד לבד וכשהרגיש כבר לא עושה כ"כ שטייגען החל לומר שיעור! (ולשאלת ר' ישעי' קלאר וכי לא היה יכול ליקח חברותא ענה

רבינו כי לא הי' מי שראוי ללמוד עם הגר"ז, רק היה שם ת"ח ר' מנדל רשקס (סבו של ר' ברוך חזנברג זצ"ל) והיו באים לבחון בחידר הגר"ז והוא - והוא הי' יכול ללמוד עמו.

ועוד אמר שאף שודאי בעלמא עדיף ללמוד בעצמו מאשר לדאוג לאחרים ולהפקיר א"ע, מ"מ הרב מפונוביז' הקים מקום שרוב עולם התורה ממנו, וזה בודאי הדבר החשוב.

ולגוף השאלה אמר - אם לא ילמדו כ"כ טוב אצל אחר - כי לאו מכל אדם זוכה ללמוד - א"כ יש לדון היטב בענין, והוסיף אם ע"י השעורים הבחורים עושים שטייגען הוא דבר חשוב ביותר, ולא רק כדי שיהיו "רשכבה"ג" אלא כדי שיהיו יהודים שומרי תורה ומצוות כראוי...

ד. אמר רבינו - מהו הלשון ותלד לו דאיתא בכ"ד בחומש, והסביר בדרך אפשר שהנשים היו יולדות כדי למצוא חן בעיני בעלה, עתה יאהבני אישי... ולפי"ז יש לבאר בחנה שאמר לה אלקנה למה תבכי והלא אנכי טוב לך מעשר בנים, ולכאוף צ"ב הלא ילדים ולהנ"ל מבואר.

ה. סיפר ר' ישעי' גריינמן, שסיפר לו רבינו ששאל את הגר"ז בהא דאיתא דחתן פטור מקרי"ש דאינו יכול לכיון, אכן בזמנינו שבלא"ה אין מכוונים צריך לקרוא, ולכאוף למה לא קראו בזמן חז"ל לפחות כמו שקוראים היום, דהלא מה שקוראים היום ג"כ חשיב כונה דאל"כ אין זה קר"ש. והגר"ז נהנה מהקושי וקרא לבניו ואמר להם בואו תשמעו קושי טובה ולא ענה.

ולאחר זמן שאל את רבינו החזו"א אך הי' לפני מנחה ולא אסתיעא מילתו לשמוע תירוץ (אך ר' שמואל גרינמן (בן ר' שמרל זצ"ל) תירץ עפ"מ שאמר החזו"א פעם שכונת ק"ש וקבלת עומ"ש הי' כל א' לפום דרגתו, וא"כ לפום דרגת חז"ל אין לו כונה במה שאנו קוראים.

ו. בחתונת ... (בר"ח כסלו ס"ג) שאלתי את רבינו אם יש הוראות מיוחדות לעד (הייתי עד), ענה תשובה טאן! ושאלתיו איך עושים זאת... וענה מאד לא פשוט... והוסיף (בחיוך) מי שלא חטא הרבה - קשה לו לעשות תשובה...!

שאלתיו כמה לחכות ליד חדר יחוד - העדים - וענה חמש או שש דקות יוצאים לכל השיטות!

ז. בליל ש"פ וישב (חנוכה) ס"ג - שאלתי על בחור שלא מצא חברותא מתאימה, תמיד הי' החברותא פחות ממנו, ואמר רבינו הלא כ' מתלמידיו יותר מחבירו, א"כ ממנופ"ש אם הוא בין תלמיד לחברו בכל מקרה אפשר להפיק תועלת...

ח. סיפר ר' יוסף ארי' לורנץ, שאל פעם את רבינו קושי' וחשב וניגן לעצמו ניגון כארבעים דקות ואח"כ עשה חשבון וכתב עפ"ז תשובה שלימה וכו'.

ט. ליל ש"ק פ' צו (ס"ג) נגשתי עם ... (מכולל פוניבז') ואמר לי: יחד עם האברכים בישיבה ישנם בכולל פוניבז' כשמונה מאות אברכים כן ירבו, אך אינני מכיר אף אחד מהם! ואמרתי לו: הראש ישיבה הלא אומר להם שעורים... ואמר לי אינני אומר כמעט, רק משניות לכמה מהם... אמרתי לו - עצם הדבר שהראש ישיבה הוא ראש הכולל נותן להם הרבה... ואמר לי בשמים יצחקו מהדברים האלו...!

י. בליל ש"ק פ' קדושים ס"ג - סיפר רבינו - שמכיר יהודי שלפני שנים התקלקלה בתו, ומאז - מרוב צער - לא הלך לישון על מטה (רק נמנם) במשך ארבעים שנה! והנה אמנם בתו לא חזרה בה אבל כל נכדיו - בני' חזרו בתשובה! דמעות של אבי!

יא. ועוד אמר רבינו - על לימוד המוסר - הגר"ב זצ"ל הגדיר: תורה היא סגולה ליצה"ר, מוסר הוא רפואה ליצה"ר, סגולה צריך בשלמות (אין סגולה לחצאין) וע"כ תורה צריכה להיות כששקועים בלימוד ובהתלהבות וכו' ואז עוזר נגד היצה"ר, מוסר - גם קצת משפיע כי בבחינת רפואה.

אכ. הגר"ח מברסק טען ע"ז דכיון שמוסר הוא רפואה א"כ לא שייך ליקח רפואה לפני שנחלה (כדי שלא יחלה?), וא"כ גם לא שייך מוסר למי שעתה בריא, והוסיף הגר"ח ואנחנו הלא בריאים!... (וא"כ א"צ מוסר). אך רבינו טמה ע"ז וכי' בואלוז'ין היו בריאים... והלא היו חולים... גוססים... (מבחינת רוחנית), ויתכן שמוסר לא היה עוזר כבר להם, א"כ איך אמר הגר"ח אנחנו "בריאים" (הלא לא התכוין לעצמו...) אכן נ' דכונת הגר"ח היתה ממנפ"ש, דלא לו שיעזור מוסר - א"צ מוסר, ולאו שצריכים באמת - לא יעזור מוסר...

יב. עוד אמר רבינו דברמב"ם סוף פ"ו מזוזה איתא על הפס' - בונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, מיהו מלאך ה' - המלאכים הנבראים ממצות מזוזה, ציצית, תפילין - הם שומרים מלחטוא, אך רק יחידי סגולה זוכים לזה כמו בגמ' איתא דהציצית טפחה על פניו וכו'.

אכ. הגרמ"ל סיפר שבתפארת ציון הי' רפיון ביר"ש לבחורים, ובא לרבינו החזו"א ואמר לו שיורה לבחורים לדקדק במצות ציצית בהידור, ואכן לאח"ז - אמר הגרמ"ל - דניכר עליהם חיזוק מאד ביר"ש!

יג. סיפר לי ר' חיים מרדכי אוזבנד (בש"ק פ' בהעלותך ס"ג) שסיפר לו ר' שלום בנו של ר' משה שיש יהודי בשם עירוני (בעה"ב הגון) וכשהתארס חתנו בקשוהו שיספר על דברים בצעירותו, סיפר דבר נפלא, למד בכפר סבא אצל רבינו הגראל"ש זצ"ל בליל ש"ק שבו נפטר רבינו החזו"א, נכנס הגרא"ל זצ"ל לביהמ"ד ואמר לבחורים - נראה לי שהחזו"א נפטר... למד אני חושב כך, כי הנני מרגיש שחסרה קדושה בעולם... האם אינכם מרגישים שחסרה קדושה?... והבנתי שמסתמא נפטר אדם גדול... ומסתמא זהו רבינו החזו"א...

יד. סיפר ר' אצ. טובי, על הנסיעה לארה"ב, הגראל"ש זצ"ל מאד רצה לבטל הנסיעה, היו סיבות לכך, אך אמר לב"ב - הבטחתי (לרבי מגור) צריך אני לקיים! ואח"כ יצא הרבה תועלת, הג"ר אלי' שווי ראהו וכ"כ התרשם, הפך כל ארה"ב בשבילו...

טו. בליל ש"ק פ' עקב ס"ג, שאלתי את רבינו - על ילד בחידר (כתה ח') שבתוך הזמן בחידר לומד יפה מאד, ואילו בבין הזמנים שאין מסגרת אינו רוצה ללמוד... והאם ללחוץ עליו שילמד...

וענה רבינו לא רק הוא, גם המבוגרים כך... מי לומד יותר אברך בכולל או ר"מ בישיבה, ענית - ר"מ בישיבה קצת יותר... אמר לו - קצת? הרבה יותר! יש לו מחייבו... אך ללחוץ לא כדאי, כשיגדל יבין את ערך הלימוד!

טז. סיפר לי אז רבינו השבוע נכנס אליו אברך ובקש חיזוק, יש לו משבר... אמרתי לו כשאתה לומד אתה עושה נחת רוח עצומה לקב"ה, כמה "נחת" צריכה להיות לזה שזוכה לעשות לקב"ה נחת, עם כזו שמחה עצומה האם יש עוד מקום למשבר!...

על תענית דיבור

יז. הייתי בו' תשרי ס"ד אצל רבינו זצ"ל א' שאל דרך טלפון רוצה לצום בעש"ק שובה, האם כדאי עד חצות או עד פלג המנחה או כל היום... ענה רבינו למה לצום... אמרו לו יש להווא צרה... אמר - למי אין צרות... רוצה בכ"ז לצום... הצעתי לרבינו

- אולי לומר לו תענית דיבור... ענה - ודאי טוב תענית דיבור, השאלה אם הוא יכול... ענה האברך האם זה חשוב - אוכל תענית דיבור, אמר רבינו מה יש לקב"ה אם הוא לא יאכל... אם יהי' בתענית דיבור יהי' לקב"ה הרבה... לא ידבר לה"ר וכדו'...

יח. בליל ש"ק פ' בראשית ס"ד אמר רבינו כמה דברים, א) בישיבות נוהגים שהש"ץ מסיים גאל (ולא ישראל) כדי שלא יצטרכו לענות אמן (לסמוך גאולה לתפילה), אמנם במשנ"ב מחפש כמה עצות לזה, אך עצה זו הוזכרה ע"ש, ושאלתיו - מה הענין לומר הכל, וענה יש דין של פורס על שמע מיוצר אור עד גאל ישראל. ב) בתפילת הדרך יש ענין לעמוד, וכך נוהג, באוטובוס שנוסע ג"כ כדאי לעמוד (ועיין בסמוך לענין תפילת הדרך). ג) בישיבות נהגו לעמוד מתחילת קדיש אמנם במשנ"ב אמרו (בשם מהרי"ל) רק מאיש"ר (בישיבות נהגו כנראה כמו בקלם).

יט. נשאל ע"י הג' מ.ב.ז. שליט"א, א' נוהג לא לשנות חוץ לסוכה, וגם נוהג בתפילת הדרך לברך על משהו כדי שתהי' סמוכה לחברתה, איך ינהג בסוכות, וענה רבינו סמוכה לחברתה היא חומרא לשיטת מהר"ם מרוטנבורג דס"ל כן מעיקר הדין - חיובא, לא לשנות חוץ לסוכה - ודאי רק חומרא בעלמא, א"כ עדיף לברך על משהו. (ועי"ל דלכא' הולכי דרכים פטורים מן הסוכה).

כ. נכנסנו לפני החתונה של ... נ"י, ובירך בחמימות, שאל היכן הדירה, בב"ב, ברח' שעדיין רובו חילוני אך בעז"ה נתחדד... נשאלנו א"כ אולי עדיף ק"ס וענה עדיף ב"ב! ושאלנו מדוע, ואמר יש מעלות לכל מקום...

כא. א' נכנס לרבינו - שאל אם לקנות דירה של ד' חדרים בירושלים המחנותנים רוצים... ענה רבינו, לא כדאי, יש עין הרע, במס' תמיד איתא הרוצה לחיות ימית א"ע, והרוצה למות יחי' א"ע, ואם ישפיל א"ע יהיו אנשים מרחמים עליו ועי"ז יזכה לאריכות ימים!

כב. נשאל רבינו אם כדאי לדבר על גהנום, שכר ועונש אמר ודאי שכן, סיפר על תלמיד הגר"א שנחלה כששמע על עונשי גהנום מהגר"א כמבואר בראשית חכמה, בא הגר"א לבקרו ואל הכל אמת, כך יש דבר א' מיקל, אם אבילים יסורים בעוה"ז... עוד סיפר מכתר ראש (נוסח ר' ארי' לוי) הי' בואלוז'ין איש תם וישר, הי' תומך בישיבה, לא היו לו בנים, ביקש מהגר"ח שילמד עבורו, הסכים אך בתנאי שיבוא בחלום, או שביקש שיבור בחלום, שא"א אם יש גיהנום לאחר י"ב חודש, ענה יש אך יותר קל או יותר חלש...

כג. אמר אז רבינו - שאמו של הגר"א שאלתו לפני פטירתה, עם מה תבוא לעולם האמת. ענה לה תאמר שהיית שנים אלמנה עם ילדים... (ולא אמר לה שהיא אמן של צדיקים...) ביארצייט הראשון שלה הלכו לקברה הגר"א ואחיו ר' אברהם, אמר הגר"א שרואה אותה יוצאת מקברה לקראתם ומוחאת כפים (מרוב שמחה שזכתה לבנים כאלו), אמר לו אחיו א"כ כדאי שנבוא לעיתים קרובות (לשמח האמא...) ענה לו הגר"א אף שהאמא שמחה, מ"מ לי זה כבר היזק...

וסיפור עוד - שהגר"ח לא חי' הולך לקבר אבא - הביה"ל רי"ד זצ"ל - שהי' טמון בבריסק אף שהיה בעירו, (הגר"ח נטמן בורשא), שאלוהו למה לא הולך הלא אחיו הולכים, ענה הגר"ח הם לא הכירו מספיק את האבא... אני הכרתיו יותר טוב, אני מפחד לגשת לקבר...

כד. בליל ש"ק פ' בא ס"ד - שאלתי את רבינו מה ששאל בחור היאך יכול לומר תהילים, הלא אין לו את כל צרותיו של דהע"ה, ענה רבינו הוא לא צריך להתפלל ע"ע, מספיק שיאמר תפילות דהע"ה, צריך רק להרגיש שצריך לבקש...!

כה. בליל ש"ק פ' משפטים ס"ד - שאלתי את רבינו, ידוע שהגר צדק (פוטוצקי) עלה על המוקד קידוה"ש, רבינו הגר"א שלח לו קודם שיכול להצילו ע"י "שם", ענה

שרוצה למות על קידוה"ש, ולכאוף אם יכול להנצל איך רשאי לא להנצל וכן הגר"א איך רשאי לא להצילו. וענה רבינו שמובא בסמ"ק (סי' ג') סיפור על תלמידו ר' יהודה החסיד שהלכו לחופה ובדרך היו ליסטים והי' פיקו"נ, ואמרו "שם" שלמדו מר' יהודה החסיד וניצלו, וכשהגיעו אל ר' יהודה החסיד - איבדנו את חלקכם בעוה"ב, וע"כ תחזרו דרך שם מום תהרגו תהרגו וזה יהי' תיקונכם!...", וכך הוה שחזרו משם ונהרגו כולם! ויל"ע מה היתה התביעה ע"ש במפרשים, אכן בגר"א משמע שמותר.

כו. סיפר ר' אפרים קשש ששמע מר' ברוך שפירא שבער"פ ס"ד שהגיע יהודי נכבד לרבינו - פרסם בחורף "פסקווילים" נגד רבינו..., בא בבכיות לבקש מחילה, אמר שיש לו הרבה צרות בעוה"ז עתה..., אל רבינו אין לי שום קפידא!... אני מרוצה מזה כי זה מספר לי על עוונותי... אמנם אינני בדרגה לומר לך יישר כח... אבל אין לי שום קפידא...

כז. סיפר רבינו (על קפידה של ת"ח), הגר' עקיבא איגר סבו של רבינו הגרעק"א, הי' ת"ח גדול, בעירו הי' רב ובזקנותו כבר לא היה יכול לענות לשאלות, וענה הרע"א הנ"ל במקומו, בשבת שובה רצו שיאמר דרשה, סירב - זה שייך רק לרב... מאד הפצירו, אמר דרשה, הרב הקפיד, אמר: שאלות חייבים לענות אבל דרשה זה שייך רק לרב... לאח"ז קצר נפטר הרב, ור"מ מובן מאליו שהרע"א הנ"ל יהי' במקומו, נעמד להספידו, אמר הוא תופסני ואיננו נותן לי להספידו... (בגלל קפידתו), לא הספיד לבסוף, אחר י"א יום נפטר גם הרע"א הנ"ל, כוחה של קפידה!...

כח. בז"ך אלול ס"ד - נכנסתי לרבינו (עם הגבס) ובקשתי ברכה לשנה טובה, ואמר רבינו - יש לכם כבר א גוט ואהר... כי הלא כל שנה שרשה בתחולתה מתעשרת בסופה..., ואמרתי לו - אם הראש ישיבה אומר אז כך יהי'..., וענה לא אני אומר הקב"ה אומר!...

שאלתי האם עדיף להתפלל מהר בעמידה או במנוחה בישיבה (עמידה על רגל א'), וענה - החזו"א נשאל שאלה דומה וענה שהעיקר בתפילה היא הכונה א"כ עדיף בישיבה, אבל באמת יש עצה לאמר ברכת אבות בעמידה זה העיקר, אח"כ כשמתעייפים תוכל לשבת ולנוח ולהפסיק בתפילה ואח"כ שוב לעמוד ולהמשיך, זה לא הפסק...

ושאלתי האם אפשר להתפלל כש"ץ במעריב, וענה רבינו אין כאן ש"ץ במעריב, רק בברכו וקדוש - אז אפשר לעמוד, ובכלל עד יום ב' דר"ה כבר תוכל לעמוד... (על רגליך)... (כעין הבטחה...).

ושאלתי - הנני מדבר (רק) כרבע שעה לפני תקיעות, ותמיד אנו שואלים על איזו נקודה לדבר... ענה רבינו - בשבילכם רבע שעה זה מעט... בשבילי זה הרבה מאד..., והוסיף - האם מותר לחלל ש"ק בשביל שיהודי יחי' עוד עשר דקות או רבע שעה, ודאי שכן, והלא חילול שבת זה נורא... אכן עשר דקות של יהודי זהו נצח... אפשר לעשות תשובה... אפשר ללמוד תורה וכו'... צריך לייקר את הזמן כמה חשובים עשר דקות... בזה קיבלנו התשובה על מה לדבר לפני תקיעות...

כט. סיפר לי ר' אצ. טויב, כשנסע רבינו לראשונה לארה"ב, סידרה הרבנית מזוודה והניחה אוכל (כי צריך מיוחד...) וכן בגדים וכו', ואמר רבינו, הנה הנני נוסע למקום שיש יהודים טובים שירצו ליתן לי אוכל ואף בגדים, ומ"מ מכונים וטורחים, ואילו לעולם האמת ששם אף אחד לא יתן לנו כלום, איננו טורחים להכין!...

ועוד סיפר ר' אצ., כשהי' פשיטת רגל לא', אמר רבינו הרגש (לר' ראצ.), הנה בתחילה הי' זה חובה של כרבע מליון ולאחר חודש נעשה כתשע מאות אלף!; והנה לפני כחודש היו שואלים מה המצב, הי' עונה חובה די גדולה... אך אפשר עוד להסתדר, לאחר חודש איגלאי מילתא שהי' כתשע מאות, הרבה יותר... לא הרגישו

בכך, א"כ נחשוב על מצבינו, כל א' מרגיש שיש קצת חובה... אך לא כ"כ נורא... אכן יתכן כשנבוא לעולם האמת נגלה פתאום חובה ענקית!...

ועוד סיפר ר' אצ., רבינו מקפיד לקדש בר"ה (בליל ב') על מיץ ענבים חדש כדי שיוכל לברך עליו שהחינו (כי על פרי איכא קצת הפסק), וא"ל ר' יא. דינר שיש שיטה שאם אכלו ענבים כבר א"א לומר שהחינו על מיץ ענבים, ענה רבינו א"כ לא אוכל ענבים... ושאלו ר' יא. דינר לא לאכול ענבים כל הקיץ?... והסתכל עליו רבנו בחמלה... (כאומר איזה שאלות אלו...).

ל. נכנסנו בחוהמ"ס תשס"ה (עם הגבס) סיפר רבינו - ה' אצלו ח"א שליט"א ודיבר על שאלה, אתרוג נפסל ואין ידוע אם ה' כבר פסול קודם בזמן המצוה, י"ל דתרתני לריעותא הרי חסר לפניך וחזקת חיוב במצוה כנגד חזקה דמעיקרו של האתרוג והוסיף רבינו - שהי' נוגע גם לו למעשה, ביו"ט ראשון כשבירכו על האתרוגים, נטל א' אתרוג ונפל העוקץ בלא תנועה מיוחדת, וכנראה שהי' כ"כ חלש, וא"כ כפה"נ כבר קודם ה' כ"כ חלש עד שנחשב כאילו כבר נתלש, וא"כ התעורר ספק כנ"ל על מה שבירכו וכו',

ר' מרדכי קרליץ ה' אצלינו אח"כ בביקור וטען ע"ז ב' טענות (א) אפשר דאין חזקת חיוב במצוות כאן דאין זה שינוי באדם (ולא דמי לטמא וטהור חילוק באדם). (ויל"ע מספק ברהמ"כ אמרי ספק דאו' לחומרא ולא משום חזקת חיוב ועין גרעק"א בתשו' ז). (ב) לכא' עוקץ אינו חסר מצ"ע אלא רק שמא נמשך עמו חלק מהאתרוג, וא"כ בכה"ג דנופל מאליו, כפה"נ נופל רק בעוקץ עצמו ויל"ע.

לא. עוד שאלתי את רבינו על הגבס (הייתי עם גבס), איננו יכול לילך בלא הליכון, האם מותר לטלטל ההליכון בש"ק. וענה - כיון דא"א לילך בלעדיו. שרי כמו קב הקיטא (וכן אמר לי רבינו הגרנ"ק שליט"א), והוסיף שזהו גם ההיתר במשקפיים משום דא"א לילך בלעדם (ושאלתי האם אין זה מלבוש, ואמר איזה מלבוש משונה...). (וה' שם הר' סטפנסקי, (מרח' דבורה הנביאה), ושאלנו אח"כ דלפ"ז אם יהיה משקפיים עם מספר נמוך - שיוכל לילך בל"ז ויהיה אסור בש"ק).

לב. נכנסנו בכסלו ס"ה - שאלני רבינו למה עדיין הנך עם קביים (ה' כבר ד' חדשים מאז השבר), ובקשתי ברכתו, אמר לו אם הרה"י יאמר לי ללכת בלא קביים - אצית...! אמר לי אם הרה"י תנסה ללכת ללא קביים! לאחר שיצאנו מחדרו ניסיתי, ולפתע גיליתי שהנני הולך ללא קביים...! ככל אשר יורוך! אח"כ הזמנו למסבות חנוכה בישיבה, שאל אם ידבר, אמר - מאד קשה לי לדבר ובעצם לא לדבר אלא ללהכין! והוסיף במוצ"ש האחרון (פ' וישב) בכנס רה"י (נגד הפלאפונים) דברתי קצת כמה דקות, כמה הכנתי את זה - כמה ימים...! (אח"כ שאלתיו על ההספק ללמוד מהר או לאט (אוחזים בדף ט' א' - בכתובות - באמצע), אמר - פעם למדו גפ"ת וכשלמדו תוס' שלא מבינים המשיכו הלאה, שאלתי א"כ איך ללמוד, ענה רבינו - קשה ללמוד כמו פעם, קיבלו טעם בשיטה זו...

לג. סיפר עוד שהיה כפר סמוך לבריסק (כ-30 ק"מ), ה' שם גוי שהיתה לו משחה מיוחדת שהיה מורח על שבר וה' המקום מתרכז מאד ואז היו מיישרים ומתרפא מהר, לא רצה לגלות ה' סוד שעבר מאב לבן, ה' יהודי ש"שיכר" אתה גוי ונתן לו 150 זלוטי והוציא הסוד, וה' מרפא הרבה יהודים, קרוב של הגראל"ש ה' אצלו עם שבר היו לו הרבה חביות של משחה, היכן לוקחים כזה גוי... [שירפא את כל השברים]

לד. סיפרו שרבינו נכנס למרן החזו"א זצ"ל - אמר לו טוב שנכנסת, ה' אצלו עתה דין תורה ר' יעקב הלפרין עם עוד יהודי, קנה קבר (ביוקר) עתה יהודי רוצה לחזור... פסק לו החזו"א א"א לחזור! התוכח היהודי, ענה לו שוב - א"א לחזור! המשיך

להתוכח... אמר החזו"א - אחרי ג' פעמים יש כבר נגיעות של כעס שאני אמרתי... אינו יכול להמשיך לפסוק, עתה תפסוק אתה!

לה. סיפר לי רבי דן סגל שליט"א שלמד הנהגה מרבינו - שאף שצריך לאיזה ת"ח (לעזור עי"ז למאן דהוא), מ"מ אינו קורה לו, אלא אם יזדמן ידבר עמו. וספר רבי דן סגל שפעם הבינו בני הבית שרינו צריך לו וקראו לו, ואח"כ הקפיד רבינו ואמר קראתם לו, מי אני שאקרא לו!...

לו. שבט ס"ה - נפטר ר' שמשון דינין, סיפרו שלפני שנים שאלו ידידו אם להלוות לאדם מסוים שמסירו, אם הוא ישר, ענה לו הוא ישר, ועפ"ז הלווה, לאח"ז לא החזיר, לא הי' לו! חשב ר' שמשון דינין אם חייב חשיב כעין ערב, אמרו לו איך ערב וכפה"נ גם לא גרמה וכו', חשב לשלם לפמה"ד, אבל חשב ללוות, אך חשב ללוות להרבה זמן - ע"ח הילדים לאחר מאה ועשרים... שאל הגראל"ש זצ"ל אמר לו אתה צעיר תחזור בעז"ה ההלוואה בחיך! שבועיים לפני פטירתו גמר לשלם החוב! (היה עוד בריא לגמרי...).

לז. בליל ש"ק פ' תצוה ס"ה - שאלתי את רבינו אם כדאי ללמוד מוסר לפני השיעור, וענה בחיוב, ודאי כדאי, ושאלתי - האם הראש ישיבה גם נהג כן לפני השיעור... וענה לא עשיתי זאת כי חששתי למחזי כיהורא... וגם לא רציתי לעשות דבר לא מקובל... ושאלתי - ובכ"ז הראש ישיבה אומר לי לעשות כך... וענה - אם אצלכם הבחורים מקבלים זאת בשמחה, כדאי לנהוג כך... שאלתי מה ללמוד - ענה - ארחות צדיקים או פלא יועץ, יש הרבה יר"ש.

לח. סיפר לי בן ר"ש ברויאר (ליל פורים ס"ח), כשנסע רבינו לארה"ב, כשחזר הי' כתובים על קיר הבית, דברי חירוף ח"ו, התחילו בני הבית למחוק, אמר לא תמחקו... הסביר כ"כ הרבה הצטערתי והרבותי להתפלל שהכבוד בנסיעה לא יזיק לי... ועתה שיש לי קצת תיקון איך אמחק!...

לט. בלש"ק פ' במדבר ס"ה - שאלתי את רבינו יש נוהגים לנסוע בער"ח סיון לקברות צדיקים, האם ראוי לנהוג כן, וענה: החזו"א אמר שהשכינה נמצאת בקברות צדיקים (אך בסתם קבל אין שום ענין), וכן רבינו הגר"ז שלח להתפלל על קבר רשב"י כשהי' חולה... (הוא אומר שיש מקום למנהג זה).

מ. (לאחר כמה ימים) הגעתי לרבינו, ואמרתי הלא רבנו הי' היום סנדק וא"כ יש כח מיוחד לברך... וענה - אין לזה שום מקור שסנדק יש לו כח לברך!... ואמרתי לו שהספרדים נוהגים כן, וענה, אין כלל מקור (וכן הוא שמע מר' שלמה קרליץ זצ"ל שאין לזה מקור).

מט. ר"י לוינשטיין (בשבועות ס"ה) בשם רבינו הגראל"ש זצ"ל (בשיחה בישיב), המעשה בתענית ר"י ואילפא וכו' ר"י שמע (את המלאכים), נעשה רה"י וכו', יל"ע למה באמת דוקא ר"י שמע, במור רבינו ע"פ המדרש שהש' ר"י ור"ח הלכו בדרך וכו' באהבה שאהב ר"י את התורה! נמצא שהיתה לו אהבת תורה מיוחדת, (ולענ"ד עוד, שבזכות ההקרה שהקריב עבור תורה (בזה שמכר כל שדותיו) עד שהגיע למצב שאין פרנסה ועי"ז זכרו הית').

נ. התקשר ר' שמעון גליק - רוצה לפתוח כולל לגדולי ישראל ולתת אלפיים וחמש מאות דולר לחודש, אמר לו רבינו, ככה לא יגדלו, יחשבו על הכסף... לכל היותר אלף דולר לחודש כך אפשר עוד לגדול...

כיבוד אב ואם

נא. בליל ש"ק שלח - שאלתי את רבינו - אמי תליט"א ביקשתני שאבוא לבקרם פעם בחודש, לוקח את כל הערב, האם צריך לשמוע. ענה רבינו - למה כל הערב, נוסעים שעה, נמצאים שעה, וחוזרים שעה... אח"כ הוסיף אם אמא מבקשת צריך לשמוע... החזו"א ה' הולך כל יום לבקר את אמו חצי שעה, זה היה קצת יותר מג' שעות לחודש. והגרמ"ב שליט"א שמע מרבינו ששמע מהחזו"א (חידוש גדול), שמה שנעשה חזו"א הוא מפני שכיבד מאד את או"א! את אביו הזכיר שמורא גדול ואת אמו בא"י בא כל היום לבקרה וכו"ל. וכן אמר על רבינו הגר"ח מבריסק שזכה לגדלותו מפני שכיבד את אביו הביה"ל בצורה מופלגת.

נב. עוד סיפר רבינו על הגר"ח מבריסק, שאמר שנעשה ר' חיים וקבל הדרך בלימוד בזכות הרבי שהי' לו ר' מנדלה... בסלוצק הי' עשיר שרוצה להחזיק תורה לקח י' בטלנים שילמדו, צריך רבי לקח להם רבי שהי' גאון עולם ר' מנדלי, כששמע זאת הביה"ל שהי' רב בסלוצק אמר לבנו הגר"ח שילך, וישמע השעורים, והלך עם ידידו שהי' ג"כ צעיר הרוצ'ובר, ומאז התחילו שם לשאול בשעור... הרוצ'ובר אמר זהו יר' מפורש והגר"ח אומר אין כזה יר'... ואמרו שם הבהע"ה ששמעו השעור "שקצים" מה אתם מפריעים בשעור... ור' מנדלי א"ל תניחו להם... ממנו - אני הגר"ח - שקבל הדרך בלימוד... והסביר הגר"ח למה ר' מנדלי עצמו לא יצא כהגר"ח, כי לא היה לו רבי כמו ר' מנדלי...!

נג. בליל ש"ק פ' שופטים ס"ה - ביחד עם ... שליט"א, בקשתי ברכה לזש"ק, ובירך, ושאלנו אם יש זכות מיוחדת לזה, ענה רבינו - לוותר לשני זהו ענין גדול מאד! רואים מרחל שויתרה ובזכות זה נפקדה!

נד. שאלתי בריש לולב הגזול אם ללמוד גם ענינו גזילה או לדלג, ענה רבינו - זה העיקר! תלמדו דז' בעיקר כי זה הסמטענע!

נה. ביום ד' נצבים ס"ה - שאלתי מה לדבר בר"ה לפני תקיעות, ענה רבינו - עם בני ישיבות צריך לדבר על ענין הדיבור! לשמור על הדיבור... שאלתי - האם תענית דיבור... ענה רבינו - א"צ תענית דיבור, אך לשמור על הדיבור, למעט בפטפוטים...! לא לפטפט כ"כ הרבה!

נו. בחוהמ"ס ס"ו - שאלתי רבינו, על א' שנוהג ליתן "חומש" כספים כל השנים, וכעת יש לו הרבה חובות טען לו אביו זצ"ל שמספיק ליתן מעשר... ענה רבינו - שירשום בפנקס מה הנך חוסך ולא נותן החומש (עתה רק מעשר)...

אמרתי - אבל אם הוא יתן חומש הלא הוא סגולה לפרנסה וא"כ כך אוכל להחזיר יותר חובות, ענה רבינו - צדקה לא נותנים בגלל "סגולה" אלא משום המצוה! וסגולה לעשירות לא חייב להיות דוקא עשירות בכסף, כמו שהסטיפלר אמר שהי' סנדק, והעשירות בספרים...

נז. בליל ש"ק פ' לך לך ס"ו, שאלני רבינו איך הולך תחילת יבמות, עניתי שואך, העיקר הטובים! טובים מצוין, לחלשים חלש... מה לעשות ענה לי רבינו ליתן קצת גם לחלשים.

נח. הייתי אצל רבינו הגראל"ש זצ"ל בו' תשרי ס"ד, שאלתיו אם מן הראוי תכנית להתפלל ביו"כ עם רבי דן סגל שליט"א בירושלים במקום בישיבה, וענה ר' דן הוא יקר מאד... הוא צדיק גדול... כדאי להתפלל שם אם זה לא יחסר מאד לישיבה...

טבילה במקוה

נט. סיפר רבי דן סגל שליט"א שהי' פעם בנתני' ברו"ט, לא הי' מקוה, רצה לטבול בים, היש שאלה על טלטול המים בכרמלית כשיוצא, חשב להתיר משום צריך לקצת כפמש"כ הזכרו תורת משה שיש ענין בעש"ק שישארו המים של המקוה עליו (לא לנגב), ושאל את הגראל"ש על היתר זה ולא הסכים כ"כ... וסיפר רבי דן סגל שאכן טבל בים וחיכה פחות מד"א עד שנתיבש (קצת), וכן טבל בכנרת כשהי' בטבר' באופן זה.

לליכות

ס. סיפר רבי דן סגל שליט"א (בש"ק ויצא ס"ו), כשהי' רבינו הגראל"ש בחור צעיר שאלו חבר צעיר ממנו, מהי תכלית האדם בעולם, ענה לו - להיות מרכבה לשכינה!, ואמר רבי דן סגל שליט"א לכאן הי' לו לומר לו להיות בן תורה... לדעת שס'... אבל מיד - מרכבה לשכינה, אכן אף שצריך לצעוד ברוחניות צעד אחר צעד, אבל שאיפות צריך להציב ברוב המעלה!

סא. בשלהי חנוכה ס"ו - שאלתי את רבינו על מפגש שעושים כל המשפחה ליום הולדת השמונים של ההורים שיחי', (רציתי לשאול בענין מחיצה בין אנשים לנשים), ואמר לי מיד - מה צריך מפגש כזה... הלא העיקר הוא לשבת וללמוד!... ואמרתי לו שיש כאן הודאה לקב"ה... ואמר לי - ההודאה הטובה ביותר היא ללמוד! חוץ מזה אין כלום!, והוסיף שאפשר להתאסף בני המשפחה וללמוד יחד משניות... ועוד הוסיף - שיום הולדת מצינו רק לפרעה... ורק אצל הח"ח זצוק"ל מצינו שעשה סעודה כשהגיע לגיל שמונים, כי חשש שאם ימות קודם ואמרו ששמר לשונו ולא זכה לאריכות ימים... אכן כשהגיע לגיל פ' אמר, נו, צעיר כבר אינני... וע"כ עשה כבר סעודה ע"ז.

סב. בנסיעה לאמריקה (בסוף אייר ס"ו סמוך לשבועות - בשם סיפור ר"י לוינשטיין זצ"ל, רבינו אכל ושתה פחות מתמיד (כחצי) במשך כל הנסיעה, הסביר רבינו - עד בנסיעה אני לומד הרבה פחות, א"כ לא מגיע לי אכול כ"כ הרבה!...

בליקווד הי' כנס ענק (ביום שישי רצה הגיעו קודם כמה משפחות עם צרות, חולים במחלה וכו', הי' הרבה בכיות ורבינו בכה עמם, אח"כ דיבר ושוב בכו אמר ראיתי כאן הרבה צרות, נראה לי לתקן ב' דברים (בד"כ לא אומר מוסר ישיר), א) ש"ק ברגע האחרון בשבת תובעת עלבונה, יש לקבל ש"ק חצי שעה קודם השקיעה, ב) לומדים לימודי חול בספרי גוים, לא ימלט שיש כפירה וכיו"ב, יש לדאוג לספרים משלנו...

במכסיקו הגיע בחור ישיבה ובכה לעוני כולם, כבר שנתיים הנני לומד בישיבה, מבין רק גמ ורשי', אך תוס' אינני מבין! א"ל רבינו האם תהי' שקוע רק בלימוד תבין גם תוס' בעז"ה.

במונסי שוחח רבינו עם הג"ר דן אונגרישר זצ"ל, אמר הג"ר דן ל"ל צומחים היום כבעבר, ענה רבינו אני שואל ל"ל צמחו פעם כמו היום...!, דאדרבה היום גדלים, פעם בחור הי' שמח אם כיון לקו' הקצה"ח, היום מחדשים מערכות... מה שחסר היום זו ההתמדה... אבל לגדול ת"ח גדלים היום!...

סג. אמר רבינו, האור שמח הי' ידוע לגדול הדור, אף יותר מהגר"ח מבריסק, ויותר מהח"ח...

סד. בתקופה המלחמה "בין המצרים", בג' השבועות תשס"ו, סיפר לי רבי דן סגל שליט"א שהי' אצל רבינו הגראל"ש זצ"ל להציע לבטל את בין הזמנים של מנ"א (יש שביטלו), אמר הגראל"ש - הי' מן הראוי כן אך לא ילך... (וכן אמרו בשם דודי הרמ"ל זצ"ל), א"ל רבי דן סגל - הלא ה"גדולים" יגידו... וענה הגראל"ד היצה"ר ג"כ "גדול"... ואמר רבי דן סגל אבל כל ה"גדולים"...! וענה הגרל"ש - הוא ה"גדול" ה"מבוגר" משולם!... (למעשה כתבו מכתב עם רבינו הגריש"א זצ"ל שרואים "בהערכה מרובה" מי שימשיכו את הזמן...).

סה. רבי דן סגל בשם הגראל"ש (לפני שנה) היצה"ר כבש את הזמן הזה (ביה"ז של מנחם אב) בכיבוש מלחמה!...

סו. במנ"א ס"ז שאלתי את רבינו - על א' שרצוה ליתן דירה בב"ב, אך יש בחורים שרצוה דוקא בירושלים, האם כדאי הדבר (לא מבחינה כספית אלא משאר הבחינות), ענה רבינו - כדאי לחכות לבחור שיסכים לגור בב"ב, והסביר - אין בירושלים כולל כמו כולל פוניבז'!

(דודי הגרמ"ל זצ"ל ג"כ ענה כן, אך בנימוק אחר בת צריכה לכתחילה את אמה בסמוך אלי', תוכל לשאול אותה מה שצריך...)

סז. בחוהמ"ס ס"ז - שאלתי את רבינו על כתיבת חידות בחוה"מ, א' הוכיחני למה הנני כ' תמיד, ובחוה"מ לא, והלא היא מצוה לכתוב כאן שמות, ואמרתי לרבינו, הסטיפלער לא כ' והחזו"א כ' בחוה"מ. וענה - שזו "העבירות" שלנו, לכתוב בחוה"מ או לא לכתוב בחוה"מ, וכן להניח תפילין בחוה"מ או לא, ושאלתי האם רה"י כותב, וענה בזה"ל - נדמה לי שמימי לא כתבתי!...

סח. סיפרתי לו מה שאמר ... שצריך ללמד חצי עמוד ליום גמ' רש"י גם תוס' לא כולם מבינים... האם נכון לנהוג כן. וענה רבינו זה הי' טוב לדור שלפני מאה שנה!...

אהבת תורה

סט. בכסלו ס"ז נכנסתי עם מוטי נ"י אחר האירוסין (י"א כסלו) לקבל ברכת רבינו ובירך, שאל היכן אווזים, שאלתי קושי'... התחיל לחשוב ולנסות לתרץ ופתח גמרות וכו', לקח כחמישים דקות עד שהגיע חברותא בקביעות (ר' ז' ברלין). הקו' היתה לפי תוס' גיטין ד' א' אע"פ שהדבר אמת וכו', ולפ"ז א"ד שבועות ל' ב', מנין לעד שיודע בחבירו שגזלן וכו', וע"ש רש"י אך מהרש"א וש"ק נתקשו, וצ"ב לל' תי' ע"פ תוס'. ניסה לתרץ (הבאנו בגיטין) אך לא ינימ"ל וכנ"ל.

אזכור תחת צביל נתני

ע. בליל ש"ק ויחי ס"ז - שאלתי את רבינו האם לחשוש למה ששמעתי ממו"ר הגרשז"א זצ"ל לא חעבור בש"ק תחת עציץ נקוב (אדניות בכניסה לבנין) משו הפסק היניקה, והסכים רבינו שבפשוטו יש לחוש. אך הוסיף שא"כ נחוש גם בתוך הבנין (כשיש מעליו עצם לשכנים), (ומהגר"נ קרליץ שליט"א שמעתי שמעתי

שמות רק מטעם אינו מסכים (ולפ"ז אי פס"ר יאסר), ואמר ע"ז רבינו שיתכן שגם מהאור וגם דרך הבלטות לא מצינו שיש יניקה.

עא. מר' מ"ב זילברגר שליט"א: הגר"ש ואזנר זצ"ל ביקר בניחום אבלים (אצל ר' יעקב ולצר), ואמר לו - במתני' אבות פ"ב מ"ב איתא כל העוסקים עם הציבור והיו עוסקים עצם לש"ש וכו', ולכא' הלא כל דבר צריך לעשותו לש"ש, וביאר הגר"ש זצ"ל שכשאר דברים אמר' מתוך שלא לשמה בא לשמה, בעיסוק עם הציבור חייבים להתחיל עם לשמה, בל"ז אין ערך... אח"כ הגיע רבינו הגראל"ש זצ"ל, אמר ביאור אחר בעוסקים עד הציבור צריך לזהר שלא להיות מתוך לשמה בא לשלא לשמה!!!

עב. בביקור עם ... בויסן ס"ז בקשנו ברכה לישועה, שרה"י יבטיח. ואמר איך יכול אני להבטיח..., ואמרנו צדיק גוזר והקב"ה מקיים..., ואמר רבינו קודם צריכים אתם לגזור עלי שאני צדיק... ואח"כ אוכל להבטיח... ואמרנו א"כ אנו גוזרים שרה"י הוא צדיק... ואז בירך רבינו והבטיח...

עג. בחוהמ"פ ס"ז עם בני ר' א.י. שליט"א - ביקש שלמדו בכלל פוניב' גם מס' נשים נזיקין, ואמר א"כ יהי' כל מחזור הרבה שנים, לא יגמרו וכו'...

עד. בליל ש"ק פ' בהר בחקותי ס"ז - הק' לנו רבינו למ"ד מצוות א"צ כוונה יש שיטות (עיין טו"א, ועיין ר"ן) דאף אם מכין שלא לצאת י"ח, וק' דהלא איתא דבתוהא על הראשונות מפסיד שכר המצוה, והינו דאין לו מצוה, וא"כ הלא כשאנו רוצה לצאת י"ח, אין לך תוהא גדול מזה... (ואמרו לי דאפשר דבתוהא מפסיד רק שכר המצוה אך לא גוף המצוה, והראי' דלא מצינו דבתוהא יצטרך לעשות שוב המצוה (והגרא"ו זצ"ל) אך רבינו לא הסכים כי אם ליכא שכר על כרחך דליכא מצוה).

עה. סיפור ר"י לוינשטיין זצ"ל (בשבועות ס"ז) על המסע לאירופה (שהי' קצת קודם) דיבר במרסיי וליון ומנצ'סטר על כבוד שמים, הפר של נביאי הבעל לא רצה לגשת דיבר וכל העם שמע וכו' א"ל אליהו גם כבוד שמים..., וילה"ק פי האתון (בלעם) נברא קודם ביה"ש והיאך כאן דיבר הפר בלא שנברא קודם, ביאר רבינו כל הבריאה התכלית כבוד שמים א"כ ודאי שאינו דבר חדש תחת השמש, שם תי' כבוד שמים מדיבור הפר! בלעם הי' לעצמו לא הי' כבוד שמים ע"כ הוצרך לברוא קודם ביה"ש...

עו. -במנצ'סטר דיבר לפני כל הישיבה שערי תורה (של הג"ר ג' קנאפלער), במקום דרשה סיפור על החזו"א והגר"ח וכו', התפלאו, הסביר לונשטיין - חשתי במעי חשתי מלדבר ד"ת...! בא רה"י ר"ג - קנאפלער - אמר שהיה מחלוקת בצוות אם רצה לחזק בסיפורים או שמשהו נגד הישיבה, ע"כ לא דרוש..., הסביר לו רבינו כנ"ל. אחרי שעה ידעה כל מנצ'סטר... יצא חיזוק - מהקפדתו בהלכה של רבינו - יותר מכל השיעור!

בא בחור או אברך (במנצ'סטר) אחר ותיקין ברכה לתורה ויר"ש, א"ל רבינו הנך חושב באמת שברכתי תעזור לזה, דע לך אף ברכה לא תעזור, שאל הבחור והלא התפללנו קודם והערב נא את ד"ת וכו', ענה רבינו א) תפילה שאני מברכה, (א"כ שרה"י יתפלל על...), ב) התפילה לא על תורה על טעם בתורה! אספר לך כשהייתי רה"י בכפר סבא, לבחורים לא לכולם הי' טעם בלימוד, הלכתי עמם לרבינו החזו"א, אמר להם, טעם בלימוד הוא כמו לחפור באר ולהוציא מים, השאלה רק כמה לחפור... א' חופר יותר וא' פחות, כל א' כשלמד בהתמדה יקבל טעם!... עכ"פ ברכה על טעם בתורה יכול לבקש...

עז. במנצ'סטר יש הרב שיינבלג רב ישיש, בקש שיכנס רה"י למגרש שנועד למקוה, ואמר ברוכים הבאים בשם ה', תמיד אנשים באים לאסוף כסף, אני יכול רק לומר ברוכים הבאים בשם הכסף... ב) בקש ברכה מיוחדת, רוצה מקוה ממי מעין לא

גשמים. (בסוף חפרו מי תהום ניסו עוד חברה א' - הגיעו 25 מטר, לא מצאו, ניסו עוד חברה 50 מטר (מאד עמוק) לא מצאו. ניסו עוד חברה הגיעו ל 68- מטר מצאו מים)

עח. סיפר ר"י לוינשטיין ששאל אותו רבינו שאלה בהלכה, בספק אם אמר רצה בש"ק חוזק כי שגרא דלישנא של כל השבוע, היאך הדין אצלו כיון שאוכל רק ד' פעמים בשבוע פת, ג' סעודות בש"ק ומלוה מלכה... ושאלו ר"ש כמה שנים נוהג כך רה"י, וענה שבעים שנה...!

עט. רבינו ה' השבוע בבית"ח (תמוז ס"ז) דלקת ריאות סיפר לי רבי דן סגל שליט"א - שאמר לו ר"י לוינשטיין שאומר רבינו באתי לבית"ח בגלל ב' סיבות, קודם בשביל לעשות תשובה... ואח"כ גם להשתחרר. ואמר לו רבי דן סגל, תאמר לרה"י שכבר עשה התיקון של ועתה יכול לחזור לביתו, וענה רבינו - א"כ מחר אחזור הביתה... (מוכן למחר השתפר מאד אף שעדיין לא יצא מיד מבית"ח).

פ. סיפר ב' סיפורים על הח"ח, א) ה' אורח כמה ימים אצל הח"ח, ונתן לו כל הזמן תפוז"א, והאורח כבר לא יכל כ"כ רק תפוז"א, ואמר שאיינו יכול לאכול הרבה... וא"ל הח"ח, תאכל, גם אני אוכל הרבה תפוז"א, אחרת לא ה' לי כח לסבול את החלול ה'...

ב) סיפר בשם הג' שמחה זעליג ריגר זצ"ל, שביקר פעם אצל הח"ח, והרבנית הגישה לאקשן... מומר הח"ח לאקשן... (והיינו למה לוקסוס כזה להביא לאקשין...), אך מיד ענה, נו בשביל אורח!...

פא. בליל ש"ק פ' שופטים ס"ז - שאלתי את רבינו, חנני כותב כעת על ב"ק, יש סימנים ארוכים ויש קצרים, אחרים טוענים שאת הארוכים הציבור לא רוצה לראות... האם להשמיטם או לקצץ מהם... וענה רבינו, ראשית יש יחידים שיראו גם הארוכים וא"כ כדאי גם עבורם... ושנית כיון שיש גם קצרים וגם ארוכים - מגו דמהני אחא מהני אחא... אבל אה"נ לכתוב רק סימנים ארוכים לא כדאי!...

פב. לפני ר"ה ס"ח שאלתי את רבינו על מה לדבר קודם תקיעות, וענה על בין אדם לחבירו... ופירט רבינו בעיקר לדעת לוותר ו"לפרגן" לשני... (ונתכוון לזה גם דודי הרמ"ל זצ"ל)

פג. בחוהמ"ס ס"ח - נכנסו במוצאי יו"ט ראשון, וחיכינו קצת, חזר רבינו מטיפול שורש קשה בשינים, (אח"כ סיפרו שלא ישן כל הלילה הקודם מרוב כאבים), (ואמר ע"ע שה' כאב חזק מאד), ולקח משהו נגד כאבים ומיד התיישב ללמד השעור בדרך ה', אך קודם קיבל אותנו בספ"ח לביקור חג עם כל התיאור פנים... אך שלא ישן והיו כאלו כאבים!...

פד. ושאלונו שאלה דהע"ה בתהילים מביא אותו פסוק שכתוב בתורה יתנחם, (פ' האזינו, ובפסוד"ז של ש"ק), וענה שמצינו כן וכו'... והחזיר רבינו שאלה איתא ביהודה שהיו עצמותיו מגולגלין מ' שנה וכו' כי קללת חכם אפילו על תנאי מתקיימת וכו', א"כ איך אמר דהע"ה אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, ולא מצינו שנתקיימה קללה זו... וצ"ע.

פה. בליל ש"ק פ' חיי שרה - שאלתי את רבינו, מהו המינימום שצריך ללמוד בעיון בשבוע... וענה רבינו, אין כללים... אומרים על החזו"א שפעם למד דף בחודש ופעם שלושים דף ביום... ושאלנו אך בכ"ז מה אפשר לכתוב שם לציבור... וענה בחור (או אברך) נורמלי - צריך ללמוד שני דפים בשבוע (לכה"פ... כפה"נ)... ושאלתי בעיון או בקיאות, וענה רבינו מהו עיון שעושים יותר "קוועטשען"... הכונה היא בעיון ובקיאות יחד - שני דפים... והוסיף רבינו בעיון היינו שרואים גם פנ"י וגרעק"א... חוץ מהראשונים רשב"א וכו'...

פו. בליל ש"ק ויגש ס"ח - שאלתי את רבינו, לומדים פ' ארבעה אבות, התחילו דף ו' א' אחר חנוכה, האם ללמוד אח"כ "מוטב" או לדלג לדף ט' ב' (כל שחבתי וכו'), כי זה יותר "ב"ק" מאשר מוטב, ענה רבינו, גם מיטב זה ב"ק... כמה משלם מזיק... ובכלל "מיטב" הוא הרי "הטוב" ביולתר, אמנם יש צד לדלג מיטב (אם בלא"ה מדלגים), כי אל סוגיות קשות... וכך צידד לעשות. אמנם אח"כ בליל ש"ק פ' בא נכנסתי וסיפרתי שלמדנו חלק ממיטב אך דלגנו על רוב הראג"י, ונענה בבדיחותא א"א עשיתם מהמוטב זיבורית! אך הי ניחא לי,

פז. בעש"ק פ' בא ס"ח ביקר רבי דן סגל שליט"א אצל רבינו הדרא"ל ש זצ"ל, ושאלו הגרא"ל האם היית בחו"ל, מזמן לא היית כאן... וענה רבי דן סגל, עד שהנני מזדמן להגיע, (ימי ששי קצרים בחורף), כ"פ ניסיתי ולא יכולתי להכנס, רה"י נח או בשעור וכו'... א"ל הגרא"ל (באידיש) אם רוצים להגיע - מגיעים!... (והוא לימוד גדול).

פח. ועוד דיברו (שמעתי מר"י לונשטיין), הגרא"ל אמר מכל בחור יכול לצאת ת"ח גדול, אף שמוגדר בתור חלש או בינוני, ריב"ז הי' קטן שבתלמידי הלל חזקן, ולבסוף הוא הי' מוסר התורה לכלל ישראל.

פט. ועוד הזכיר וסיפר על הנצי"ב שגם שכבר למד בהתמדה אך הי' חלש, ומזה יצא הנצי"ב שהי' רה"י בוואלז'ין עשרות שנים, וכל גדולי הדור היו תלמידיו.

צ. ועוד סיפר הגרא"ל ששמע מהגר' שמחה זליג הגר זצ"ל, שהביה"ל אמר על הגר"ח - בתקופת שידוכיו. מיין חיים קען בבא בתרא!... וא' סיפר זאת לג"ר מ.ד. סולובצ'יק שליט"א, ואמר אני מאמין לר' אהרן ליב זצ"ל, אך אנו לא שמענו כזה סיפור...

צא. בחוהמ"פ ס"ח - הראה לנו רבינו שע"ת בריש סי' קנ"ה שמביא ספק בא' שמקבל פרס (משכורת) או מקיים עי"ז קבועות עתים לתורה, (והיינו שלימוד התורה מקיים אף לא קבעת עתים וכו'), ואמר א"כ אברך בכולל לא מקיים קביעות עתים... אך א"כ יש עצה שילמד לכה"פ חמש דקות חוץ ממסדרת הכולל, באופן קבוע...

צב. סיפר לי ר' יצחק לונשטיין זצ"ל - היה אחד ממקורבי רבינו הקרובים ביותר ר'... שאל על שידוך, אמר לכא' אין זה מכובד כ"כ לנו או לבר... אמר רבינו, כבוד? 1... אל תכנס אלי יותר!... כאן לא יסתובבו אנשי כבוד!... ההוא נחרד ואמר שיעשה תשובה... ועוד אמר רבינו אף שאינה בת ת"ח (אלא תורני מוקיר תורה), מ"מ יש הרבה בנות דוקא בבתים כאלו...

צג. עוד מהנ"ל - נכנס יהודי מליקווד, עם גמ' יחד עם הערות בכתק" של רבינו הגרעק"א זצ"ל, והתפעל רבינו, ושאלו אותו יהודי מוכנים לשלם לי עבור זה מאות אלפי דולרים!... אך מאידך אני הייתי רוצה להשאיר לעצמי... ללמוד בגמ' ע כתי' הגרעק"א!... והנני שואל מה לעשות... ענה רבינו - תשאיר את הגמ' לעצמך... שאלו ר' יצחק לוינטשיין, והלא עם סכום כה גדול אפשר להחזיק הרבה תורה... הסביר רבינו אמרתי להשאיר הגמ' וללמוד בה, לא בגלל כתי' הגרעק"א, אלא משום שהמדפיסים היו יר"ש!... (מי היום מדפיסים - העובדים בדפוס - ערבים רומנים...), מללמוד בגמ' כזו צמח הגרעק"א!... לכן כדאי להשאיר הגמ' וללמוד בה!...

צד. בסיון ס"ח - נכנסתי לרבינו הגרא"ל ש זצ"ל - לבקש לעדכן הסכנה לספר על ב"ק (לשנות רק שם המסכת ותאריך וסירב בתחילה ואמר, מנהגי לומר שנתתי רשות להדפיס ההסכמה הקודמת... ואמרתי שעמלתי טובא, ואמר שזהו רווח גדול, והזכיר מה שאמר בציבור אנו עמלים ומקבלים שכר, והם וכו', וצ"ע דהם גם מקבלים שכר, (וידוע תי' הח"ח שהשכר לא על העמל, ולכא' תלוי קבלן או שכיר

יום ונ"ל), וביאר רבינו הם מקבלים כמה שקלים... אך זהו כאן וכאפס לעומת השכר שלנו... אך עדיין סירב ליתן עדכון ההסכמה, וביקשו הנכד ר' דוד שפירא ולא עלתה בידו, והי' שם ר' ישראל פרידמן ואמר לרבינו, רה"י, כן צריך או לא צריך... יש כאן בין אדם לחבירו... יהודי ת"ח מבקש צריך ליתן לו... ואז נתן רבינו! (ענוותנותי דרבינו).

צה. באייר ס"ט, אמרתי לרבינו שאלה שהביא הגרדז"ס שליט"א (ביחידות), מאידך לא שינו לשונם ומלבושם... איך מסתדר זאת יחד, בדר"כ כשיוצאים משנים הלבוש... וענה רבינו. מ"ט שערי טומאה הכונה במדות! יש יהודים בעלי מעלה, אך במידות ייתכן כעסן, גאווה, תאוה... והעזתי פני לומר - הלא הרה"י אומר חידוש גדול... (שזהו הכונה והפשט במ"ט שערי טומאה...), וענה הלא מעשים בכל יום כן...!

צו. באלול ס"ט, הרי שרי בנכנס עבור אלמנה ויתומים, אמרו לרבינו - רה"י, כמה אפשר לבקש עוד מהציבור... ענה להם תגידו להם את הגר"א של עלילותיו... בזה"ק שולחים לאדם עני שיבקש צדקה הוא דורון עבורו, ופעמים להצילו ממוות (את הנותן), וזו עלילה... כי ייתכן שכל מה שנעשה ההוא ענה כדי לזכות את חבירו ולהצילו, א"כ איך אפשר לדחות עני ולא ליתן...

צז. במרחשון תש"ע, בהקמת מצבה לידינו (להבחל"א) הגר"ר יצחק לוינשטיין זצ"ל, דיבר ר' שלמה לוינשטיין אמר שהיו צדדים אם לדבר שם בביה"ח, הרה"י אמר לא לדבר... נגש היום לשאול, הלא יש ענין הספד, אמר רבינו - אם אומרים על הנפטר דברים שלא נכונים, מזיקים לו... והרחיב קצת, (וכן אמר לנו רבינו כשנגשנו לבקשו לדבר בהתעוררות בעשיית בישיבה, ואמר שמגזימים אין זה טוב, וע"כ לא הזכירו כלל... וכך ראה דיבר רק חיזוק, התמדה וכו'), מה לעשות למעשה לדבר, שאל את רבינו, אפ"ל שהי' אדם טוב... כן, שעזר הרבה לאנשים... כן, שהי' לו קשה, כל זה... ודאי שכן!

צח. הביא סיפור שרבינו במוצאי יו"כ בחזרו מלויית הרבי מלעלוב זצ"ל התבטא, ר' יצחק הי' עוזר לי מאד בימים הללו שבין יו"כ לסוכות (ד' מינים וכו'), רבש"ע אני מבקש ממך שבימים אלו לא ידונו אותו... ושאל את רבינו אם נכון סיפור זה, ואמר כן... ודאי שהוא עזר לי הרבה...

צט. בש"ק נצו"י ס"ט (שבת לפני ר"ה), שאלתי את רבינו, על מה לדבר בהתעוררות יום א' דר"ה (הי' ר"ה שחל בשבת, והציע רבינו אפשר לדבר לפני תקיעות ביום ב'). וענה - עם בני ישיבה יש לדבר רק על תורה! ושאלתי עוד על הנסיעה לווילנא וראדין (שנסענו יומיים אח"כ בס"ד), אם הוא אוחרזר מנסיעה זו... וענה זהו מקום קדוש, ודאי יש בזה ענין...

ק. סיפר הגר" שלמה לוינשטיין (בהקמת מצבה הנ"ל), בשם הגר" יצחק לוינשטיין זצ"ל, הגיע בחור לרבינו, אמר לר' יצחק תן לי לדבר פתוח... אל תפריע לי... שאל את רבינו, האם הרב אוהב סטיק... ענה רבינו אינני יודע מה זה... א"ל זהו בשר כזה... אולי אביא לרה"י קצת... זה משהו טוב מאד... אמר רבינו לר' יצחק, מה הוא רוצה ממני... אמר הבחור אני אסביר, הרה"י לא אוהב סטיק, לא מוכן שיביאו לו קצת לטעום, אני לא אוהב תורה, למה יכריחוני ללמוד... ענה רבינו, דבש הוא מתוק נכון... כן אם א' יאמר שדבש מר לו... ענה הבחור הוא שקרן...! א"ל רבינו הוא לא שקרן, יתכן שיש לו פצעים בפה והדבש שורף לו... אינני מכירך, אך ייתכן שיש לך פצעים בפה... לשה"ר, ניבול פה וכיו"ב, וע"כ אין לך טעם ומתיקות בתורה... צריך לרפא הפצעים...!

קא. בליל ש"ק פ' שמות תש"ע, שאלתי את רבינו על פ' זה"ב (שלמדו אז), אם כדאי לדלג סוגיות העוסקות בדבר צדדי כגון עדות וכו', וענה רבינו, מה נעשה שר' אשי סידר כך אתה ש"ס... למה ללכת בדרך אחרת ולדלג... ללמוד כסדר! (וכל אמר לי אז רבינו הגרמי"ל זצ"ל).

קב. בליל ש" פ' ויקרא תש"ע - שאלתי את רבינו זצ"ל, אברך שואל, יש מצוה לשמח אשתו ביו"ט וחזו"מ, איתא בהלכה בגדר צבעונין, אשתו רוצה שיטייל עמה, האם צריך וראוי לטייל. ענה רבינו, אין רא' מבגדי צבעונין, כי בטיוול צריך להקריב ביטול תורה..., שאלתיו והלא צריך להוציא כסף על הבגדים, ענה- כסף הוא לא כלום!..., א"כ אין ראיה מבגדים...

קג. בחזו"מ פ' תש"ע - שאלנו רבינו מה לומדים בזמן קיץ, יש נוהגין. מהיכן. מתחילת הפרק, ומשבועות קכ"ג ב', הסביר. בחורים עושים שטיגען מסוגיות קצת קשות, שצריך עמול על הרשב"ם ותוס' וכו', סוגיות קלות שצריך לחפש מה לדבר שם..., מחפשים צימודים..., חשיבות הן, אך "לבנות" בחור, צריך הסוגיות הקשות..., ריש פ' ו' רק ענין משמוש וכו' אין הרבה לעמול..., לכן ה' מן הראוי להתחיל קכ"ג ב', אך כל זמן שלא באים לשאול אינו אומר..., ואמרתי א"כ עתה שואלים!..., ואמר הרב פ. צריך לשאול... א"צ לומר לו...

קד. סיפר הגר' אצ. ישראלזון שליט"א, שאלו את רבינו הגרריש"א ורבינו הגראי"ל, ילד שיקר (מילא משבצות שאלון בחזו"מ, , שאל הרב (עי' ר' אצ. הנ"ל), מה לעשות לו, האם להכות, הלא הגר"א כ' באגרת על שרק תכי ללא רחם..., ענה (כהגרש"א) הנהגה זו ליתן מכות לא שייכת לדורינו. והוסיף רבינו הגראי"ל וסיפר, אותי היכו בתור ילד בן תשע(!) על שלא ידעתי טוב פ' איזהו נשך, הא האם שייך ד"ז!...?!

קה. עוד שאלתי את רבינו אברך שואל, מבקש הנחה מארנונה בעירו האם צריך לומר האמת או שיכול לשנות מהאמת. ענה רבינו כדאי לומר האמת! והוסיף העולם נוהג להקל בזה, אך כדאי לומר האמת, (והיינו משמע דשרי ע"פ דין, אך מ"מ ראוי לומר האמת), ואח"כ שוב קורא לי והוסיף, הרי הכל נכתב לאדם בשמים, וכי מסתבר שנכתב לו משמים פרנסה רק אם לא יאמר האמת!...?

קו. בג' מנ"א תש"ע נכנסו לרבינו זצ"ל בנוגע לביהכנ"ס לאברכים (ליד העירי') (שידבר עם רה"ע ר"י. אשר), אמר רבינו, אינני עושה פרוטקציות! אני נגד זה..., מי יודע למי מגיע באמת..., אכן כך הוא מנהג העולם, אך זהו עלמא דשיקרא..., הביא מדרש השליח (אמת ארצה) משמים אמת, זה אליהו שהי' מלאך ה' מאלו שאמרו אל יבוא שכולו שק והשליכו הקב"ה, ולכך אליהו מופיע כמלאך..., אליהו הוא "אמת", פרח לו אמש האמת...

סיפר בשם הר' לוריא ז"ל מנכ"ל התנה"ע, אין אפילו משרה אחת בחנה"ע - ללא פרוטצקיה. דיבר שגדלו בעניות- וכן גדול בתורה ויר"ש, שת"א ה' רחבות, לא יצא כלום בירושלים וב"ב שהיו בדחקות - גדלו ביר"ש!

קז. בליל ש"ק פ' עקב תש"ע, שאלתי את רבינו, עד היום מנהגי לילך לכל נישואי תלמיד, אך אם הם מחוץ לעיר, כל א' מרגיש כמו בן ממש, יש כ"כ קשר, החתן יפגע אם לא אבוא... חשב רבינו, ענה זו בחומת בעי..., והוסיף שלמה המלך היו לו אלף נשים..., א"כ לפחות אלף ילדים... (אם לא יותר...), וכי הלך לנישואי כאו"א??..., שאלתי אבל בכ"ז הבחור החתן יפגע..., ענה, אפשר לשלוח את הבחורים הם ילכו תמיד יש להם זמן..., וה' שליחות לאמירת מז"ט!...

קח. במוצאי יו"ט א' דסוכות תשע"א ביקור חג שאלתי את רבינו ילד למד בחיידר אידיש אף שלא ידע השפה, כיון שלמדו יותר לימודי קודש מהחידר בעברית, אחר שנה... לימודי קודש אותו הדבר בשני החדרים, ומאידך שפת האידיש לא קלט, המלמד ה' חוזר שוב בעברית, (יש עוד ילדים שלא קלטו השפה), מאידך בחידר בעברית באים מבתיים יותר מודרניים..., דודי הגרמני"ל זצ"ל אמר שאינו יודע לענות על שאלה כזו (שאשאל את הגרנ"ק שליט"א), רבינו ענה להחזיר לחידר בעברית,

ולשאלה שהם בתים מודרניים ענה הם הרי לא מחללי שבת ולא אוכלים ד"א... הלימוד לילד חשוב יותר!

קט. בליל ש"ק פ' וירא ע"א שאלתי את רבינו בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב או לבריות מעלבונה של תורה, מה התועלת אם אף א' אינו שומע. ענה רבינו מי שלומד - שומע!... שאלתי מי שומע האם הרה"י שומע, (חי"ך), ומי שאינו שומע סימן של לומד... ענה - מי שמבין כמה חשוב ללמוד - זה נקרא ששומע...

קי. בחנוכה תשע"א, (בשבעה על אבי מורי הכ"מ, לא תקפץ), שאלתי את רבינו, אם לומר הלל בחנוכה, במשנ"ב מבואר שלא יאמר (האבל), אך בהרבה פוסקים איתא לומר, החיד"א ובשדי חמד ועוד, (וכן אמר ליה הג"ר מיכל זילבר שנוהגין לומר), ענה רבינו, המשנ"ב הוא הפוסק האחרון! ועל פיו יישק כל דבר! וסיפר, יש מכתב מלא הערצה לת"ח שכתב הגרמ"ע זצ"ל (אחרי פטירת הח"ח זצוק"ל), סיפר עוד רבינו הגר"ח מבריסק שאל פעם את הח"ח, איך לוקח ע"ע להכריע בין ראשונים... ענה הח"ח, כל דן שאני כותב הנני לומד את הסוגי' בעיון ל"ו פעמים!... וכך אני יכול להכריע...! ישב ליד רבינו (בניחום אבלים) הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א, ושאלו, הלא גם הראשונים עצמם מסתמא למדו לו' פעמים לכה"פ, לא פחות מהח"ח... אולי ק' פעמים א"כ אכתי איך מכריע... ענה רבינו, מי אומר שלמדו באמת לו' פעמים אולי טו פעמים... (ומצינו אישתמט' חדא שהיו לאמוראים, וא"כ גם לראשנים ייתכן כך)...

קיא. בליל ש"ק פ' תצוה תשע"א, שאלו את רבינו, אם יש ענין לא "לנגוע" בזקן (לא לקפץ), ענה זהו דבר טוב (לא לנגוע בזקן), והסביר, יש כמה שאלות בהלכה... במכונה הלא אסור... וכו', ושאלתי הלא לא מדובר להתגלח, אלא רק לסדר קצת... וענה רבינו לא... יש ענין לא לנגוע בזקן!

קיב. בליל ש"ק פ' וירא, שאלתי את רבינו מצינו בחז"ל (גמ' בתענית) שרב יוסף עבד סעודה בהגיעו לגיל שישים, נפקר לי מכירת, האם ראוי לנהוג כן למעשה... ענה רבינו בפסקנות, לאו! לא כדאי לנהוג כך, כמה שיותר לשתוק, לשתוק... (הינו כדה"נ שלא יהי' עין הרע..)

קיד. באייר ע"ב שאלנו בנוגע לאופרוף, בשבת חזון, בשבת של ת"ב ("ד נדחה), חשבנו לא לקרוא למחותנים וכן לא לעשות קידוש (רק עלי' לתורה), ענה רבינו שאין צורך לעשות קידוש... שאלנו אם לכתחילה כן, לא משנים במנהג... ענה רבינו, מה שתעשו יהי' טוב, תעשו טוב, לא תעשו - טוב...!

קיד. בסיון ע"ב - שאלנו, עם שלמה שליט"א, סיים שס' במסגרת דרשו, האם להתחיל שוב הש"ס (חזרה), או להצטרף ל"קנין הלכה" לימוד הלכות, ענה רבינו זצ"ל, כדאי ללמוד את שניהם, ג"ז וג"ז, ושאלנו: א"א להצטרף לשתי מסגרות, ענה רבינו מ"מ לראות ללמוד שניהם.

קטו. בתמוז ע"ב, שאלתי, בחור (רוצה ללמוד כמו שלמדו פעם, דף ליום בערך! ענה רבינו: הוא לא יבין כלום!... ושאלתי האם עמוד ליום כן כדאי, ושוב לא רצה לענות...

קטז. כסלו ע"ג, שאלתי סמוך ליארצייט של אאמו"ר זצ"ל כא' כסלו ע"ג על מה שטענו אחים, במקום לימוד משניות ברבים, מתאספים, ילמד כל א' ברית! שלא יהי' בטול תורה (עד שבאים). ענה רבינו ברוב עם הדרת מלך!...

קז. בליל ש"ק ויגש ע"ג שאלתי את רבינו. ישיבת אחינו לבעלי תשובה, יש בחורים שחזרו בתשובה מבקשים שלימדו עמם אברכים שעה בשבוע, ביקשוהו, אך חושב שביטול תורה, הלא כבר חזרו בתשובה, רק לחזקם... ענה רבינו, הלא כל "ללמד" הוא לכא' ביטול תורה... ומ"מ מעלה גדולה, אכן באמת כל "ללמד" הוא לא ביטול תורה...!

ק"ח. בליל ש"ק פ' שמות ע"ג (בערך) שאלתי את רבינו, למדו עתה בישיבה סוגי' דפלגין דיבורא (בגיטין ח' ב'), סוגי' לא קלה, למצונים (הי מצוין, לבינונים - הי' בינוני... לחלשים הי' חלש...), הא לדלג על סוגי' כאלו... או ללומדם מהר... ענה רבינו זצ"ל - הם עוד יבינו במשך הזמן!... (הוי אומר שאפשר ללמוד גם סוגיות קשות...).

ק"ט. בליל ש"ק פ' בשלח ע"ג ט"ו בשבט, שאלתי את רבינו, כידוע יש ענין או מנהג להתפלל על אתרוג בט"ו בשבט, האם גם השנה שאל בש"ק מותר להתפלל, עה רבינו אסור להתפלל! שאלתי הלא זו בקשה על רוחניות... ענה רבינו - זה לא רוחניות! והיכן כתוב ד"ז, מנהג כזה (להתפלל על אתרוג בט"ו בשבט)!!!

קכ. ערב ר"ה ע"ד, שאלנו (עי' א' שוב) מה דלבר לפני תקיעות, ענה רבינו - להזהר מחילול ה'!

קכא. מנ"א ע"ד באתי להתברך לקראת מינוי בבימ"ד עליון, בריך רבינו בחיממות. שאלתי, לומדים פ' תמיד נשחט אומרים שרה"י נגד... ענה, נכון שלהיות למדנים עדיף נשים נזיקין אך מ"מ גם קדשים צריך לידע... הח"ח אומר שידעו הכל! שאלתי אם ללמוד רק פשט או קצת לעומק, ענה אם לא בעיון, אל ישאר כלום...!

קכג. סיפר לי רח"מ אוזבנד (מנ"א ע"ד), אמרו לרבינו הגרא"ל, ישיבת תפוח הצליחה כ"כ... ענה נכון, אך נהי הסיבה, הג"ר נחום לסמן זצ"ל, הי' בתחילת הישיבה, היו בחורים גם שפטים, השקיע את כל עמל התורה שלו... כן הצליחו כ"כ"!

ללמדך שאף שיש לתלות בעוד סיבות, (ר' אביעזר, ר' יעקב, ר' דן וכו'), מ"מ צריך ס"ד מיוחדת, השקעה של עמל התורה היא הסיבה.

רשימת תלמיד רבנו - הגר"ר שליט"א

א. בחור א' למד עמי הלכה, וכשלמדנו שיש ענין להתפלל נץ אמר זהו ממחר אני מתפלל נץ - ושאלנו לרה"י שליט"א ואמר שזהו חשש גדול של נדר תלך לכולל חזו"א ר' משה דויטש זצ"ל עם עוד ב' לומדים יתירו לך ובנתיים עד שתתיר תתפלל נץ.

ב. כשנכנסתי לישיבה הי' רה"י מהלך בדרך וקוטף עלים מעצי רה"ר וממוללן בידו לעורר לעומק המחשבה והפסיק מזה בפעם א', ושמעתי שסיפר לא' שבא בחור ששאלו שקטף בטעות בשב"ק עלה אם זה מתעסק או אינו מכווין ונזעזע רה"י והספיד מיד מהרגלו.

ג. רה"י מקפיד שלא לגעת בחפץ שאינו שלו ואפי' הרמקול וכדו' אינו מסדר בעצמו, וכן על שולחנו הי' טייפים וכדו' ואף שאוהב למשמש בידו בזמן הלימוד הוא רק בחפציו, ופ"א ראיתי שנגע בטיפ וכשנזכר נזדעזע והיזיז את ידו כמו שנגע בזרם - ומיד אחר השיעור הודיעו שהגר"מ סלאוויצ'ק חולה ורה"י מבקש שימהרו לצאת [כנראה שזה הטרידו מאד בזמן השיעור]

ד. בתחילה הי' כל מו"ש אסיפה ללב לאחים בהווסדו ורה"י הי' נוסע אחרי השיעור במוצ"ש לאסיפות, ופ"א נשארתי עד שחזר ונתמרר מאד שהוא טובע בבלטע של

כבוד כבוד כבוד, כ"מ שבא מכבדים א"א כך להמשיך ואעפ"כ המשיך לילך וזהו המסו"נ שלו ופ"א אמר לי בצחוק אני אוהב כבוד אבל יש לזה גבול כמה שאפשר לקבל.

ה. תלמיד א' שאל לגרמי"ל זצ"ל על מי המנהג לחכות בשמ"ע [בישיבה קטנה] על הרב או על הר' שטינמן [-] היו מחכים לראשון מביניהם] ונתקצף הגרמי"ל ואמר לו זה כ- 40 - שנה אני עם הר' שטינמן ומעולם לא הי' בינינו איזה ענין של כבוד כלל ואתה רוצה לעורר בינינו תחרות תשוב מיד בתשובה על עונך זה.

ו. בשהיותי בישיבה הייתי לומד בלדרמן בלילי שבתות ופ"א פגשני הגר"ח ק שליט"א וא"ל שהחזו"א ס"ל שאין ללמוד יחידי לאור הנר - הלוקס ותחזור בע"פ לימודיך בליל שבת וכך עשיתי תקופה - אח"כ שאלתי לרה"י וא"ל שהגר"ח מברסק החמיר בזה ואמר לגרי"ז טוב שאינו מחמיר בזה עדיף ללמוד היטב בליל ש"ק - והוסיף דראה בכתבי היד של האדרת שבאוצה"ס הישן בפונוביז' [וכיום נדפס חלקו] ששאל להח"ח למה החמיר כ"כ בזה במ"ב שצריך פתק, וענה לו שבאמת דעתו הקל בכל גיוני אף כיוון שהוא בניקל לשים פתק לכן כ' שעדיף לעשות כן. מאז הקלתי בזה.

ז. כשהתחילו השיעורים בגא"י 3 פעמים בשבוע - היה נידון לאחר מכן מי שיקח את רה"י הביתה ולפעמים הלך ברגל ולא הסכים מונית בשום אופן [כנראה שלא הי' לו מעות לעצמו ומכסף הישיבה לא הסכים ליקח למונית] והי' בזה צער גדול בגשם ורוחות - והי' שכן מתפלל בישיבה הר' שמעון היימליך זצ"ל שהי' כולו מלא תורה וירא"ש והי' פיו שופע ד"ת בטוטו"ד, ובקשו ממנו שיקחנו והלה שמח להזדמנות לשוח עם רה"י בד"ת, וכשנסע עמו פעם פעמים שאלו רה"י זה נראה שאתה שקוע בלימוד וענה שוודאי אלא דהוא זכות ליקח לרה"י וענה לו כששיבא לשמים יתרץ שהפסיק ממשנתו בשביל ליקח רב א' וישאלו אותו מי הרב ויענה הר' שטינמן ויאמר שאינם מכירים כזה רב ואתה תגיד זה לא עסק שלי אני חשבתי שזה רב ואולי לא יקבלו תי' זה ויהיה לך צרות גדולות מזה לכן אני מבקש שלא תבא יותר באמצע לימודך.

ח. אמר ששמע מר' שמחה זעליג זצ"ל שרב א' הי' לא קבלה שלא לפסוק אלא מתוך ספר ואירע לא שאלה כשהי' מחוסר ספרים וכ' דף א' שו"ע עם כל הנו"כ בעל פה ופסק "מן הכתב" כדי לא לעבור על קבלתו, ואמר א' שרב"צ פלמן מספר א"ז על הפמ"ג וענה זה לא שמעתי מי הי' הרב אבל את המעשה שמעתי מפיו.

[יש לציין הפמ"ג בסדר השואל עם הנשאל בסדר הב' (בריש שו"ע או"ח) האריך שהורה לא יורה בלי לעיין בספרים, והוסיף שם דהמורה טוב שיתבדד בדעתו לפני שמורה ולא יענה ברבים עי"ש היטב].

ט. אמר שרואים השגחה גדולה שהיו כאילו שהגיע לגיא ההריגה ליטא ביום אחרון ונאבדו במלחמה ואחרים יצאו משום ברגע האחרון ונמלטו, וסיפר שהי' אצלו א' מברסק שא"ל שהגרמנים שיכן אותו לפני המלחמה והי' שם בכלא 800 שבויים יהודים והוא היה שם. ואת חבירו שחררו והוא ושאר בכלא והי' שבור למה הוא לא משתחרר ולבסוף את חבירו הרגו במלחמה והוא נשאר בכלא עד סוף המלחמה ונשאר עם עוד 27 שבויים [מתוך 800] חיי עד סוף במלחמה.

ואומרים בשם הגר"ח מוואלז'ין דא' שאלו כשהי' מלחמה צרפת עם אשכנז ויהודים מכל צד מתפללים שמדינה שלהם תנצל ואת מי הקב"ה ישמע וענה הגר"ח דכ' ברך השם במים דרך ובמצוות מסילה דספינה א' נוסעת מצפון לדרום וא' מדרום לצפון וכ"א מתפלל שיהי' רוח לכיוון שלו ושניהם מגיעים ואיך זה אלא הקב"ה

עושה דרך לרוח לאוני' זו כך ולשני' הקב"ה מפלס דרך לרוח הפוכה וכמו"כ יש להקב"ה עצה להציל כל יהודים של כל מדינה.

י. באלול ותשרי תשמ"ט למדתי עם רה"י שליט"א קדשים ואמר שאינו מספיק ללמוד בעצמו מחמת השיעורים בישיבות אך אם אוכל לומר לו מחי' הגר"ד שליט"א ולמדנו כמה דפים והביא לי הדפים הישנים שלו על זבחים עד דף ט' שאעבור עליהם - והינו לומדים בשבתות עד מנחה גדולה - ולא ה' כמועט אנשים. פ"א הגיע הגרמ"ד שניידר שיחי' ויצא לדבר עמו וכשחזר אמר לי באים אנשים באמצע בלימוד וזה גובר והולך ואינו יודע להחליט אם למנוע מהם ליכנס באמצע הלימוד וסיים אבל כעת הגיע ת"ח האי עשה והאי עשה דכבוד התורה עדיף.

יא. גיסי התפלל על ידו חדשים רבים בהלפרין בשנות תשל"ט-תש"מ וכשראה אותו שאל לי בתמיהה זה הרב שטינמן הרי אני יושב על בתפילה והוא לפעמים מגיש לי סידור וכדו' ומעולם לא ראיתי שמתנהג כראש ישיבה.

יב. בשנים הראשונות של הישיבה הי' נשאר בקביעות, אחרי השיעורים למוסר והי' לומד פ"א דמסילות ישרים בריכוז גדול לפעמים הי' צריך להעיר לו שהגיע זמן ערבית.

יג. שאלתיו על שיעור שאמר הגר"ש לנגבורט זצ"ל מפי חותנו וכתבתי זה כמה שנים אח"כ יותר מאוחר איך להדפיסו דאולי אינו מדויק וא"ל שמצווה גדולה כיוון דשניהם לא השאירו זרע ולכתוב שעיקרם הדברים נכתבו עפ"י שיעורו.

יד. כשהייתי בחור רציתי לעשות חזרות וענה לי מעשה עם הח"ח שראה אשה מוכרת תפוחים רקובים ונוגע שלא פותחת ארגז חדש עד שנגמר הישן [וסיפר באריכות ובנעימות הסיפור] ואמר הח"ח שכדאי לזרוק א' כדי לפתוח חדש וכמו"כ כדי להפסיד קצת חזרות כדי ללמוד המסכתא החדשה, הנה אני אומר שיעורים ב"ה על ב"ק אולי פעם 10 או 15 וכעת אני לומד מחדש כמו בפעם הא'.

טו. נכנסתי עם הגרז"ב לפני שהתחילו ב"ק וסיפר על א' שלמד ב"ק וידע בזמן א' בעל פה כל התוס' וסיים אבל להבין א"א הכל בזמן א' או לדעת בע"פ או לדעת בפנים.

טז. נסענו עמו לירושלים לסידור"ק בערך בשנת תשנ"ד בדרך ביקשנו ליכנס להתפלל אצל קבר שמואל הנביא ואמרנו שכך נבוא בזמן ולא נקדים - וענה שיתכן שנתעכב קצת וימתינו עלינו ולא שווה - והוסיף דשמואל הנביא אינו מכיר אותנו כלל - וסיפר על החזו"א זצ"ל שנסע לצפת ונתפלל בעיקר על קבר הב"י שהי' שונה הרבה משנתו אבל אם נאחר לחתונה הוא ימליץ עלינו שיענישו אותנו שאנו מעכבים אנשים.

יז. פעם באתי ער"פ לביתו והראה לי עולשין ששלחו לו מחו"ל וא"ל שיש לו מדי הרבה שאקח קצת וכדאי שאנהוג לאכול עולשין בליל הסדר.

יח. כשיצא ניפוץ לשמה נתן לי סכום כסף ואמר אם יספיק לשנים תקנה 2 אם לא תקנה א' וכשהקב"ה יזמין לי עוד כסף אקנה עוד א', ושאלתיו אם אקנה א' אם יקחנו לשבת או לחול שהוא תדיר וא"ל לשבת ופלפלו בזה אם שייך לתדור ומקודש.

יט. סיפר לי ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל שפ"א בא לרה"י וראהו שעון בכסאו על מטאטא שתלוי עליו מעיל גשם - ואל שקר לו וכך הוא יכול להתחמם ויוכל ללמוד בלי שיהי' לו כ"כ קר.

כ. בתחילת הישיבה לאחר השיעור הי' נכנס לביהמ"ד ושאל למה אין מצטופפין בפניה א' ולכבות שאר אלקטרי עד שא"ל שכ"א נח לו ללמוד במקומו הקבוע.

כא. סיפר ר' אביעד וויל דבשמחת חתונה של בנו של ר' שמר'ל גרינמן וניגשו מז"ט ור"ד פרנקל עמד בצד ולא נתן ואמר שבוודאי הוא טירחא להגר"ש ולמחרת הגיע לביתו ונתן מז"ט וכשסיפרו להגר"ש למה לא נתן לו מז"ט אמר דבאמת הי' קשה לו וטירחא רבה והוסיף 'דין רפשא מבית חזו"א' שכך הי' נוהג מי שנתגדל בביתו. לנהוג להתבונן למי יש קושי וטירחא וליזהר שלא להכביד.

ובהלוייתו כ' עליו עבדא דבורא עולם. ושאלו להגר"מ שך ואמר שאפשר לחרוט את זה בין כך העולם אינו מבין עולם גולם, וסיפר שבהלווית ר"ש מהליבר אמר הגר"ח שרוצה ליסוע להלוייתו שהי' ת"ח מופלג וב"ב מנעו ממנו שהרי כל ימיו לחם בו והגר"ח השאלה והשיב שאה"נ העיקר כהגר"ח אבל כיוון שהעולם אינו מבחין זה מילתא דתמיהה שיאמרו שהגר"ח הסכים לו והגר"ח נסתובב באותו יום בביתו ונתלון עולם גולם אינו מבין כלום אבל לא נסע להלויה. והגר"מ ש"ך נתפלא שבניו שיחיו אף שראוהו רק בזמן שלא הצליחו לעמוד על דרכיו ולראות שזהו נקודת גדלותו "עבדא דמרי" עלמא" והוא הכיר בזה בזמן שהי' בריא. אתדה"ק

וכשסיפרו זה להגר"א שליט"א אמר בוודאי ר' ישראל פרץ הי' בעה"ב נכבד אבל הי' לו סברא ישרה במיוחד והגר"ח הי' מחבבו ומתחשב מאד בדעתו.

כב. סיפר הגר"ב שראי' פינקל בא להגר"ז וא"ל שרוצה להניח תפילין בחוה"מ מספק שמא חייבים וכן נהגו בחו"ל והי' קשה בענין לשנות - וא"ל הגר"ז שכשבאתי לירושלים אמרתי שתפילין אין דין כל יום והעיקר הוא הזמן שמניחים ואין נפק"מ ביום א' א' שעה א' ב' ימים ורצו לסקלינו באבנים ואח"כ הראיתי שכ"כ בק"א מנחות [עי"ש] דאין דין ימים, וא"כ תניח אחר חוה"מ עוד כמה שעות במקום חוה"מ - ונחה דעתו.

והגר"ז ביום ו' וביום א' הי' מניח יותר זמן תפילין ע"ח שב"ק שלא הניח בו תפילין וכן לאחר חוה"מ הי' מוסיף במשך שבוע בשעה כל יום כנגד הימים שלא הניח. [א"ה עי' בקו' הנחת תפילין לשלה"ק במאמר בסופו מהר" קרויזר]

כג. סיפר על סנדלר שהלך לקבל ממנו ברכה ליפטר מהצבא ולא ידע אפי' משניות אלא רק תהילים וכמה הי' כוחו חזק ע"כ באמונה פשוטה.

כד. א' שהי' חולה מרותק למיטה כמה חדשים ובבריאותו הי' עסקן תוסס ופועל כל היום וכעת צר לו ומה יעשה וענה מרן שישתדל ללמוד על אמונה גם מצבו יחזקו לזה, וגם יש לו הזדמנות שהרי כל החיים אדם חושב שהוא מאמין ובאמת אינו מאמין באמת ורק אם יקבע זמן ומחשבה וא"כ אין לך טוב מזה שישתדל לעסוק ויהי' לו קנין לכל ימי חייו, והאדם ההוא שמע לו וכיום הוא א' מהמגידי המדברים על אמונה ובחוש ובלהט.

כה. עובדות והנהגות ימים נוראים תשנ"ו ממורינו שליט"א

סיפר הר"ש יעקובזון שיחי' ששאל למרן שליט"א שכל שנה שומע שיחות והתערוות ואינו מועיל לו להיות קנין בנפשו ולא מתעורר באמת ומה העצה

ואמר לו זה בעי' נפוצה אצל כולם הוא כך ואח"כ אמר שיחזור כמה דקות קודם שינתו אם למד והתפלל כראוי ואיך התנהג היום ומה יש לתקן ונעשה קביעות גדולה מהך 5 דקות.

וכשבאו שיחתום על המכתב למוסר שנדפס מחדש לא רצה לכתוב שילמדו דזה כבר ר' שך שליט"א וכולם צועקים ואינו עזר ומה יוסף תתכוחו הוא אבל רצה לכתוב דבר זה אלא דזהו כחוכא ואיטלולא וע"כ כ' ברמז וזהו שכ' ולהתבונן ביראת ד' על יום עי"ש

כו. וסיפר רח"מ שא' שאלו למרן מהו הקבלה שכוללת כנגד הרבה קבלות אחרות וא"ל שהוא צריך לחשוב ושיבאו למחר [ובינתיים נתלונן אותו האיש למה אינו מוכן לענות לו לאלתר] וא"ל למחרת א. שיחשוב כל יום בבקר מיד בקומו לקבל עליו עול תורה באמת כעצת הגר"ח מלואלז'ין אבל זה מדי קשה [ט"ב למה] ויש עוד דבר שכל פעם לפני שמתפלל ישהה כחצי דקה קודם לחשוב לפני מי אתה מתפלל וממילא התפילה תהי' לפני ממה הקב"ה וכל דיבור תדבר עמו ולא סתם עם מישהו זר.

וכן ביקש בחורף תשנ"ה מהבחורים חיזוק בלימוד וגם שכל בחור יחשוב חצי דקה קודם שמ"ע להרהר בהקב"ה ושממנו כל דבר

כז. דיבר בשיעור הכונה בשיעורים היו בביתו - על חזרות שפעם כל רב ידע ש"ס וגם ד' חלקי שו"ע והחזו"א אמר שהיו גומרים ש"ס קודם בר מצווה ואח"כ נהי' לגיל יותר מאוחר עוד סיפר שר' איזל סלונמיצער [ר' איזל חריף] שחיבר נועם היר' חזר ג' מאות פעמים על היר' לפני שחיבר חיבור והיום כ"א לומד קצת כמה דפים ומחבר חיבורים, וסיפר שהיום נדפס גבורת ארי בלי ההקדמה אבל בהקדמה שם כ' שכל ה' דרכו של רבינו השאג"א לעת זקנותו כשהי' סגי נהור שהי' בא תלמידו לפניו ולמדלפניו תחילת מסכת והשאג"א ה' גומר לאלתר ק' דפי גמ' לבד מק' שהי' חוזר על מה שלמד אתמול ורק אח"כ ה' מתחיל ללמוד ולפלפל ברמב"ם ושו"ע ושאר ראשונים ואמר עליו שחזר אלף פעמים הש"ס בימי חייו, ואח"כ קרא מכתב ראש ללמוד היטיב ולחזור י' פעמים.

ובהקפות שאלתיו כמה זמן עבורי לחזור ביום וא"ל להתחיל עם שעה א' כל יום.

כח. אמר שהשיעור החורף בעז"ה ביום שני בשש אבל מתי מוסר וא"ל שהשיעור הוא במקום מוסר [כיוון שלראות יגיעת התורה לאמיתה מאדם גדל זקן וחלוש אין לך ספר מוסר גדול מזה] וענה לו שכ' בר"ח בכתב ראש וללמוד אגדה וע"י במקום מוסר וכ"א צריך לראות כל יום בספר יראה ורק מי ששקוע כל היום בתורה הוא האחרת והר' שך שליט"א שקוע כל הזמן בתורה ואפ"ה הוא לומד כל יום ספרי יראה.

כט. סיפר ת"ב דאמר ללמוד פ' סו' בחרדים והשאל לו שיקח הבית וא"ל כדאי שגם הבני בית יקראו זה יביא תועלת גדולה והתעוררות.

וסיפר שא"ל שקשה מאד לומר שיחה שהוא עצמו צריך חיזוק וא"ל דבנועם אלימלך כ' דדברים היוצאים מהלב נכנסים תחילה ללב האומר וענה לו נצחתי בל"נ אומר. ופעם הייתי אומר בחושך והיו שחשבו שיש לי כוונת ויחודים אבל האמת שאני מתבייש לומר השיחה ורק בחושך אני יכול להתלהב.

ל. סיפר ר' ליוער שהרבנית ע"ה אמרה לאשתו שב' פעמים ה' הרה"י מדוכדך ושביר ורצוץ מאד ולא יכלו לנחמו א. פעם א' [וכן א"ל רצ"ב ששמע ממנו] ה' אסיפה וכשהגיע לאסיפה החזו"א קם בפניו [וממילא כל הנאספים] ומאד חרה לו הכבוד הזה ופעם ב' בפטירת מרן החזו"א זי"ע.

לב. שאלתי על אברך שרצה להחדיר שמה"ל בשיבות ע"י מבחנים ועוד, אמר זה בסדר אבל בלי כסף, כי לתת 15 ₪ זה אינו כלום אבל הוא רוצה ליתן 100 ₪ וזה לא טוב.

לג. במוצש"ק ויצא תשנ"ט. ביקש שנעשה לו התרה נדרים והתיר מה שנהג לומר כל יום סכום מזמורי ועכשיו מרוב הטרדות [הפונים] אינו מספיק ויוצא שהוא אומר בלי כוונה והוא מתחרט על שלא אמר הנני עושה זה בל"נ ואם ה' יודע שלא יוכל לאומרו בכוונה לא ה' נודר כלל, הותר לו, ואח"כ שאלו אותו וסו"ס צריך את התהילים דידי' וענה אבל בלא כוונה אינו מועיל.

לד. וסיפר שה' אצלו ילדה בת שמונה אוטיסטית ושאל אותה איפה היא בתיקון ואמרה שהיא כבר בסוף [ובמעון יום אמרה שכל אלו שסביב יש להם עוד הרבה עד שיגיעו לדרגא שלה] ושאל אותה למה היא זוכרת יותר מסתם אדם ואמרה שרק מי שנתגלל באדם שוכח ומי שנתגלגל באבנים ועצים הוא זוכר וזה יסורים גדולים וגוף חולה בזה הוא כעצים ואבנים, ושוב שאלה למה פעם לא ידעו מזה רק היום וענתה לו שפעם ה' דיבוקים ועכשיו שאין דיבוקים הקב"ה הותיר שריד וכמעט את הילדים האוטיסטים, והדברים נוקבים ויורדים.

[רבי ישראל אליהו וינטרוב:] סיפר שניסה את הילד אוטיסט ע"י שנכנס לחדר עם סד"צ עפ"י הגר"א ז"ל, ואח"כ כשנכנס עוד פעם עם אותו ספר רק בדפוס שהדפוס ר"ח וואלוז'ין הילד ברח מהחדר וכמו שמסופר על א' מהדיבורים שבקלם (או אצל הח"ח) וגם שאמרה לו עבירה שעברה בארמית - נפקת ברא - ויצאה לחוץ]

לה. מוצש"ק וישלח לאחר שראה ב' נוסחאות של השיחה ממי ימלל גבורות ד' וחשב איזה עדיף להדפיס, אמר שבד"כ רק מה ששומעים בע"פ מעורר ולא מה שרואים בספרים ורק אצל אנשים גדולים כהגר"ח וואלוז'ין נשאר גם בספרים שהדבר מעורר ומי שה' שומע מפיו הדרשה שדרש ה' נורא ואיום ומ"מ נשאר קצת ג"כ מתוך הספר אבל מאנשים פשוטים כלום לא נשאר,

ואמר א' שהח"ח זכה שגם בספר זכה להפיץ יר"ש. וענה מן אה"נ דהח"ח לא ה' מדבר התעוררות והתלהבות אלא ה' מדבר בניחותא וע"כ התלמידים לא היו כ"כ מתרגשים מדבריו וכן בספריו לא כ' דבורים חוצבים להבות ורק מה שה' לגמרי בלבו. וכן לא גרס ולא אהב את הספרי יראה מרעישים ומתלהבים דבתוך זה יש קצת שלא לש"ש, ובאמת הוא קשה לדבר דאם מדברים מה שיש בלב אין הוא כל התעוררות אך אין כחה אלא עם כולם וכיוון שנפרדו הציבור בטל ההתעוררות.

אך אם כ"א ה' משתדל בימים אלו להתעורר ולהתחזק לבד בעצמו כגון בלי דיבורים בטלים בסדר וסליחות ותפילה בכוונה ביגיעה ולא רק כמו שכולם מתעוררים גם אני אתעורר. שזה מפתח התשובה והוא השליט על הלב ה' נשאר ונקנה ההתעוררות ביתר עוז וה' נשאר רשמים לזמן ארוך והשי"ת יעוררנו ויעזרנו לתשובה ומע"ט ולקנות את החיזוקים מימים אלו לקנין גמור.

דברים אחדים

הבאנו בזה אוצר רשימות וזיכרונות מתלמידי רבנו זצ"ל, ונבוא בדברי הודאה לכל אלו שטרחו להביא דברים יקרים אלו, לעילוי נשמתו של רבנו זצ"ל.
וכאן נביע התנצלותנו שלא הצלחנו להביא את כל החומר הנשלח, שהוא רב ועצום ונצרך לזה ספר גדול, וייתן ה' שיזכו להוציאם כל אחד ואחד כפי רצונו.

הגאון רבי חיים מן שליט"א

ראש ישיבת באר התלמוד אלעד.

דברים שהשמיע הגאון רבי חיים מן שליט"א ראש ישיבת באר התלמוד אלעד, מגדולי תלמידיו של רבנו זצ"ל, שופכים אור על כוחו הגדול של רבנו להשפיע על סובביו.

"מן זצ"ל זכה, שלמילים ספורות שלו, הייתה השפעה עצומה, נעמוד על שתי נקודות שגרמו לזה. ראשית, הודות לפקחותו העצומה. בכל דבר, הוא תמיד ידע בחכמתו, לומר ברגע הנכון, משפט קצר ומדויק, שהעמיד את כל העניין באור הנכון.

כאשר למדתי אצלו בישיבה, היה מקרה, שסיפר אחד החברים, שהייתה לו איזו קטטה עם בחור אחר, ולאחר תפילת מנחה נלווה לרבנו זצ"ל בדרכו לביתו, ובמשך כל הדרך הארוכה הרצה את השתלשלות הדברים, ואת כל הטענות הנלוות, ואילו רבנו, הקשיב בדממה לכל דבריו. רק כאשר הגיעו סמוך לביתו, נפנה אליו, וצבטו קלות על לחיו ואמר "ילדות איז מום עובר". מובן מאליו, שבמשפט קצר זה, המריבה כולה, התרוקנה מתוכן, כל דבר קיבל את גודלו האמתי, והבחור קיבל, בדרך אגב, שיעור בלתי נשכח... פעם, בתור נער צעיר, נלוויתי אליו בדרכו, והרציתי בפניו שטיקל תורה שלם. הוא האזין בשתיקה לכל דבריי, ורק כאשר סיימתי לומר הכל, הוא אמר, "פה מאד, אבל אפשר לומר גם ההיפך". כך, במשפט קצר, החדיר בעצמותי, ששטיקל תורה צריך להיות "מוכרח".

אף בתנועה בלבד, יכול היה להשפיע על כל הישיבה. בזמן התפילה הוא היה עומד בפאתי בית המדרש, ומתפלל בראש מורכן. הייתה תקופה בישיבה, שנפרץ הכבוד הראוי בתפילה, ובעת תפילת העמידה, היו נשמעים דיבורים, מהבחורים שכבר סיימו להתפלל. כפי הנראה, הדברים הגיעו לידי כך, שהיה צורך להגיב, ופעם אחת, באמצע שהתפלל, ראוהו זוקף מעט, את ראשו המורכן. היה זה כמו זרם חשמלי, שעבר באוויר, ומיד השתררה דממה מוחלטת. ואני זוכר שהיה לבחורים צער, מזה שהגיעו הדברים לכך.

אולם הדבר המופלא יותר, היא ההשפעה העצומה שהייתה לדבריו, בגלל עצם מציאותו. דוגמה אחת לזה, מיני רבות, זכורני בתקופה שהייתי בצרפת, ומן החל אז את המסעות שלו לבני חו"ל, הוא הגיע לצרפת, ושם התכנסו אלפים, ביניהם רחוקים ממש, ומן דיבר בפניהם, ותבע מהם לעזוב את לימודי המקצוע, לפתוח ישיבות קטנות על טהרת הקודש, ללא שום לימודי חול, ולהקדיש את בניהם לתורה. ובעקבות דבריו התחוללה מהפכה בצרפת, נפתחו ישיבות קטנות, ואנשים החלו לשלוח את בניהם לישיבות.

מי שמכיר את מציאות החיים בצרפת, מבין כמה דבר זה מופקע, שאדם לא ישלח את בנו ללימוד מקצוע. אצל הצרפתים, ההשכלה, ורכישת מקצוע, הצורך להיות "מסודר בחיים", הוא יסוד המציאות.

והנה אנשים שמעולם לא ראו את מרן זצוק"ל, ביניהם רחוקים שאפילו לא שמעו עליו, ובכמה מילים ספורות ששמעו ממנו, הפכו את המציאות שלהם, להקדיש את בניהם לתורה. איך אפשר להבין דבר כזה?

ההסבר לזה, שכל יהודי יודע שהוא חי בעולם הזה, בשביל להכין את עצמו לעולם הבא. אבל בפועל, אדם חי את מערכת החיים שלו, מתוך שייכות לעולם הזה, מי יותר ומי פחות, ואדם שקוע בצרכיו ורצונותיו.

אבל מרן, כאן בעולם הזה, היה בן העולם הבא, העולם הזה לא נגע בו כלל, הוא חי כאן, והיה נמצא בעולם האמת, בפרישותו המוחלטת מכל הבלי העולם, הוא חי באופן מוחשי את עולם הנצח. המציאות האמתית היחידה אצלו, הייתה תורה ומצוות. וכל ענייני העולם הזה, היו חסרי משמעות עבורו.

כאשר אדם פוגש מציאות כזו מול עיניו, זה מזעזע אצלו את מערכות החיים. הוא פתאום תופס שכל הרצונות שלו, כל החשבונות שלו, וכל מה שנחשב בעיניו לצרכים, במבט של חיי נצח, אין בזה כלום. כשראו את מרן זצ"ל, כל אחד הרגיש בעצמו בחוש, שכל מה שמעסיק אותו בחייו, אין בו ממש, ומה שנראה לו טוב, זהו הבל כפשוטו.

באותם רגעים, שיהודי צרפת עמדו מול דמותו הקטנה והכחושה, שהקרינה קדושה ועולם של נצח, אז כל מערכת החיים שלהם, שאדם מוכרח להיות "מסודר" בעולם הזה, עם פרנסה והשכלה, בטלה באחת. השקר וההבל של העולם, היו מוחשיים להם, והם הרגישו בחוש, שמה שעניינם ראות, אלו החיים האמתיים, שכך צריך להיות. אז באו הדיבורים המועטים ששמעו מפיו, והראו להם את הדרך הנכונה, ושינו אצלם את כל מציאות החיים, להקדיש את בניהם לתורה.

ובאמת, כל מי שהיה בד' אמותיו, הרגיש את זה, הרגשה של יום שכולו שבת, הרגשה של חיי העולם הבא.

זהו פשר הזעזוע, שחוללה צוואתו. אפילו אנשים רחוקים מתורה ומצוות, הזדעזעו לחלוטין. מפני שאנשים שקועים בחייהם, בעולמם, ופתאום באה צוואתו הקדושה, עם המילים הפשוטות והכנות, והרעידה לכולם את האדמה, פתאום כולם הרגישו, מהו הערך הנכון של כל דבר, כיצד כל הדברים שמעסיקים אותם, ושהם שואפים אליהם, הם הבלים, דברים שאין בהם ממש. כולם הרגישו בחוש את השקר והעליבות של העולם הזה, את המרחק בין העולם שבו אנו חיים, לעולם האמת, שבו חי מרן זצ"ל.

מרן זצ"ל מסר את חייו לזיכוי הרבים, ואין ספק, שבע"ה נזכה לראות כעת, אף אחר פטירתו, את ה"זכה וזיכה את הרבים", משום שרבים זכו ונחשף בפניהם, לפחות לרגעים, אור האמת. והרי, מי לא קיבל איזו הרגשה של מאיסות, בכל ענייני העולם הזה, כאשר נשמעה הצוואה, ורבים יוכלו להתרומם מזה. ולבטח ישנם גם רבים, מן הרחוקים, שאותו הבזק של אור האמת, שהבזיק לפתע לפניהם, לא ייתן להם מנוח, והאמת תנקר בליבם, עד שבזכותו יזכו לשוב בתשובה שלמה."

נקיות.

כאשר נכנס פעם לדון עם רבנו זצ"ל אודות מינוי של איזה תלמיד חכם למשרה מסוימת, והכריע רבנו שהדבר טוב וראוי להשתדל להוציאו לפועל. כמובן, שהשימוש בשמו של רבנו יכול היה לפעול הרבה בעניין, ועל כן פנה הג"ר חיים שליט"א למרן זצ"ל ואמר, 'והרי ראש הישיבה הוא צדיק, אם כן, אולי הראש ישיבה מרשה לומר את הדברים בשמו?', ומרן זצ"ל, כדרכו בשמיעת דברים כאלו, שהיה מתחיל לבכות, "וכי אני צדיק, וכי אני צדיק?!" חזר ואמר. אמנם לאחר מספר רגעים

עצר, ופנה אל הג"ר חיים שליט"א באומרו בזה"ל, 'אולי באמת אני צדיק', וביאר מיד "מעולם, כל ימי חיי, לא ביקשתי שום דבר, מאף אדם, עבור הילדים שלי"!!

הקפדה בכל מצב.

בעת שכיחן בראשות ישיבת ירוחם, אירע בישיבה מאורע דחוף שהצריך תיכף ומיד הכרעה, ולכן קם ונסע לבית מרן זצ"ל. אמנם כאשר הגיע, ראה אנשים ממתנים ולא התאפשר להיכנס, מכיוון שמרן קיבל דלקת והתברר שהוא זקוק לעבור ניתוח אפנדיציט דחוף, והמתינו לאמבולנס. ומשכך, עמד אובד עצות. אך לפתע נפתחה הדלת וחתנו של רבנו, הגר"ז ברלין שליט"א יצא ואמר, "ראש הישיבה אומר שאם רבי חיים מן מחכה כאן, שייכנס". ויהי לפלא.

ומספר הגאון רבי חיים שליט"א, שכאשר נכנס ראה את מרן זצ"ל נסמך על רוחב המיטה וממש מתפתל במכאוביו. אמנם אפילו במצבו זה, המשיך בהקפדתו שלא להישכב לגמרי, ולא להישען. והורה לו להיסמך על המיטה לידו, הקשיב בריכוז למרות ייסוריו והשיב באורך רוח.

השפעת מקום תורה.

הייתה פעם שהיו מבני העיירה שהתנכלו לישיבה בירוחם. ואמר אז מרן זצ"ל בכאב לראש הישיבה הגאון רבי חיים מן שליט"א, "מדוע אין הם מבינים שהישיבה זה צורך של העיירה?! והרי הקהילה וכל המקום זקוקים לכם". והוסיף, "הרי אם יש רק עשרה בני תורה שיושבים ולומדים, כבר זה מקום אחר לחלוטין".

יראת כבוד...

ספור נורא, מראשית שנות הנהגתו, שמרים חרך קט אל עבודתו הפנימית, בשנת תשנ"ב, יצא מרן זצ"ל אל מה שהיה כפי הנראה הראשון, מתוך סדרות מסעותיו הגדולים להעמדת הדת על תילה, זכתה בזה ישיבת ירוחם, וממילא כל הקהילה. שח הגאון רבי חיים שליט"א, שכיחן אז כראש הישיבה: "עם הגעתו, נצבו לפניו כל בני התורה שבמקום, בבגדי שבת, ובשורות ארוכות, לכבוד התורה, ראיתי שהוא יושב במכונית, ושפתיו מרחשות, היטיתי את אוזני, ושמעתי ממלמל לעצמו בפחד ורעדה, "מה יהיה עם הכבוד, מה יהיה עם הכבוד". כאשר יצא מן המכונית, התפלאתי לראות שהוא אינו צועד ישר, ולאט לאט סוטה מן השביל. כאשר התבוננתי בו, הבנתי את הסיבה, הוא פשוט צעד בעיניים עצומות, לבל תראינה את המתרחש סביבו. משכך, אחזתי בו והולכתי עד לתוככי ביהמ"ד..."

כגמול עלי אמו, מסעותיו של רבנו.

כאשר רבנו הזקן הקדוש זצ"ל נסע למסעות הידועים בארצות חוץ, כולם ראו דבר פלא, שכל הצעירים הבריאים והחסונים, קרסו ממאמץ הנסיעות ממקום למקום, ואילו עליו זצ"ל, שכמעט לא אכל ולא ישן לא היה נראה כל שינוי. עד כדי כך, שבנסיעה הראשונה שנסע לארה"ב ניגשו אליו הדיילים וצוות המטוס לבקש ברכה, אמנם כאשר הציעו לראש הדיילים לגשת אף הוא סרב, באומרו שאינו מעוניין בדברים כאלו. אמנם כאשר עבר הלילה, לפני הנחיתה ניגש אל אחד המלווים וביקש שייגש עמו לבקש ברכה. ושאלהו מה השתנה. ואמר, תראו, אתם כולכם אנשים צעירים, והתמוטטתם במשך הטיסה, כולכם ישנתם, ואני עובד, אז הלכתי כאן כל הלילה, וראיתי

את הזקן הזה יושב כל הזמן בלי לזוז ומעיין בספרי תלמודו, אם כן זהו מלאך ולא אדם, וממלאך אני רוצה ברכה.

וגם כאשר הגיע לצרפת, אני זוכר שבבוקר, אחרי ששהה בית אחד הנגידים הגדולים שיש לו בימ"ד בביתו וזכה שמרן זצ"ל שהה אצלו, ירד הלה בהתפעלות מהזהירות של מרן זצ"ל בבין אדם לחברו, וסיפר שהכין עבורו מיטת מלכות, עם מצעים כדרך המלכים, וכעת כאשר מרן ירד לתפילה עלה לחדר וראה שטרח וסידר את המצעים בדיוק כפי שהיו. אמנם מה שיותר מסתבר, שמרן לא נשכב לישון כלל אלא עסק בלימודו כל הלילה. והיה זה אחרי יום שלם של נסיעות שיעורים ושיחות, פגישות עם ראשי ישיבות ורבני הקהילות, ואשר למחרת נסע ברכבת דרך ארוכה של שעות רבות לאקס לה בען, שם המשיך בשיעורים, שיחות ופגישות, וכל מאכלו באותו יום היה חצי אשכולית וכוס חלב. ובאמת זה דבר שמצריך התבוננות, הרי כל אדם שנוסע איזו נסיעה גדולה מרגיש תשישות.

אמנם הביאור הוא, שלכל אדם יש שייכות וחיבור למקומו. וכאשר אדם מתנתק ממקומו, ואף אם זה מקום שחיבורו אליו ארעי וקל, בכל זאת זהו ניתוק, וכאשר הוא בא למקום חדש, שוב הוא מתחבר במידת מה. וטלטולי הדרך, העקירה וההנחה מקשים מאד על האדם.

אבל ישנו דבר שמופקע ממציאות הבריאה ומכללי הטבע. והיא התורה שקדמה לבריאה. ומאחר שכל המושג של מקום, הוא מכללי הבריאה, זהו דבר שאינו תופס על עצם התורה. וכפי שהעמיד לנו הקב"ה בחסדו מציאות כזו מול העיניים, שהרי מקום ארון אינו מן המידה. הארון, שהוא התורה, אינו תופס מקום. וכבר רמז לזה הנפה"ח, שהקב"ה מקומו של עולם, ואין העולם מקומו. ומי שדבוק בתורה, הריהו דבוק בקב"ה, ואין העולם מקומו.

ולכן לזקן הקדוש זצ"ל לא היה כל קושי לנסוע בלי סוף, כי אין הוא מחובר למקומו כלל, רק כגמול עלי אמו, "על פי ד' יסעו, על פי ד' יחנו". ובאמת, אף כשישב בביתו, לא היה אצלו חיבור למקום, שהיה כולו דבוק בד'.

רשימות הרה"ג רבי יוסף זונדל פוגל שליט"א

הרה"ג רבי יוסף זונדל פוגל שליט"א עסק שנים רבות בזיכוי הרבים, בקירוב לב בנים לאביהם שבשמים כמנהל 'ערכים' בצפון, ולאחמ"כ בישיבת "מעוז חיים" בקרית אתא. ומשניטל ממנו כח הדיבור והתנועה, החל לזכות את הרבים ולהרביץ תורה ומוסר דרך סדרת ספריו הנפלאים "שיח יוסף" על עניני עבודת ה', עליהם קיבל מכתב ברכה מגדולי ישראל ובראשם מרן רבנו זיע"א, ויבלחט"א מרן שר התורה שליט"א שכתב "הספר מלא ביראת שמים וזה יחזק מאוד ליראת שמים". בחלק רביעי העתיד בעז"ה לצאת בקרוב, נתייחד פרק שלם מזכרונותיו ומתשובות שענה מרן זיע"א לשאלותיו בענינים רבים מעניני הכלל והפרט, בהלכה, בהוראה, השקפה ועוד. להלן חלק קטן מתוך הפרק.

הביאני אל בית היין

"במה אקדם ה' אכף לאלוקי מרום" על גודל חסדו ורוב טובו, כי זיכני ו"הביאני אל בית היין" הוא לשכת הגזית, תל תלפיות, ביתו של רבן ומאורן של ישראל מרן הגרא"ל זצוקללה"ה זיע"א, משם יצאה תורה מסורת והוראה לכל מקום ומקום בעולם. ובמקום גדלותו שם ענוותנותו, שהיטה אלי חסדו, וקיבלני

במאור פנים בענוות חן וחסד, נטה ליבו לפשוט ספקותי ולפרוט מעותי. לא ניתן לתאר את ההרגשה העילאית להיות בצל איש האלוקים האדם הגדול בענקים, תחושת התעלות ורוממות מעין עולם הבא. וכמה מתאימים הם דבריו של בעל ה"חובת הלבבות" (שער הפרישות פ"ד) בתוארו את ה"פרוש", אשר כל דבריו באורך שם אחת לאחת ראו בחוש ובבירור על מן זיע"א, יראה הרואה ויוכח, ובין דבריו: **"הפרוש צהלתו בפניו ואבלו בלבו, לבו רחב מאוד ונפשו שפלה מאוד ... חכמתו רבה וענוותו גדולה ... רך מחמאה ומתוק מדבש, מצוה על האמת, דובר צדק ... רצוי וזך, חברתו שמחה ..."**

נמס כל לב בגעגועים ובזכרון הרגשת הנעימות שהשרה מן זיע"א בסביבתו. על אף גודל יראת הכבוד והרוממות העצום ממנו, בצהלתו אשר בפניו, ובשמחת ליבו, המיס כל פחד ויראה.

כל זה ראינו, חשנו וחוונו, וכך ראו, חשו וחוו כל באי הבית הגדול הזה. 'כל אלה בהיות הבית על יסודותיו, ולשכת הגזית על מכוניו, ומן רבנו זיע"א עומד ומשרת, אשרי עין ראתה כל זאת, הלוא למשמע אוזן דאבה נפשנו'.

'חברתו שמחה', כך קיבל תמיד את כל העולים לביתו, בנעימות, בדבר שמחה ובחדות. ותמיד יורד אל נקודת האמת, ולומד ומלמד את המסר והחיזוק שבדבר.

דוגמא לדבר, באחד מביקוריי אמרתי לו שנגמר לי ה'בנזין', ולכן באתי להיטען ב'בנזין' חדש.

אמר לי: פעם שעברה אמרת שבאת לקבל חמצן... 'בנזין' זה לא טוב. פעם היו סוסים, היום יש מכוניות. לסוס היו נותנים תבן ולמכונית נותנים בנזין, אם היו מחליפים "אוי ווי"... אבל זה מה שאנשים עושים, הנשמה מגיעה מהשמים והאוכל שלה זה תורה ומצוות, ובמקום זה מאכילים אותה תבן - תאוות, זה כמו להכניס במטוס תבן במקום בנזין ...

השעות היו שעת רצון, וכך באחד הפעמים, על מנת לחזק בזה את תלמידי הישיבה ב"מעוז חיים" העזתי פניי לשואלו את אשר כבר פורסם על גודל 'פרישותו'. מתשובותיו ניכרת רום גדלותו וענוותנותו:

מספרים שהבחורים הלכו לבדוק מה הראש ישיבה אוכל בארוחת בוקר, ואמרו שיש ליד הישיבה עץ גוייבות, והר"י אוכל גוייבה עם פרוסת לחם ..

צחק ואמר: ליד הישיבה היה עץ גדול של תותים, ונפלו ממנו הרבה תותים, וכל השביל היה מלא בתותים, אבל לא אכלתי אף פעם תותים...

אמרו שהר"י היה אוכל פרוסת לחם עם גוייבה ?

שוב צחק: אני לא אוכל גוייבות ... הגוייבות היה מלא עם תולעים ... היה אסור לאכול אותם ...

מספרים שהבחורים הלכו לרבנית ושאלו מה אוכלים בשבת, ואמרה שמקבלים כרטיס בצנע וקונים חצילים, אחד מטגנת ואחד מבשלת, אחד כנגד דגים ואחד כנגד בשר ?

רה"י צחק : זה נכון שלא אכלו כל כך ברווח, אבל ב"ה לא צמנו ... לא צמנו .. לא צמנו, חסד ה'.

ומספרים שתקופה ארוכה לא קיבלו משכורת, ואח"כ נתן צ'ק עבור כמה חודשים, והר"י אמר "מה אני בחינם אף אתם בחינם", ומעיקה"ד צריך ללמד בחינם, ומה שמקבלים בישיבה זה בשביל לחיות, אבל כעת שעברו כבר חודשים אלו, אין צורך בצ'ק ... ?

הר"י שוב צחק מאוד ... לא היה נותנים צ'קים, לא היה כזה דבר של צ'קים אז...

יחד עם היותו "גדול" ו"מאור" הדור, "מנהיג" הדור, היה "אביהם של ישראל" אשר נשא על כתפיו את משא עם ישראל, כאב החומל על העולל, כאומן הנושא את היונק, באחריות מפליאה על כל יחיד ויחיד, כל איש מישראל כל אברך ובן תורה. כקברניט המושיט את הספינה, כמצביא המדריך את חייליו, כמנהיג המוביל את עמו, נשא על שכמו כל ציבור וכל קהילה, כל מוסד וכל ישיבה, בארץ ישראל ובכל מקום בגולה. מסעותיו הקרובים והרחוקים לחיזוק בני ישראל היו לחזיון ופלא, הנהיה כדבר הזה או הנשמע כמוהו.

שח לי ידידי רש"ס בנו של הגרמ"א סלומון שליט"א המשמש כראש ישיבת "לב חיים" ב'עקסלעבען' בצרפת, שתואר בפני מו"ר מרן המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצוקללה"ה את גודל המהפכה שהתחוללה בעקבות ביקורו ודבריו של מרן רבנו בצרפת, נענה מרן המשגיח זצ"ל, כי דבר זה אין בו כל חידוש, שהרי כל דבריו דברי אלוקים חיים, ובודאי שיעשו רושם כביר על כל השומעים, אך מזה יש להשתומם ולהתפעל, מגודל המסירות והאחריות שיש לו על עם ישראל, עד שמפקיר עצמו ובריאותו על מנת לעורר ולחזק אף במקומות רחוקים ונידחים. [בהזדמנות אחרת התבטא מו"ר המשגיח זצ"ל, כי אם ברצונו לדעת מיהו "גדול הדור" עלינו לבדוק על מי מוטל משא הדור, "והלוא עיני כולם רואות כי כל משא הדור על כתפיו של מרן הרב שטיינמן"].

פעמים רבות חזר וביקש לזכות "לזיכוי הרבים". כך היה בחזרו מאחד ממסעיו המתוארים להלן, בשוהו על לידת נין ובירכוהו שיזכה לעוד הרבה נינים כ", ביקש "תברכו אותי שאזכה לעוד הרבה זיכוי הרבים".

באייר תשס"ח, ביום ה'עצמאות' התקיים יום הרצאות למשפחות ע"י ארגון 'ערכים', וביקשתי מכבוד מרן זיע"א להשתתף ביום זה, כי ודאי ביקורו יתן רושם כביר ויביא לחיזוק עצום. לשמחתנו הגדולה נעתר מרן רבנו רה"י להשתתף ולהביא את דבר ה'. כמובן שביקורו הביא חיזוק ורוממות עצומה והשפיע על הרבה מאוד מהמשתתפים, גדול מאוד היה המעמד וקידוש ה'.

האדמו"ר רבי דוד חי אבוחצירא שליט"א יצא מגדרו לכבודו של מרן זיע"א, ביקש לשמשו לכל אורך ביקורו, כך צעד עמו למקומו, וכל זמן השיחה עמד והחזיק לו את הרמקול. קודם לדברי מרן זצ"ל, פתח והקדים בהתרגשות גדולה, ובין יתר דבריו:

"קדושה יתירה אופפת את נהריה היום, משעה שדרכה כף רגלו של רבנו בנהריה היא קיבלה חיות, העיר התקדשה, רמ"ל מסאסוב אמר ע"ד חז"ל יציאת צדיק מן העיר עושה רושם, שאפילו שהצדיק יצא מן העיר, עדיין הרושם שלו ניכר, יש קדושה יש השפעה, כדברי חז"ל "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליו יאכלו", רבנו הצדיק נקרא "טוב" כי הוא טוב ומטיב משפיע על הכלל ועל הפרט, שומע צעקת הדל ומאזין ומקשיב ועוזר ותומך, עומד בראש "לב לאחים" בראש "ערכים" בראש כל מוסדות התורה וארגוני הצדקה והחסד, כל הישיבות הקטנות והגדולות, כל בתי הספר של "החינוך העצמי", של "נתיבות משה", כל מי שחוזר בתשובה, כל אדם שנקעה נפשו והוא בצער או בעגמת נפש, מגיע למעונו של רבנו מקבל עידוד וחיזוק.

"סיפר לי אדם נאמן שמחזיק כולל גדול ובו עשרות אברכים שהגיע לרבנו ואמ"ל שהחודש הזה אין לו איך לשלם לאברכים, פתח לו רבנו את מגירתו והוציא לו את כל הסכום שהיה שם, והיה שם בדיוק את הסכום הדרוש. כך סיפר ראש ישיבה חשוב שעמד לפתוח ישיבה והיה חסר לו סכום נכבד, בא לפני רבנו, אמ"ל הכנתי כסף לישיבתי קח אותו אתה, היו שם עשרות אלפי דולרים, ואמר אם היה לי יותר הייתי נותן לך יותר. כך עשרות רבות של ריבוי תורה.

"זהו רבנו הגדול, זה אבינו רוענו, זה מנהיג הדור זה גדול הדור, שכל העם נושא אותו על כתפיו. אנו כולנו נקראים תלמידיו, וכולנו התקדשנו היום בקדושתו של רבנו. "ישראל" זה שמו של רבנו (יהודה שטיינמן רבנו אהרן ליב) - רבנו זה כלל ישראל. אומר מרן רבי יעקב אבוחצירא זיע"א שישראל זה בגי' עשר ספירות, וכן רמז את ארבע עולמות, כי רבנו הוא כל ישראל".

בסיון תשס"ט, שוב נעתר לבקשתנו למסע חיזוק בצפון, והפעם לבקר ולחזק בעיר עכו. את ביקורו התחיל בב"ס "אורט" שהוא בי"ס חילוני לחלוטין, רכז פעילות החברתית שם הוא בוגר "ערכים" ודרכו ארגנו את הכנס. כאשר הגיע לפתח אולם הכינוסים כבר חיכה לו רבי דוד אבוחצירא שליט"א. וכשנכנסו ההתרגשות הרקיעה שחקים. כמובן שביקורו גרם למהפך ולתנופה גדולה בקרב כל המשתתפים. לאחר הכינוס ניגש למרן זצ"ל מנהל ביה"ס שהוא חילוני גמור, ובהתרגשות הודה לו על הביקור, ואמר שמעונין להגדיל את הפעילות הדתית בביה"ס.

לאחמ"כ ביקר בביה"ס של קירוב אותו הקים ראש המהפכנים בעכו, מראשוני ה"פעילים" המנוח הצדיק רבי מאיר כץ ז"ל. גם שם היתה השפעה גדולה וריבוי קידש ה'.

לאחר תום הביקור נסע להתפלל מנחה בקבר הרשב"י במירון, לאחר עשרות שנים שלא ביקר שם. בסיום התפילה ביקשתי שיעבור דרך קרית אתא לבקר בישיבת "מעוז חיים" לבחורים בע"ת בוגרי תיכון, שרבים משם גם בוגרי התיכון 'אורט' בעכו, אמנם ציינו מלוויו את גודל חולשתו ועייפותו והעובדה שלא בא דבר מאכל לפיו, אך לאחר רגע של מחשבה החליט לבוא ולחזק. מיד עברה השמועה מפה לאוזן, וכשהגענו כבר חיכו בני הישיה"ק ורבים רבים מתושבי ורבי המקום, ובראשם כ"ק הגאב"ד דמאקווא שליט"א. מרן זצ"ל נשא דברי חיזוק, וכמובן ביקורו ודבריו היו לחיזוק עצום וגדול.

[אגב, נמצאנו למדים במה היו מחשבותיו תפוסות בכל אותם שעות. כי בחזרו לביתו, אמר למקורבו כמשיח לפי תומו, כי ב"ה בדרך התיישיבה לו קושיה בר' חיים שהיתה קשה לו שנים רבות !!!].

לאחר כשבוע נכנסתי לביתו ושאלתי מנין הכוחות, השיב "הכל שוה כדי לחזק ילד יהודי אחד".

הדברים דלהלן, הם חלק מתוך שאלות ששאלתי בביקורי בבית מרן רבנו זיע"א בעניינים שונים, ואשר זכיתי וענה לי עליהם ברוב חסדו וטובו.

ומילי לא אכלה בתודה, לנאמן ביתו אשר דבק במידותיו, ה"ה הגאון רבי משה יהודה שניידר שליט"א, אשר בטוב עין ובזכות הלב, עמד כמליץ לפרוש ספיקותי, ועוד הגדיל חסדו לעבור על כל השו"ת דלהלן, כדי שח"ו לא תצא תקלה מתח", ישלם לו הקב"ה שכרו משלם.

ויהי רצון שנזכה ללכת בדרכיו, דרכי עבודת השי"ת בדרך האמת והישר, בחיזוק בתורה וירא"ש, ובמידות שבין אדם לחברו, ויקויים במהרה דברי הנביא "יקיצו וירגנו שוכני עפר", ובביאת משיח צדקנו בב"א.

הראש ישיבה דיבר במעלה של זיכוי הרבים, והביא שכתוב בספר "הכתר ראש" שאדם יכול להגיע לדרגה של מלאך ולא יגיע לדרגת מי שמזכה הרבים. והביא דברי הגמ' ביומא (פז, א) שכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ופרש"י 'הקב"ה מדחה מפניו את העבירה שלא תבא לידו. גם ב"חובות הלבבות" רואים שגדלות של מזכה הרבים יותר ממלאכים.

ש. בדור הזה זכינו שכולם מזכי הרבים!

מרן: הבעיה שמזכה את הרבים ולא את עצמו... קודם יזכה את עצמו ואח"כ את הרבים.

ש. אדם שיש לו סוכה קטנה שנוסף אליו יכול להצטרף רק אחד, ויש לו שני ילדים אחד בן 13 שמחויב מדאורייתא, מאידך השני שחייב רק מדין חינוך וזה על האבא, את מי להעדיף?

מרן: גם על הילד הגדול אין ראייה שאין עליו דין חינוך, ואדרבה לגבי ת"ת יש ראייה שיש מצוות חינוך גם לאחר בר מצוה, וא"כ בבן הגדול הוא מקיים שניהם.

ש. תלמיד ששואל שאלה בשיעור וכדי לעודד אותו המגיד שיעור עושה מזה עסק אפי' שזה לא מה שהתלמיד התכוין, האם נכון לעשות כך.

ת. לעודד זה דבר טוב אבל לא לשקר. הגמ' בב"ב טז. אומרת שרב אחא בר יעקב דרש שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו ובא שטן ונשך לכרעיה (נשך לו את הרגלים). רואים שגם השטן צריך עידוד אם אחד אומר דבר טוב צריך עידוד. גם ר' אחא בר יעקב עם כל הגדלות שלו עודד את השטן.

ש. ישנו מוסד שפועל לקירוב ויש להם תקציב מוגבל, האם עדיף להשקיע את התקציב לעשות פעילות לעשרות בחורים שיש סיכוי שיתקרבו יותר ויותר, או עדיף להתמקד ולהשקיע את התקציב במס' מצומצם של בחורים שכבר חל אצלם מהפך?

מרן: איכות עדיף - החפץ חיים כשהיה ילד ניסו להשפיע עליו המשכילים, ולא הצליחו ב"ה. שוה להשקיע בח"ח אחד יותר מחמישים אלף ילדים.

ש. יהודי חילוני שנמצא בכלא, האם יש ענין להשתדל להוציא אותו מכיון שקשה לו שם, או שבכ"ז בכלא עובר פחות עבירות?

מרן: בכלא לא אוכל נבלות, אז שישאר שם.

ש. אם כך, צריך לעשות השתדלות שכל החילונים יכנסו לכלא?

מרן: הם בין כה בכלא.

ש. מותר להשכיר דירה לחילוני? יש כאן מסייע?

מרן: עבירה לא תלויה בדירה, אפשר לחטוא את כל העבירות שבעולם בלי דירה. [א"ה בכל זאת חשש לזה בדרך כלל.]

ש. האם אפשר לומר על החילונים בזמננו שהם תינוקות שנשבו?

מרן: מסתמא שכן.

ש. שאלו על אחד מעוכרי ישראל (י. ל.) האם הוא גם תינוק שנשבה?

מרן: הוא השובה, כוונתו להזיק.

ש. אפשר שיחזור בתשובה

מרן: על הרשעים שרוצים לעקור את התורה, מצינו בחז"ל שיצאה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאחר.

ש. הר"י אומר עליו ימח שמו, הרי הוא יהודי ויתכן שאפי' מחללים עליו את השבת?

מרן: מכל מקום האומר כן לא הפסיד.

ש. הגמ' ביומא אומרת שתקנו פיס לתרומת הדשן משום שפעם אחת תקע אחד סכין לחברו כשהשיגו. וק' הרי הוא הלך לעשות מצוה ואיך אפשר לריב עד כדי רציחה?

מרן: הוא עשה את המצוה שלא לשמה.

ש. והרי בביהמ"ק היו כ"כ הרבה ניסים, הכהנים היו זורקים את המוראה והנוצה והיה נבלע במקום הדשן, זבוב לא נראה בבית המטבחים, וא"כ איך זה שעבדו שלא לשמה?

מרן: לכל דבר מתרגלים וחושבים שזה טבע, גם המן שירד כל יום התרגלו וחשבו שזה טבע, גם היום מה שיש לאברכים לאכול זה מן ומתרגלים וחושבים שזה טבע. עד שפעם אחת לא משלמים (בכולל) ומרגישים שזה לא טבע...

ש. אדם שיש לו כסף ורוצה להפקיד את זה עד שיצטרך, האם עדיף להפקיד בקופת צדקה כגון קופת העיר או עדיף בגמ"ח?

ת. להפקיד בגמ"ח לא תמיד זה טוב, אנשים לוויים ולא יודעים מאיפה יהיה להם להחזיר, ואח"כ יש חובות. לא תמיד הגמ"ח הוא דבר טוב. יש מעלות לפה ולפה, גמ"ח הוא בין לעניים ובין לעשירים.

ש. כשבעל הגמ"ח מבקש את פריעת החוב האם יש בזה לאו של לא יגוש?

ת. ממה נפשך אם כשהוא לוח הוא סמך על שימשיך לגלגל גמחי"ם אחרים, אז שימשיך, ואם כשלוה לא ידע מאיפה יהיה לו להחזיר אז הוא גזלן.

ש. אברך ששואל אם צריך לחסוך לצורך חיתון הילדים בתור השתדלות ומאיך גם אם זה אין לו.

ת. כשמגיע סמוך לגיל שידוכים, 100, 200 להשתדלות.

ש. אברך הבטיח סכום נכבד עבור שידוך לבת שלו, ולפני שהתחייב מסר מודעה בפני שניים של מה שמתחייב אינו כלום, האם יש צד היתר בזה?

ת. מקובל בשם רבי אלחנן (הי"ד) שבשידוכים אדם יכול להתחייב גם אם אין לו, וגם על זה נאמר "לוא עלי ואני פורע", אבל לעשות להיפך כזו ליצנות ודאי שאסור.

ש. אדם שאין לו גנרטור ואין לו כרגע כסף לזה, האם ללוות כסף בשביל זה או שיכול לשלם מכספי מעשר?

מרן: לפי אלו שמתירים לעשות מצוות ממעשר, עדיף שיקח ממעשר, ולפי השיטות שאסור לשלם מצוות ממעשר, אין מה לעשות, שישב בחושך.

ש. אחד שגר בשכונה חדשה שהבהכ"ס השכונתי עדיין לא מופעל ע"י חשמל כשר בשבת ומאיך יש מנין בבית א' התושבים שמופעל ע"י גנרטור, אך אליה וקוץ בה שהאווירה שם לא כל כך טובה שמדברים באמצע התפילה. היכן עדיף להתפלל?

מרן: זה לא טוב וזה לא טוב ואולי עדיף להשאר להתפלל בבית בלי מנין.

ש. משפחתו של המשגיח דישיבת חברון זצ"ל רבי אברהם סלומון שאלו שכיון שבחייו היה 'בורח מן הכבוד', וסלד מפרסום (גם ציוה שלא יספידוהו), והרבה מתלמידיו מבקשים שיוציאו ספר מתולדותיו והנהגותיו, שאומרים שיכול לעורר ולחזק, האם אפשר לחזק בדברים שסלד מהם בחייו.

מרן: עכשיו הוא כבר לא 'בורח מן הכבוד'. כל מה שיכול לגרום לחיזוק ולהתעוררות הוא רוצה ומבקש את זה.

ש. אחד שעשה איזה מחאה שיודעי דבר ידעו שזה כנגד הרב, האם צריך למחות בפניו מיד ברבים?

מרן: רק צריך להזהר שלא יצא מזה עוד יותר מחלוקת.

ש. לפעמים אדם שואל למה לא הולך לו והוא לא מבין שיתכן שזה בגלל שפעם ביזה ת"ח, וכמו שהגמ' בשבת קיט אומרת שהמבזה ת"ח אין רפואה למכתו, ולפעמים גם מחילה לא יעזור לזה שהקב"ה תובע כבודו.

ש. היה מעשה אצל הבית הלוי שהקצב ביזה אותו, ולמרות שהבית הלוי מחל, למחרת בא שור ונגח לקצר והרג אותו.

ש. המבזה ת"ח אין רפואה למכתו, האם לבזות זה גם בלב?

מרן: מסתמא לא, שאף אחד לא ידוע, אך אין זה דבר טוב.

ש. האם להיפך שמכבד הת"ח יהיה רפואה למכתו?

מרן: אולי, אין ראייה לזה.

ש. להקביל פני רבו ברגל אפשר גם ע"י שמיעת שיעור וכדו'.

מרן: צריך לכבד אותו ובלשמוע דרשה לא יוצאים בזה.

ש. לומדים מאברהם אבינו גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, אדם שהגיעו אליו אורחים לפני מנחה ועוד מעט השקיעה, האם יתפנה אליהם במקום להתפלל?

מרן: אם לאחד יש התקף לב והגיעו אליו אורחים אז הוא ילך לאורחים במקום ללכת לרופא, תפילה זה לא קבלת פני השכינה, תפילה זה בשביל לחיות.

ש. מבואר בגמ' ובשו"ע שברכת כהנים הדבר תלוי כמה חביבות מראה האדם לברכה ולכן העומד אחרי הכהנים אם אינו אנוס אינו בכלל הברכה, האם מי שלומד בשעת ברכת כהנים זה גם נחשב שמראה שאין הברכה חביבה עליו?

מרן: מסתמא הוא כך שאם הוא לומד הוא מראה בזה שלא מעניין אותו הברכה ואינו בכלל הברכה ח"ו.

משפחה שמדי פעמים מבקשים מהם לארח אנשים בביתם הכנסת אורחים אמיתית אלא דדבר זה דורש מהם כוחות ולפעמים כשהאורחים עוזבים את הבית נפלטת אנחה ברוך שפטרנו, ובני הבית לומדים שמצוה הכנסת אורחים זה מצוה קשה ובסופו של דבר יבואו למאוס בזה ויצא שכרו בהפסדו וכהנה במצות רבות. האם שיותר על המצוה.

מרן: בשביל החינוך של הילדים שלו ההוא צריך להשאר רעב.

ש. אדם שלא יכול ללכת ברגלים להתפלל ומסיעים אותו ברכב. האם יקבל שכר פסיעות?

מרן: מחשיבים לפי כמה שהיה הולך ברגל.

ש. הייתי בחו"ל בבית חולים וכל הצוות הרופאים האחים והאחיות מטפלים במסירות לאין קץ וגם בארץ אפשר לראות רופאים ערבים שמטפלים במסירות מאיפה מגיע להם המידות האלו?

מרן: הם פשוט דואג לעצמם לשם שלהם, זה לא מגיע ממידות טובות.

ש. בעמק ברכה כתב שהמקום שאחד לוקח לשני את הקדיש אז אסור לבן לוותר לאחר לומר קדיש על אביו, משום כבוד אביו, שהרי הקדיש מועיל לעילוי נשמתו וא"כ זה כמו שמותר בדבר שאינו שלו, האם נכון לנהוג כך?

מרן: הרי כל ענין הקדיש הוא עילוי נשמה ונחת רוח לנשמה, וע"י שמוותר ודאי יש עילוי נשמה ונחת רוח, "ויתור זה גם קדיש".

ש. האם יש ענין שאבל בתוך השנה יאמר את הקדיש שאחרי קריאת התורה?

מרן: למה שהבעל קורא יותר לו על זה הרי זה שייך לו.

ש. כתוב בחז"ל כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר האם זה גם כשמעתיק ע"ג הכתב דברי החכם?

מרן: מסתבר דהוא הדין ע"ג הכתב כמו שאומרים בפה, והוסיף בדרך צחות שלא על זה נאמר ומפיהם ולא מפי כתבם.

ש. האם שפתותיו דובבות בקבר זה גם בכה"ג ששומעים הקלטה שדיבר בחיים?

מרן (בחיוך): אני לא יודע מה נעשה בקבר ...

מסתבר שהוא הדין לגבי הקלטה. שכל הענין ששפתותיו דובבות הקבר זה לא סתם מעצם זה ששפתותיו דובבות אלא דכונת חז"ל שזוהי הנאה רוחנית גדולה מאוד שבכל פעם שאומרים איזה דבר תורה מפיו הרי שהוא נחשב לחי במקצת ולכן זה בכל צורה שהיא שדברי שמועתו נשמעים בעולם.

אמנם כל זה כשאומרים בשם הנפטר אבל כשאומרים בשם ת"ח "חי" יש לו יותר שכר ממה שאומרים אח"כ כשמת. דכשהוא מת יש רק את המעלה שפתותיו דובבות בקבר שזה מעלה של חיים במקצת, אבל כשהוא חי יש לו את השכר של מלמד ומרביץ תורה, וכל זה בכל הדברים, בספרים כתוב שאם האדם מוציא את זה בעודו בחיים יש לזה מעלה יותר אם זה יצא לאחר שימות.

ש. האם לעשות ביטוח רפואי ביטוח חיים או ביטוח משלים זה חסרון בבטחון?

מרן: אם זה דרך העולם כבר אין זה חסרון בבטחון.

ש. היום זה נחשב לדרך העולם?

מרן: כן היות כבר הרבה עושים כן ואין זה חיסרון בביטחון. [א"ה לא מוכח שענה גם ביחס לביטוח "חיים"]

ש. מה הגדר של השתדלות ללכת לרופא?

מרן: אדם שחולה צריך ללכת לרופא ולא לסמוך על נס שיתרפא מעצמו אלא שהוא אומר לעצמו אני יודע שהכל זה הקב"ה אלא בכל זאת חובת ההשתדלות ללכת לרופא, ובאמת מרמה עצמו שחושב שהעיקר זה הרפואה.

ש. מי שמדליק נרות חנוכה בחוץ ויש שם רוח חזקה שלא שייך שידלקו הנרות חצי שעה בכזו צורה אלא שבדעתו שמיד שאחר ההדלקה לסגור את בית החנוכה ותעצר הרוח.

האם מהני בכה"ג ההדלקה?

מרן: כיון שהדלקה עושה מצוה זה בעיה וצריך להדליק בפנים כנגד חלון או דלת שפונה לחוץ במקום שאין הרוח שולטת שם.

רשימות תלמידו הרה"ג ר' מרדכי בונם זילברברג שליט"א

לעולם לא תזכה לדעת מיהו

במעמד הוצאת הספר "ימלא פי תהלתך" על עניני תפילה סיפר חתן רבינו הג"ר זאב ברלין שליט"א ראש ישיבת גאון יעקב - שביום אירוסיו עם בתו של רבינו חזר מן הרב מפוניבז' זצ"ל מארצות הגולה, וכששמע שרבינו אירס את בתו הגיע יחד עם המזודות לשמחת האירוסין ועל אף שהגיע בסוף השמחה התחילו את השמחה מחדש והחתן חזר על דרשתו, ולאחמ"כ ניגש הרב מפוניבז' להגר"ז ולחש באוזנו 'אתה תחיה איתו עד מאה ועשרים אך לעולם לא תזכה לדעת מיהו'!

ובאותו מעמד סיפר הגר"ז סיפור נוסף שבאחד הימים בשנה הראשונה לאחר החתונה בעת לכתו ברחוב צפר לו נהגו של הרב מפוניבז' הרב שמחה ברנד ז"ל, וכשהתקרב לרכב שאל אותו מן הרב זצ"ל האם הוא יודע היכן נמצא כעת חמיו כיון שחיפש בביתו ולא מצא אותו שם, והשיב לו שישנו חדר באיזור ישב"ק פוניבז' שבו שוהה רבינו הרבה מזמנו, ונסע לשם הרב מפוניבז' ומצא שם את רבינו.

ולאחר מספר ימים כשפגש מן הרב שוב את הגר"ז אמר לו שהוא השתדל כ"כ לחפש את חמיו משום שהיה לו התלבטות קשה בנושא מסוים והיה צריך את השיקול דעת של רבינו כדי להכריע.

לשנות זה קלקול

אברך ירושלמי מתושבי שיכון ה' ביקשני לשאול את רבינו זצ"ל אודות בנו המגיע לגיל בר מצוה, וכיון שהוא מתחנך במוסדות ליטאים וכל חבריו לובשים חליפה קצרה מבקש הבן לשנות ממנהג אביו השובש חליפה ארוכה ושטריימל בשבת וללבוש חליפה קצרה, ושואל האברך כיצד עליו לנהוג עם בנו, והורה לו רבינו זצ"ל שיאפשר לבנו ללבוש חליפה קצרה, ונימק שאם כרגע ילבש חליפה ארוכה ובהמשך יחליף לחליפה קצרה יחשב הדבר לקלקול וירידה, ולכך עדיף שמלכתחילה יילך עם חליפה קצרה. (וכיוצ"ב אמר מן הרב שך זצ"ל שאין חיוב ללכת עם פאות ארוכות לפני האזנים, אך מי שהתחיל ללכת כך והפסיק זה נחשב לקלקול, וכן אמר לבחור שלבש קפוטה בשבת ורצה להפסיק שלא יפסיק דזה יחשב לו כקלקול אלא יחכה לזמן החתונה שאז ממילא זה זמן של שינוי ואז יפסיק).

האם אתה רוצה לאבד נצח?

מלמד בת"ת אור יהושע בכיתה ה' בא לשאול את רבינו שמציעים לו להיות מפקח בחידר אחר ויש העדפה בכך שכיום הוא מלמד רק שלושים תלמידים ואם הוא יהיה מפקח זה יהיה על חיידר שלם, התפלל עליו רבינו זצ"ל ושאלו הרי בכיתה ה' אתה מלמד גמרא רש"י ואפי' קצת תוספות האם אתה רוצה לאבד נצח בשביל להיות מפקח על חיידר שלם?

אברכים הם מעל הטבע

אברך נכנס לרבינו ושאל האם יכול הוא להתחייב לחתונת ילדיו סכומי כסף גדולים יותר מכפי יכולתו, ענה לו רבינו שהוא יכול, אלא שלאחר מספר ימים נכנס אדם נוסף לרבינו ושאל אותו שאלה זו בדיוק האם יוכל להתחייב יותר מכפי יכולתו והשיב לו רבינו שלא, ולפליאת הנוכחים אמר שהראשון ששאל היה אברך ששקוע כל כולו בתורה והוא מאוכלי המן שעליו אחז"ל 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין

ממנו עול דרך ארץ' והנהגה איתו היא שלא כדרך הטבע, אך השני עובד לפרנסתו ומתפרנס מיגיע כפיו ואינו יכול להשיג ממלאכתו סכום זה, וא"כ מהיכן ישלם!!!

וכי אני ראוי לחלוק על רבי משה?

בהוצאות הראשונות של 'אילת השחר' על בבא קמא נפתח הספר בדברים בו חולק רבינו על היסוד המפורסם של הרב מבריסק זצ"ל בענין 'ממון המזיק' ובהוצאות שלאחמ"כ השמיט רבינו קטע זה מספרו באומרו שהשמיט את זה כיון שאי"ז ראוי לפתוח ספר במחלוקת עם הרב מבריסק.

ובאותו ענין דיבר רבינו על מחלוקת גדולה שיש לו עם רבי משה פיינשטיין זצ"ל בנוגע לאיסור רבית של חברות ללא בעלות של אדם פרטי דדעתו של רבי משה שאין בזה איסור רבית וחולק רבינו בספרו ע"כ בתוקף ומביא את שיטת רבי משה בשם אחד מן הפוסקים, וכששאלו את רבינו מדוע לא כתב את השם המפורש, אמר בענותנותו 'וכי אני ראוי לחלוק על רבי משה?'

במה זכה רבי שמואל

שמעתי מרבינו: מדוע זכה ראש ישיבת פוניבז' הגאון רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל להיות המרביץ תורה הכי גדול בדור, כיון שהוא הפקיר את כל תורתו למען בני הישיבה, שרוב היום הוא היה משקיע בסוגיות הנלמדות בישיבה, על אף שבזמן זה בגאונותו העצומה הוא יכל להעמיק ולהרחיב הרבה בכל חלקי התורה.

לא ביקש מעולם כוס מים

סח לי הרב יוסף אהרונוב שליט"א מנהל ת"ת תלפיות בב"ב וממשתתפיו הקבועים של השיעורים שמסר רבינו בביתו, שהוא הסתובב רבות אצל צדיקי אמת, אבל דבר כזה הוא לא ראה מעולם, ראש הישיבה מעולם לא ביקש כוס מים, לא מים קרים בימי הקיץ הלוהטים, ולא מים חמים בימי החורף הקרים, וכששאלנו אותו למה הרה"י לא שותה, הוא היה אומר שאיננו יודע אם זה נחשב 'לצמא' שהוא יכול לברך על השתיה...

לאוכל כמעט לא מוציאים בבית הזה

אמר לי רבינו זצ"ל שהוצאת הספר "ימלא פי תהלתך" על ביאורי תפילה עלתה לו סכום רב, ואמרתי לו הרי רבינו יכול ברגע אחד להשיג את המימון לכל הוצאת הספר, השיב לי רבינו 'מה פתאום שאמכור את המצוה הזו בכסף, ובכלל איני זקוק לכסף כל ההוצאות שלי זה מים וחשמל, כי לאוכל כמעט לא מוציאים בבית הזה'...

מדוע לא ניתן לשפץ קצת את הבית?

פעם נכנסתי עם אחד מבעה"ב מתושבי שיכון ה' לביתו של רבינו, והזדעזע אותו יהודי ממראה ביתו של רבינו ושאלני מדוע לא ניתן לשפץ קצת את הבית, וכיון שנרתע מלשאל ע"כ את רבינו בצורה ישירה, פתח את דבריו בעקיפין ושאל את רבינו 'מה יחסו של ראש הישיבה לעולם הזה, והשיב לו רבינו בזה"ל 'עולם הזה, ללא עולם הזה לא היינו יכולים לקיים מצוות, וכי מתי נקיים מצוות אחרי המוות? יפה שעה אחת בעולם הזה מכל חיי העולם הבא', וכששמע אותו יהודי את הדברים הבין כמה רחוק מבטו ממבטו של ראש הישיבה וכל שאלתו על מצב הבית היא מחמת דרגתו הירודה.

איך סבא עבר את הצום...

סיפר לי הנכד שיום אחד הוא שאל את הרבנית הצדקנית ע"ה איך סבא עבר את הצום, חייכה הרבנית ואמרה, זאת השאלה שלך איך הוא מסתדר ביום של צום?, אני שואלת איך הוא מסתדר ביום שהוא צריך לאכול, היום הכי שלו זה כשהוא צם!

הערך של בני התורה בדורינו

אמר לי רבינו שהיום ב"ה אפי' בעה"ב פשוטים רוצים חתנים בני תורה, וכל בחור רוצה את הישיבה הכי טובה וכל בת רוצה את הסמינר הכי טוב, אך לפני השואה היה בזיון לקחת בן תורה כי ההשכלה היתה אז במלוא עוזה, ומדוע בדורינו זכינו לזאת משום שעם ישראל עבר את השואה האיומה וכ"כ סבל אז נתן לו הקב"ה תגמול שערכם של בני התורה עלה !

חכימאי דיהודאי

שמעתי מנכדו של רבינו זצ"ל הרב מ' ברלין שליט"א שפעם קרא לו הגאון רבי רפאל שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר ואמר לו, יש לי סיפור מפעים לספר לך על סבך הגדול רבינו זצ"ל, וכך סיפר :

תלמידי מהישיבה, בחור מבוגר בן 37 עמד להפגש עם צעירה ממנו ב-9 שנים, ובא ושאלני האם יכול הוא להנמיך ולעגל את גילו במקרה שהמשודכת תשאל אותו ע"כ במהלך פגישתם, ואמרתי לו שלדעתי יכול הוא לעשות כן ולעגל במעט את גילו.

אך כיון שהיה בדעתי להגיע לב"ב עוד קודם פגישת הבחור, אמרתי לו שאכנס למרן ראש הישיבה שליט"א (זצ"ל) ואשאל אותו ע"כ, וכשעליתי למרן ושאלתי, ענה לי מרן, חסרון אחד היא כבר יודעת עליו: שהוא מבוגר, האם כדאי שהיא תגיד עליו שהוא גם שקרן? והוסיף הרי אם באמת היא תשאל אותו לגילו, זה לא בגלל שהיא אינה יודעת אותו, שהרי וודאי היא בדקה את הגיל במחשב, אלא כיון שהיא יודעת שבני הגיל הזה פעמים רבות לא אומרים אמת ומשנים מגילם האמיתי, כל שאלתה היא בכדי לבוחנו האם הוא דובר אמת, ואכן כשנפגשו שאלה אותו המשודכת לגילו ואמר לה את גילו האמיתי.

ובסופו של דבר נסגר השידוך בשעטו"מ, ובמהלך תקופת האירוסין סיפרה לו הכלה שבאמת ידעה את גילו אף לפני פגישתם, וכל מטרת שאלתה היתה כדי לבוחנו האם הוא דובר אמת.

והוסיף הגר"ר שמואלביץ לנכד מרן זצ"ל: אתה ודאי מתפעל מראיית העתיד של סבך, אך אני מתפעל שאני שנים רבות כותב על מחשב, ובכ"ז לא העלתי על דעתי שהיא תבדוק את הגיל במחשב, ודוקא סבך מרן שליט"א (זצ"ל) שבקושי יודע כיצד נראה מחשב, חשב ע"ז שהיא תבדוק את גילו במחשב!

ושמעתי עוד שכשהיו בחורים מתיעצים עם מרן הגראי"ל זצ"ל, היה הגר"ר שמואלביץ זצ"ל שואל אותם מה ענה להם רה"י, והיה אומר שמכל תשובה של מרן הוא מחכים יותר !

ככל היוצא מפיו יעשה

סיפר מחותני רבי יעקב שכטר שליט"א שנכנס לרבינו להתייעץ לגבי קניית דירה בפרויקט מסויים שהיה כרוך בו סיכונים רבים ואחת מן השאלות היתה שיש חשש שהסכום הסופי יעלה על מה שאומרים כיום, והשיב לו רבינו שגם אם זה יעלה בעוד "חמישים אלף דולר" זה הרי שווה, וסיפר הנ"ל שלאחר מספר שנים כשגמרו לבנות את הפרויקט המדובר התייקר המחיר בדיוק בעוד חמישים אלף דולר!

דבריהם של צדיקים [באותה שיחה התייחס רבינו לחששות לקנות במקומות שקרובים לגדר ההפרדה וכדו' מחשש שזה מסוכן ואמר שהרי כל הארץ סמוכה לערבים ובכל מקום זה מסוכן ואי"צ לחשוש].

'חסדי ה' כי לא תמנו'

אמרתי לרבינו שבח על אחד מנכדיו, וכששמע רבינו את הדברים אמר "חסדי ד' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו" וסיפר בערגה שבבית של השכן רבי יצחק גרודזינסקי שליט"א שרים בליל שבת את השיר חסדי ה' כי לא תמנו עד שכל הרחוב שומע.

חושך ועוד חושך

בשנים האחרונות כשהראיה היתה קשה עליו, התקינו הנכדים שיחיו מנורות רבות בסוכה, והסוכה האירה באור יקרות, וכשבאנו אליו בסוכות הביט מרן במנורות ואמר לנו, אתם רואים אור, ועוד אור, ועוד אור עד שספר את כל האורות, והמשיך אתם יודעים בקבר יהיה חושך, ועוד חושך ועוד חושך, וכשאמרתי לו שאולי לאחרים יהיה חושך אך לרה"י יהיה אור, עשה רבינו תנועה בידו כאות של ביטול.

כזה טיפש

פעם אמר לי רבינו, כזה טיפש, בן גוריון היה כזה טיפש, ולשאלתי למה טיפש, השיב שהרי הוא נתן את החוק הראשון שפתר את בני הישיבות מגיוס, אך לאחמ"כ הוא התחרט ע"כ, תוהה על הראשונות, אי אפשר לדעת איזה שכר יכל להיות לו אך בחזרתו הוא קלקל הכל.

אם כבר מוציאים דם מדוע שזה לא יכפר...

סיפר רבי משה דוד רוזנפלד שיחי' המשמש כאח רפואי, שבאחד הפעמים בא לקחת 'דגימת דם' מרבינו זצ"ל, ולאחר שהוציא את הדם ראה שאין זה מספיק, וביקש לעשות דקירה נוספת להוציא דם נוסף מהיד השניה, וסירב רבינו ואמר שיוציא מאותו היד שהוציא בתחילה ומאותו הנקב!, אמר לו הרב רוזנפלד שאם יוציא את הדם מאותו הנקב זה יהיה כרוך בכאבים גדולים, ואעפ"כ אמר לו רבינו שיעשה כן, ולא היתה לו ברירה ועשה כך.

ולאחמ"כ שאל, ילמדינו רבינו מפני מה רצה דווקא באותו היד ובאותו הנקב, ואמר לו רבינו שיביא גמ' חולין והראה לו את דברי הגמ' שם בדף ז: שאיתא שם 'דם הניקוף מכפר כדם עולה' ומבואר בגמ' שם שכל הכפרה היא רק מתי שיוצא הדם פעמיים מאותו הנקב כאשר עדיין לא נתרפא מהפעם הראשונה שיש בזה צער גדול, ואמר רבינו, 'אם כבר אני צריך להוציא דם פעמיים מדוע לא להרויח שיכפר לי כדם עולה?? מבהיל.

על מה אתה שמח?

לפני קרוב לשנה יצא רבינו מחדרו לפני מעריב והבחין בנכדו שהוא צוהל ושמח, שאל אותו רבינו איזה רמב"ם תירצת היום שאתה כ"כ שמח? אדם שמח זה רק מי שיש לו מתיקות התורה!

הרי אני מתפלל

הרב יצחק לוינשטיין זצ"ל שאל את רבינו על מנהגו שלא לבקש מהנדיבים עבור ישיבתו 'אורחות תורה', והרי הוא הקים את הישיבה וכל ההוצאות נופלים על כתפו של המנהל, נענה רבינו ואמר 'וכי אני לא עוזר, הרי אני מתפלל'.

כשרואים כזה מראה לא יוצאים באמצע השיעור

סיפר לי הרה"ג רבי שמואל הלר שליט"א מרבני העיר חיפה ומתלמידיו של רבינו מרן זצ"ל בישיבת כפר סבא:

בעבר לימדתי בת"ת של החינוך העצמאי, ויום אחד באמצע השיעור שאלתי את תלמידי, מה לדעתכם היה קורה בכיתה אם הייתי נרדם באמצע השיעור? והשיבו התלמידים שהיו בורחים אל מחוץ לכיתה. ואמר להם בואו ואספר לכם מה היה כשזה קרה באמצע השיעור כשהייתי בישיבת כפר סבא, כשפעם אחת נרדם מרן רה"י זצ"ל באמצע לימוד התוס' אך למרות זאת התלמידים לא זעו ולא נעו מאומה ולאחר זמן קצר כשהתעורר רה"י, המשיך בלי להרים את הראש בקריאת התוס' באותה נקודה שאחז בה מקודם.

והקשה הרב הלר לתלמידיו מדוע באמת אתם הייתם בורחים ואנחנו המתנו בכבוד ראש להמשך השיעור?

והסביר שבכל ליל שישי היינו כל בני הישיבה בכפר סבא עושים משמר עד חמש לפנות בוקר, ואז יצאנו 'להתאווור' וכיצד? היינו הולכים ליד ביתו של מרן רה"י זצ"ל שהיה ממוקם בקצה הרחוב ולידו היתה חורשה עם מספר עצים, והיינו עומדים שם ומביטים לתוך ביתו של מרן זצ"ל, ובאופן קבוע ראינו את מרן שקוע בתורתו כשמימינו ומשמאלו ערמות של ספרים ואור גדול נסוך על פניו, כשרואים כזה מראה מפעלים שנחרט בלבבות גם כשהרב נרדם לא יוצאים באמצע השיעור!

הוסיפה הרבנית בד והפכה את החליפה לארוכה...

סיפר לי מרן זצ"ל שכאשר הוא נתמנה לראש ישיבת כפר סבא הורה לו החזו"א להחליף לחליפה ארוכה, ומחמת העניות הרבה לא עלה על דעתו ללכת ולקנות חליפה חדשה, אך כדי לקיים את הוראת החזו"א הלכה הרבנית ע"ה וקנתה בד והוסיפה לחליפה וכך היא נעשתה לחליפה ארוכה...

האם 'תשובה מיראה' יש היום?

בתקופת הימים הנוראים שאלתי את רבינו זצ"ל האם שייך בדורינו 'תשובה מאהבה'? חייך רבינו ואמר האם "תשובה מיראה" יש היום?!

מלך ביופיו

שנים רבות היינו קבוצת אברכים מדברים בשבת עם הרה"י בלימוד, מעין עולם הבא, פעם אחת כשגמר הזמן ראיתי אותו קם, אמרתי לרה"י 'מלך ביופיו', והוא שאל אותי, מי?, אמרתי לו 'הראש ישיבה', הגיב רבינו ואמר 'מלך', למך!, והשבתי שחזקו עלינו דברי חז"ל 'מאן מלכי רבנן'.

יזכיר לו יום המיתה

לפני מספר שנים סיפרו למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שרבינו התחיל לאחרונה לדבר רבות על יום המיתה, ושאלו את הגר"ח, מה יהיה, הרגיע אותם הגר"ח ואמר מאז שאני מכיר את הרב שטיינמן הוא מדבר על יום המיתה, זה לא חדש.

כשיש יהודי עם כזאת קירבת אלוקים, אין זו שאלה כיצד שייד להמשיך ולהתפתח!

מעשה מופלא סיפר הגאון רבי אברהם יצחק קוק שליט"א ראש ישיבת מאור התלמוד, שבאחד החגים נכנס לביתו אחד מגדולי ראשי הכוללים בדורינו, שכל העת מוסיף עוד ועוד כוללים למוסדותיו, ושאלתי אותו מה הסוד של החזקת המוסדות וכיצד הוא לוקח על עצמו כ"כ הרבה, והשיב שהוא סומך בזה על מרן רבינו זצ"ל וצועד בדיוק לפי הדרכותיו, וסיפר מעשה מופלא בענין זה שבאחד השנים בעשרת ימי תשובה היה חסר לו 250 אלף דולר כדי לחלק מלגות לאברכים, ונכנס ע"כ לרבינו זצ"ל, והורה לו רבינו שיסע לחו"ל, וכשהזדעק ואמר שהרי נמצאים אנו בעשרת ימי תשובה, אמר לו רבינו שיסע ליום אחד בלבד וה' יהיה בעזרו.

וממשיך אותו ראש כולל ומספר שהוא לקח עימו שלושה אתרוגים מהודרים מאוד מארץ ישראל כי אולי ע"כ הוא יצליח לפתוח את לב הנדיבים לטובת עמלי התורה שבארץ ישראל, וכשהגיע לנדיב הראשון הציע לו לקנות את אחד האתרוגים ב250 אלף דולר, אך אותו גביר סירב לשמוע בכלל על הצעה מעין זו, וכך המשיך להתגלגל מנדיב לנדיב כאשר הוא מציע לכולם את עיסקה זו, עד שאחד מן הנדיבים הסכים לקנות את אחד האתרוגים ב125 אלף דולר שזה בדיוק מחצית מהסכום הדרוש.

וחזר אותו ראש כולל לרבינו לאחר יום הכיפורים וסיפר לו שהוא הצליח לאסוף רק מחצית מהסכום הדרוש, שאל אותו רבינו לכמה זמן נסעת?, והשיב לו שהוא נסע ליומיים, אמר לו ראש הישיבה הרי אמרתי לך לנסוע ליום אחד בלבד? ואז אותו ראש כולל אומץ ואמר לרבינו שמעתה הוא ישמע במדויק לדברי רבינו, אלא ששואל הוא מה עליו לעשות כעת? אמר לו רבינו שישב ויסע לחו"ל, התפלא אותו ראש כולל ושאל 'עכשיו, בערב סוכות', אמר לו רבינו תצא בבוקר תאסוף שעה אחת בלבד ותחזור במטוס הראשון, ונסע ראש הכולל והגיע לאותו הנדיב הראשון והציע לו פעם נוספת את האתרוג ב250 אלף דולר, שאל אותו הנדיב כמה חסר לך? ונתן לו את שאר הסכום 125 אלף דולר ותוך שעה כבר סיים את עניניו בחו"ל, וסיים אותו ראש כולל ואמר להגרא"י קוק שליט"א שזהו רק סיפור אחד מיני רבים וכשיש יהודי עם כזאת קירבת אלוקים שאפשר לסמוך עליו אין זו שאלה כיצד שייד להמשיך ולהתפתח!

דאצ'ה רק למעלה'

בכל שנה חזר רבינו מרן זצ"ל ואמר בתמיה כיצד בכל שנה בימות הקיץ אנשים עוזבים את ביתם הטבעי, שיש להם בו כל מה שהם צריכים וטוב להם שם, ומחפשים לעצמם גלות בכל קצוות הארץ, ועוד משלמים על זה.. ושאלתי את מרן א"כ מדוע אנשים עושים כן?, והשיב דאנשים מרגישים צורך לנסוע בגלל 'שכולם' נוסעים ואי"ז באמת צורך אמיתי, והוסיף שהוא אף פעם לא נסע, וכששאלתי 'ומה עם דאצ'ה', חייך מרן והשיב 'דאצ'ה רק למעלה'!

הספד מתלמידו הרה"ג ר' משה יהודה שניידר שליט"א

בישיבה קטנה אמרי משה שע"י מוסדות ארחות תורה

ברשות ידידינו ראש הישיבה הגאון ר' יהושע, וכל צוות הרבנים, והתלמידים היקרים - בני תורה המסולאים מפז, אשריכם! אתם זכיתם שהישיבה נקראת בשם גדול מאד, ע"ש "האמרי משה".

מן הראש ישיבה זצוק"ל באמת כל ימי חייו הרגיש הכרת הטוב עצומה למרן בעל האמרי משה. אמנם הוא אמר שהוא לא "תלמיד" של האמרי משה, היות וכמעט לא שמע ממנו שיעורים, רק שתי שיעורים כלליים על יבמות הוא שמע ממנו, ולא הבין מילה, כך הוא אמר. [ועוד מעט אנסה להסביר לכם למה אמר שלא הבין מילה, מה שאני חושב], אבל למעשה הראש ישיבה הרגיש כתלמיד. הראש ישיבה היה כבן שנים עשרה כמדומני כשנכנס לשם, והוא הרגיש שהאמרי משה הכניס אותו חזק ללימוד (אני לא יודע איך להגדיר את זה).

ולגבי מה שאמר שלא הבין מילה, יש דבר מעניין, אתם יודעים שהראש ישיבה למד גם כן אצל מרן ר' אהרן קוטלר זצ"ל בקלצק, ר' אהרן היה עליו גדול מאוד, והיה אומר שיעור כללי ארבע שעות! והראש ישיבה סיפר שהיה לו חבר שישב לידו, אתם לא הכרתם אותו מסתמא, זה היה ר' יהושע יגל זצ"ל שהיתה לו אח"כ מדרשה, והעמיד הרבה תלמידי חכמים, והוא היה אז יושב וכותב את השיעורים, כל פעם "מחברת שלמה" מהשיעור של ר' אהרן, כל שיעור כללי - מחברת שלמה! והראש ישיבה אמר אני לא הבנתי כלום מהשיעור של ר' אהרן, ככה תמיד היה אומר, אתם רואים הוא הבין ואני לא הבנתי שום דבר. אך פעם אחת הראש ישיבה פלט משפט, ואמר כשר' אהרן היה אומר קושיא, היה תופס אותי הקושיא, ואח"כ הוא כבר לא שמע בכלל מה שר' אהרן ממשיך, הוא היה מתחיל לחשוב מה התירוץ על הקושיא הזאת. ממילא אנחנו יודעים כבר מה הפשט כשאומר שלא הבין כלום, הוא פשוט היה שקוע בקושיא.

וכך ראינו אצל הראש ישיבה הרבה פעמים, כשהיה איזה דבר קשה הטריד אותו הקושיא, וזהו זה, אתם יודעים שתיירוצים לא כל כך קל לתרוץ, דבר שהיה קשה לו, כבר לא היה כל כך קל לתרוץ.

עכ"פ מה שנוגע לנו הבני תורה אחרי האבידה הנוראה, כך הקב"ה רצה שהגיע הזמן, אין לנו שייכות לחשבונות שמים, אבל ברור שכרגע המצב, שנוצר חלל ריק, חלל ענק בעולם. אולי אין לנו את הכלים להרגיש את זה, אבל גדולי ישראל... אתם יודעים שמרן שר התורה הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א אמר להקריא בהספד המרכזי בארחות תורה, שכרגע העולם.. אני לא זוכר את הלשון בדיוק, אבל חסר עכשיו את כל התורה הזו בעולם, הוא אומר שהוא מכיר את הראש ישיבה שבעים שנה, והראש ישיבה לא הסיח דעתו לעולם מהתורה אפילו רגע אחד, לא בהקיץ ולא בשינה. אם מרן שר התורה אומר ככה, אנחנו יודעים כמה שהראש ישיבה החשיב כל מילה ומילה שלו (לא כאן המקום להאריך כרגע) אני שמעתי מהראש ישיבה לא פעם ולא פעמיים שיש לר' חיים "רוח הקודש", אתם יודעים שהראש ישיבה לא אמר מליצות. [אמנם ר' חיים אמר את זה גם על הראש ישיבה אבל אתם יודעים שזה לא סתירה, יכול להיות גם זה וגם זה]. אבל עכ"פ ר' חיים אומר שבעים שנה הוא מכיר את הראש ישיבה, והראש ישיבה לא הסיח דעתו מהתורה אפילו רגע אחד! אז מי לנו גדול ממנו, עדות נאמנה הוא מוסיף שהחזון איש והסטייפלער כולם ראו בו עתיד גדול, ומה נאמר ומה נדבר.

והעיקר מה שאנחנו צריכים לדעת שהיסוד של הכל זה "תורה", לימוד התורה זה היסוד של הכל, שזה התפקיד שלנו, וזהו המטרה שרבינו הראש ישיבה זצ"ל הקים את כל הישיבות, כדי שיצאו "גדולי תורה". אני שמעתי את זה ממנו במפורש כמה פעמים, ואני חושב שאמר את זה כמה פעמים בדרשות בארחות תורה, שצריכים לראות שיהיה מקומות שיגדלו גדולי ישראל, גדולי תלמידי חכמים.

ומה זה תלמיד חכם, מה זה המהות של תלמיד חכם, אני לא יכול להגיד, אני יכול רק להגיד קצת מושגים שזכינו לראות ולשמע אצל הראש ישיבה. הדבר הראשון זה מה שהזכרנו קודם מה שר' חיים אמר וזה תוס' מפורש בסוטה דף כ"א, התוס' אומר שסתם ת"ח אינו מהלך ארבע אמות בלי תורה, וכתוב בגמרא שתלמיד חכם אסור ללכת במבואות המטונפים, למה כי הוא לא יכול לחשוב לא בלימוד. ואם תוס' אומרים שסתם תלמיד חכם אינו מהלך ארבע אמות בלי לימוד התורה, זאת אומרת שכל הזמן הוא שקוע בלימוד. וכמו להבדיל אלף אלפי הבדלות, בן אדם שיש לו איזה עסק גדול מאד שהוא יכול להרוויח ממנו מילארדים, ואפילו רק מליונים.. אז הרי עשרים וארבע שעות ביממה, כל הזמן חושב וחושב מה אפשר לעשות פה, מה לעשות פה, ואף אחד לא יגיד לו אתה יודע צריך לחשוב על זה כל הזמן, וגם כשהוא אוכל וגם כשהוא ישן, כל הזמן מה הוא חושב - איך אפשר להרוויח מה שיותר, זה דבר פשוט לכאורה. והתלמיד חכם הרי כל המטרה שלו, כל השאיפה שלו, כל הזמן זה תורה ותורה ותורה, מה שיותר להבין תורה, מה שיותר לדעת תורה, אז ממילא כל הזמן בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך, אין מציאות אחרת.

אצל הראש ישיבה ראינו שאין דבר אחר שמענין אותו חוץ מתורה, לא היה כזה מציאות, שום דבר אחר חוץ מלימוד.

אני אמרתי את זה אתמול במקום אחר, ואני לא יודע אם יודעים את זה, הראש ישיבה הרבה פעמים התאונן ממש בצער גדול מאד! למה נענשתי שכל כך הרבה ביטול תורה יש לי עם עול הציבור, ועם היחידים בקבלת קהל, שהראש ישיבה תרם את עצמו לציבור, הוא ממש הרגיש "עונש", אני אומר לכם עד כדי דמעות, אולי לא היה אומר את זה ברבים, אך לנו אמר כמה פעמים ממש בכאב.

עד כדי כך הראש ישיבה אמר שהוא מפחד שהתקיים בו מה שכתוב בחתם סופר, יש חתם סופר נורא, שאלמלא החת"ס היה אומר את זה... הרי כולם יודעים שהגמרא במגילה אומרת על מרדכי הצדיק, על הפסוק ורצוי לכל אחיו, מה הפשט רק "רוב" אחיו, שפירשו ממנו מקצת סנהדרין, ברגע שנהיה קרוב למלכות. שואל החתם סופר מה הפשט, הרי מרדכי היה מראשי הסנהדרין, ומה קרה ח"ו... ועיקר הקושיא הרי זה הצלת נפשות, זה פיקוח נפש! וחייבים שמישהו ילך, ומה הטענה? אומר החתם סופר דבר נורא מאד (וכמו שאמרתי אלמלא החתם סופר היה אומר את זה לא שייך בכלל להגיד את זה) הוא אומר שהקב"ה בדק בחן בגדולי ישראל, את ראשי הסנהדרין שהם היו הראשי העדה שם, מי אותו אחד שיהיה לו הכי פחות צער מזה שייצטרך להתעסק בהצלת נפשות, והקב"ה בחן שמרדכי הצדיק הוא משהו פחות יצטער מאחרים במה שייצטרך להתעסק בהצלת נפשות, זה הצלת נפשות זה הצלת כלל ישראל, קצת פחות מצטער, לכן הקב"ה בחר בו, אז הראש ישיבה אמר לי בצער נורא, כנראה שזה הפשט אצלי, הוא אומר הרב אלישיב סוגר את הדלת וגמרנו, ר' חיים סוגר את הדלת לא חייב שום דבר, ואני חייב להתעסק עם כל הדברים, כמה ביטול תורה, כל כך הצטער אני אומר לכם הצער שהיה לראות בעיניים שלו היה קשה לעמוד בזה.

הקב"ה האיר את עיני ומצאתי מגיד מישרים (כולם יודעים מסתמא מה זה ספר מגיד מישרים, לבית יוסף היה מגיד, זה היה מלאך שהיה לומד איתו תורה) ויש אברך אחד יקר מבני ברק הרה"ג ר' יגאל שקלים שליט"א, הוא הוציא פעם ליקוט דברים קצרים מהבית יוסף מהמגיד, דברי מוסר, והראש ישיבה מאד עודד אותו עם זה, והראש ישיבה הרבה למד את זה (וגם את ספר המגיד מישרים עצמו), עכ"פ המגיד אומר לבית יוסף, ואל תצטער שאתה עוסק בצרכי ציבור, ככה המגיד אומר לבית יוסף, אל תצטער [על הבית יוסף נפל עול הציבור], כי כשם שנעשה בגדי כהונה למעלה (אנחנו לא מבינים מה שזה, אבל ככה הוא אומר זה דברים גבוהים וודאי), מתלמוד תורה, כך נעשה כתונת ומצנפת אבנט (לא זוכר את הרשימה) ממי שעוסק בצרכי ציבור. אז הייתי מראה את זה לראש ישיבה, וטיפה נחמה היה לו מזה, ואחרי כמה ימים עוד פעם היה חוזר ואומר למה נענשתי, למה נגזר העונש הזה עלי.

אצל הראש ישיבה ביטול תורה זה היה הדבר הכי קשה שהיה אצלו, וכשישבנו אצל הראש ישיבה (זכינו קצת הקב"ה ריחם עלינו, נתן לנו את הזכות הזאת), היה הרבה פעמים, אתם יודעים היו שעות שהראש ישיבה היה מקבל באופן רשמי אנשים, גם זה לקח זמן עד שהוא הסכים, אבל גם כשהיה... לפעמים הגיעו באמצע השיעור באמצע הלימוד, אתם יודעים באים דברים מאד דחופים, לפעמים דברים מאד מסובכים, והראש ישיבה היה מדבר עם השואל, עם מי שהיה שם, אם זה רבנים, עסקנים, לא משנה מי שזה יהיה, ולפעמים אפילו תוך כדי הדיבור (הם היו יושבים בצד שמאל בדרך כלל אני הייתי יושב בצד ימין ועוד כמה אברכים). לפעמים תוך כדי שהראש ישיבה היה מדבר, הוא היה מסתובב אלינו ואומר תסתכל בתוס' בחולין, תסתכל בנודע ביהודה, אתה ראתה שהוא בכלל נמצא עכשיו בסוגיא שלומדים, ורק בדרך אגב יש שמה איזה משהו שצריך לדבר איתו, על אף שהיה נראה לך שהוא מדבר בריכוז מלא, עם השואלים, לא! אין קשר. אבל זה הראש ישיבה מיעט לעשות, כי הראש ישיבה לא אהב לעשות דברים שמראים את גדלותו, הראש ישיבה היה תמיד מסתיר, מסתיר את כל מה שהוא יכול, את הגדלות שלו שזה בכלל לא.. אבל מה שברור, ברגע שנגמר, ברגע שיצאו האנשים האלו, ההפרעות - איך שהראש ישיבה קרא לזה, הראש ישיבה היה כבר בתוך הסוגיא ממש! אתם יודעים בדרך כלל כשאדם מפסיק באמצע הלימוד לעשר דקות רבע שעה, ונכנס לנושא אחר, אז כשגומרים הוא שואל איפה אחזנו עכשיו, מה בתוס', מה תוס' שואל, אך אצל הראש ישיבה לא היה כזה מציאות, אני אומר לכם אני יכול להגיד לכם יותר מעשרים שנה לא היה כזה דבר, תמיד הראש ישיבה רק גמר, אם היה קודם באמצע קושיא אז הוא ממשיך את התירוץ שהיה לו על הקושיא הזאת, היה באמצע תוס' הוא כבר באמצע התוס', הוא נמצא בתוך הסוגיא, וזה ראינו ממש במוחש, זה מה שזכינו לראות, היה הרבה דברים שאנחנו לא יודעים, אבל עכ"פ מה שברור היסוד הכי גדול של הכל זה תורה.

שמעתי הבוקר הקלטה של הספד מכ"ק האדמו"ר מנובמינסק שליט"א מארה"ב (אדם גדול לכשעצמו, הראש ישיבה התארח אצלו), ואמר הגדרה (פשוט אומרים בשם גדול יש לזה פנים אחרות) שעל הראש ישיבה ראו את הספר מסילת ישרים, שתורה מביאה לידי זהירות וזריזות חסידות וטהרה וכו', (לא זוכר כל הסדר, לפי הסדר) ראו עליו בחוש! הוא אדם גדול תלמיד של ר' אהרן קוטלר, הוא יודע מה זה מסילת ישרים, הוא חי את המסילת ישרים, והוא כשראה את הראש ישיבה הוא ראה פה מסילת ישרים חי. מאיפה מגיע הכל, מהתורה! מהתורה מגיעים לדרגות הכי גדולות! וזה הכח הכי גדול שיש לבן אדם, וכל הדרגות שיש, הכל מהתורה, וכל מיני דברים שרואים זה רק מהתורה.

כשראש הישיבה הספיד את מרן הרב שך זצוק"ל בסוף השנה, אמר שהחזו"א אמר אתם חושבים שהחפץ חיים נולד מנהיג הדור?! הח"ח עמל בתורה שבעים שמונים שנה (הראש ישיבה אמר שהוא לא זוכר בדיוק איך היה המשפט של החזון איש שבעים או שמונים), רק אחרי זה הוא הנהיג את הדור.

והרבה פעמים באו לראש ישיבה, אתם יודעים רוצים ברכות, אז כל אחד עם הנוסח שלו, לפעמים היה מגיע אבא עם ילד, הראש ישיבה אני רוצה ברכה שהבן שלי יהיה גדול הדור, נו מה הראש ישיבה ענה על זה, מה אתם חושבים? הראש ישיבה אמר גדול הדור זה לא ברכה, למה זה לא ברכה? כי תלוי מה הדור, אם יהיה דור של כבשים, נו אז הוא גדול הדור אז מה יהיה, כבש גדול הוא יהיה, איזה ברכה זו, רק שיהיה ת"ח, זה ברכה שיהיה צדיק גדול.

אז היסוד של כולנו שאנחנו צריכים לדעת, שברוך השם זכיתם שאתם לומדים בישיבה נבחרת כזו עם ראשי ישיבות כאלה חשובים, עם צוות יקר וחשוב, נבחר ישראל, וזו ישיבה שיש בה את הכוחות הענקיים של הראש ישיבה זכר צדיק וקדוש לברכה, שהוא השקיע בזה הרבה כוחות, ואת התפילות שלו, העיקר התפילות, זה הראש ישיבה אמר מפורש שהוא מתפלל, מתפלל על הישיבות ובפרט על התלמידים שיגדלו בתורה. אז יש לכם את הכלים הגדולים האלה, אז החובה שלכם מיוחדת, בבחינת "בנים" של הראש ישיבה, ולמלאות את החלל הגדול, וזה היסוד הראשון אמנם כדי לזכות לתורה, יש כמה דברים שרואים בחז"ל, התמדה זה ברור, זה בתורה עצמה לא צריך לדבר.

אבל יש את החלק של יראת שמים, וכמו שכתוב בחז"ל הקדושים יסוד, יראת השם היא חכמה, ואם אין יראה אין חכמה, והראש ישיבה פעם אמר דרשה בכולל פוניבז', הוא אמר פשט נפלא בגמרא, זה נפלא ומחייב מאד, הלואי שזוכים לזה. בגמרא בשבת בדף ל"א כתוב והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו, הגמ' אומרת אם יראת השם היא אוצרו אין, אי לא לא, מה זה אי לא לא, מה כתוב בגמרא פה?

אז הראש ישיבה אמר שכתוב פה בגמרא יסוד נורא, כשאחד גמר ללמוד ש"ס, או גמר ללמוד מסכתא, תבחון את עצמך אם התעלית, עשית שטייגן, למדת תורה, האם עלית גם בדרגה של יראת שמים - אין, ואם לא אז חסר בכל התורה שלמדת, כי לזכות לתורה זה דווקא אם נעשה עם יראת שמים.

כתוב בנפש החיים שלפני שלומדים תורה צריך לחשוב קצת ביראת שמים, כי לימוד זה לא ח"ו ידיעות, אלא זה "תורת חיים" תורת ה', וכתוב בנפש החיים שזה כאילו שהקב"ה מדבר איתו, וזה הכל תורה מן השמיים, שאסור ללמוד בידיים לא נקיות, ואסור ללמוד בלי ברכת התורה, תורה זה דבר נפלא ביותר ומרומם ביותר, ולכן כותב שם שצריך לחשוב קודם הלימוד ביראת שמים.

ור' ישראל סלנטר שהיה בפריז, כשחזר אמר שראה ילדים בני תשעים, אמר באידיש "ניינציג ייארקע קינדער", ומה זה ילדים בני תשעים. הראש ישיבה אמר לי אדם צריך ללמוד תורה ולגדול ביחד עם זה, ואם אדם בן תשעים מעניין אותו השטויות של ילד בן חמש, אז מה ההבדל... כי התורה צריכה לרומם את הבן אדם, מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, איך זוכים לגדול בתורה כשיודעים שהתורה זה דבר רציני ואני רוצה להבין את התורה, ולהרגיש שזה תורת ה', ואז הכל אחרת, ולכן צריך לחשוב קצת לפני זה ביראת שמים.

והראש ישיבה המון פעמים היה מייעץ שלפחות ברבע שעה הראשונה של הסדר, ללמוד בלי לדבר דברים בטלים, וע"י כך זה לימוד אחר לגמרי.

ויש עוד דבר שכתוב בגאון על הפסוק במשלי יערוף כמטר לקחי, לקחי זה תורה, ותורה נמשלה לגשם. אומר הגאון שהמשל הוא כשם שכשיריד גשם צומח דברים טובים בשדה, ואם יהיה שדה של קוצים יגדל קוצים, כך ממילא כשאדם לומד תורה, זה כמו גשם, שאם אדם יש לו מידות טובות, אז מתי שלומד יותר תורה, עולה יותר במידות ומזדכך יותר, ואם יש לו מידות גרועות אז כשהוא גדול נהיה יותר מושחת.

והראש ישיבה סיפר שפעם משהו הביא לחזו"א ספר של איזה מחבר, והחזו"א עיין בספר ואמר "ליהודי הזה יש מידות עקומות" ואף שלא הכיר אותו ולא ידע מי זה, רק ראה את הסברות שלו, אמר שיש לו מידות עקומות, ואף שהוא לומד תורה - אין ישרות, כי זה נובע ממידות עקומות, וכמו שר' חיים וולאז'ניר כותב במכתב, כל גדולי ישראל לא נשתבחו אלא בסברא ישרה, וזוכים לסברא ישרה, אם בן אדם מזכך את מידותיו ואם מחפש להיות טוב ולא להיות אכזרי, ולא להיות עקשן ולא להיות גאוותן וכו'.

ואמנם זה לא דברים שברגע אחד מגיעים לזה, אדם לא יכול להיות מלאך.. אבל צריך לעבוד על זה, והראש ישיבה בעצמו אמר שלקח לו "עשרים שנה" לעבוד על מידת הכעס!! וכן על כבוד, הראש ישיבה פעם אמר לי שאדם חושב שהוא עניו, אין כזה דבר, וכל החיים צריך לעבוד על הנסיונות שקורה לו. והראש ישיבה הביא את הגאון בדרשה, והוסיף שגם אחד שהמידות שלו לא מתוקנות, אבל כשרוצה לזכות את מידותיו, התורה עוזרת לו וכבר מזככת אותו.

ויש סיפור שסיפרתי לראש ישיבה והראש ישיבה נהנה מזה, היה אחד צדיק גדול בשם ר' יוסף ליש זצ"ל, והיה עניו גדול, עד שאם היו נותנים לו עליה בשבת, היה אחר כך אומר מה אתה נותן לעם הארץ עליה, ולמד במיר אצל המשגיח זצוק"ל והיה ממש גאון גדול ועניו שאין כמותו, וסיפר שפעם ישבו בלילה בישיבה בחו"ל וישבו ולמדו והיה גישמאק גדול, ופתאום נכנס עגלון וביקש את הגמרא הגדולה עם

הכריכת עץ, וכולם תממוה למה העגלון רוצה דוקא את הגמרא הזאת, אבל כולם רצו לחפש את הגמרא, העיקר שהעגלון ילמד. והעגלון לקח את הגמ' ויצא לחוץ ונתן כמה מכות לסוס שיקום, ואז החזיר להם את הגמרא, בשביל זה היה צריך את הגמרא...

ואמר שהנמשל הוא שיש אדם שלוקח את הגמ' כדי להרביץ ולא עושה עם התורה כלום, אבל מי שהמידות שלו מתוקנות, הוא משתנה וגדל ע"י לימוד התורה. ואדם צריך לדעת שאם הוא אדם גדול או שהוא בהמה, וזה תלוי בו כמה הרצון שלו לגדול.

ולמעשה הראש ישיבה נפטר ושומעים דברים נשגבים, יש דברים שכן הבנו יש דברים שלא הבנו, והפונוביז'ר רב אמר לחתנו של הראש ישיבה הגאון ר' זאב ברלין שליט"א באירוסין, אתה תוכל לחיות איתו 120 שנה ולא תתחיל להכיר אותו. והראש ישיבה היה פיקח בלהסתיר דברים, וידע בדיוק מה שיחשבו והכל היה מסתיר.

והיה דבר אחד שתמיד היה מצליח להסתיר, הראש ישיבה ביקש ממני לקנות זוהר עם אותיות גדולות, ובהמשך הזמן ראיתי שהזוהר משומש, הכריכה כבר מאחורה קרועה, ולא ידעתי מתי הוא לומד, הייתי סך הכל אצל הראש ישיבה מספיק שעות... אך פעם אחת הרבעצין פתחה לי את הדלת הראשית, ואני רואה שהראש ישיבה קופץ מהמקום ושם איזה ספר בארון, וראיתי מהזוית ששמה בדיוק איפה שהספר נמצא, ראיתי זה היה פשוט ספר הזוהר, היה שמה בדיוק לידו קרוב תמיד, והיה משתדל לפני שיודע שמישהו צריך להגיע, שלא יהיה שום ספר על השולחן מכל הספרים שלא רצה שיראו שלומד אותם, ולראש ישיבה היה עוד כמה ספרי קבלה בבית.

וסתם מעשה מעניין, יש לראש ישיבה למעלה בארון ספר פרי עץ חיים ישן, ספר של ר' חיים ויטאל, אני לא זוכר באיזה הזדמנות הראש ישיבה דיבר על זה, אך הראש ישיבה אמר כאילו... הראש ישיבה לא רצה לומר שהוא יודע מה שכתוב שמה, אז הראש ישיבה אמר זה טוב שיש בבית כזה ספר... ואחרי שהראש ישיבה אמר שטוב שיש את הספר בבית, כמה ימים אח"כ עברתי בחנות ספרים וראיתי שהגיע לשם הספר פרי עץ חיים, (זה נדיר קצת למצוא את זה) אז קניתי את זה, זה עלה הרבה כסף, אמרתי אם הראש ישיבה אמר שזה ספר שטוב שיהיה בבית אז למה שלי לא יהיה את זה בבית, והמשכתי לשיעור, והגעתי לשיעור זה היה אחרי הצהריים בערך בשש, אני נכנס ככה לחדר, אז הראש ישיבה רואה שאני מחזיק איזה ספר ביד, אז הראש ישיבה שואל אותי מה זה הספר הזה? (זה היה כזה ספר גדול) אמרתי לו פרי עץ חיים, אז הוא שואל אותי מה אתה צריך את זה? אמרתי הראש ישיבה אמר שזה דבר טוב שיש בבית אז רציתי שיהיה לי את זה. שואל אותי הראש ישיבה כמה זה עלה לך, אמרתי לו מאה וכמה שקלים, הוא הוציא מהכיס את הכסף ונתן לי, אתה מוכן למכור לי את זה...

אבל הראש ישיבה עם הגדלות שלו, הוא הרגיש קצת... אז הוא אמר לי בא נלמד כמה שורות, הראש ישיבה ישב איתי ולמד בערך רבע שעה כמה שורות הראשונות, הוא הסביר מה זה מרכבה, ועוד כמה מושגים בקבלה, וסיים ואמר שוין מספיק, הראש ישיבה עם כל ה... בקיצור סיפור שלא חסר מה אפשר ללמוד מהסיפור הזה.

אני אומר סתם במאמר המוסגר, הכוח של הראש ישיבה זה ההסתרה של דברים, שפשוט הסתיר את זה, אבל יש הרבה דברים בהנהגה שלו, אבל עכ"פ מה שרציתי להגיד דבר אחד, הראש ישיבה היה אומר שיחות מאד גבוהות. היה תקופה שהיה אומר שיחות במוצאי שבת בחושך, (גם בישיבה קטנה הוא אמר בחושך, הוא אמר שיש לו אימתא דציבורא, הוא לא יכול לומר בציבור כשיש אור, שנים ע"ג שנים הוא היה אומר בחושך) וסתם היה מפליא לשמוע את זה, היה חוזר על עמודים שלימים של גמרא, אחרי זה את הרש"י, ולפעמים גם תוס', ולפעמים מהרש"א, מילה במילה. ואחרי זה היה שואל כמה קושיות חזקות, ואחרי זה היה אומר תירוצ, והיה אומר בלשון אפשר אולי, (טוב לא נכנס עכשיו לזה) אבל עכ"פ הרבה שיחות הוא היה מסיים עם כזה משפט, הוא היה אומר דיברנו דברים גבוהים

מאד, איך אנחנו שייכים לזה בכלל, אבל לכל הפחות שנשאף להגיע לזה, אם תהיה לנו שאיפה להגיע לדברים גבוהים אז נעלה קצת.

הראש ישיבה אמר אם אחד רוצה לטפס לבנין של מאה קומות, אם הוא מנסה אז הוא מגיע לקומה עשרים, מגיע לקומה שלושים, אם לא מתחיל לעלות אז תמיד ישאר למטה. אז כמה שאנחנו שומעים ורואים איזה דרגות ענקיות שהיה בדור שלנו, שהקב"ה נתן לנו בדורינו לראות שאפשר להגיע לדרגות האלה, אני לא יודע מי שיזכה, אדרבה הלואי.. אבל גם אם לא נזכה כל כך, אבל נשאף נשאף למשהו בדרגות האלה, וודאי שזה יהיה זכות בשביל הראש ישיבה לעילוי נשמתו, ובעיקר זכות בשבילנו שיהיה לנו משהו, נזכה לגדול קצת, לגדול הרבה.

והקב"ה יעזור שכולם יגדלו תלמידי חכמים גדולים, צדיקים גדולים עם הרבה יראת שמיים ומידות טובות כשאיפתו הגדולה של הראש ישיבה שעומד ומשקיף עלינו ממרומים, ונזכה במהרה לתחיית המתים ולביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

רשימות נכדו הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א

(מתוך הספר צדיק כתמר יפרח ח"ב שיראה אור אי"ה)

שאלו לרבינו בדבר שידוך שכבר נפגשו ארבעה פעמים, והבחורה טוענת שלא נמשכה, אמר רבינו וכי בחור אחר כן תרגיש? שתתחתן עמו.

(י"ב ניסן תשע"ה) אירע דבר נורא שנשרפו באמריקה שבעה ילדים ממשפ' חרדית, כולם שואלים מה להתחזק? השיב רבינו חושבני שבחו"ל יש לכל אחד רכב, ונוסעים לפעמים אחר השקיעה בערב שבת, כאן בארץ ישראל המצב של התחבורה ציבורית יותר טוב מפני שיש יותר ביקורת על כך, לכך שיקבלו על עצמם שבת לכל הפחות חצי שעה קודם השקיעה.

(י"ב ניסן תשע"ה) שאלו לרבינו שיש אחד שמחזיק כולל כמה שנים במסירות רבה, ובדק וראה שאברכים לא שומרים את הסדרים כמו שצריך, לכך ברצונו להחזיק כולל במקום אחר, שאמנם יש שם אחד שמחזיק, אבל לא באופן קבוע, שאל רבינו האם בזמן שאברכים נמצאים לומדים טוב? שימשיך להחזיק כולל זה, וכי אפשר לדעת מה יהי' במקום אחר.

שאלו מאחד הסמינרים על בחורה הסתכלה בסרטים לא טובים, ונשלחה לשבועיים, המנהלת טוענת שיכולים לטפל בענין ולהחזירה, הסגנית חוששת מלהחזירה, השיב רבינו צריך לראות את הטוב ולהחזירה.

שאלו לרבינו מה להשיב לבת בגיל ארבע עשרה ששואלת למה הוריה נתגרשו, השיב רבינו לומר לה שתגדל תתחתן ויהי' לה טוב.

שאלו לרבינו על אמא חולה ומרת נפש וצועקת על בתה הנשואה וחתנה, בפורים התארחו אצלה, והאמא צעקה עליהם, מבקשים מהם להתארח שוב אצל האמא בליל הסדר, מה לעשות? השיב רבינו מצד אחד מצוה יותר גדולה שהאמא צועקת מצד שני אם לא יכולים אונס רחמנא פטריה.

(כ"ב טבת תשע"ז) שאלו לרבינו מה עדיף לעשות בימי השובב"ם תענית דיבור תענית צום, השיב רבינו עדיף תענית דיבור.

(ליל כ"ב טבת תשע"ז) רבינו לא חש בטוב חום גופו עלה, שאלו לרבינו אם יש דבר שמעיק לו, השיב רבינו כן, העבירות.

(תשע"ז) נשאל רבינו כמה פעמים האם צריך לעשות משהו בשבילו ולסייעו באיזה דבר? השיב רבינו כן, לעשות תשובה.

(ט"ב תשע"ה) אברך שאל שנולד לו ילד עם מום בלב רח"ל האם אפשר לעשות בדיקת הסיטי ביום תשעה באב, השיב רבינו שיכול לעשות, [התינוק לא צריך לצום].

כאבו לרבינו הרגלים, אמר רבינו שהכאבים לכפרה.

(תשע"ה) היו שסברו שכדאי שרבינו יאכל לצורך בריאתו איזה סוג יוגרט, הגיב רבינו כבר רגלי בקבר ואתם רוצים להאכיל אותי דבר חדש שלא אכלתי.

שאלתי לרבינו בדבר שידוך שהבחורה לא רוצה חליפה ארוכה וכובע עגול, הגיב רבינו שזה שטויות, לא להסתכל על בגדים.

שמעתי מרצ"ג נ"י שאשתו מורה בבית ספר בת"א, שהיו שתי בנות שלא הסתדרו בסמינר, וכל השתדלות שעשו לא הועיל, להיכן פונים לרבינו, אמר רבינו מה נקרא הדבר שאין מקום, שאין מספיק כסאות, שיטלו כסאות מביתי ויניחו בסמינר ויהי מקום, למעשה לבסוף רבינו פנה לאחד ממנהלי הסמינר וביקש ממנו שיקבל הבנות, השיב לו המנהל שכבר עשה כל מה ששייך, ולא שייך בשום אופן לקבלם שזה יפריע לכל בנין הסמינר, אם רבינו סבור שצריך לקבלם אני מניח המפתחות על השלחן וחוזר מחר לכולל, רבינו שמע הדברים, ושאלו אתה בטוח שמחר בבוקר תקום? המנהל נחרד לדברי רבינו, הסביר לו רבינו שאין כוונתו חלילה וחס לקללו, אלא שהיתה מנהלת סמינר שביום שהתפטרה מלנהל את הסמינר לא קמה בבוקר למה אין אנו יודעים חשבונות שמים, אבל יתכן שזה היעוד שלה משמים, וברגע שנגמר יעודה כאן בעולם נפטרה, א"כ מנין לך שתפקידך לחזור לכולל, אולי היעוד שלך לחנך בנות ישראל, וזה זכות קיומך, למשמע הדברים התקשר מיד המנהל להנ"ל ואמר לו תביא מיד את הבנות לסמינר, שאלו מה קרה בכזה בהילות, אמר לו אני כבר יסביר מה קרה שיבואו מיד לסמינר, סיפר הנ"ל שב"ה עקבו אחריהם והקימו בתים מאד יפים של תורה.

שמעתי מת"ח שמתגורר בעיר רכסים שזכה שם באפשרות לדירה יותר גדולה וחשש מהדבר מפני שסבר שבדירה שגרים עכשיו הילדים לא התרגלו לחיי רווחה, אלא חיו בצניעות ובפשטות, השיב לו רבינו שיכול לעבור להתגורר בדירה יותר גדולה, רק שיהי' בית פשוט ולא יעשה שם בבית דברים מיוחדים, וכן לאחר שיכנסו לגור בבית החדש, שלש שנים הראשונות שלא יעשו שום דבר בבית, ואכן באמת בתקופה הקרובה שנכנסו היה נראה שצריך לעשות דבר זה וזה והדבר לא היה נגמר, ובזכות עצתו של רבינו שלש שנים הראשונות לא לעשות שום דבר עמדה להם.

ת"ח הנ"ל הציע לרבינו שבבין הזמנים יוכל רבינו לנפוש בביתם ברכסים, יהי' שם חדר מיוחד לרבינו, כששמע רבינו הדבר הוציא הגמ' עירובין ס"ה א' אמרה ליה בריתא דרב חסדא לא בעי מר מינן פורתא אמר לה השתא אתו יומי דאריכי וקטיני ונינום טובא. ופרש"י 'יומי דאריכי' ימים שהוא בקבר אריכי לישן וקטיני לעסוק בתורה ובמצות, 'ונינום טובא' ונישן הרבה.

שמעתי מאחד שהיה באמצע שידוך לבתו, ונסתפק מאד האם להמשיך השידוך, בצר לו פנה לרבינו הגרח"ק שליט"א, שמע השאלה ואמר שקשה לו להכריע שישאל לרבינו זצ"ל, פנה לרבינו ושטח לפניו את ספקותיו, רבינו חקרו היטב לכל פרטי השאלה, ופתח שלש פעמים ספר תהילים והסתכל ולבסוף אמר לו שיעזוב שידוך זה, וימתין לשידוך אחר, ובקשו רבינו שלא יגלה הדבר שהשיב לו תשובה זו.

שמעתי מאחד שהיה פעם שניגש לרבינו, אמר לו רבינו אתה כהן תברכני, והיה לפלא בעיניו מהיכן רבינו ידע שהוא כהן? לפני שנים רבות היה פעם שהתפלל בבית הכנסת עם רבינו, ונשא את כפיו.

רבות היה מתבטא רבינו בענין מלחמת היצר בכל מיני אופנים, דוגמא לדבר היה פעם אחד שביקש ברכה למכירת דירה, אמר לו רבינו שתמכור את היצה"ר שלך. [א"ה נראה הדבר שהיה כוונת רבינו כ"כ

הרבה אנשים עסוקים בנושא מכירת דירות וכדו' שישקיעו את ראשם בעיקר בעבודת ה' ובמלחמת היצר שזה עיקר תפקידו של האדם].

שאלתי לרבינו עבור בחור שלומד בישיבה בכרמיאל [רינה של תורה] ויש במשפ' שמחת אופרוף באופקים והבחור חושש שזה כבר סוף זמן וחבל לו להפסיד מהישיבה, והאבא טוען שישתכל על כך משונה שלא הגיע לשמחה משפחתית, השיב רבינו שלא יסע ולא ינזק.

(ו' אב תשע"ה) נכנס לרבינו בחור מבוגר, אמר רבינו אדם רוצה שידוך יותר טוב ויותר טוב, רוצה שידוך שלא קיים בעולם, לא צריך לפסול כל דבר, רבינו שאלו [בצחות] למה עברת על בל תאחר?.

[אחד הזכיר בפני רבינו דברי הגר"ק שליט"א שאמר פעם לבחור מבוגר שבערב סוכות אחה"צ כבר לא מחפשים את האתרוג הכי מהודר, ורבינו נהנה מהדברים].

רבינו אמר למנהל חידור ילד לאחר שכבר קבלת אותו כמו שקונים חפץ במשיכה, כך הילד כבר נקנה במשיכה, עם בעיותיו שיש בו וצריך להתמודד עם הכל, לא ניתן עכשיו לזרקו, [לפני שקבלת הילד בידך הדבר להחליט אם לקבלו] אבל לאחר מכן כבר צריך להתמודד עמו.

(ערב תשעה באב תשס"ב) רבינו לא רצה לאכול כהרגלו לאחר מנחה, וטענתו בפיו כיון שיש סעודה מפסקת חושש משני תבשילין, שאלו אותו אבל יש הפסקה גדולה בין הארוחות, השיב רבינו אבל שניהם לאחר מנחה. [א"ה ע"י סי']

ערב תשעה באב תשס"ג בישלו לאחר מנחה כרגלו תפוח אדמה עם גזר, ומיאן לאכול בטענה שזה שני תבשילין, עד שבשלו תפוא לבדו ואכל.

לפני זמן אלול תשע"ו נכנס הרב צבי בורקש שליט"א לרבינו לקבל הסכמתו ללמוד בכולל פוניבז' 'מנחות' ואמר אברכים רוצים להתחיל מדף ה', שאל רבינו אז למה רבינו הקדוש סידר מדף ב', אמנם אח"כ אמר היות ואברכים באים לכולל לעשות שטייגן בלימוד, וסבורים שכך יעשו יותר שטייגן שיתחילו מדף ה'.

היה פעם שהיה נידון בכולל האם ללמוד מסכת ברכות או בכורות, עשו משאל בכולל, ויצא שיותר רוצים ללמוד ברכות מאשר בכורות, אבל גם היה ציבור גדול שרצה ללמוד בכורות, הורה רבינו אף שיותר אברכים רוצים ללמוד ברכות, אבל כיון שיש ציבור גדול שרוצה ללמוד בכורות, וברכות זה מסכת קשה, לכך שילמדו בכורות.

(תשס"ג) הרב אורי זוהר שליט"א פועל רבות בענין קירוב רחוקים, ולרשום ילדים לחינוך יהודי טהור, נכנס לרבינו בטענתו בפיו שגם הוא רוצה להדמות לגדולי ישראל וללמוד תורה הרבה, [ולהתעסק פחות בענין הקירוב] הסביר לו רבינו כמו שמצינו בחז"ל בלוי המשורר ששיער חייב מיתה, ששינה את תפקידו ממה שצריך, כך בן אדם לא יודע מה תפקידו כאן בעולם, [והביא רבינו דוגמא במשחק הנקרא כדור רגל, יש אדם שתפקידו נקרא שוער, אף שאינו מכה על הכדור, ותפקידו רק לשמור על הכדור שלא יעבור את מקומו, כל אחד והתפקיד שלו].

סיפר חתן רבינו הגר"ז ברלין שליט"א, ששאל לרבינו האם אצלם נהגו שלא ללכת עם הפאה לכיסוי הראש, השיב רבינו שלא הקפידו על כך, א"כ שאלו למה הרבנית הלכה עם כובע לראשה, ולא עם הפאה, השיב רבינו האמת שבתחלה הלכה עם פאה, יום אחד שלחו לה פאה ממחול, ופאה זו היתה יותר יפה מפאה רגילה שהיתה אז להשגה כאן בארץ ישראל, אחת השכנות [שהיו בכפר סבא] אמרה לה, לי בעלי לא מפרגן כזאת פאה, הרבנית ראתה ששכנה זו מקנאה בפאה, שאלה לרבינו אולי נאמר שמהיום אנחנו לא הולכים עם פאה, השיב רבינו בסדר, דפקה אצל השכנה ואמרה לה הפסקתי ללכת עם הפאה, ויש פאה שאין לי צורך בה, אולי תקחי את הפאה, והביאה את הפאה לשכנה, וזה הסיבה שהפסיקה ללכת עם הפאה.

היה פעם שאחת השכנות קיבלה רהיטים חדשים ויפים, ודפקה אצל הרבנית ע"ה וקראה לראות הרהיטים, והרבנית מאד התפעלה והתרשמה מהרהיטים החדשים והיפים, שאל הנכד את הרבנית ממתי את כ"כ נהנית מרהיטים יפים, השיב הרבנית למה שאני לא ירצה לראות דבר יפה? אמנם לעצמי אני צריכה כאלו רהיטים, אבל אצל אחרים אני נהנית לראות דברים יפים.

רבינו אמר ידוע דברי הגר"א על המדרש רבה... בזאת יבוא אהרן אל הקודש, בסדר זה יכול להכנס לקדש הקדשים לא רק ביום כיפור אלא אף בכל ימות השנה, אבל מסתבר אמר רבינו שבא רק ביו"כ, שהרי כתוב... יקרה היא מפנינים יותר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, א"כ אהרן הכהן עדיף היה לשבת וללמוד בזמן הזה, מאשר להכנס במשך השנה לפני ולפנים.

תלמידו הרה"ג ר' אליהו משה אורצל שליט"א

ר"מ בישיבת תפארת ציון ב"ב

הספד על רבינו הגדול מרן האילת השחר זצוק"ל לאברכי כולל פוניבז' בשלושים לפטירתו ע"י תלמידו

פתח דברינו נפתח בעזרת ה' יתברך במאמר שאמר רבינו זצ"ל לפני כמה שנים בישיבת תפארת ציון. כתוב בגמרא בשבת (דף כא' עב') אמר רב- פתילות ושמונים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת. אמר רבי ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. מספרת הגמרא אמרוה רבון, קמיה דאביי משמה דרבי ירמיה ולא קבלה. אמרו לו את המימרא הזאת בשם רבי ירמיה והוא לא קיבל את זה. כי אתא רבין אמרוה רבון קמיה דאביי משמה דרבי יוחנן וקיבלה. בסוף אמרו לו את זה בשם רבי יוחנן והוא כן קיבל את המימרא הזאת. אמר אביי, אמר על עצמו אי זכאי גמירתי לשמעתא מעיקרא, אם הייתי זוכה הייתי מקבל השמעתא הזאת כבר בפעם הראשונה ששמעתי את זה ולא רק בפעם השנייה.

שואלת הגמרא והוא גמרה, סוף סוף כבר שמעת את זה, מה הנפק"מ מקודם או עכשיו, אומרת הגמרא נפק"מ לגרסא דינקותא. אם הייתי מקבל את זה כבר בפעם הראשונה אז היה עדיף מחמת הגרסא דינקותא. וכאן נשאלת השאלה, הרי את המימרא עצמה הוא שמע כבר בפעם הראשונה, ואמנם אז לא קיבלה, אבל כעת שקיבלה הלא אינה חדשה אצלו, וא"כ שפיר יש כאן גם גרסא דינקותא. וביאר רבינו עפ"י המבואר ברש"י שם- דגרסא דינקותא זה לא דברים שלמד ושמע בצעירותו, אלא דברים שהוא חזר עליהם בהיותו צעיר, רק כשעושים חזרות אז יש את המושג שנקרא גרסא דינקותא, גרסא דינקותא זה לא דברים שהוא שמע בינקותא. וזהו שפירש רש"י שם, אילו הייתי זוכה ללומדה הייתי גורסה. ועל זה נצטער אביי ואמר, אילו הייתי מקבל הדברים אז וחוזר עליהם אז היה בזה מעלת גרסא דינקותא.

וכך זירז לבחורים צעירים שכמה שיותר חוזרים זה הגרסא דינקותא, לא מספיק ששמעו בהיותם צעירים. ואכן היה נאה דורש ונאה מקיים. הוא היה כסדר חוזר על תלמודו. פעם אחת נכנסתי לרבינו עם משהו בשבת אחרי צהריים וראינו שהוא לומד בבא קמא, חוזר בבא קמא, והיה אז למעלה מגיל שמונים, וזה היה ידוע לכל מי שהיה במחיצתו שאף שידע את הש"ס כולו בע"פ, אבל בבא קמא זה היה משהו מיוחד ביותר אצלו, בבא קמא זה היה ממש ישר והפוך, עם כל התוספות והראשונים, והחידושים באילת השחר באופן מיוחד. זה שנכנס איתי השתומם לראותו חוזר על ב"ק ושאל: נאך אמאל בבא קמא?! מילא מסכת אחרת, והשיב רבינו בפשיטות ואמר אם אני לא אחזור אני אשכח. והוא היה אז

מעל גיל שמונים וישב וחזר, למרות שהוא חזר על זה והדפיס על זה ספר, ועם כל זה הוא ישב וחזר שוב בבא קמא.

פעם אחרי מבחן לילדים אמר- אשרי הילדים שיש להם שכל לחזור כשהם צעירים. היו תקופות שכמעט כל יום באו קבוצות ילדים מת"ת להבחן. פעם אחת הגיע חיידר בלי לקבוע מראש וביקשו להיבחן מהרגע לרגע. נתחייך רבינו ואמר כך: "הרי מדוע אני בוחן את הילדים?, כי אני רוצה זכויות. קשה לי לקרוא בעצמי ואני רוצה זכויות. אז מה אני עושה, קובע מבחן והתלמידים לומדים שבועיים שלמים בהתמדה, ונמצא שיש ליחלק זכות בחזרה שלהם כל השבועיים וזה הגישעפט שלי (עסקים שאני מרוויח מצוות). אבל אם הם באים מהרגע לרגע אז מה ארוויח? הם לא חזרו מחמתי". כל החשבונות היו רווח מצווה או הפסדה. ובאמת ראינו איך גם בתקופות שהראיה הייתה קשה עליו. לא פסק מגירסא ושקוע בלימוד תמיד. ואעפ"כ כיון שלפי דרגתו חשש שאינו כפי דרגתו שהורגל, היה חפץ להוסיף בעוד ועוד זכויות.

דרך הלימוד היה בעיון גדול- בעיון ובהבנה, ולא היה כזה דבר לקרא מהר, כל גמרא וכל רש"י דייק, הכל בהתבוננות, בעיון. וכן בשיעור חומש היה מעיר הרבה הערות, ומדקדק מאד בכל מילה ברש"י ולא היה ממחר ליישב. לא היה דרכו לתרץ תירוצים, [מה שהיום מודפס בספר ברובם לא היה בשעת השיעור. אלא ממה שבמשך השנים דנו לפניו על השאלות עד שאמר תירוצים ויצא בסוף ספר. אבל צורת השיעור היה הערות. פעם הזדמן אורח לשיעור ושאל מדוע רבינו לא מתרץ את קושיותיו. הראש ישיבה השיבו: "אני לא קבלן של תירוצים". הבנתי כוונתו שאצלו כל דבר היה בעמל וביגיעה. אם הוא היה אומר תירוצים היה משקיע הרבה עמל ויגיעה על התירוצים, ואילו מטרת השיעור היה להעמיק ולהתבונן.

גם בחזרה כשהיה חוזר מסכתא עם חבורת האברכים לומדי השיעור, גם זה היה בעיון גדול אף פעם זה לא היה מהרזזה היה בעיון גדול כאילו זה פעם ראשונה. נשאלת השאלה מתי באמת יש זמן לחזור, אם גם בחזרה לומדים בעיון, מתי באמת אפשר לחזור בגירסא לא לשכוח מה למדו? צריך להגיד שאין ברירה, יש זמן גם לזה. באמת ראינו הרבה פעמים שהיה חוזר. שאלו אותו פעם מתי לחזור, ענה- צריך לחטוף מהזמן, למצוא זמן גם לחזרות מהירות.

בשנים הראשונות שהתחיל לקבל קהל בצהרים הייתי שם פעם לשאול שאלה וראיתי שבין השאלות ישב ולמד שולחן ערוך יורה דעה, אפילו לא הרים את הראש. היה עונה תוך כדי וכל הזמן היה לומד. סיפר לי רבי אברהם גלוסקינוס שכשהיה אברך צעיר היה לומד בשבת בבוקר אחר הסעודה בכולל חז"א. ותמיד כשהגיע לשם רבינו כבר ישב שם ולמד. צורת הלימוד היה נראה שחוזר מסכתות. היה יושב עם גמרא ומדי זמן היה מדפדף עוד דף ועוד דף, נראה שהיה לו סדר לחזור על המסכתות בשבת. גם סיפר לי נכד רבינו שפעם הזדמן לבית בשנים יותר מאוחרות שכבר למד בבית בלילות שבת. הגיע שם ב-2 בלילה וגם הוא ראה שחוזר על מסכת ברכות. אז כנראה שיש את הזמנים שחוזרים בזריזות למרות שתמיד הלימוד כרגיל זה בעיון גדול.

פעם בשעת נסיעה מחוץ לעיר, כשנסע למסור דרשה בישיבה ברחובות כל הדרך הוא ישב בשקט. מי שלא מכיר יכול לחשוב אולי נח, אבל באמצע הוא פנה אחורה ושאל לבני לווייתו האם מישהו זוכר את הלשון של רש"י בדף פלוני, הוא התחיל להגיד ע"פ ושאל על המשך הלשון, אז התברר גם לאינו מכירו שהוא כסדר חוזר מסכתות. עד כדי כך שהוא בעצמו התבטא פעם בעת זקנותו המופלגת שכבדו עיניו לקרוא והיה לומד בעל פה, אמר איזה תוספות וציין לנכדו באיזה דף נמצא תוס', והנכד חיפש ולא מצא בתחילה, התחיל להיאנח, אני כבר לא זוכר, ובינתיים מצא הנכד את התוס' ואמר לו- הנה כמו שסבא אמר, אבל הוא הוסיף להתאנח ואמר- פעם ידעתי **כל רש"י וכל תוספות...** כזה ביטוי, למעלה משנה זה מהדהד, מי יכול להגיד על עצמו שידע כל רש"י וכל תוספות. לא לדקלם אלא ידיעה עמוקה בעמקות. והכל היה אצלו בעמקות, לא היה אצלו מושג ללמוד בלי להבין.

היה פעם בשמחת תורה בישיבה באורחות תורה ושמע שמוכרים פסוקים ב"אתה הראת" במאות דפים. בלילה היה חבורה של שיעור של תלמידים מהישיבה והוא דיבר על זה. הוא אמר שהוא לא מבין בחור לוקח על עצמו מאות דפי גמרא ללמוד, איך הוא ילמד את זה? הוא ילמד את זה מהר בלי להבין, מה זה שווה ללמוד בלי להבין, הוא לא אחז מזה, הוא אחז שלומדים צריך להבין. ועם המהלך הזה שחייבים להבין יכל להגיד על עצמו שידע כל רש"י וכל תוספות, כמה מכיל משפט זה, כמה שזה מקיף. יחשוב כל אחד מאתנו שלומד עכשיו גמרא, באיזה גמרא שהוא לומד, האם הוא יכול להגיד על עצמו שהוא יודע כל רש"י וכל תוספות במסכת שהוא אוחז.

פעל גדולות ונצורות להרבות תורה בישראל בהקמת כוללים גדולים מאד במושגים שלא ידעו עד כה, וכן בהשתתפות בהחזקתן של כוללים רבים נוספים, והיה נענה לכל בקשת ראש כולל להצטרף לקבלת התמיכה עד שלא היה אפשרות להוסיף עוד, ובכל ערב ראש חודש היו באים אצלו ראשי הכוללים לקבל התמיכה, והוא באופן אישי חילק לכל אחד ואחד וזכר כמה נותן לכל אחד, ולצורך זה היה מוכן לתת מהעולם הבא שלו בשביל להחזיק אברכים. כמו שהתפרסם שהיה לו הסכמי יששכר זבולון עם נדיבים על שעות, חצאי שעות. ומה עשה עם הכסף, וכי הוא צריך את הכסף, פעם הוא עשה חשבון שהוא לא צריך בכלל כסף. הוא אמר מה כבר עולה לי, עשה חשבון שאולי 300 שקל. נכון, הוצאות חשמל אך זה כבר לא בגללו, זה עבור הציבור שמגיע לשיעורים ולתפילות, ואם אין לו הוצאות כמעט. בשביל מה הוא צריך לעשות הסכמים יששכר זבולון? בשביל החזקת האברכים. היה נותן את זה לכוללים, להחזיק כוללים.

והנה זהו סיפור גדולות מצד עצם הדבר, אבל ביותר הוא אצל רבינו שלא וויתר על שום פירור של זכות שיהיה לו לעוה"ב, ובכל מצוה שעשה דאג שלא יחסר בה אף הידור קל, ואף לא חפץ לעשות שותפות במצוה, כמו שסיפר לי פעם בחנוכה על נכדו שישן בביתו שביקש להשתתף עמו בהדלקה ע"י פרוטה, אך רבינו סירב ונתן לו כסף שיקנה שמן וידליק בעצמו, והוסיף רבינו ואמר לי ברגש קודש "איך וויל די גאנצע מצוה" (אני רוצה את כל המצוה בשלימות בלי שותף) ופניו נהרו משמחה בשלימות המצוה, ואילו כאן לצורך החזקת הכוללים הוא מוכן לתת מחלקו בתורה, בשביל החזקת אברכים, בשביל שיתרבה תורה בישראל.

ובפרט כאן בכולל פוניבז' הוא הרגיש שאברכים שיושבים פה יושבים בגן עדן. התבטא בזה כמה פעמים, שהיה פעם תקופה שהיה קצת קשה בפרנסת האברכים ובאו לדבר אתו על כך. אז הוא אמר אתם נמצאים בגן עדן. פניו קרנו מאושר שאמר את זה, ולא היה זה אמירת עדוד בעלמא אלא אחז כך גם הלכה למעשה, שפעם באו אליו משלחת מישיבה אחת לבקש על אברך חשוב בכולל שיבוא להיות ר"מ בישיבתם, אמר להם בחיך - תראו, הוא עכשיו נמצא בכולל אז הוא נמצא בגן עדן, אם אתם באים להציע לו מקום אחר, צריכים לבדוק האם זה באמת עומד על אותה דרגה שנקרא גן עדן, האם באמת שווה לעזוב את הגן עדן בשביל לבוא אליכם, דאם לא, אז למה שיעזוב את הגן עדן. כך הוא אמר, ולא היה מדובר באברך צעיר, אלא באברך מבוגר ואעפ"כ לא מיהר להסכים כי אחז שכאן זה גן עדן, וגן עדן הוא רוממות מיוחדת שאברך צריך להרגיש.

היה תקופה לפני 15 שנה בערך שהיה קצת רפיון בתחילת הסדר שהיו מגיעים מאוחר, ואמרו לפני רבינו ביקורת על שבכולל חשוב כזה בתחילת הסדר עוד ריק. אז הוא אמר כך- נכון זה טענה, אבל איפה מונחים בלימוד? איפה מונחים בלימוד - בצורה הגבוהה ביותר, כך היה הביטוי שלו שהכולל זה מקום שמונחים בלימוד באופן היותר גבוה ששייך.

אמנם מאידך דאג שלא יתאחרו מלבוא, שפעם אברך מהכולל ביקשו להיות סנדק לבנו, הוא שאל אותו באיזה שעה, אמר 9:30, אמר לו רבינו מה יהיה עם האברכים, חברים שלך מהכולל יבואו, ומתי יתחיל הסדר אצלם? אם זה מתחיל ב-9:30 אז עד שיבואו זה יהיה עשרה ל-10, אז הוא עשה חשבון שאם

הוא עושה בבוקר צריך לעשות באופן כזה שהאברכים יוכלו להיות בזמן לסדר. כמובן שהוא לא התכוון שיעשה לפני, שיצטרכו לבוא באותו יום ב-9 אבל שלא יהיה ניכר האיחור.

ומשום כך גם נוסד בכולל השיעור בסדר טהרות בתחילת הסדר, אחר פטירת הרב מפוניבז', שביקשו לעשות חיזוק בתחילת הסדר, וקבע רבינו שיעור במשניות טהרות בשעה תשע עד תשע וחצי, ולמדו מדי יום ביומו בחדר הסמוך לביהמ"ד, [והיו אז אברכים שהתלוננו ששיעור זה גורם רפיון, דעד השתא הסדר התחיל בשעה תשע, וכעת יש ציבור שנכנסים רק בתשע וחצי מחמת השיעור...]. ולמדו במשך שנים רבות כל סדר טהרות, ואח"כ כל סדר זרעים, וכשסיימו התחילו שוב טהרות, וכמובן הלימוד היה בעיון, [ורבינו כתב את חידושו בסדר טהרות, ונדפס בספר אילת השחר], ובשנים המאוחרות נאמר השיעור רק אחת בשבוע ביום רביעי.

והנה למרות ששיבח מאד את השקיעות בלימוד הסוגיא שבכולל, סבר ועורר על חוב ידעת כל התורה. הוה עובדא באברך שהציעו לו להיות מגיד שיעור בישיבה, הוא בא להתייעץ שעדיין לא גמר את הש"ס בעיון האם לעזוב את הכולל. תמה רבינו והעיר לו- אברך כזה חשוב עוד לא גמרת את הש"ס בעיון? ואני שואל שאלה- מצד אחד שיבח על שבכולל שקועים בלימוד, ופעם אף תיאר בהתפעלות איך שבאמצע הלילה מאוחר אברכים טרודים בסוגיה, ואם טרודים בסוגיה כל היום ובאמצע הלילה, וזה אפילו מכפה על החיסרון של איחור בבוקר, כי כנגד זה שקועים בלימוד ואחז שזה דרגה עליונה, ואם כן, אם שקועים בלימוד וכל היום לומדים את המסכת ואת הסוגיה שאוחדים, איך יש טענה על אברך חשוב למה לא גמר את הש"ס בעיון, איך זה מסתדר? אבל כנראה צריך לומר כמו שאמרנו מקודם שכנראה יש זמן לחטוף גם כן דברים נוספים.

היה פעם יהודי שהחזיק כולל של מצוינים שלמדו שם גם בהספק גם בעיון. וכשהיה עושה סיום אז הראש ישיבה היה מגיע אליו לחזק את הכולל. סיפר אותו יהודי שבאחד הסיומים אמר לו רבינו- נו, ברוך ה' באמת יש פה משהו מיוחד לומדים ש"ס גם בעיון וגם בהספק, אבל מה עם ד' חלקי השולחן ערוך? כך הוא שאל אותו, מה יהיה עם האברכים, מתי הם ידעו ד' חלקי השולחן ערוך? ומאיך מסגרת בתוך הכולל כאן הוא לא הסכים. פעם בקשו ממני לשאול אם אפשר להקים חבורה ללימוד חושן משפט. ולא הסכים בשום אופן, הוא לא הסכים שישנו את המסגרת של הכולל, הכולל נועד ללימוד בעיון. נו, אז מתי ידעו ד' חלקי השולחן ערוך? צריך לומר מתוך הסוגיה יגיעו לזה. אבל לקבוע את הסדרים בכזה אופן? זה הוא לא הסכים.

היה אברך שהיה לו קביעות בכל שבת לדבר אתו בלימוד על הסוגיה הנלמדת בכולל, הראש ישיבה לא רק ששמע אותו, אלא בכל שאלה והערה שהציע האברך היה דן עמו בכל הצדדים, ועל כל יסוד ותירוץ שהציע חישב אותו את הסוגיא ובחן הדברים, אז ראו פשט בקניין מקנייני התורה של שמיעת האזון. בפשטות מבינים שמיעת האזון זה בתלמיד לפני הרב, פה ראו עוד משהו, עוד הבנה חדשה. שמיעת האזון זה גם מרב לתלמיד. הרב יושב, הוא שומע את התלמיד, שומע את השאלה שלו, שומע את התשובה, מדקדק בדבריו. לפי דבריו יוצא כך, מחשבן אתו. ולא זו בלבד, למחרת ביום ראשון נכנס נכד לראש ישיבה מהכולל והוא אמר לו איפה אתה אוחד בסוגיה? אה, פה, פלוגי אמר פה פשט בסוגיה וחזר לו על הפשט שאברך צעיר אמר לו.

חוץ ממה שזה מרומם אברכים, אבל לא זו היתה הכוונה לחוד, אלא כל דבר היה בשלימות. אומרים לו ווארט הוא שמע את זה, למד את זה עד הסוף. וזהו שלימות במידת האמת.

ואמנם גם היה דרכו לרומם האברכים, שהיו באים אליו מחברי ספרים, להגיש את ספריהם החדש היה לו יחס מיוחד. זה היה מתבטא שהיה מיד מתחייך ומודה בברכת יישר כח, ופותח הספר ועובר על העמוד הראשון וההסכמות וההקדמה וכד' ולפעמים היה מתעכב על שם הספר וחוקר על סיבת השם,

וכותב בפנים את השם שלו, את הכתובת שלו חז"א 5, ואפילו את התאריך שקיבל את הספר. עד שזה היה נראה שהוא קיבל משהו חשוב מאד שמציין לעצמו תאריך.

פעם לאחר שקיבל ספר חדש מאברך צעיר אמר למקורביו בשמחה ברוך השם כל יום אני מקבל כמה ספרים חדשים. והיה ניכר השמחה על ריבוי התורה בדורינו.

פעם אמר למחבר אחד שהביא לו ספר, דבר נפלא, תראו הקב"ה עושה בכל דור שיהיו תלמידי חכמים, לפני המלחמה [כך היה מכונה לשואה] היה הרבה עיירות ועם ישראל היה צריך הרבה רבנים, ובשביל להיות רב צריך ללמוד הרבה שנים, בשביל לדעת, נמצא שבין כך ובין כך גדלו תלמידי חכמים, ישבו ולמדו הרבה וגדלו. אבל כאן בארץ ישראל אחרי המלחמה נשתנה המציאות ואין צורך בכל כך הרבה רבנים, כי אין כ"כ הרבה עיירות, מה הקב"ה עשה, עשה שיהיה אפשרות לחבר ספרים, והרי בשביל לחבר ספר צריך להיות שקוע בלימוד הרבה שנים, נמצא שוב שמחברי ספרים לומדים היטב הרבה שנים וגדלים תלמידי חכמים. כך הוא ראה, את המבט הנוסף שיש בחיבור ספרים, שהקב"ה זימן בדור שלנו זה היכי תמצי שיגדלו תלמידי חכמים.

כמה פעמים ראיתי שבאו לבקש להגיד שמועס בכולל, ובתחילה היה מסרב בכזאת בושה, הוא באמת התבייש לדבר בפני האברכים והוא אמר ממש ביטויים נוראים שהוא לא ראוי והוא לא יכול לדבר בפני אברכים שלומדים יום ולילה מתוך הדחק, גוועלדיג! ולקח זמן עד שהסכים. כמה פעמים ראיתי שאת השמועסים שהוא אומר בכולל הוא מכין באופן מיוחד, פעם הסתפק על איזה שיחה אם לאמרה בכולל, ושוב נמלך שבכולל צריך להגיד משהו עוד יותר עמוק, כי מדברים לפני אברכים תלמידי חכמים. היה לו ממש הרגשת בושה לדבר. לא יאמן כי יסופר.

אני זוכר שפעם מקורב שהיה מדבר אתו באופן פתוח אמר לו לרבינו, פגשתי את המחותן של הראש ישיבה ואמרתי לו אתה צריך לרקוד ברחוב מרוב שמחה שזכית להיות מחותן של הראש ישיבה. כך הוא סיפר, רבינו הרצין ואמר לו בענווה ובכזאת שפלות, מי יודע מי צריך לרקוד, אולי אני צריך לרקוד שנהייתי אתו מחותן, כי מה שמחשיבים כאן בעולם זה אינו כלום, השאלה מה אמת, ומה יגידו בשמים.

יש דבר מאד מעניין. כמה פעמים ראיתי שבאו לשאול שאלות בסגנון כזה- האם לעשות שיפוץ במטבח. והתשובה על פי רוב הייתה "כן", והוסיף ואמר, המטבח זה הממלכה של האשה, וכי לא מגיע לה מטבח מכובד? כמובן באופן שלא יהיו בעיות עם חובות, שידע איך להסתדר. ראינו איך ממרום פסגתו ופרישותו וקדושתו ירד לעם והבין את צרכיו, הוא ששמח בחלקו ומאושר עם מטבח המיושן שאין בו ד' על ד', השיב לשואל לעשות מטבח חדש.

ומאיך ראיתי הוראות בכיוון הפוך לגמרי, בא אליו אברך שלומד במיר אמר לו כך- אני לומד במיר, אני לומד טוב ומרוצה, אבל אין אוכל בבית, ואני מסתפק אם לעבור לכולל אחר. אמר לו הראש ישיבה כל זמן שאתה יכול תישאר במיר. אמר לו האברך, בשביל זה באתי- לשאול מה נקרא כל זמן שאני יכול? אז אמר לו הראש ישיבה כך, לחם יש? אמר לו כן. תפוזי? יש? כן, אז מה אין "שור הבר", נו, אז יהיה בלי שור הבר. ועוד כאלו סוגי תשובות.

גם כן שמעתי שאלות דומות, דברים נוראים מבהילים שלא צריך להתחשב בשום דבר. במצבים דחוקים מאד מאד הוא לא נתן, הוא לא הסכים שיעזבו את השטייגן של הלימוד. ופה נשאלת השאלה- מצד אחד הוא מבין את נפש העם, הוא ידע לרדת לדעת מה צריך, מטבח חדש כן. ואילו בשאלה הזאת, כשאין מה לאכול בבית הוא לא הסכים שיעזבו כולל ברמה גבוהה לכולל טוב אחר. מה הביאור בזה? אני חושב שהביאור בזה שהוא אחז שלרדת מדרגת תלמיד חכם אין בזה שום הנחות. לא יתכן אברך שנמצא במצב של עליה שיכול להגיע לדרגת תלמיד חכם ולוותר על הדרגה הזאת, שום דבר לא מצדיק את הדבר הזה.

ואני אספר סיפור- היה פעם מלמד אחד שהציעו לו להיות בחוץ לארץ אולי מנהל אני לא זוכר מה. הוא בא לשאול אם לעבור לחו"ל. אז הוא שאל אותו: יש לך עוד ילדים קטנים? אמר לו כן. איפה הם לומדים? בחיידר. אה נ, אז אי אפשר. אז הוא אומר לו- גם שם יש חיידר טוב, לא מדובר באיזו שהיא עיר נידחת בחו"ל, מדובר בעיר ואם בישראל אז מה הבעיה? ילמדו שם בחיידר. אמר לו רבינו אוי וי, אנשים לא יודעים להבדיל בין ת"ח לבין גרעסערע ת"ח. [כלומר בין ת"ח רגיל לת"ח גדול יותר] כך הוא אמר. הוא אחז שבא"י כל חיידר זה יותר טוב מחו"ל. אז הוא אחז כיון שיש פה אפשרות להיות קצת יותר תלמיד חכם אם יישאר פה, הילדים יגדלו קצת יותר תלמידי חכמים זה כבר סיבה לא לנסוע לשם. זאת אומרת שיש מושג תלמיד חכם, ויש מושג גרעסערע תלמיד חכם.

וזה לא עוד מעלה בעלמא, או עוד איזה שהוא דרגה, הוא אחז שזה שמים וארץ. מאד מובן לפי זה שאחד שלומד במקום תורה שהוא שקוע בלימוד בדרגות גבוהות, ששום דבר לא מצדיק להפסיד את הדרגה הזאת.

הוא מצדו כל לימוד היה ממש בקושי וביגיעה גדולה מאד. אמר פעם כששוחח בלימוד עם רבי דוד מרדכי מרגליות, בעת לומדו בכולל, אתה ב"שלמי יוסף" (ספר חידו"ת מאברכי כולל פוניבז') כתבת כך וכך, חזר לו על מה שהוא כתב שם. אח"כ התבטא ואמר, האברכים יושבים וכותבים חבורות צ"ק צ"ק יוצא להם שטיקל תורה, לי כל שטיקל זה כזה בקושי כך הוא אמר. איך מבינים זאת, מצד אחד גאון ועילוי נפלא, ומאידך כל שטיקל תורה לוקח לו יגיעה גדולה, אבל הענין מבואר שחיפוש האמת והדקדוק הביאו אותו שכל דבר עלה לו בקושי רב ממש, במאמצים גדולים, ובפרט שהבנתי ממנו בהזדמנות אחת שכל סברה שכתב בספריו על הש"ס היא נכונה עד להתיר בה עגונות, וזהו פשר האזהרה שהדפיס בראש ספרו על התורה שאין ללמוד מהספר שום הלכה ואפילו לסניף בעלמא. מה שלא הדפיס בשאר ספריו.

יש לשון בהקדמת הש"ך, הש"ך כותב בהקדמה לורה דעה- איך שהוא התייגע, איך שהוא לא ישן בלילות על כל חידוש דין שהוא כתב. כתוב שם, "כי באמת ובתמים טרחת הרבה וכמה יגיעות יגעתי לא עסקתי בשום עסק אחר, לא נתתי שנה לעיני ותנומה לעפעפי שנים רבות וכו' וחזרתי על כל צדדים וצדי צדדים לא פעם אחת ושנים כי אם מאה פעמים ואחת וכו', מי שלא היה אתי עמי במחיצתי לא יאמין כי יסופר לו מגודל התלאה שהיתה עלי בחיפוש בים התלמוד והפוסקים עד כי העמדתי הכל על בוריו". בש"ך רואים שכמה שאנשים יותר גדולים הם מבינים מה זה חידוש תורה, לא שייך אצלם שזה יהיה בקל, הפחד והלכוון לאמיתה של תורה זה לוקח להם קושי רב. זה כל החשבונות והעיון שיסדר עם כל הסוגיות, לנו זה נראה יותר פשוט אבל כמה שיותר גדולים רואים שזה יותר קשה.

סיפר לי רבי נחום כהן על לפני עשרות שנים בהיותו תלמיד בישיבה קטנה. פעם בלילה הוא נכנס לרבינו לשאול שאלה. ואז עוד היה ילדים בבית וישנו בחדר אז הראש ישיבה ישב ולמד בשולחן בהול על יד הדלת. עד היום חרוט בעיניו המראה הזה איך שהוא מתייגע שם בלימוד גמ' עירובין. הוא היה נראה מותש מעיון התורה. הוא למד אז עירובין וזה היה עוד לפני שהוא היה ראש כולל ולא היה צריך להגיד שיעור בעירובין. הוא למד לשם לימוד בכזאת יגיעה שעד היום המראה הזה חרוט בעיניו את גודל ידיעת התורה שהוא ראה אז.

ונסיים בדבר נפלא מרבינו שלא נדפס עדין והוא בכת"י ומשמיא נתגלה רק היום. איתא בשבת (דף קנג ע"א). "בעא מינה רבי אלעזר מרב, איזהו בן עולם הבא אמר ליה ואוזניך תשמענה דבר מאחרך לאמר זה הדרך לכו בו". ופרש"י: באוזניך תשמענה דבר מאחרך, מה זה מאחרך- אומר רש"י: מאחרי מיטתך- כשתמות תשמע. שיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה. אם תשמע כזה דבר מובטח שהוא בן עולם הבא. שאל הראש ישיבה: ממה נפשך, אם הוא צדיק והוא באמת ראוי אז הוא בן עולם הבא, ואם הוא לא צדיק מה זה יעזור מה שיאמרו, פה נראה בגמרא שבמה זה תלוי בן עולם הבא- אם יגידו

את הדבר הזה. ותירץ, על כורחך צריך לומר שבאמת יש לו דברים שהוא עדין לא שלם לגמרי, אבל עצם זה שאנשים מדברים בשבח המעלות שלו ומתעוררים ללכת בעקבות זה, זה עצמו גורם לו להיות בן עולם הבא. למה? כי זה מזכה הרבים על ידי זה ששומעים מעלות ואנשים חושבים לעצמם אה, אפשר לאמץ גם אנחנו, אם לא בדרגות שלו משהו שכן נוגע אלינו. זה עצמו גורם להם להתעלות, זה הופך אותו לבן עולם הבא.

וזה בעצם סייעתא למאות ההספדים שנאמרו עליו בחודש האחרון בא"י ובכל העולם, וההתעוררות העצומה שלא נשמע כמותו בכל חלקי הציבור מגדולי התלמידי חכמים ועד פשוטי עם, ואף שלמשפחתו כתב בצוואתו שלא להספידו, אבל את הנקודה הזאת רואים פה שהוא למד ברש"י שיש כזה דבר שמדברים על מעלות של בנ"א שלומדים מזה, אז זה עצמו גורם לו להיות בן עולם הבא.

הקב"ה יעזור שכל אחד בנקודה שהוא יכול קצת יותר להתרומם, ועל ידי זה יהיה זכות גם בשבילו וגם בשבילנו.

רשימות נכדו הרה"ג ר' יוסף ברלין שליט"א

מורא שמים

שאל רבנו על הא דאיתא ב- ב"ק (עט:): שאלו תלמידיו את ריב"ז מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגזלן אמר להן זה השנה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא הוה כבוד עבד לכבוד קונו וכו' והק' דבברכות (כח:): איתא כשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם, מבואר בגמ' דכל אדם מפחד מבשר ודם ולא מפחד ממורא שמים א"כ מה התביעה על גנב יותר ולמה החמירו בו.

אמר לי יש לי ק"ו והיות ור' אלחנן שאל לר' חיים מובא בקובץ שיעורים קדושין אות פד על הא דקתני מוחזקני בך שאתה בקי בחדרי תורה והנם קו' אמאי צריכים לבקיאאות בכדי לעשות ק"ו והשיב הגר"ח שאה"נ בשביל לעשות ק"ו לא צריך להיות בקי בחדרי תורה אבל בכדי לדורת שאין על ק"ו פירכא צריך להיות בקי בחדרי תורה, א"כ תגיד לי שמא יש פירכא על הק"ו שלי העולם תמה על עשיו שמכר את הבכורה עבור נזיד עדשים וכי' אנו לא עושים כך הרי מוכרים את הדברים הכי גדולים תורה תפילה אפי' שתורה יותר חשוב מהבכור אנו מוכרים את זה בעד פחות מנזיד עדשים. מבטלים תורה בשביל דברים של מה בכך.

רבנו כשהיה מתעורר משנתו הרבה פעמים שמענו אותו חוזר על תוס' שקלא וטריא אבל פעמים שהיה מעורר עצמו בדברי מוסר בדרך זמר כגון צמאה נפשי מהאבן עזרא ופעם כשנתעורר אמר הפיוט עזב נא בין אדם, המובא בסליחות לצום גדליה ואמר לי דאס איז די בערטא מוסר ספר אלא שהיצה"ר עושה שלא יתעוררו כי אדם יתבונן בזה ויתעורר לא יהיה לו בחירה.

חוצפה

הביא דאיתא בזוה"ק דאדם שהקריב קרבן והיה רצוי לפני השי"ת האש שע"ג המזבח היתה נראית בדמות אריה וכשלא עשה רצונו של מקום האש היתה נראית בדמות כלב, אמר רבנו ש"מ שכלב גרע משאר מינים טמאים. עוד הביא דבפרק שירה איתם שר' ישעי' התענה שמונים וחמש תעניות לבין למה

כלבים זוכים להגיד שירה וצ"ב הרי יש הרבה מינים טמאים שאומרים שירה ומ"ט תמה דוקא על הכלב, והשיב רבנו דכיון שהכלב עז פנים הוא יותר גרוע מכל האחרים אפי' שיש עופות דורסים שאומרים שירה זה לא היה קשה לר' ישעיה כי החוצפה יותר גרוע.

חתן זה קבלת תורה

הראה לי דבתשב"ץ קטן אות תס"ז ר"ת מנהגי חתן וכלה זה מעין מה שהיה במתן תורה, אמר רבנו ש"מ שחתן פירוש קבלת תורה, לבנות בית זה לבנות תורה.

כבוד חכמים

הראני דרש"י בגמ' ברכות (יט: סוד"ה בבית הפרס וכן בד"ה כל מילי דרבנן) כ"ת וכאן דמדרבנן הוא דאסור רבנן הוא דאחלוה ליקרייהו וכו' דייק רבנו דמבואר ברש"י דהטעם שצריך לשמוע בקול חכמים זה משום כבודם.

עוד הראני בכתובות (עז:): איתא דריב"ל היה מיכרך בבעלי ראתן ורש"י שם בד"ה מי איכרכת כת' שהיה מסכן בנפשו לכבד את התורה. ושאל רבנו מנין לרש"י דזה היה מפני כבוד התורה (פי' דלמא בשביל ת"ת) עכ"פ מבואר ברש"י דריב"ל הכניסה עצמו לסכנה כדי לכבד את התורה.

אמת

שאלתי את רבנו אודות שמועה בשם החזו"א ואמר לי שאין ידוע לו אבל הכלל הוא שרוב השמועות לא נכונות ואין להאמין למעשיות ומוסיף דיש לי ראייה שרוב אינשי משקרי דהרי איתא בגמ' ב"מ (כג:): שלת"ח מחשיבים אבידה בטביעות עין ות"ח היינו שלא משנה בדיבורו אלא בתלת מילי מסכת פוריא ואושפינא וכתוב בפיתקא שהיום אין דין ת"ח לענין זה ולא מחזירים אבידה בטביעות עין. מוכח שהיום אנשים משנים בדיבורם. [אלא שהעיר דכל זה בשאר ענינים אבל דעניני ממון לא מירי התם ואפשר דבזה לא מחשיבים סתם אנשים לשקרנים].

עוד אמר דמצינו כבר בגמ' שהיו שמועות לא נכונות דא"י בגמ' ב"מ (מט:). ההוא גברא דיהיך זוגו אשומשמי וכו' יעו"ש כל המעשה ואיתא שם ב' איכא דאמרי מי אמר המימרא ואיתא שם בעמוד ב' דההוא מרבנן שהיה בעל המעשה הכחיש את כל המורשה ואמר להד"ם הרי דגם בזמן הגמ' היו בבית מדרש שמועות לא נכונות.

תשובה

רבנו היה מרבה להתעסק בתשובה ומעורר בכ"ז את הרבים ומדי עסק בענין היה משאיר פנינים יקרים בענין ולכתוב בענין זה צריך ספר שלם עכ"פ אבוא כמה נקודות קצרות בתהילים כתי' והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו, וצ"ב מה שייך פדיון מעבירו, שמא מינה דבעל עבירה הוא דשבי וצריך לפדותו. במי שברך שאומרים בשבת קודם מוסף ויסלח לכל עונותם - צ"ב שייך לבקש שיסלח בלי לעשות תשובה.

חומר החטא

במנחות (ו.) איתא א"ר שמעון בדין הוא שתהא מנחת חוטא שעונה שמן ולבונה שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר וכו'. והנה מדובר כאן בשוגג דהרי מנחת חטא באה על השוגג ואעפ"כ הקב"ה לא רוצה שיהא קרבנו מהודר.

רשימות נכדו הרה"ג ר' אברהם ברלין שליט"א

דברים קצרים ממו"ז זללה"ה רשמנום כאן ע"ס א-ב, יש לציין שלחלק מהדברים יש המשך אך קיצרתי מכמה טעמים.

אמת. בשנת תשנ"ד חלה רבינו ולאחמ"כ הביא לדפוס את חיבורו אילת השחר עמ"ס נדרים, ולא הספיק לכתוב הקדמה קודם הדפסת הספר, אחר שהספרים הובאו כתב הקדמה שבה נכתב כדלהלן, אמנם באתי בזה עכשיו להוסיף כי בשנים האחרונות נחליתי וברוב חסדו כי גמל עלי הצילני ויה"ר שספרי זה ישמש כתודה לו יתברך על חסדו הגדול, ע"כ. וצילמו זאת ע"ג ניירות והחלו נכדי רבינו להדביק זאת ע"ג הספרים, ואחר כמה דקות באה הרבנית ע"ה ואמרה שרבינו ביקש להפסיק היות שאמר דאולי זה שקר. כשהוציא הספר לא כל כך חשב שזה בתור הודאה לכן לא להדביק ההקדמה.

בין אדם לחבירו. רבינו בפורים היה ממעט מלקבל משלוח מנות מאנשים מכמה וכמה טעמים ואכמ"ל ובדרך כלל היה מגביה המשלוח מנות ומחזיר מיד, אך מהשכנים גם מדיירי הבנינים הסמוכים היה משתדל לקחת ולהשיב דברים אחרים, ואמר כיון שהם שכנים יתכן שבמשך השנה נגרם להם נזק או צער ממני כגון רעשים וכדו' לכן ראוי לפייסם וזו ההזדמנות.

גבאי צדקה. נכנס לרבינו גבאי צדקה גדול מאד וכשהכירוהו לרבינו אמרו שהוא עושה לשם שמים, שאל אותו רבינו האם אין לך שום טובת הנאה מהצדקה והשיב שאכן כך, והמשיך לשאול האם לא קיבלת עבור זה מעולם כלום. ענה אותו אדם שכשחיתן ילדיו חלק מהתורמים שלחו לו צ'קים על סכומים מכובדים. הגיב רבינו א"כ אי"ז לגמרי לשם שמים.

דיבור. רבינו היה רגיל לזוהר בדיבורו ולא סתם מוציא מילים מהפה מבלי להתבונן במה שאומרים, וכמה פעמים נוכחתי שאנשים באו אליו לפני שמחות ולמשל כשאמרו לו אנו עושים חתונה לבת אמר רבינו 'מזל טוב' אותם אנשים היו אומרים הראש ישיבה אנו רוצים ברכה. הגיב רבינו וכי מזל טוב זה לא ברכה.

השתדלות. שלחוני לשאול האם צריך לעשות השתדלות לחתונות ילדים ולהניח קצת כסף בצד עבור כך. אמר אם אחד מגיע עם בטחון כמו שצריך אז אינו צריך לעשות כלום, אבל אנו לא כל כך במדרגה זו אז צריך לעשות משהו אם אפשר, אבל למעשה זה כמו לדחוף את הרכבת.

ויתור. סיפרה לי אמי מורתי ע"ה בשם אמה הרבנית ע"ה שכשעלו רבינו וזוגתו לארץ היה מוגבל המשקל של החפצים שיכלו להביא עמם באניה ולכן היו צריכים להשאיר חלק מהדברים בשוויץ ולאחמ"כ ידאגו ידידים משם לשלוח להם זאת, ולכן ויתר רבינו על חלק מהספרים שהיה לומד בהם כדי שיוכלו להביא ספרים שהשתמשה בהם הרבנית [שכידוע שבחו"ל השפיעה הרבה על תלמידות ולימדה אותם תנ"ך ועיקרי היהדות] ואפילו שהרבנית לא הסכימה בשו"א לכך, אעפ"כ הצליח רבינו לעשות רצונו ולהביא עבורה נ"ך כרכים עבים וכבדים וכן מדרש ועו"ס שהשתמשה בהם הרבנית. [ולבסוף האניה שבה היה המשלוח הנ"ל הופצץ כידוע].

זיווגים. שלחו לשאול האם יש ענין של השתדלות בשידוכים עבור אחרים [וידועים דברי הגר"א בזה ואכמ"ל] וענה. זה מצוה ככל המצוות ובמצוה לא נאמר שלא לעשות השתדלות.

חסיד. בשנים קודמות אחר שהיה גוזז ביום ששי את הצפרניים היה רבינו שורפם כמו שכתוב בהלכה חסיד שורפם, ובשנים המאוחרות הפסיק לשורפם, אחד ממקורביו שאלו על כך מדוע הפסיק לשורפם. ענה רבינו מה שכתוב חסיד שורפן זה לא על חשבון האשה והיות והתחיל להפריע לה המראה של זה הפסקתי (יש לציין שלא הפריע לה הריח כיון שלא היה לה חוש הריח).

טעם בלימוד. אמר רבינו כל דבר שלומדים צריך לחזור כמה שיותר ולפחות עשר פעמים, וגם עם בהתחלה לא נהנים מהחזרה אח"כ רואים מה רבה התועלת בזה, ולא להסתמך על מה שעתידיים לחזור בבין הזמנים והאומר כן הרי כבר אמרו חז"ל אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תיפנה. (וראה הספדו של רבינו על מרן בעל הקה"י)

יראת שמים. סיפר לי רא"ק שאביו היה שוחט בכפ"ס ויום אחד ראהו רבינו את אביו של רא"ק עובר ליד קיוסק ומסתכל בכותרות של עיתון חילוני (ודבר זה היה נפוץ באותם ימים גם בקרב החרדים להסתכל בעמוד הראשון), אמר לו רבינו אם היית יודע כמה יראת שמים זה מוריד הקריאה בכותרות אלו לא היית קורא. ומאז חדל מכך.

כיפה. כמה פעמים הלכתי לקנות לו כיפה ובפעם הראשונה כשהלכתי שאלתיו מה לקנות לו, השיב. שרוצה כיפה גדול שתכסה את רוב הראש.

לימוד תורה. הרבה אפשר לספר על לימוד התורה בכל כחו, ואציין דבר אחד אחרי ששבר את האגן הירכיים בתקופה זו היו ערים עמו וכל לילה כשהיה הולך לישון היה מבקש גמרא מהדורת פנינים שרוצה ללמוד בה במיטתו לפני שנרדם, והבאתי לו גמ' גיטין עפ"י בקשתו, וכשהיה נדמה לי שכבר מנמנם לקחתי ממנו את הגמ' כיון שלא נח לשכב עם ספר ביד, מיד התגבר כארי וחטף זאת ממני אחרי מחצית השעה שוב היה נראה לי שעוצם קצת את עיניו וניסתי לקחת הגמ' ואיך שהרגיש שאני לוקח ממנו את הגמ' שוב נתגבר וביקש תשאיר לי את הגמ', עד שאחר זמן רב נרדם לגמרי והצלחתי לקחת לו. ובלילות אחרים כבר ידעתי שלא אוכל לקחת ממנו לפני שיישן לגמרי.

מילה. סיפרה לי הרבנית ע"ה שרבינו בהיותו בכפר סבא למד להיות מוהל אצל מוהל בשם שטרן, ואחרי תקופה הפסיק ללמוד והסביר לה רבינו כיון שהוא ספק איטר ויתכן שזה בעיה.

נקמה. הרבה פעמים היו באים לבקש מחילה על שפגעו בו ונענשו על כך נוראות, ושח אאמו"ר הגאון שליט"א באחד הפעמים כשיצאו ממנו אחרי בקשת מחילה העיד רבינו על עצמו, שמעולם לא טעמתי טעם נקמה, ואינני מבין מה הנאה יש לאדם בנקמה כשרואה שההוא נענש.

סעודת הודאה. אברך ת"ח שיעשה לאשתו נס רפואי גדול שלח לשאול, האם לעשות סעודת הודאה השיב רבינו, פעם היה בזה מצוה גדולה שהיו מזמינים בני משפחה עניים, אבל היום אין בזה ענין סתם שיתאספו הקרובים ויפטטו מה הענין בזה. ושאלתיו האם יתן לצדקה ואמר זה כדאי שיתן כסף לצדקה.

עת צרה. בתחילת שנת תשע"ב היה מצב ביטחוני קשה איומים מצד איראן וכדו' שלחו לשאול האם אדם שיש לו אפשרות לעשות אזרחות במדינה זרה יעשה זאת מדין השתדלות שאם ח"ו תפרוץ מלחמה כנגד יושבי אה"ק יהיה לו להיכן לברוח השיב. מה אין לו ביטחון?, מי שנגזר עליו למות ימות בכל מקום.

פליאה. שח לי רבינו שהגר"נ פרצוביץ זצ"ל הגיע פעם אחת לשבת לכפר סבא להיות יחד עם ידידו רש"א אורלונסקי שהיו ידידם עוד מחו"ל שלמדו יחד בישיבת מיר, ודיברו רש"א והגר"נ בלימוד במשך השבת והרבה פעמים ניגשו לערב את רבינו בנושאים בהם עסקו, ואמר לי רבינו הרגשתי שהגר"נ כביכול בודק אותי ומתפלא איך צמחתי אפילו שלא למדתי בישיבה מפורסמת וכמעט בלי מסגרת וצמחתי לבד. והוסיף שהגר"נ היה עליו נורא.

צדקה. שאלו האם לתת מעשר או חומש. והשיב הגר"א אומר חומש אך תגיד בלי נדר, והוסיף הרי אמרו חז"ל אין אדם מעני מן הצדקה וכו'.

קריאת שם. נכנס אברך מבני אשכנז וסיפר שקרא לבתו ב' שמות ושכח שלאשתו יש סבתא שתחיה לאו"ט כשם אחד מהשמות שקרא, וקצת נלחץ שאולי אי"ז ראוי וצריך לעשות שינוי שם וגם שצריך לפייס את הסבתא. שאל את רבינו מה לעשות אמר רבינו, הספרדים עושים כך לכתחילה שקוראים ע"ש אדם חי והם לא מתים מזה שקוראים על שם אנשים חיים, ואין מה לדאוג, ובירך שהכל יהיה בסדר.

רוה"ק. אמר לי רבינו היה אדם שהוציא ספר וכתב בו כיצד אפשר להגיע לרוה"ק ואמר הגר"א אני הכרתי את המחבר ולא היה לו רוה"ק וא"כ אם כותב שאפשר להגיע לזה מדוע הוא לא הגיע לזה. ושאלתיו הרי הרמח"ל במסילת ישרים כותב כיצד להגיע וענה רבינו, הרמח"ל כותב עד רוה"ק ולא עד בכלל, אמנם ודאי שלרמח"ל עצמו היה רוה"ק שהרי היה לו מגיד.

שלום בית. אחד ממקורבי רבינו שבא מבית חסידי, לעתים היה אומר לרבינו כל מיני מנהגים שנהגו אצל החסידים, ופ"א במוצש"ק אמר לרבינו שאומרים שקיפול הטלית מיד אחר הבדלה הוא סגולה לשלום בית, ענה לו רבינו יש לי סגולה יותר טובה עבורך תקפל את השרוולים שלך ותשטוף את הכלים שהשתמשו בהם בשבת.

תורה. דרכו של רבינו כששכב במיטה עד שנרדם היה מהרהר בלימוד או יר"ש וכדו' ולעתים היה משתף במחשבותיו את הנוכחים, לפני ג' שנים ערב אחד סימן לי להתקרב ושאלני מה המלאכים עושים כל היום האם הם לומדים תורה? הרי הם לא קיבלו את התורה אז מה יש להם לעשות. [היה נראה שפשוט לרבינו שאינם מאושרים כבני אדם כיון שסו"ס אין להם את התורה].

רשימות תלמידו הרה"ג ר' איסר זלמן שוב שליט"א

מתוך דברים שנאמרו ברבים

מתקרבים אנו לסיום ימי השנה, וכעת לאחר שכבר עבר עלינו שנה תמימה ראינו איך ש"יתומים היינו ואין אב" שבכל מצב ובכל רגע, בכל חג ומועד חסרוננו הגדול בלט וניכר, אצל רבינו הגדול זי"ע ימי החנוכה נוצלו לזמן של התחזקות בלימוד התורה. והיה מגיע להרבה ישיבות לדבר ולעורר את בחורי הישיבות הק' להתבוננות בניסים שהיו בימי החנוכה וילמדו מזה להתחזק בלימוד התורה. וכדי שיצאו מהימים האלו לא רק עם חגיגות ואכילת סופגניות וכד' אלא לחפש דרכים ועצות איך להתעלות ולהתרומם ולא להשאר כמו שהיו עד עכשיו.

ונתבונן מעט בקצות דרכיו, מה היו היסודות שהציב בדרך החיים.

היסוד הגדול שהציב לתלמידים היה בענינים של בין אדם לחבירו, כלומר שהאדם לא יסתכל רק על הנוחות שלו אלא גם על טובת חבירו, והיה מזכיר פעמים רבות שבעשרת הדברות יש דיברות גם מדברים שבין אדם למקום וגם מדברים שבין אדם לחבירו, הדיברות הראשונות הם דברים שבין אדם למקום, והדיברות האחרונות הם דברים שבין אדם לחבירו, ולמעשה המציאות היא שעל המצוות שבין אדם לחבירו יש לעורר יותר וה' מביא את דברי הרא"ש (במס' פאה פ"א מ"א) שהקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם רצון הבריות ממצוות שבין אדם לקונו וכתוב שעל עבירות שבין אדם לחבירו נענשים יותר מאשר על עבירות שבין אדם למקום.

וסיפר רבינו שכידוע הח"ח ז"ל חיבר את ספריו ח"ח על הלכות לשון הרע שהם בעיקר דברים שבין אדם לחבירו, סיפר לרבנו אחד מראשוני תלמידי ישיבת ראדן ר' אלי' טובי' שפירא, (שכשהגיע ללמוד בישיבה

בראדין עדיין לא הי' בישיבה 20 בחורים ובזמן שסיפר לי המעשה הי' כבר כבן 90) שהי' יהודי בראדין שרצה להלשין על חבריו (ויש לדעת שעפ"י רוב הסיבה להלשנה היא שטויות) ועכ"כ שכדי להלשין רצה ללכת עד לוילנא (ראדין אינה רחוקה מוילנא) ולהלשין, והלא בזמניהם הי' על כל אחד להתגייס לצבא הרוסי, ומאד קשה לחייל יהודי לחיות בקרב החיילים הגויים ע"כ הי' עושה כ"א השתדלות כדי להפטר מהצבא, ואם הי' מלשינים על אחד שהתחמק מהצבא הי' לו אח"כ לא טוב, ואותו יהודי יצא מראדין ללכת לוילנא להלשין, והח"ח רדף אחריו כמה ק"מ, וביקש והתחנן אליו להמנע ולא להלשין, ולא עלתה בידו, שהאיש סירב בכל תוקף לא להלשין, וכשראה שלא יכול להשפיע עליו הפסיק, אמנם בסופו של דבר היהודי נרגע ולא הלשין, אבל למעשה מעשה זה הי' אחד המקרים שהביאו את הח"ח לחבר את ספרו ח"ח.

וע"כ הי' מרבה לעורר עד כמה שיש לכל אחד לוותר כמה שיותר ולא לעמוד על דעתו ולהתעקש, [ודרך אגב גם בשלו' בית אמר כן, כפי שפ"א נכנס אליו מאן דהו וביקש ברכה לשלום בית, ואמר לו רבינו ברכה אני יכול לתת אבל לשלו' בית צריך לעשות משהו, וזהו ויתור, לא לעמוד כ"כ על דעתו, ובפרט כשמדובר בכאלו שמרגישים שהם נחותי דרגא ע"כ בכל דבר הם מיד נפגעים ורק ע"י ויתור ואי עמידה על דעתו וכבודו יוכל להשיג שלו' בית אמיתי] וכך הראנו דוגמא אישית בזה איך שבכל דבר ויותר על הנוחות שלו העיקר שיהיה לשני טוב ושחלילה השני לא יפגע ממנו ואפילו לא ירגיש נפגע.

ונציין כמה עובדות איך שגזר בכבוד חבריו, היה לו רגילות באחד מימי השנה להתפלל במנין מסוים, ובשנה אחת היה לו קשה מאד ללכת להתפלל במנין הזה והודיעו לגבאי שהשנה הוא מעדיף להתפלל בבית ולא יגיע להתפלל במנין שלו כהרגלו מידי שנה, הגבאי נכנס אליו ואמר לו שכבר אמר לאנשים שגם השנה הוא מגיע, א"ל אם כן אני מגיע, ובבית הסביר למקורבים שלא יתכן להשאיר את אותו גבאי במצב לא נעים מול המתפללים שיראו שמרן ז"ע לא הגיע להתפלל שם.

אותו הדבר הי' כשהזמינו אותו לאיזה כינוס שהי' אמור להשתתף שם אישיות שרבינו נמנע מלפגוש וע"כ לא הלך, וכשניסו להגיד לו שעי"ז שהוא לא מגיע יתפרש שהוא מתנגד לזה, ואמר שאינו הולך בגלל שהוא לא רוצה לפגוש את אותו פלוני, ובזה שהוא לא הולך א"א לפרש מה דעתו על הכינוס, ומה דעתו על האדם היות ויכול להיות הרבה סיבות לא נמנע מלהשתתף שהרי יכול להיות שהוא אינו חש בטוב או כל סיבה אחרת.

וכך גם נזהר לא לפגוע בשני, ולא לכנות שם לחבירו, וע"כ תמיד היה קורא לבנ"א בשמו המלא, גם אם כולם היו רגילים לקרוא לו בשם חיבה היה (רק במקרה שידע בבירור שאותו אדם לא מקפיד ע"ז שקוראים לו בשם חיבה היה משתמש בשם חיבה)

היה יהודי מכובד (נקרא לו אנחנו בדרך משל) בשם "בִּנְי" אבל רבינו היה קורא לו בשמו המלא בנימין, לימים נכנס אותו יהודי ושאל שהיות וזה מפריע לו שעדיין משתמשים בשם הילדות שלו, ומה הוא יכול לעשות כדי לגרום שיפסיקו לקרוא לו בשם הילדות שלו!!!

דבר נוסף בבין אדם לחברו שהי' אצלו זה ההתבוננות בצרכיו של השני, כמו שהי' ביום אחד בשעת צהרים נכנס אליו יהודי מירושלים ורבינו ראה עליו שהוא רעב, שאל אותו רבינו האם אכלת כבר ואמר של, הוציא כסף מכיסו ושלח מיד את נכדו לקנות לו לחמניה, ואמר הנכד לרבינו שיש לו כסף ויכול לקנות בכספו ואינו זקוק לכספו של רבינו, אמר לו רבינו זה המצוה שלי ולמה שאוותר עליה.

ובזה יש נקודה נוספת שהי' מעורר, וזה הנושא של עסקי שכנים, שיש אדם שמשפחתו גדלה וצר לו בביתו ומן הצורך להרחיב את ביתו ולהוסיף עוד חדר, בכדי שיהי' לו מקום נוסף להשכיב את ילדיו, ותמיד נמצא איזה אדם שמתנגד להרחבה, ולמה? מה איפכת לו הלא הוא נמצא במערב והשני נמצא בצפון או במזרח ואינו רואה אותו ואין לו שום סיבה להתנגד, אבל בכ"ז הוא אינו מסכים, ומה איפכת לו אם יהי' לשכן שלו עוד ד' אמות להשכיב את הילדים?.

ושמעתי מדין באחד מהב"ד שרוב המקרים של אנשים שמגיעים לדין תורה בענינים אלו התובע אינו צודק, ורק מה שהחל מריבה ביניהם ובסופו של דבר מגיעים לדין תורה, למה הוא באמת מתנגד ולמה אינו יכול לתת את הטובה.הזו.

ולעומת זה כאשר הי' דבר שנעשה בניגוד להלכה לא נשא פנים לאדם ולא התחשב בזה שאולי השני יפגע.

אחד מהדברים שמאד ממזלזלים כיום זה ההספדים בהלויות שמספידים בכל יום, ואפילו בימים אשר נפסק מפורש בהלכה שלא להספיד והבדל היחיד שכ"א מזכיר שהיום הוא יום שאסור בהספד ואומר רק דברי ההתעוררות, ומיד מתחיל לדבר דברי הספד על הנפטר, והי' מעורר ע"ז מאד [חוץ ממה שלא אהב הספדים היות ומפליגים מאד על המת, ויכולים לגרום למת תביעה בעולם האמת], והי' מעשה שבר"ח ניסן השתתף רבינו בהלויה של אחד ממכריו, ובמקום נעמד להספיד ת"ח אחד, ובתחילת דבריו הקדים שהיות ונמצאים היום בר"ח ניסן וכנפסק בשו"ע שאסור בהספד ע"כ אומר רק דברי ההתעוררות, והתחיל להספיד את הנפטר, מיד כאשר שמע רבינו שמתחיל בדברי הספד פנה רבינו להרב יצחק רוזנגרטן שליט"א והורה לו ליסוע מהמקום ולא להתעכב יותר בהלויה ואמר אני לא יכול להיות במקום שמתנהגים בניגוד להלכה.

יתן ד' שיהי' הדברים האמורים לתועלת לנו, ולעלוי נשמה לרבינו הגדול זי"ע.

הרה"ג מרדכי אליהו סלושיץ שליט"א

הגרי"מ וויס שליט"א ר"י נחלת הלויים אמר שמהדברים שראה ושמע על מן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, היה רוצה להתחזק ליום אחד בדבר אחד מהנהגותיו. הוא, על פי דרגתו, היה רוצה יום אחד להיות באותה רמה של פרישות, התמדה או ענווה שהן דרגות גבוהות מאוד. אך עבורינו או לפחות רובנו זה לא נראה כ"כ מעשי, כשאנו רחוקים מדרגות אלו כרחוק מזרח ממערב אי אפשר פתאום לנהוג כך יום אחד ואף לא שעה אחת.

ולדוגמא, מספרים הרבה על התמדתו הנוראה של מן רה"י זצ"ל, וכמו שהזכיר כאן מו"ח שיבדלחט"א שהיה מדלג לילות בלי שינה ולא 'משלים' אחר כך את חסרון השינה, אלא ממשיך אח"כ בלימוד רגיל. כמובן שאינו שייכים לזה, אך אם פעם כשיש רפיון באמצע סדר ורוצים לדבר מעט, פתאום נזכרים בסיפורים הללו ששמענו ולא מדברים או אף עוצרים באמצע, זה נקרא להתחזק. שמעתי מעשים על אדם שנמצא בשמי רום ואף אני בדרגתי מתחזק בכיוון ורוח הדברים.

סיפרו שמישהו דיבר עם רבנו זלה"ה על אדם מסויים, ורה"י שאל 'האם כוונתך לצולע ההוא'. ואמר לי אחד ממכירי רבנו, איני יודע מה באמת היה שם אך בנוסח הזה בודאי זה לא היה. משום שתמיד דיבר בכבוד ולעולם לא בצורה כזו. ובעצמי הייתי נוכח במעשה מעניין שאף שלא ברור מה בדיוק היה שם לפי רוח הדברים יש לי פרשנות. היה יהודי שילדיו שפחות מבר מצווה רצו מאוד לצום בצומות שאינם מחוייבים בהם ויתכן שאף מזיק ואסור להם לצום. לו אישית לא הייתה בעיה שיצומו, אלא שחשב שאולי מבחינה הלכתית אסור. כשעברו באיזור נכנסו להתפלל מעריב בביתו של רה"י, ולאחר התפילה סיפר לו האבא, כמובן בעברית, כפי שרוב האנשים דיברו איתו, שהילדים מאוד רוצים לצום האם לאפשר להם או שזו סכנה. והנה, אף ששאל בעברית, הרב ענה לו ביידיש. גם הוא וגם אני שהייתי נוכח שם לא הבנו מה ענה שכן אינו דוברי יידיש, אך מהצורה ורוח הדברים הובן שאמר תן להם לצום, מה איכפת לך. כנראה מה שהיה זה שאף שהאב לא דאג לכבודו ולקח את הסיכון שהרב יגיד בפני הילדים שטעה והם צודקים, משום שלא באמת היה איכפת לו שיצומו, הרב בנשימה אחת חישב שיש כאן אב

שנמצא בויכוח עם ילדיו וזה לא לכבודו שאומר בפני הילדים את התשובה שהם צודקים ולא הוא, ולכן ענה ביידיש שיתכן שהאבא מבין והילדים לא וכך האבא ישמע את התשובה וימצא את הדרך להעביר לילדים. מפליא כיצד דאג לכבודו של האב למרות שלו לא היה איכפת ומיד מצא את הדרך איך לסדר זאת. כמובן שאיננו כאלו כשרוניים וחכמים, אך המציאות מוכיחה שכשאדם כל הזמן חושב איך להיטיב עם הזמן משתפשים ומוצאים את הדרך.

וכששומעים את הסיפורים על זהירותו המופלגת בבין אדם לחבירו, אף שאיננו אווזים בדרגתו, אך עכ"פ כשפעם קורה שמישהו אמר לנו משהו ומילות התגובה החריפות כבר עומדות על קצה הלשון, ופתאום נזכרים בדמותו של רה"י כמה נזהר שלא לפגוע בשום אדם בעולם ועוצרים ולא מדברים, גם זה נקרא ללכת בקצה דרכיו.

וכן בעניין היותו, שהוא עצמו ויתר על כבודו ועל עוד הרבה דברים והיה מוכן להיכנע לכל מיני אנשים ורק ויתר, וגם היה מדבר הרבה שצריך לוותר. מפורסם הסיפור על אותו אברך שהתאונן לפניו על אשתו שלא עושה מה שצריך לעשות ועושה מה שלא צריך, וענה לו שצריך לוותר, והאברך חוזר אבל קשה לי והיא עושה ולא עושה וכו', ורה"י עונה שוב יהודי צריך לוותר, וכך, לאחר כמה פעמים שהוא בשלו ורה"י חוזר שצריך לוותר מתפרץ האברך, הרב אני יודע, אמרתי לה כבר עשר פעמים שצריך לוותר אבל היא לא מוכנה... מי שילך בדרכו של האברך, או שאשתו תוותר או שלא. אך אם כאשר האשה מגיעה עם שלל טענות שחלקן [להבנת בעלה שהטענה הן נגדו...] לא מוצדקות וחלקן מוצדקות במיעוטן, נזכרים שאדם גדול הציע לנו לוותר, ומתאפקים ולא מחזירים, או אף אם עונים לא מטיחים בה כמו שרצינו שהאשמה בעצם בה. כבר התחזקנו והלכנו בקצות דרכיו.

שמירת העיניים

לאחר אירוסי התלבטתי האם לגור בנווה שאנן בחיפה או ברכסים. הצדדים, כפי שנראו לי אז, היו האם לגור בחיפה שם היה ועודנו כולל חשוב ונכבד ומאידך לגור בעיר חילונית מובהקת אשר יש בה פריצות, או לגור ברכסים שמבחינת שמירת העיניים עדיף אך מאידך הכולל שברכסים דאז היה חדשולא היה ברור לי כמה הלימוד בו יהיה מוצלח.

כשהצגתי את הצדדים לפני הגרא"ל השיב לי לראות פריצות זה גם מזיק ללימוד. כלומר, אתה מציג זאת כאילו שבחיפה הלימוד יהיה טוב ורק שיהיה נזק בדברים אחרים, אך האמת שגם הלימוד עצמו יהיה פחות טוב [איני יודע אם זו הוראה כללית, משום ששמעתי מאדם ששאל האם לגור במקום חילוני ורה"י השיב לו היצר הרע נמצא בכל מקום].

וצריך לשים לב לעניין זה שמי שאינו שומר את עיניו הנזק אינו רק בזה אל גם מזיק לעוד כמה דברים.

רשימות הרה"ג ר' אברהם שקלאר שליט"א

הרה"ג ר' אברהם שליט"א שלח לנו מאוצרותיו המלאים מזן אל זן מתורת רבנו זיע"א בדברי תורה ומוסר ורובם בעניני פסח ואי"ה יפורסם לקראת חג פסח, ונביא כאן מעט מרשימתו, ויש"כ.

קיי"ל בשבת דבשביל להתחייב על איסור הוצאה מרשות לרשות או טלטול ד"א ברה"ר צריך שיהיה עקירה והנחה ע"ג מקום ד' על ד', ויש להסתפק בהניח ע"ג חפץ שיש בו שיעור דע"ד אלא שהוא שייך

לעיר הנידחת, ושנינו בסוכה דלולב והדסים של עיר הנידחת כתותי שיעוריה ול"ל ביה שיעור הנצרך למצוה, א"כ ה"נ נימא הכי דלא יחשב עקירה והנחה מע"ג מקום ד' כיון שמה"ת אין כאן שיעור.

והשיבני, שאינו דומה כלל, כי בלולב צריך שיעור בשביל קיום המצוה וכיון שהוא של עיר הנידחת אין בו שיעור דהרי הוא כמי שאינו, משא"כ בהנחה ע"ג מקום ד' מסתכלים על מציאות המקום שתופס החפץ והרי הוא תופס מקום של ד' ע"ד, א"כ במציאות החפץ נח ע"ג ד', משא"כ בלולב אין כאן מציאות אלא המצוה גורם את המציאות וכיון שלולב זה עומד לשריפה א"כ חסר בשיעור, ולא שייך לומר שיהיה כשר למצוה משום שהלולב תופס שטח של ד' טפחים והדס ג' טפחים.

שאלתי, על המעשה בפרק הרואה (דף נו) עם בר הדיא בחלומות שחלמו אב"י ורבא, מה קסבר רבא אחרי שראה שנתקיימו חלומותיו של בר הדיא אחד אחרי השני, למה לא חשש לספר לו הלא בסכנה כבר בתרי למיחש מיבעי כמו שמצינו באשה קטלנית.

והשיבני, רבא לא ידע כמה גודל רשעותו, הוא לא האמין שבר הדיא כזה רשע שמסוגל לעשות כאלה מעשים, אלא היה בטוח שכך נגזר עליו משמים, ורק אח"כ שראה שהכל תלוי במוצא פיו אזי קללו שימות במיתה משונה. [א"ה, ומסוגית הגמ' שם נראה שלא היתה רשעתו גלויה וידועה, שהרי ידע מה בתפילין, וגם אח"כ שקללו רבא הלך לגלות לכפר על חטאו ודו"ק].

שאלתי, על מחלוקת ר"ע ובן פטורה בב"מ (סב) מה יהיה הדין כשהמים שייך לשתייהם, האם ר"ע יודה לבן פטורה שמוטב שימותו שתייהם וכו' **והשיבני** שכבר הוכרע הלכה כר"ע, וא"כ שוב אין לפסוק כבן פטורה בכל אופן שיהיה.

אחרי מעריב שאלתי, האם הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין הוא עצם הראיה שראה סוטה שנחשדה הגם שנודע לבסוף שהיא כשירה או רק אם ראה סוטה שנתקלקלה ע"י מים המרים. וצדדי השאלה, דהנה ברש"י בסוטה מבואר שקלקולה היינו לא מעשה הכיעור אלא מעשה הניוול שעושים לה שקושר לה חבל ומגלה שער ראשה ועוד, וא"כ אין חילוק, אך מאידך מסתבר שהכל הולך מידה כנגד מידה כמבואר בגמ' בסוטה הרבה ילדות עושה הרבה יין עושה א"כ חזי' דהיין גורם לעבירה שזהו המידה כנגד מידה שיתרחק מן היין.

והשיבני, שגם אם נמצאת כשירה לבסוף צריך להזיר עצמו, ואמר לי בתו"ד וכי נמצא כל הזמן שבודקים אותה אלא הוא עובר שם ורואה סוטה הנמצאת בעזרה ולא ממתין עד סוף המעשה ונשאר לו רושם שהיא סוטה ולכן צריך להזיר עצמו.

ושאלתי לפי"ז ואם כן נשאר עד הסוף ורואה בעיניו שהיא כשירה, האם ישתנה הדין.

והשיבני, שלא חילקו חכמים בדבר, ולעולם צריך להזהיר עצמו מן היין וכנ"ל.

כמה עובדות והנהגות שראיתי

זכיתי ותקופה ארוכה הייתי מדבר עם הרה"י בלימוד אחר מנחה גדולה בשב"ק ובאחת הפעמים הזכרתי תוך כדי השאלה באיסור"ה שה"רעבצין" התבלבלה ועירבה בשר בחלב, הגיב הרה"י בחזקה באידיש "לא כל אשה היא רבנית" וכיון שהקול נשמע מבחוץ בא א' מבני הבית לראות מה קורה ולהוציאני לחוץ והרה"י ביטל הדבר בידו [עם התנועה האופינית שלו, שכביכול אומר לא אירע כלום] והמשכתי לדבר בלימוד.

באחד השיעורים בנפה"ח אמר שבעת פטירת האדם אם עמל בתורה כל ימיו בעוה"ז הצדיקים התנאים והאמוראים שעמל בהם באים ללוותו והמקום נעשה נקי, וידוע מהגר"א שבזמן שנסתלק לעולמו באו

כל התנאים ללוותו ולכוחות הטומאה לא היה שם מקום כי הצדיקים טיהרו המקום ואז המלויים זוכים לסייעתא דשמיא, וזהו הענין מה שזכו באשכבתא דרבי לחיי עוה"ב ולכן יש ענין ללוות אדם גדול. [נכידוע בהסתלקות מרן החזו"א לקח הרה"י את בנו הקטן ללוויה והתפלאו עליו אנשי עירו מכפר סבא, ולאחר מכן כשערך הספד על מרן החזו"א הזכיר בתוך דבריו את הענין הנ"ל].

רשימות הרה"ג ר' משה חליה שליט"א

מח"ס ענפי משה - וס' שפתי איל על רבנו ועו"ס

עובדות והנהגות

הנני מביא בכאן איזה עובדות והנהגות כטיפה מן הים הגדול אשר זכיתי לראות אצל מו"ר זצוק"ל ואשר בהתבוננות בהם יש בכדי לחזק הלבבות וליישר ארחות ואם אמנם יתחזק מאן דהוא מינייהו ברגש קודש אחד לעבודת ה' יתברך והיה זה לזכותו ולעילוי נשמתו הטהורה דמו"ר זצוק"ל.

ענוה גדולה מכולם

כתב בספר פלא יועץ (ערך ענוה) וז"ל "ענוה היא מידה טובה דלית דכוותה, כמאמר רבותינו ז"ל (ע"ז כ' ב') ענוה גדולה מכולם, והיא אב התורה ומידות הטובות, ורעותיה מובאות אחריה אהבה ואחוה שלום ורעות עם כל אדם ואינו כועס כלל ומעביר על מידותיו ורוחו רוח נשברה וטוב לב נשבר ונדכה ואינו מקפיד על דבר ובורח מן הכבוד ואינו מבקש גדולה ואינו חומד כבוד ואינו מחזיק טובה לעצמו וכהנה מידות טובות וישרות הן נגרות מן הענוה באמת ולפי שבחה וטובתה קשה מציאותה" עכ"ל וע"ש בכל דבריו.

כזו היתה דמותו דמו"ר זצוק"ל אשר נשתבח בענוה הגדולה מכולם, ענוה טהורה ויקרת המציאות אשר כל מי שזכה לבוא אל הקודש פנימה תיכף ומיד הרגיש בחוש את גודל ענוותנותו והיאך שהיה משים עצמו כמדבר וכשיריים.

תחת אחד השיחים בדברי תורה שזכינו לשמוע ממו"ר זצוק"ל סיפר בתוך דבריו על הגאון רבי אליהו רגולר זלה"ה בעמח"ס שו"ת יד אליהו שהיה לו "הרגשה בטרופה" (כמדומני שכוונתו שיכל להבחין בבהמה אם טריפה היא אם לאו), וכשמוע זאת הג"ר ברוך שפירא שליט"א שנכח שם בעת ההיא אמר דכזאת ראה אצל מו"ר זצוק"ל שפעם אחת הביאו לו כסף לצדקה ולא אבה לקבל את הכסף ואחר זמן הוברר כי כסף זה בא מן הרפורמים. (והיינו דרצה לומר שגם למו"ר זצוק"ל ישנם הרגשות שכאלו), ומשמע זאת מו"ר זצוק"ל נענה ואמר בענוותנותו "לא יודע, אולי היה נס", והמשיך בשיחו כשהוא מתעלם מן האות והמופת שסופר, אך כידוע שאכן כן היה אצל מו"ר זצוק"ל פעמים רבות שזכה שנתקיים בו קרא דסוד ה' ליראיו וגו'.

ופ"א זכיתי להיות בחדרו נאווה קודש ואתו קמיה בחורים משיבה לצעירים, וביקשו נכדו שליט"א שיאמר לפניהם דברי חיזוק, אך מו"ר זצוק"ל אמר בענוה נוראה ובתמיהה "וכי אני יגיד לכם דברי חיזוק, הם צריכים להגיד לי דברי חיזוק, אני יושב בטל", ואיה הוא הקולמוס שיוכל להעביר את הרטט שעבר בגיו הנוכחים למשמע דברים הדברים היוצאים בקדושה ובטהרה מפי גאון ישראל וקדושו אשר כל רגע ורגע היה מחושב אצלו לדקי דקיות.

ובפ"א שאלתי מפי קדשו אם יש לדבר מסויים מקור בתלמוד ירושלמי, ואמר לי "בבלי אני לא יודע (בקושי יודע), מכל שכן ירושלמי", והוא נורא למתבונן שכן כל דברי התורה הזאת היו גלויים ונהירין ליה וכמאן דמנח בכיסתי דמיין וכאשר זכינו לראות תמידין כסדרן.

עוד זכורני דפ"א דברתי עם מו"ר זצוק"ל בסוגיה פלונית והעיר על אתר מסוגיה דביצה (דף כ"ה א'), ואחד הנוכחים חיפש באותו הדף ברפרוף ואמר שאין שם מזה, והביאו לפני מו"ר זצוק"ל הגמרא והחל לעבור משך זמן רב דף אחר דף (וכמדומה חוץ מאותו הדף שאמר הנ"ל שחיפש ואינו שם) ולא נמצא דבר, ואחר זמן נתנו אל ליבנו לעיין שוב באותו הדף שציין לו מו"ר זצוק"ל ואכן כאן נמצא וכאן היה והראנו זה למו"ר זצוק"ל ודן בהאי סוגיא. ואפשר שלא רצה מו"ר זצוק"ל לבייש לאותו אחד שאמר שאין שם מזה ועל כן עשה עצמו כמחפש המקום בו בזמן שתוך כדי כך גם למד בשאר דפי הגמרא שעייין בהם (וחזינן עד כמה לא היה אכפת ליה ולא מידי מכבודו העצמי, והבן).

בכמה פעמים שזכינו לשאול מפי קדשו שאלות למעשה השיבנו באמרו "לא יודע", והנה אמת נכון הדבר שלא יודע גם זה תשובה וכמפורסם בשער בת רבים, אך יתירה מזו הוברר אצלי פעמים רבות שבאיזה מהשאלות ששאלנוהו והשיב שאינו יודע כבר האריך איהו גופיה במקומות אחרים בצדדים ובצידי צדדים גמר חיפוש מחיפוש ונר מנר ואף על פי כן השיב שאינו יודע, וכפי הנראה דאדרבה מחמת שכבר הקיף את הענין כולו מכל צדדיו לא אבה להכריע בזה דעתו למעשה ואילו דרך העולם שכשנשאלים בדבר מסויים שעסקו והאריכו בו מקדמת דנא הרי אע"פ שלא הוכרע אצלם הדבר למעשה מ"מ יאמרו להשואל כי זו שאלה ארוכה ופלוני כתב כן ופלוני אמר כך וכן ע"ז הדרך. אמנם אצל מו"ר זצוק"ל עמוד הענוה הטהורה, לא היה שום ענין להראות להשואל שידע מזה ועל כן תיכף ומיד השיב במסקנא הפשוטה באמרו שאינו יודע, ותו לא מידי.

[ומענין לענין רשום אצלי דבהיותי פ"א בשיעורו דמו"ר זצוק"ל בערוב ימיו בביתו נאוו קודש שאל מאן דהוא שאלה ומו"ר זצוק"ל לא התייחס להשאלה והמשיך בשיעורו, ופלוני שחשב שמו"ר זצוק"ל לא שמע להשאלה חזר ושאל לאותה שאלה בקול גדול, ותיכף ומיד אמר לו מו"ר זצוק"ל "אתה שואל מה שהוא שואל", ולא יסף].

ראיתי דפ"א הגיעו קבוצת חקלאים בשנת השבע, שנת השמיטה, לפני מו"ר זצוק"ל ע"מ שיחזקם ויברכם ואמנם מו"ר זצוק"ל נשא לפניהם דברים וברכם, ואחר מכן כשעברו לפניו איש איש ביחידות להתברך, צלצל הטלפון לאחד החקלאים מידי דברו עם מו"ר זצוק"ל והיה הצלצל הלז בקולי קולות, בשירין ורחשין, היפך מכבוד התורה, ואותו חקלאי לא שת אל ליבו לכבות הטלפון והמשיך כך לדבר עם מו"ר זצוק"ל, ומה מפליא היה לראות היאך מו"ר זצוק"ל ממשיך לדבר עמו בהארת פנים ובנחת למרות הרעש הגדול שהיה ברקע וההיפך מכבוד התורה שנעשה שם ואשר דבר שכזה מפריע אף לאדם מן השורה, ואף על פי כן וענוותך תרבי.

וכזאת זכורני שהגיע לפני מו"ר זצוק"ל בחור מארגנטינה אשר דיבר עמו בגוף ראשון כדבר איש אל רעהו ולא כמדבר אל גאון ישראל וקדושו, ואף על פי כן לא היה מינכר על מו"ר זצוק"ל שיש בזה איזה פחיתות כבוד אצלו והורגש בחוש את שלימותו בבחינה זו דאנכי עפר ואפר.

דרכו של מו"ר זצוק"ל היה לומר קדיש אחר התפילה בביתו, וראיתי דפ"א אחר התפילה אתא קמיה מו"ר זצוק"ל תלמידו הגר"א לורינץ שיבדלחט"א בעמח"ס רבים ויקרים ואמר שלא רצה לבוא לתפילה בביתו דמו"ר זצוק"ל בכדי שלא ליקח למו"ר זצוק"ל את הקדיש (היה זה בשנת האבל על פטירת אביו רב הפעלים הר"ש לורינץ ז"ל), ומיד אמר לו מו"ר זצוק"ל בנעימה ובתמיהה "וכי אני בעל הבית על הקדיש", והוא נפלא למתבונן שאין גבול לענוותנותו דמו"ר זצוק"ל שהרי המדובר בכאן היה בביתו שלו, ודוק היטב.

יראת ה' טהורה

אודות יראתו הטהורה דמו"ר זצוק"ל כמדומה שלא שייך לכתוב מאומה, ובמופלא ממך וכו' ומה גם לתולעת ולא איש דכוותי זולת אשר ראו כל העם בחוש היאך קיים מו"ר זצוק"ל בנפשי "שויתי ה' לנגדי תמיד" וכמ"ש רמ"א ז"ל בשו"ע או"ח סימן א' (סעיף א') וז"ל שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך כל שכן כשישים האדם אל ליבו שהמלך הגדול הקדוש ברוך הוא אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמו שנאמר "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' " מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובשתו ממנו תמיד (מורה נבוכים ח"ג פרק נ"ב), ע"כ, וע"ש בכל דבריו.

ומה נוראים הדברים אשר חקק מו"ר זצוק"ל בהקדמתו לספרו ימלא פי תהלתך חלק ראשון וז"ל "תוכן הספר הוא כמו שמו להרגיש ולבטא בפה תהלתו ית"ש. והנה יש בו כמה פעמים איזה דברים בהרגשות טהורות אשר ניתן לחשוב שהכותב הוא כך מלא במחשבות קדושות של תהלת ה'. אמנם רק לפעמים חולף ועובר כי רבות מחשבות בלב איש ואולי יכול לגרום רגע של התעוררות ויתכן שזה יכול להועיל לדידי ולדכוותי", עכ"ל, וע"ש בכל דברי קדשו.

פ"א ראיתי שביקשו פלוני ברכה ליראת שמים ונענה מו"ר זצוק"ל ואמר לו בתמיהה "אטו יראה מילתא זוטרתא היא", לאמר, דמברכה אין נהיים יראי שמים זולת עבודה תמידית, עוד ראיתי שפ"א אמר מאן דהוא למו"ר זצוק"ל הרי לכל אחד יש לכל הפחות קצת יראת שמים ואמר לו מו"ר זצוק"ל בחיך ובשאלה "כמה זה קצת, כזית". וזכורני דפ"א מקודם ימי אלול בקשתי ממו"ר זצוק"ל ברכה שאזכה להרגיש את אלול, ואמר לי מו"ר זצוק"ל בתמיהה "שתרגיש את אלול, הלוואי שתרגיש את ראש השנה", ודוק בזה.

תורת אמת היתה בפיהו

מי יתנה את תוקף דבקו של מו"ר זצוק"ל בתורתנו הקדושה ואשר כל שיגו ושיחו כל ימי חלדו היה בה בדבקות נוראה ועצומה ובלא היסח הדעת וכאשר העד העיד עלי' מו"ר מן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, ובכל פעם שזכינו להכנס אל הקודש פנימה ראינו את מו"ר זצוק"ל שקוע בתלמודו אם לבדו ואם בחברותא או במסירת שיעור וכיוצא בזה באופן שקיים בעצמו לרגעים תבחנו, עד שכל הרואהו היה מקבל מכך חיזוק עצום לעמל התורה וניצול הזמן וההבלת כל עניני העולם הזה בתכלית גמורה, ובכך רומם מו"ר זצוק"ל את כל בני הדור כולו למושגים אחרים בעבודת השי"ת בתכלית השלימות.

זכורני שבאו לפניו בחורים משיבה קטנה וביקשוהו שיאמר לפניהם דברי חיזוק ואמר להם מו"ר זצוק"ל "צריך לדעת שהתורה היא העיקר והיא הכל". והביא בזה מירושלמי דפאה (פ"א ה"א) רבי ברכיה ורבי חייא דכפר דחומין חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שוה לדבר אחד של תורה וחד אמר אפי' כל מצוותיה של תורה אין שוות לדבר א' מן התורה רבי תנחומא ורבי יוסי בן זימרא חד אמר כהדא וחד אמר כהדא רבי אבא אבויי דרבי אבא בר מרי בשם ר' אחא כתוב אחד אומר וכל חפציה לא ישוו בה וכתוב אחד אומר וכל חפציה לא ישוו בה חפצים אלו אבנים טובות ומרגליות חפציה אלו דברי תורה דכתיב כי באלה חפצתי נאם ה' ע"כ, וע"ש היטב. והוסיף מו"ר זצוק"ל ואמר להם ברגש קודש "בחור צריך לדעת שעליו רק ללמוד תורה ולא צריך לעניין אותו מאומה, הוריו מפרנסים אותו, אין לו דאגות פרנסה, אם כן צריך הוא רק ללמוד, כשמתחתנים יש דאגות פרנסה אבל לבחור אין כלום אמנם היצר

הרע "עושה לו את המוות" (וחזר ע"ז מו"ר זצוק"ל כמה וכמה פעמים) להפריעו מלימוד התורה ויש להתחזק בזה, וסיים בדברי ברכה שיעזרום ה' לכך.

שאלתי למו"ר זצוק"ל בהא דאחז"ל בסוכה (דף נ"ב ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו וספרתי העובדא הידועה ברבינו הגר"א ז"ל שביקשו תלמידו שיהיה לו את יצר הרע שלו והשיבו וכו' וכו' ולכאורה הלא גדולי ישראל שקועים בלימודם בכל רגע ורגע ומהו היצה"ר הגדול אצלם, ואמר לי מו"ר זצוק"ל "כשמפסיקים רגע אחד מהלימוד מיד הוא (=היצר הרע) בא".

ובפעם אחרת ראיתי שבאו לפניו קבוצת בחורים משיבה אשר לומדים בה איזה שנים ואחר מכן יוצאים לעבודה ואמר להם מו"ר זצוק"ל משמי' דמין החפץ חיים ז"ל דכמה זמן אדם חי בעולם הזה, שבעים, שמונים, תשעים שנה, ועבור זה הוא לומד מקצוע משך חמש, שש, שבע שנים. ואילו בשביל נצח, אין סוף, כמה זמן הוא לומד, שעה, אתמהה, ובירכם שילמדו הרבה.

ראיתי דהציגו לפני מו"ר זצוק"ל בחור מתחזק הנמצא מזה שבוע ימים בישיבה פלונית אולם אמו מסרבת שימשיך ללמוד בישיבה ונצרך ברכה לזה, ושאל מו"ר זצוק"ל מדוע אמו אינה רוצה בכך. ואמר הבחור שאמו אומרת שזה לא טוב, ואמר לו מו"ר זצוק"ל בלהט ובתמיהה "מה לא טוב, מה לא טוב, וכי יותר טוב שיהיה עגלון", וסיים ואמר "שילך לישיבה".

ומונח בזה רובד נוסף שכן מלבד מה שהעמיד מו"ר זצוק"ל את הדברים במקומם הראוי עוד זאת לימד דעת את הגדרתו של מי שאינו זוכה לעסוק בתורה תהא עבודתו אשר תהא, וכזאת זכורני דשאלתי פ"א למו"ר זצוק"ל בשם פלוני אם מותר לומר לאמא של בחור שבא לישיבה קטנה שבנה טוב מאוד או שיש להמנע מכך מפני קדושה, ואמר לי מו"ר זצוק"ל שלומר לה ולפי שכשתשמע מכך לא תעשהו "עגלון", והבן לאשורו.

ובפ"א ספרתי למו"ר זצוק"ל אודות אברך יקר שבערכין אשר הוריו אינם מיראי ה' והוא נתחזק לבדו ומשך איזה שנים הוגה בכולל בשקידה ובהתמדה דא עקא שעתה יש לו קשיים בפרנסה עד כדי כך שחשב לצאת לעבוד, ובירכו מו"ר זצוק"ל שיהיה לו פרנסה בריוח, ובקשתי ממו"ר זצוק"ל איזה דברי חיזוק לומר לו, ואמר לי להראותו הא דאיתא בתענית (כ"א א') אילפא ר' יוחנן הוה גרסי באורייתא דחיקא להו מילתא טובא אמרי ניקום וניזיל ונעביד עיסקא ונקיים בנפשין אפס כי לא יהיה בך אביון אזלו אותבי תותי גודא רעיעא הוה קא כרכי ריפתא אתו תרי מלאכי השרת שמעיה רבי יוחנן דאמר חד לחבריה נישדי עלייהו האי גודא ונקטלינהו שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה אמר להו אידך שבקינהו דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא רבי יוחנן שמע אילפא לא שמע אמר ליה רבי יוחנן לאילפא שמע מר מידי אמר ליה לא אמר מדשמעי אנא ואילפא לא שמע ש"מ לדידי קיימא ליה שעתא אמר ליה רבי יוחנן איהדר ואוקי בנפשאי כי לא יחדל אביון מקרב הארץ ר' יוחנן הדר אילפא לא הדר עד דאתא אילפא מליך ר' יוחנן, ע"כ וע"ש כולא גמ', ודוק היטב. ומי לנו גדול ממו"ר זצוק"ל אשר אף שהרבה מימי חייו היו בדוחק הפרנסה באופן שא"א להעלות על הדעת בדורינו אנו וכידוע ומפורסם מזה, עם כל זה לא מש מאהלה של תורה והיתה עליו אמון שעשועים, (ועמ"ש מו"ר זצוק"ל בספרו ימלא פי תהלתך (ח"ב, עמוד י"א) בהאי עובדא דאילפא ור"י, ע"ש).

לפלוני שביקש ממו"ר זצוק"ל עיצה להתעלות ראיתי שהשיב "לערנען" והוסיף בביטול על כל שאר העיצות חוץ מללמוד, וכיוצא בזה ראיתי במכתב כת"י דנשאל מו"ר זצוק"ל מהו העיצה להגיע להתמדה ומתיקות בתורה והשיב וזל"ק "מה שלומדים יותר מקבלים יותר חשק ללמוד". ובפ"א שבקשתי ברכתו לזכות לקבלת התורה שאלני "אתה באמת רוצה לקבל את התורה", ומשהשבתי דבודאי נענה ואמר לי "אז תשב ותלמד".

עוד ראיתי דמאן דהוא ביקשו ברכה על תורה ואמר לו מו"ר זצוק"ל "יש על זה בחירה". ולאחד שביקשו ברכה להצלחה בלימודו אמר מו"ר זצוק"ל "אם תלמד תדע אם לא תלמד לא תדע". גם ראיתי דאמר

לפלוני "למדן אי אפשר להיות ביום אחד", וכהנה וכהנה ראינו שאמר מו"ר זצוק"ל פעמים רבות והצד השווה שבהם וכלל העולה מן הדברים שלא המדרש עיקר אלא המעשה, ואידך זיל גמור.

עמוד התפילה

הנה אך למותר לכתוב על היות מו"ר זצוק"ל עמוד התפילה דבית ישראל וכל אשר זכה להתפלל במחיצתו ולו פעם אחת התרומם והתחזק בעבודת התפילה בראותו את מו"ר זצוק"ל מתפלל כמונה מעות בדביקות ובכוונה כעבדא קמיה מאריה.

ובספרו ימלא פי תהלתך (עיונים בתפילה, עמוד ט') כתב מו"ר זצוק"ל וזה לשון קדשו "בברכות (ל' א') איתא שהמתפלל צריך לכון דרך ארץ ישראל לירושלים והמקדש וקדש הקדשים, והמתפלל שחושב כאילו נמצא בקדש הקדשים איך לא יבוש להכנס שם כשהוא מלוכלך בחטאיו. ולכאורה דין זה הוא משום דדרך שם עולות התפילות, אבל ברמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"ג) משמע שזה מהתורה שצריך להתפלל נכח המקדש ולא ברור אם כוונתו בליבו או שיעמוד נכח מקום המקדש ועי' כסף משנה שהרמב"ם למד כן מדאמרין וכו' עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו כלומר להתפלל נכחו, וכ"כ רבינו בסה"מ אשר לו (מצוה ה'), ע"ש. ואיך שנפרש נמצא כיון דעבודה שבלב זהו תפילה ויש דין דעבודה צריך להיות במקדש נמצא דכשמתפלל עומד ועובד עבודה במקדש ועבודה זו היא לא רק לכהנים אלא לכל אדם שצריך לעבוד במקדש ואיך לא יתרגש בזה שעומד כעת ועובד עבודת ה' במקדש, עכ"ל.

בד בבד העתיר מו"ר זצוק"ל בתפילותיו עבור הכלל והפרט ורבות אלפי ישראל היו נכנסים אל הקודש פנימה לבקשו להעתיר בעדם ולהפקד בדבר ישועה ורחמים, ומה מפליא היה לראות דכל אימת שאמרו למו"ר זצוק"ל אודות צרה של פלוני ואלמוני רח"ל היה נאנח בכל פעם מחדש וכאב רחימאי היה מעתיר בתפילה לישועה והצלחה.

זיכוי הרבים

מו"ר זצוק"ל כיתת את רגליו לכל מקום ברחבי העולם לזכות את הרבים בתורה ובמצוות ואף בגיל מופלג ביותר, דבר שלא היה לעולמים, וכל זאת מתוך מסירות נפש של ממש ואכן זכה להעמיד הדת על תילה.

בזכרוני דפ"א הביא הרה"ג ר"א שבח שליט"א ר"י לצעירים בטבריה את תלמידיו ביום השבת לפני מו"ר זצוק"ל ואחר שעברו להתברך אמר למו"ר זצוק"ל ששואלים אותו היאך הוא משמש כראש ישיבה בטבריה משך שנים רבות ובמסירות, אך אמנם כשרואים את מו"ר זצוק"ל נוסע לארגנטינה להרביץ תורה ולחזק הדת במסירות נפש שום דבר כבר לא קשה, וחייך מו"ר זצוק"ל ואמר "נכון" ואמר הרה"ג רא"ש שליט"א למו"ר זצוק"ל והרי צריכים כוחות לזה, ועל כך השיבו מו"ר זצוק"ל "כשצריך כוחות הקדוש ברוך הוא נותן", ועד כמה יש להתבונן בתשובתו דמו"ר זצוק"ל אשר היא בגדר מועט המחזיק את המרובה, לאמרה, לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להפטר הימנה, כל אשר בכחך לעשות עשה ומימרא דה' יהא בסעך. ויהא רעווא שיזכנו השי"ת לילך בדרך טובים ולשמור ארחות צדיקים ולעבדו בלבב שלם אכ"ר.

עצות נפלאות למגידי שיעור מפי מג"ש מנוסים

ששמעו מפי הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

הכנה

(א) צריך לכלול בהכנה לא רק את הבנת הדף אלא גם **נוסח שיתאים להבנת השומעים**. פעמים רבות יש נוסחאות המוכרות לבני הישיבות והת"ח, אינם מוכרות לשומעים, לדוגמא: כדי שמאכל יקבל טומאה צריך הכשר ע"י מגע משקה, המילה "הכשר" מובנת בצורה שגויה אצל חלק מהשומעים, אלא יאמר ע"י נגיעת מים במאכל, נהפך המאכל לראוי לקבל טומאה.

(ב) הכלל החשוב בהכנה הוא: **שהכנת השיעור מתחילה לאחר שהסוגיא מובנת**, ואז מכין ע"ע איך להעבירו לשיעור. (עי' מדרש רבה ריש פ' כי תשא).

(ג) מג"ש מנוסה יודע לצפות את סוג השאלות שרגלים לשאול ולהערך בהתאם: לדוגמא: בסוגיא בגמ' חולין שהגמ' דנה בחותך יד העובר שיצא לפני שחטה, ישנם שומעים שמוטרדים מצער בע"ח, מגיד שיעור שאינו מופתע מהשאלה, יצליח לאלתר לתרץ שקודם מרדימים את המקום, או לפעמים יושבים בשיעור ידענים בתנ"ך שחייבים לדעת את הפסוק בהיגיו נכון, **כ"א מהשומעים מטריד אותו דבר אחר, וחשוב להערך לכך בשעת הכנת השיעור**.

(ד) תכנון נכון של הספק מצריך את המג"ש הסתכלות של כשבוע מראש לדעת אם יש השבוע סוגי סבוכה, או עמוד קטן או גדול וכו', וזאת כדי **לדעת איך לעבור את השבוע בקלות**.

(ה) בפרקים העוסקים בנושאים מוגדרים מומלץ **לעבור על המשניות** לפני תחילת הפרק. חלק נכבד מהשאלות שתשאל הם משניות מפורשות ויותר מומלץ לעיין בשו"ע או ברמב"ם.

(ו) בשיעור שאין הרבה זמן ללמוד מומלך לקבוע ציר מרכזי שעליו מדובר בדף ולהתמקד בעיקר בנידון הזה.

(ז) אמר פעם אחד מבעלי המוסר שמגיד מישרים צריך זהירות לא להיות צינור בלבד כגון כששומע דבר מוסר מיד חושב עכשיו יש לי מה למסור לשומעים ואז לפעמים אין לו הזמן לחשוב בדבר מוסר זה לתועלת עצמו.

(ח) מגיד שיעור רצוי שיהא צמוד לציבור **פנים אל פנים**, במרכז החדר, בציבור גדול עדיף שישב על כסא מוגבה כדי **שכולם יראו אותו במבט פנים**, ולפעמים רצוי שהמג"ש יעמוד בסטנדר שכולם יראו אותו.

בכניסה לשיעור

(א) מגיד שיעור **שנכנס לשיעור עם חיוך ומאיר פנים** לשומעים ומקרין אהבה וחיבה זה מחזיק הקשר של הלומדים בשיעור למג"ש וממילא גם ההקשבה יותר מרוכזת. כמו"כ חשוב לומר שלום עליכם **למצטרפים חדשים** לשיעור וליצור גם את תשומת לב המאזינים שהגיע אורח חדש וזה מקרב לשיעור.

(ב) חשוב לקבל תלמיד חדש בשיעור באמירת שלום עליכם חמה ולבבית וגם להציגו בפני הציבור כדי ליצור הרגשה טובה, **לדאוג לו למקום, לגמרא וכדו'.**

הקדמה לשיעור

(א) כשיש כמה וכמה אופנים לתרץ קושיה יש תועלת להודיע מראש שיש בסוגיא ארבע תירוצים ולספור תוך כדי לימוד הגמרא - דבר זה עוזר להתמצאות של הלומדים על איזה קושיה מדובר.

(ב) סוגיא שבנויה על הרבה ידיעות מומלץ להכין **הקדמה קצרה מאוד על ה"ידיעות"** בנפרד משילובם בסוגיא.

(ג) בסוגיות גמרא שיש הרבה לימודים ודרשות, רצוי דוקא **להתחיל מהפסוק** עוד לפני שמתחיל את השיעור ורק אח"כ כשמראה לקהל איך שלא ניתן להסביר את הפסוק ע"י פשוטו והקהל מנסה ליישב. הוא מתחיל את הסוגיא, **ואז הקהל משתף פעולה** באופן מעמיק יותר.

תחילת השיעור

(א) אם המג"ש רוצה לאחר בתחילת השיעור כדי לצפות **למאחרים** כדי שלא יצטרף לחזור פעמיים על הסבר הגמרא למאחרים, יתחיל באיחור של כמה דקות בלבד, **גם סיום השיעור צריך שיהיה בזמן**, אם קורה שהמג"ש רוצה להאריך והוא רואה שנגמר הזמן, יאמר לציבור שבגלל שנגמר הזמן הוא מבקש שיאריכו עוד קצת זמן כדי להבין הענין, וזה עצמו מרגיע ציבור, שנראה כמבקש ואז אין מרגיז את הקהל.

במהלך השיעור

(א) מפי מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, שמענו הנהגה חשובה למגידי השיעור שבסוגיות הגמרא, שכיום נוקטים לחומרא, ובלמוד הגמרא יכול להיות **משמע לקולא** (כגון בדיני טהרת המשפחה) **צריך המגיד השיעור להדגיש שסוגית הגמ' זו אינה להלכה**.

(ב) ישנם בגמרא, ת"ש שהראיה מהם הוא ע"י קושיא או דיוק, או דיון שבסופו יש ראיה או קושיא חובה על המגיד שיעור **להדגיש לפני הת"ש מה הנושא שצריך ראיה** בסוגייתנו ולשם כך עלינו להכנס לנושא נפרד ושוב לחזור אח"כ לסוגייתנו.

(ג) באמירת מפרשים או תוס' עדיף **לבחור את אלו שמוסיפים הסבר וביאור** ולא המקשים קושיות מידעות.

(ד) **להזהר מאוד מאוד בכבוד הלומדים** מפני שלענין פגיעה המג"ש מייצג עבורם את התורה.

(ה) מומלץ למג"ש להתחמק מהכרעות בנושאים כגון להדליק מזגן או לכבות.

(ו) בקשר לשאלה ששואלים בשיעור, לפעמים השאלה מעניינת ואז רצוי להציגה לכלל הלומדים, ולפעמים השאלה לא כ"כ טובה אלא שיש אז הזדמנות למגיד השיעור **לשפר את השאלה** ולומר ר' שמעון שאל טוב ואז יש לשואל תשומת לב שמחזקת אותו לקביעות עיתים, רצוי באופן כללי להזכיר שמו של השואל.

(ז) לפעמים בסוגיא קשה יכול המג"ש לומר **בסוגיא זו ישנם סברות כ"כ יפות ועמוקות** וע"ז מעורר את השומעים, ולפעמים בסוגיות קשות אפשר לומר סברא עמוקה כזו לא בכל מקום אפשר להסביר אלא **שכאן יושבים ת"ח**.

(ח) **חשוב לדבר בשיעור בדרך חיובית על השומעים ולא בדרך שלילית**, למשל שאם עוסק בסוגית גב שטבח משלם ד' וה', שלא יאמר בשיעור לשומע מה אתה אומר ר' יעקב אם למשל אתה גבית

וטבחת אתה ודאי מבין שתצטרך לשלם, ואז כבר פגע המג"ש בר' יעקב, אלא ידבר כללי, ולעומת זה בדבר חיובי שיזכיר את הלומדים.

(ט) כשהופכים את הדף רצוי **שיגיד המג"ש לנו הפכים את הדף** וע"י זה מעורר אותם.

(י) **כשיש בגמרא דברי אגדה יש בזה הזדמנות נפלאה למג"ש לומר דבר מוסר שישפיע על ההתנהגות של המאזינים, ואת הדבר מוסר הוא מכניס בתוך הגמרא ואז זה מתקבל.**

סוף השיעור

(א) מן הנסיון שניתן **לסכם בסוף השיעור בשלשה משפטים** מה כתוב במשנה? מה הוסיפה הגמרא? ומה התחדש לאחר המו"מ בסוגיא בנידון וכדומה. בלי להכנס לכל המו"מ.

אחרי השיעור

(א) אם אפשר להתקשר **להתעניין מדוע פלוני לא הגיע**. לפעמים זה מצוה שאין ערוך לשכרה.

(ב) כגון מגיד שיעור שמכין את הדף ואומר את השיעור **רצוי שיחזור על הדף גם אחרי שאמר כבר את השיעור** ואז יהיה לו תועלת מיוחדת שאז זה לימוד לשם זיכרון.

רשימות מאחד השומעים שליט"א

כמה ענינים שנרשמו תכף לשמיעתם מאחד הנוכחים הי"ו

יהא רעווא שיהיו אלו הדברים לעילוי נשמת רבינו הגדול אשר לשמו ולזכרו תאוות נפש. תנצב"ה

בליל שני של ר"ה שנת תשס"ו אמר, מה תריוח שלא תמחל וכי יהי' לך מזה משהו שפלוני ישב בגהינום עוד חודש, או יהי' עוד שנה חולה, וכי ייצא לך מזה משהו. וסיפר שאדם הגיע אליו וסיפר לו שהי' איזה אחד שהי' מיצר לו מאוד וגרם לו לפיטורין מהכולל ולאשתו מהעבודה, ועתה בפרוס הימים נוראים שלח לו מכתב שיסלח לו וימחל לו וקשה הדבר עליו. עניתי לו מה תריוח שלא תמחל לכו'. ואמר לי שעל הרוחניות שהפסיד קשה לו למחול, אמרתי לו כנ"ל. ואמר לי שאולי אשתו לא תסכים למחול, השבתי שיסביר לה שלא יצא לה מזה כלום שלא תמחל.

אפשר לומר ישר כח על לוח שמחזיר הלוואה כי זה הדרך, ואפי' שעושה מה שמוטל עליו, וכמו בכהנים שאו' להם יש"כ אפי' שעושין מצוות, כי הלוואי שיפרע וצריך להודות לו שפרע, ובאמת אנשים לוקחים הלוואות כי חושבים שיהי' להם מהיכן להשיב ולא נתכוונו להרע ולא להשיב, אלא שבסוף כך מתגלגלים הדברים. הביא פסק הגרשז"א שמותר ללווה לומר תודה אבל ישר כח אסור לומר כי זה ברכה.

כשהתאוננו בפניו על המצב עם הוצאות החתונות אמר "הקב"ה נותן צרה שעוד איכשהו אפשר לעמוד בה, ואם יתקנו צרה זו יביא ל"ע צרה כבידה מזו".

החזו"א אמר שכל זמן שר' שמעון ר' ברוך בער ור' חיים עוזר בחיים לא יכלה המלחמה לפרוץ ולכן נפטרו בראשיתה. ובאמת כשנפטרו כולם הרגישו שהולך משהו ופחד נפל עלינו. ועוד אמר החזו"א לאשתו של ר' שמעל שאילו הי' יודע שזה יהי' מלחמה כ"כ חמורה, הי' נושא תפילה להצלה.

ופירש רבינו זיע"א דאי' בסוכה מה: שרשב"י אמר יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין, ובצירוף יותם בן עוזיהו הי' פוטר את העולם כולו מבריתו ועד סופו, וכ' שם הר"ח הטעם, לפי שלא נהנה מן העולם. והנה החזו"א לא היו לו ילדים והוא היה יהודי מדוכא ביסורים, הוא לא נהנה מן העולם.

הסתפק הא דהל' כב"ה או כרב באיסורא וכשמואל בדינא וכל כה"ג, אי בדקו ואישתכח דהל' כמותם בכל השמעות כי כך הדעת נוטה. או"ד שהיתה להם זכות מן שמיא שבכל מקום הל' כמותם. - ב"ה מחמת ענותנותם. (כלו' אי מעשה שהי' כך הי' כי נמצא שדנו כיאות, או שכך נקבע או הוחלט ולא שהלכו ומצאו שבכ"מ הל' כמותם).

אמר לאחד הנוכחים, למה מלמד שמלמד עשרים שנה שור שנגח לא זוכר בע"פ. ע"כ כי הוא לא יודע פשט. וא"כ איך כזה רעבע יכול להעביר פשט וללמד כיתה.

כידוע בזמן שנתרועע המצב הכלכלי אמר לשואלים שאדרבה יוסיפו צדקה עד חמישים אחוזים ובזכות זה יצלו. ושאל א' הנוכחים שליט"א מה לענות לאלו שאומרים שנתנו 50 אחוז ועדיין המצב נגרע ונגרע. התרומם מן זיע"א ואמר בנחרצות, פרוטה אחת של גזל או ריבית הם בטוחים שאין להם?!, פרוטה אחת של גזל או ריבית מגרעת הכל! וגבירים יש להם לא רק פרוטה אחת אלא מליוני פרוטות. והביא את דברי הגר"א במשמרת חיים שאדם שנגזר עליו להפסיד הקב"ה שולח לו עני כדי שיתן, וירוויח.

אי' ראה הקב"ה שצדיקים מועטים עמד ושתלן בכל דור ודור. והקשה, אם לא היו מועטים לא צריך לשתלן בכל דור ודור? והכוונה בהך מימרא זה, שצדיקים שיכולים לעשות מהפך כהחפץ חיים, חזו"א, בריסקר רב, ר' חייקין, הם מועטים, ואותם צריך בכל דור ודור.

שאלתי מה הדרך לימוד בסדר ב'. ואמר לי העיקר שלא לרמות את עצמך (אלא להבין היטב). ושאלו א' הנוכחים שליט"א הרי בעיון גם אפשר לרמות. ואמר, אה"נ, ואפשר לרמות יותר. אח"כ שתק קמעה וחייך. ואמר, בעיקרון הי' טוב שתלמד את הגמרא עם רש"י כמה פעמים שתוכל ואפי' 10 פעמים, והרי אי אפשר לעשות כן (מחמת הזמן), אז קודם כל תלמד גמ' רש"י לבד 6 פעמים שאז בד"כ זה נהי' ברור ונהיר, ואח"כ אפשר לראות את התוס'.

במוצאי ת"ב תש"ע מיד אחרי עושה שלום של קדיש אחרון, הסתובב ואמר לנוכחים שכאשר פתח קיצור לספר חסידים בכדי ללמוד מוסר, ראה שמביא שאם אדם עושה מצווה ולא כיוון ה"ז מבטל מצווה (של לעבדו בכל לבבכם), ועדיף לפעמים לא לענות איש"ר מאשר לענות כלאחר יד, שמבטל מצווה.

על הקו' בחד גדיא שלפי החשבון אינו מובן למה הי' המלאך המוות צריך להענש, דהא החתול לא עשה כיאות וממילא הכלב עשה כיאות והמקל שהכהו לא עשה טוב וכו'. התשו' לזה שהכלב לא הי' צריך להתערב, א"כ גם הוא לא עשה טוב, וממילא המקל עשה טוב וכו'. (ובהגדה של פסח כ' כתב מן זיע"א שהחתול פטור מעונש כי שונרא דאכל אימרי זה משונה וא"כ הכלב לא עשה כדיון).

בתשס"ח נפל מן זיע"א וב"ה לא ארע לו דבר רע, ופי' זה בפס' דכתיב שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה, שהקב"ה שומר עצמותיו של הצדיק מכל דבר רע, וגם שקורה משהו שומר אחת מהנה לא נשברה.

לא שמענו בדורות האחרונים כאלו שניצלו לגמרי מן הגהינום זולת הגר"א, ורח"ל כולם עוברים בגהינום גם צדיקים (גר"א משלי יג' ח', כח' י'). עוברים שם אבל כשעוברים שם הם מוציאים רשעים ומכניסים אותם לגן עדן, (גר"א משלי יד' יט'). וכן כל רשע שיוצא מהגהינום לא נכנס לגן עדן עד שיבוא צדיק ויכניסו שם. (ומצאתי כך בשל"ה במסכת תענית בד' הספד במיתת צדיקים

ובחורבן ביהמ"ק שר' יוחנן בן זכאי בכה קודם מיתתו ואמר לתלמידיו שאינו יודע באיזה דרך מוליכים אותו, דזה ודאי ידע שיהי' בגן עדן ורק לא ידע אי ילך לגן עדן מיד או שילך לגן עדן דרך גהנום שזה גם צער מסוים). ואמרו למרן זיע"א הראש ישיבה הוא הרי טוב ויקח עימו את כולם. נאנח ואמר אוי אין לנו מושג כמה קשה דיני שמים הלואי שנזכה להנצל.

א' בסנהדרין מחלו' אי דור המדבר יש להם חלק לעוה"ב, דעת ר"ע שאין להם לעוה"ב, ויליף לה מקרא. ואי' התם דשבקיה ר"ע לחסידותיה. דכיון שהי' רגיל לדבר טוב על אנשים ועתה אמר שאין להם חלק לעוה"ב שבקיה לחסידותיה. וק' הרי הוא דרש פסוק ומהיכי תיתי דשבק לחסידותיה, הרי זה כתוב בפסוק. וצ"ל דשמעין מהא שאדם טוב גם פסוקים דורש לטוב.

קרב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ויהללו את שמך באמת, כל הבוטחים בשמך באמת. צ"ב מהו באמת, אם קורא לקב"ה או בוטח בו הרי קורא אליו ובוטח בו ומ"ש קריאה ובטחון באמת. וצ"ל, שלשבח מלך בשר ודם זה לא שבח אמיתי אלא רוצה להחניף לו, אבל כשקורא לקב"ה ובוטח בקב"ה ומהלל את קוב"ה כי יודע שרק בו אפשר לבטוח ורק אליו שייך לקרוא כי לא מגיע לו כלום, זה נקרא שקורא באמת.

בהדלקת נרות בש"ק פרשת חיי שרה אמר מרן זיע"א לא' הנוכחים שליט"א, ראה נר דלוק משבת לשבת, וצ"ב מה הענין בזה שהי' כל השבוע נר דולק. וצ"ל דפעמים עושה הקב"ה דברים לאדם להראות לו שהוא אוהב אותו, דע לך שאני מחבבך, למרות שאי"צ בדבר, וכמו דבחנוכה דהי' נס שמצאו שמן טהור שהספיק לח' ימים, אע"פ שטומאה הותרה בציבור ואי"צ לנס מ"מ רצה הקב"ה להראות החביבות שיש לו לעם ישראל. וכן ממרא כתוב שהקב"ה נגלה לאברהם באלוני ממרא לפי ששידלו בדברים להיות נימול. וק' מה יש לממרא מזה שבביתו הי' לאברהם גילוי, והביאור בזה שהקב"ה רצה להראות לו הריני מחבבך. (וכמו כן אמר בהזדמנות אחרת על מכירת יוסף שלישמעלים היה בשמים על חמוריהם ולא נפט כדי שילא יסבול מהריח, למרות שאי"ז מה שעמד לו בראש מעיניו אלא הצער שנמכר לעבד. מ"מ היה בזה ענין להראות לו חביבות וכו"ל).

כתוב בפרק הזהב שדוד המלך לימד שאשת איש אסורה שאלוהו אשת אוריה מי התיר לך, אמר להם אשת איש דינו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב, אבל המלכין פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב, הנה חזין שגדולי הראשונים והאחרונים טרחו ויגעו (את עצמם) כדי ליתן פסק לעגונות ואילו הלבנת פני חברו לא מצאו שום התר, ואם על עגונה בעין טירחא כ"כ על אחת כמה וכמה שצריך להזהר בלהלבין פני חברו, תמיד צריך לחשוב שזה יותר חמור מעגונה. רבינו יונה אומר הטעם שמלבין פני חברו אין לו חלק לעוה"ב ואילו רוצח יש לו חלק לעוה"ב, משום שמלבין פני חברו לא יודע על חומרת מה שעשה ולכן אין לו חלק לעוה"ב.

א' שכה"ג ות"ח העשירו משלך. ופי' מרן זיע"א הטעם כי א"א לקבל מרותם אם הם זקוקים לנו כסדר, לכן צריך להעשירם מתחילה לתמיד. פעם הי' ידוע שרבי הי' מתפרנס מ"גזלה" שזה ר"ת גז זאלץ ליכט הייבן (גז מלח נרות שמרים), ואמרו שרבי מתפרנס מ"גזלן" גז זאלץ ליכט נפט, שהי' לרבנים בלעדיות על מכירת דברים אלו שלא הי' רשות לסחור בהם כדי שיהי' לרבנים במה להתפרנס.

מרן זיע"א שאל בישב"ק שערי תורה השבוע 40 שאלות, וכולם מסברא. ואמר שי"ב ענין לחדודי כמב' בגמרא חולין שהיו שואלים לחדד את התלמידים. לר' אלחנן הי' ישיב"ק בבריסק עד מלחמת העולם הראשונה, ואחרי המלחמה עבר לבראנוביץ.

הגר"ח אמר לבריסקר רב, שאמורא יכול לחלוק על תנא. ורב תנא הוא ופליג היינו שכיון שהוא כתנא השתמש עם כוחו וחלק על תנא, וכל האמוראים לא השתמשו בכוחם זה. וכמו דאי' בב"ק שאחד האמוראים גמיר ותני למסבר ק"ו, ולכא' יש לחקור אי רק ע"י כך יכול לדרוש ק"ו או שע"י

שגמיר ותני יודע לפרוק ולדעת האם אפשר לדורשו או לא. (ועי' בקובץ אגרות חזו"א ח"ג אגרת נז' דחולק ע"ד הגר"ח).

ובהזדמנות אחרת אמר על ענין ק"ו כדלהלן: איתא על בן בג בג שמעתי עליך שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש ק"ו. ושאל ר' אלחנן וסרמן בשם רבו מן הגר"ח מה צריך להיות בקי לזה. ותירץ דאה"נ אי"צ להיות בקי בשביל לדרוש ק"ו, אבל בכדי לדעת שאין פירכא צריך להיות בקי.

והקשה רבינו זיע"א מזבחים י"ג ברש"י על הא דאיתא והא דקאמר ר"ה ק"ו לא אמרה אלא לחדד בה תלמידיו. ופירש"י שיקשו לו תשובה. אי נמי שיתנו ליבם להיות חריפים לדרוש קלים וחמורים מאליהם כבן עזאי. הרי מבואר שק"ו תלוי בחריפות.

אנשים חושבים שכאשר יגיעו לשמים יקבלו פניהם עם עוגה, יאמרו להם פנו מקום, אבל אוי כמה קשים דיני שמים. בגאון כתוב שיש דין על תחנה ותחנה. החזו"א אמר שאין מה ללכת על קברים הנשמות לא נמצאות שם ורק אצל צדיק יש מתפללים משום שיש שם שכינה. אני הולך לרבנית ע"ה בגלל הילדים. ואמר שהרב דסלר אמר לו בהלויית מרן החזו"א זיע"א שהסיבה שהולכים על קבר צדיק, כי זה כמו ביזנס, שהצדיק בא לפני הקב"ה ואומר לו הם אווזים אותי לצדיק, אז נתן להם את משאלותיהם.

פעם כשדיבר על תפילה, אמר, כל מילה זה גבוה, אין לשער, כמה אפשר לזכות עם מכוונים כיאות, בברכת יוצר אור יש דברים גבוהים מאוד, אפשר להתפלל כמה שעות. אפילו פסוקי דזמרה לבד. וסיפר על ר' אהרון כהן שהי' מתפלל פסו"ד זמן רב, ולא רצה להטריח אנשים שימתינו עליו. קשה גם להתפלל כמו שצריך וגם להספיק עם הציבור.

ובהזדמנות אחרת אמר, יש ענין גדול באל"ף בי"ת, יש פרקים בתהילים כמו קי"ט שיש בזה ענין גדול היות ומסודרים ע"פ א"ב, וכן ביוצר אור א"ל-ל ברוך גדול דיעה היכן ופעל זהרי חמה כו" ע"פ א"ב, וענינו גדול, כי המלאכים בשמים אומרים אל"ף בי"ת.

יש שטסים בתפילה, ויש שהם חיל רגלי... הי' אדמו"ר ... שכל יום הי' מתפלל 3 דפים מהסידור, והי' פעם שביוה"כ התפלל תפילה של תשעה באב, אבל ר' שמחה זעליג אמר שהי' אדם גדול.

כשביקשוהו שיברך ברכת המועד, אמר, אני עני ואביון אתם חושבים שאני יכול לברך. אבל אם אתם חושבים כך אז אני יברך. דוד המלך אמר כמה פעמים ואני עני ואביון ואין כוונתו לעניות בממון הוא הי' עשיר, אלא אמר שהוא עני.

איתא בגמ' בנדה משביעין לו לאדם תהי צדיק ואל תהי רשע. צ"ב למה צריך להוסיף ואל תהי רשע, הרי אם הוא צדיק ע"כ אינו רשע. ע"כ שיש צדיק שהוא עדיין רשע, דהיינו שהוא אמנם צדיק בבין אדם למקום אבל הוא רשע בבין אדם לחבירו.

אי' בברכות ד' ו' דשכר של שיעור זה הריצה לשיעור, ולכאורה היינו גם כשלא מבין. ושאל אחד הנוכחים האם זה התירוץ לאלו ששואלים שהם אינם מבינים השיעורים ורוצים להפסיק לבוא לשיעורים, שיכנסו מחמת זה. כי הלוא בכל שיעור ישנם חלשים שהשיעור לא מותאם עבורם. ענה מרן זיע"א: מה שיש בכל שיעור חלשים זה ענין של כבוד, שלא עושים ישיבה לחלשים, כי אם יעשו אף אחד לא ילך. וכמו שיש ישיבות שנועדו לסוג מסויים של בחורים, שבתחילת שנה יש 40 ובחנוכה יש רק 20, כבוד הורס את כל העולם. ואותו דבר בסמינרים זה ענין של כבוד, רק בוולף היא צריכה ללמוד.

וכמו כן היה אומר על שידוכים, שגאווה מכלה את כולם, מציעים שידוך לבחור ואומר שצריך משהו מיוחדת, וכן לבחורה ואומרת שרוצה את הטוב שבעולם הישיבות, הם לא מבינים שזה דבר שלא בא לעולם...

סיפר רבינו על אחד מהרבנים, שהיה תלמיד רבינו בכפר סבא, שבדק בכל שידוך שלא תהא בת כהן, וכשהתארס וכתבו תנאים שם לב שכתבו בת ר' פלוני הכהן, ואמר, אוי שכחתי לשאול מה האבא, טוב, אבל לא אבייש בת ישראל. כשצריך להגיע לא יועיל כלום, הוא ישכח לשאול.

כידוע שרבינו סבל מחולי בעיניו שנים רבות, ובשנים האחרונות היו פעמים שהיה מתקשה בראיה. והיות ורבינו לא רצה להפסיד מעלת תפילה מתוך הסידור, שכמו שזכור לסובביו שלא היה גורע את עיניו מן הסידור, אזי אמר על עצמו בשבת ר"ח תמוז תשע"ג וז"ל: השבוע התכוונתי לשבת זו, יש בו מוסף דשבת ר"ח, אתה יצרת, ואפשר להתבלבל עם ר"ח ושבת, והיות ואני לא תמיד רואה טוב, כשהיה זמן השבוע (שראה טוב) חזרתי ע"ז בע"פ.

רבינו לא סמך על זכרונו, משל לא התפלל תפילה זו פעמים רבות.

במסכתות ענ"י, הקושי הוא בהבנה, בעירובין של הציורים, בנדה חישובי הוסתות, וביבמות סוגי הנשים. אבל בלומדות יש מסכתות יותר קשים. וכששאלו איזה מסכתות מתכווין. השיב, בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, גיטין, קידושין ויבמות.

סיפר רבינו זיע"א שהציעו לבריסקר רב שידוך מנכדי החתם סופר, והגר"ח מאד רצה בזה, והבריסקר רב סירב. ושאלו את רבינו האם הגר"ח רצה את היחוס או שהשידוך הספציפי הזה היה מיוחד. השיב, מחמת שהיא נכדת החת"ס. וענין היחוס הוא שהתורה מחזרת על אכסניה שלה, וכל זה כשיש כבר ג' דורות של תלמידי חכמים וכמו דאיתא כל מי שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח מובטח לו שלא תמוש התורה מזרעו לעולם. (אגב רבינו לא תמיד אחז משידוך של יחוס, ואמר לאחד ממקורביו שהתיעץ על כה"ג שלפעמים יכול לבוא דברים לא כ"כ טובים מזה).

בדרך כלל נכדים של גדולים הם בעלי גאווה, היה פעם אחד שאמר לילד שלו בן 6-7 איך אתה עושה כך והלוא אנחנו מיוחסים... וסיפר אחד המשתתפים שסיפר לו ר"מ בישיבה קטנה שפגש באבא של תלמיד, והלה בעל משרה, וסיפר לו אותו ר"מ ממעללי בנו. והשיבו האבא: על הבן שלי אתה אומר כך? הרי הוא רשכבה"ג.... והשיב רבינו, גאווה משפחתית!!!!

מנכדי הגר"א, רע"א והח"ח לא נשאר הרבה חרדים ויש כאלו אפילו גויים, לאחרונה נפטר נכד הח"ח והיה שאלה האם הוא יקבר בקבורה יהודית או לא, רח"ל. ובקושי בקושי נקבר בקבורה יהודית.

בין היעב"ץ ור' יהונתן איבישיץ היתה מחלוקת, ודור רביעי או חמישי שלהם נישאו יחד, ואמרו שמע מינה עבדו שלמא בהדיהו.

את ההקדמה לחידושי מרן ר' חיים הלוי כתב מרן הגרי"ז, וחתם "בני המחבר". וכתב שם גם על הרבנית של ר' חיים. מתחילה לא כתב עליה, ובאה בחלום לאמור מה איתי, ושאלו את ר' שמחה זליג, ואמר שזה מגיע לה. ולכן הוסיפו מצבת זיכרון לרבנית.

ופירש רבינו זיע"א בהזדמנות אחרת שהסיבה שירדה למטה על זה, כי שפתיה דובבות בקבר כי עזרה למרן הגר"ח זיע"א. ושפתיו דובבות שייך גם על האשה שסייע לו. ואולי על ידי זה (שיזכירה) יהיה יותר שפתיה דובבות.

אי' אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך, אנכי ה' אלוקיך זה בורא, אשר הוצאתיך זה מנהיג. שאל אחד הנוכחים אודות שמעון העמסוני ה' דורש כו', הא יש לא תשא את שם ה' אלוקיך לשווא. ולמה רק בפר' ואתחנן פירש. תירץ מרן זיע"א: יש מקומות שאין אפשרות לדרשה, אבל כשיש אפשרות לדרשה ואלא דזה לא מתאים כפי הבנתו, פירש. וכמו שאו' לאדם לקפוץ מהגג, אפשר אבל לא עושים. וכמו שאומרים לך, לך תאכל דבר מאכל כלשהוא, אפשר, אבל אתה לא רוצה.

הרב שך היה ראש ישיבה בלוענציץ, וביום ב' דראש השנה הגיעו גויים למכור דגים והיו יהודים שהלכו לקנות, ומחה הרב שך שלא ילכו לקנות. ונתפס על כך ובקושי ניצל מהשילטונות שטענו שמפריע לגויים להרוויח.

סיני היינו זכרן, בלי זכרון אי אפשר להיות ת"ח, עוקר הרים גם זוכר, אלא שהוא פחות מסיני. איתא דלאוקמי גירסא בעי סייעתא דשמיא, ופירש"י זיכרון, והיינו כדאיתא בע"ז ח שיכון באתה חונן להיות בעל זיכרון.

הא דאיתא יהא עניו כהלל אע"ג דמשה היה עניו יותר גדול, וכמו שכתוב ומשה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה. י"ל דהיא הנותנת דכיון שהוא עניו כ"כ אי אפשר לבוא למדרגתו.

מנ"א תשס"ח לפני שהלכנו לקטוף בשדה שמיטה אתרוגים הפקר נכנסנו קמי' רבינו זיע"א להתברך שנמצא אתרוג יפה א"ל רבינו זיע"א שלא שייך לזה ברכה, היות ואתרוג יפה הוא לפי המעשים של האדם.

למען נחדל אינו נאמר אלא בנעילה, הגם שגזל מקטרג בראש וא"כ שיאמרו בתחי' יו"כ י"ל כיון שגזל זה דבר זול אצל אנשים, ברגעי רוממות כאלו גדולים כנעילה אפשר לדבר עימו לחדול מגזל.

שאל אחד הנוכחים אי' ברמב"ם שמחילת חבירו מפריעה לכפרה. וצ"ב האיך בביהמ"ק הי' מלבין וכי לא הי' א' שלא מחל. חשב ואמר: אנשים שהיו בביהמ"ק לא יכלו שלא למחול וודאי כולם מחלו. (הגיעו לכזו רמה גבוהה וכו').

תלמידי חכמים עם נקיות זוכים לדרגות גבוהות. עי' ב"מ פה': שאמרו שיכול להסתכל בכל מתיבתא דרקיעא זולת בר' חייא, והסתכל ונשרפו עיניו. ומעלתו הי' שהי' מלמד דרדקי. תשאלו אדם אי רוצה להיות ראש ישיבה על כל העולם או מלמד א-ב', ודאי יגיד ר"י. להיות מלמד א"ב זה עונה. אבל כ"ז כשזה לשמה ולא לדברים אחרים. והא דעשה הכל מתחילה את הרשתות וכו'. כי הכל צריך להיות נקי נקי לשמה. יש לי ע"ז דרשה בימלא פי תהילתך. וכמו שרואים באחר ששם לא הי' עם מחשבות נקיות לגמרי, כי בברית ראה הבית עם אש וזה לא הי' מאה אחוז לשמה.

איתא במכות ד"ז רפאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בח'. ופירש המהרש"א דבגבריאל ישנם לפעמים שליחויות שינם כ"כ לטוב, והקב"ה ברוב רחמיו מרחם שיהיה עוד פריחה אחת כי אולי ישוב בתשובה ויתבטל הגזירה. רואים מכאן שאפילו ברגע אפשר לשוב בתשובה. כי עוד פריחה אחת זה אולי מאית שניה. וכן פירש גבי מלאך המות.

רבינו זיע"א הביא כמה פעמים מה ששמע ממרן הגרי"ז זיע"א בשם אביו מרן הגר"ח, ביו"ט א' דפסח (תרפ"ח) כשנכנס אליו נבחר הציבור בבריסק ר"ש ליכטינשטיין אחרי שהיה הצלחה בבחירות המקומיות וכו'. ואחד הדברים אנחנו מביאים כאן כי רבינו נשא ונתן בהם.

שאל המלך אמר לשמואל הקימותי את דבר ה'. וק' הלוא שמואל אמר לו לא להשאיר מאומה. ותי' הגר"ח, דהנה הפקר לא שייך להקדישו לפי שאינו שלו, אבל אם עומד קרוב לזה חל ההקדש כי בידו לזכות בו. והתם הקדיש כי בידו לזכות, וסבר שמהני משום שכבר לא נקרא על זה שם עמלק אלא הקדש.

והקשה רבינו, דס"ס לא חל ההקדש השתא אלא בשעה שזכה, וכל מה שנהיה הקדש זה כי נחשב מחמת הדין של בידו כאילו זכה ולכן יכול להחיל חלות הקדש, וא"כ הרי היה רגע שכביכול היה ברשותו ממון שנקרא עליו שם עמלק, ומהו הקימותי.

בברכות ד"ז איתא שהנפק"מ בין אחד שעוסק בתורה לשנים שיושבים ועוסקים בתורה, זה ויכתב בספר זכרון, ומק' תוס' הא הכל נכתב. ותי' שהמעלה בב' זה שנכתב עם אחרים.

וביאר רבינו זיע"א העניין להכתב עם אחרים, כי זה זיכוי הרבים שאחד מזכה את השני עם לימודו, וכשב' לומדים י"ב יותר זיכוי הרבים וכן עם ג' יש יותר, וכמו כן גם לשני יש מעלה של זיכוי הרבים כי לומד בחברותא. ואותו דבר להפך ח"ו שמבטל עוד אחד עמו. פעם, אחד היה יושב בביתו ולא מבטל אחרים, היום יושב בבית וע"י הטלפון מבטל אפילו מישהו באוסטרליה.

ר' שמואל וינטרויב ראש ישיבת נוברהדוק עבר במלחמה בוילקומיר, והרגיש במקום שמתפלל אמוירדיגע מתיקות, ושאל על כך את הגבאי, וענה לו שהגר"א התפלל שם מנחה כשהיה כאן. זה דבר מעניין שרואים מה תפילה אחת של הגר"א יכול להשאיר במקום לדורות שאח"כ, וכמו הסיפור עם החזו"א שטייל עם ר' שבתי פרנקל בסוף רחוב חזו"א ליד בית הקברות, ואמר החזו"א שמרגיש שלמדו כאן, ואשתכח שכך הוא.

שאל אחד הנוכחים האם לא לקנות בגלל זה בית של רשעים. ענה מרן שר' ירוחם אמר א-הונט ווערד נישט קראנק פון אקפוטע פוטער, (כלב לא נהיה חולה מחמאה מקולקלת) לא כל אחד יכול להרגיש.

עירובין כז, מי שקיבל ע"ע נזירות ביום שמשיח בא הרי זה נזיר בכל יום שמא זה יום שבא משיח. ולכאורה קשה אמאי חייב בכל יום, הלוא אליהו הנביא צריך לבוא יום קודם, וא"כ כל כמה דלא אתי אליהו הנביא אי"צ לקיים נזירותו דעדיין זה לא יום שכן דוד בא. וצ"ל דאין הכרח שאליהו יבוא יום קודם דאמנם איתא הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא כו' אבל אין הכרח שיהיה כך, דהלוא איתא ו' פעמים אליה חסר ו' דיעקב נטל משכון מאליהו את האות ו' דכתיב וזכרתי את בריתי יעקוב, הרי לן דצריך לקחת משכון שיבוא, והיינו דיתכן שלא יבוא קודם לביאת המשיח.

פעם נכנסתי עם זוג בשבע ברכות, ורבינו בירך את החתן, ואז ביקש החתן ברכה גם לכלה, השיבו רבינו זיע"א בירכתי אותך וזה ברכה גם בשבילה, תדע לך אם לך טוב גם לה טוב, ואם לה לא טוב גם לך לא טוב.

נשאל רבינו פעמים רבות את השאלה דלהלן, ושמעתי פעם תשובתו בנוסח זה: השאלה היא, האם לאח צעיר מותר לעקוף אח מבוגר בשידוכים. השיב שיעקוף כי אין כזה דבר שאחד מעכב על השני כל אחד הוא נשמה בפני עצמה. והוסיף שרק אצל לבן הארמי מצאנו כזה דבר, שאמר לא יעשה כן במקומינו לתת הצעירה לפני הבכירה.

אמר רבינו שאמר לו אחד מבני מרן הגר"ז בשם אדם גדול, ולי נראה שזה הגר"ח. דאיתא בכתובות סו: בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה. ופירש הטעם, דהנה אי' בכוזרי שיש דומם צומח חי מדבר וישראל, וצומח כשמפסיק להיות צומח, אינו יורד לדרגת דומם, אלא מרקב. וכן חי אינו נהפך במותו לדרגת צומח, אלא יורד מכל הדרגות להיות פחות מדומם. וה"נ ישראל כשאינם ישראל אינם יורדים לדרגת מדבר, אלא נהיה יותר גרוע. והטעם, כי זה לא מעלות זו למעלה מזו, אלא כ"א זה דבר אחר לגמרי, וכשהוא לא במעלתו, הוא דבר אחר לגמרי. ולכן הוא פחות אפילו ממדבר - גוי.

הטעם שכבוד התורה גדול יותר מתורה, (וכמו שרבינו רגיל להביא מהגמ' בסוף כתובות שכל מאן דהוי באשכבתיה דרבי מזמן לחי" עוה"ב והקשו בתוס' הא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. ומשני דמזמן בלי דין. וזה לכא' דבר שלא נזכר בתלמוד תורה אלא רק בכבוד התורה), כי מביא לרבי תורה דבלי כבוד התורה יהיה ח"ו ביזוי וריחוק, וכמו כן ביזוי ת"ח שאין לו חלק לעוה"ב, ויותר מזה איתא שהמבזה חבירו בפני ת"ח אין לו חלק לעוה"ב. ולכאורה גם להיות בשיעור כללי זה כבוד התורה, אם לא עושה לכבוד עצמו, יש כאלו שאין להם בטחון הם חושבים שזה עשיה שלהם

ועושים לכבוד עצמם, הם מפסידים בזה הכל! יש כאלו שעושים מזהב בוץ ויש העושים מבוץ זהב. (פון גולד בלאטע און פון בלאטע גולד).

שאל אחד הנוכחים האם כל המתמידים נולדו כך או שעבדו על עצמם. ופירש שאלתו דהדברים אמורים כלפי, שאם נולדו כך אין לי חלישות הדעת, ואם עבדו על עצמם יש לי חלישות הדעת. ענה רבינו זיע"א, עליך לדעת שאתה צריך לתקן בעולם את מה שאתה ולא מה שהחבר שלך, אתה צריך לעשות עם כוחותיך ולא עם כוחות החבר.

אמר שלפני שלומדים מסכת חולין צריך לצום, ועדיף צום על צדקה. והוסיף שבכולל פונביז' הולכים ללמוד חולין בזמן הבלע"ט, ואמרתי שיצומו מכיון שבפעמים האחרונות שלמדו חולין ארעו אירועים קשים, ה' פעם מלחמת המפרץ, ופעם אחרת עוד איזה מלחמה.

אמר פעם שיש איזו ישיבה שנחשבת מאוד שלומדים שם בזמן חורף אחד של שנה מעוברת 2 דף יבמות, והם חושבים שזה שיא העיון. אדרבה זה שיא השטחיות, וכי לעמוד על שטיקל ר' ברוך בר שבעים זה נקרא עיון, זה נקרא שלא מבינים.

החפץ חיים אמר שכל שעת לימוד בשבת שכרה כפול פי תרי"ג. ויש להק' איך יתכן שאחד שכל השבוע עמל לפרנסתו ילמד בשבת כמה שעות ויקבל שכר יותר מת"ח שלומד כל השבוע, ובשבת נח.

הי' לי מכר שנפטר לאחרונה, אדם שקט שלא עשה רעה לאיש, ונפטר ביום הולדתו ונקבר סמוך לכניסת שבת, שמבואר בספרים שזה מעלה גדולה. והנה זכה למעלה גדולה, מה שהרבה גדולים וצדיקים לא זוכים לזה. מה הפשט. וצ"ל שדבר א' טוב יכול להטות הכל לטוב ומאידך דבר אחד רע רח"ל יכול להטות הכל לרע. (ולכן ת"ח שילמד כל השבוע כיאות ודאי יזכה יותר מהבעל הבית הזה שלומד רק בשבת).

פעם כשדיברו על העילויים שהיו בישיבות בליטא, שאל אחד הנוכחים, וכי פעם היו יותר למדנים, למה הצליחו יותר. וענה בשם הגר"ח "אמאל איז גווען גרויסע מענטשן היינט סי דא גרויסע קעפ מיט קליינע מענטשן! (פעם היו אנשים גדולים, היום יש ראשים גדולים אבל עם אנשים קטנים!), וזה ר' חיים אמר ביחס לתקופתו. וכן הדברים בימינו, כיום ישנם אותם למדנים כמו פעם (לפני השואה), רק שהיום הם קליינע מענטשן. אינם רציניים כמו פעם!!!

בבוקר אחד, התייעץ אחד עם רבינו זיע"א בחדרו אחד, והיה נראה לרבינו זיע"א שאחד מבני הבית שליט"א דוחק בו להזדרז ולצאת, תכף כשיצא הלה, הוכיח רבינו את אותו בן ביתו נמרצות, והוסיף ואמר אני לא פגעתי באדם מעולם, יש קבוצה בירושלים שעושים עלי הפגנות היות שקיבלתי את נשיא המדינה (ואת החוזר מחב"ד) אבל אני יש לי כלל שאני לא יפגע באדם שבא אלי (למרות שאני לא מחזיק ממנו) אבל לכבדו לא אכבדו. והיות ובאו אלי הביתה על ידי מי שהביא אותם אני לא אפגע בהם, אבל לא אכבדם. כמו כן אמר פעם שגם לא נפגע מעולם זולת פ"א שהיה בחור בישיבה שקצת פגע, והפריע לרבינו שנפגע ממנו.

היום מדברים על גדלות של מדינה, מה שבועטים יותר טוב בכדור. איזה ראש עקום יש כיום לאנשים, מתעניינים בשטויות כאלו. אם לא הי' ראש עקום בלימוד אלא גלאטע קאפ זה הי' מועיל שהי' בעולם פחות קרומע קעפ. החזו"א אמר שאם אומרים סברא ישרה בלימוד יש פחות כפירה בעולם. וגלאטע קאפ אפשר לקבל ע"י לימוד רע"א.

היום נדחקים בפירושים מפולפלים, אם הרמב"ם קשה אומרים סברות עקומות כאילו ח"ו הרמב"ם הי' בעל סברא עקומה, וכן ברשב"א. אם קשה זה לא חובה לישב, עדיף להשאר בקושיא מלעקם דברי המפרשים.

שש שנים על לבו

בני הצעיר שליט"א כשהיה בן שבע הוצרך לניתוח לשפר את הדיבור שלו. אחרי התייעצות עם איש חסד בתחום הרפואה, הלכתי למרן זצ"ל לשאול אם לנתח, וכיון שהיה נוגע לדיבור של הילד, הבאתי אותו איתי שמא ירצה לשמוע אתו. מרן זצ"ל שאל באיזה חידור הילד לומד, ואישר את הניתוח וברך. אחרי שש שנים לקחתי את הילד להתברך לקראת הבר מצווה. שוב שאל מרן זצ"ל באיזה חידור הוא לומד, ואמרתי, ושאל "הוא לגמרי בסדר?". פירוש, האם אחרי הניתוח הדיבור שלו הוא לגמרי טוב. עשיתי חשבון שהייתי אצלו רק שש פעמים בשש השנים (כי דרכי לא להטריח את גדולי ישראל), ובכל זאת זכר מרן זצ"ל את העניין שהיה לפני שש שנים.

כידוע היה תקופה אשר מרן זללה"ה מתפלל בשב"ק כותיקין בביהמ"ד הלפרין למלעלה (ע"י כולל חזו"א) ובחורי ישיבת פוניב'ז הסמוכה אלו אשר היו עורכים משמר בליל שב"ק היו מתפללים שם כותיקין (והיה מקום להעלות על נס מסירותו של הרב לוי ז"ל אשר היה מזמין אח"כ את הבחורים אצלו לסעודת שבת)

בשנת האבל על ... היה בנו שהיה בחור בפוניב'ז בשיעור א' או ב' היה מתפלל שם ומקבל שם מפטיר כנהוג לע"נ, בשבת פרשת זכור הגיעו יותר בחורים מהרגיל כדי לזכות לשמוע זכור מפי מרן זללה"ה כאשר כולם בטוחים שמרן יעלה לזכור ובפרט שהבחור עוד היה ללא חתימת זקן כנהוג וגם הבחור עצמו לא העלה על דעתו אחרת, אכן מרן זללה"ה הורה להעלות את הבחור היתום, ויהי לנס ... יתכן ואפשר ללמוד מכך כללי הלכה

אך יותר מכך בטוחני שמעשה זה חדר אל תוככי פנימיות כל הנוכחים יותר מכל שיעור מוסר בעומק הדקדוק בבין אדם לחבירו בכלל ובפרט בהתייחסות המיוחדת והרגישה ליתומים.

רבני וחברי הקהילה מספרים "בדידי הוזה עובדא"

מתוך מאסף תורני "קהילת קצות החושן" - מודיעין עילית.

מרשימות מורינו הרב שליט"א

שאלתי את מרן זצוק"ל במה שי"א דאם טעה ואמר בימות החמה משיב הרוח ומוריד הגשם דאף שתיקן תוכ"ד צריך לחזור לראש הברכה, אם כך נקטינן, וענה לי שזה רק לכתחילה אבל בדיעבד עלתה לו הברכה, כיון שתיקן תוכ"ד. והוסיף ואמר, תדע לך שאם שמים לב למה שמתפללים לא טועים. והבנתי, שאצל מרן לא קורה שהוא טועה.

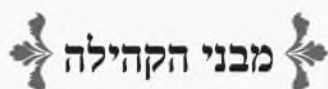
שאלתיו בחוה"מ כשהגיע לבית בנו בירושלים, האם מותר לכתוב חדו"ת בחוה"מ. וענה לי, הב"ח היה כותב אבל זה היה חידושים של הב"ח. החזו"א היה כותב אבל זה היה חידושים של החזו"א. והבנתי, שלא ניחא ליה שיכתבו בחוה"מ חדו"ת.

באחד מימי שישי הגעתי לביתו לשאול שאלה, ובסוף השיחה שאלני אם אני גר בקרבת מקום שיש שם תא דואר, ועניתי לו שכן, ונתן לי מכתב לשלוח בדואר וא"ל שאכניס את המכתב בזמן כזה שאין חשש שיוציאו את זה מלפני שבת ועבדו על זה בדואר בשבת ח"ו.

כשהוקם "דגל התורה" ע"י מרן הרב שך זצ"ל היה חשש שלא יצליחו לעבור את אחוז החסימה, ונגשו אליו אברכים בדאגה שמא ח"ו יהיה בזיון לכבוד התורה. וענה, אם זהו רצון הרב שך יבואו "מלאכים" ויצביעו. ואכן כך היה שבכפרים ערביים היו הרבה קולות לדגל התורה, כיון שהאותיות היו דומות למפלגה אחרת, ובטעות הצביעו עבור דגל התורה. וראיתי אז את השקפת התורה האמיתית שהיתה לו.

ער"ה נכנסתי לבית מרן זצוק"ל לשאול בקשר ל"סימנים" שאוכלים בסעודה ואמירת "יהי רצון". וכשידברתי על רימונים א"ל שהוא אינו אוכל רימונים מחשש ערלה. (כידוע, שליד עץ רימונים יוצאים ענפים מהקרקע שגדלים כאילן, פירותיו אסורים משום ערלה). ושחתי לפניו, שהרי יש ענין ב"סימנים", וענה לי, דאם יש לחשוש לערלה אין שום ענין בסימנים. (א"ה, הבנתי מדבריו דס"ל להחמיר אף במקום שיש הכשר מהודר).

מה יפה ומה נהדר היה לראות בקדושת מרן שהיה הולך סמוך לדמדומי חמה לומר שיחה בישיבת "גאון יעקב", כאשר אינו מביט מעבר לד' אמותיו וצועד עקב בצד אגודל כדי לא להכשל בפסיעה גסה.

פרנסה

הרב ק':

נכנסתי עם הגר"א ליבוביץ לקבל הסכמת רבינו להקמת קהילה תורנית בד' שבדרום, ושאל לרבינו מה לומר בשם ראש הישיבה? רבינו התחמק ממתן הסכמה לענין ואמר מה צריך להזכיר את שמי? יעקב ביקש שלא יזכירו את שמו כך כתוב בתורה "בן יצהר בן קהת בן לוי, ויעקב לא הזכירו, הגר"א אבל על הדוכן כן. וכשאמר לו הגר"א בלי שראש הישיבה יגיד לא יהיה כלום כמו שדוד המלך אמר לכו צאו פישטו ידיכם, ואם ראש הישיבה יאמר יעשו, אמר לו רבינו דוד המלך? אני לעומת דוד המלך אפס אפסים, אמר לו הגר"א כלפי הדור זה דוד המלך, התרעם רבינו ואמר דוד המלך? הרי כתוב שלישי אבי דוד לא היה שום חטא וכן לבנימין בן יעקב, ואילו אצל אדם הראשון איין חטא גיאט איינעם, בשביל חטא אחד! עד היום בלייבטאס, נשאר לנו מזה.

ולמעשה הסביר רבינו שאי אפשר להביא אברכים למקום לא מפותח מבחינת תעסוקה לנשים, ורק מקום שיש כבר מקומות תעסוקה האברכים יכולים להוסיף.

הרב ח':

שאלתי על אברך שניסה לצאת לעבוד כעצמאי והפסיד הרבה ונעשה בעל חוב גדול [כחצי מליון ש"ח], וכעת חזר לכולל, המשפחה חושבת שטובתו שיצא מהכולל וילך לעבוד כשכיר לפרוע חובותיו, מה נכון? השיב לי ברוך ד' שההפסדים גרמו לו לחזור ללמוד, לא להוציא אותו לעבוד, אמרתי אולי להוציא אותו לעבודות קירוב רחוקים, וכמדומה שאמר שבסדר ג' אפשר.

תורה

הרב א':

השתתפתי בשיעור בספר "נפש החיים" בסיום חג שמחת תורה, וביקשו משתתפי השיעור מרבינו שיאמר דבר חיזוק לסיום ימי החגים, ואמר רבינו זצ"ל אם היו מוצאים איזה כלי עתיק מזמן קדום מאד, הרי ברור שכולם היו מבקשים לראותו למשמש בו והיו מתענינים בטיבו, והנה יש לנו את ה"תורה" שהיא הדבר הכי קדום שיש, כמה עלינו להתענין בה, למשמש בה ולהתעסק בה.

הרב ד':

כשהתיעצתי עם רבינו באיזו שאלה חינוכית אמר לי בתוך הדברים כתוב בשמו"ע של מנוחה בשבת "אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינחו בו", והשאלה היא למה דוקא אצל יעקב כתוב "מנוחה"? והתירוץ הוא "יעקב" זה כנגד "תורה", ותורה זה מנוחה, כמו שכתוב אצל יששכר "וירא מנוחה כי טוב!!".

הערת המערכת: בתנ"א כתוב מפני מה כל ימיו של יעקב אבינו שלא בצער מפני שהיה בקי בהלכות במשניות ובתלמוד וכו', והאיר מכך הגר"ש וואזנר זצ"ל בהספדו על בעל הקה"י זיע"א שאע"פ שיעקב היה סמל של "לא שקטתי מנעורי" צרת וצרת וכו' היה בלא צער, לפי שהיה שקוע בתלמוד תורה משיבת נפש.

הרב י':

בתקופה מסויימת למדתי בישיבה בירושלים, ובאלול רציתי לנסוע לישיבה בלוצרן שם למדתי בצעירותי והיה זה מקובל שבאו הבוגרים לשהות במחיצת ראש הישיבה הגר"ד קופלמן, אלא שראש הישיבה בירושלים טען שחלק במבניית האישיות של הבחור היא מימי האלול בישיבה ולא רצה שאסע לשם וסיכמנו שאשאל את רבינו זצ"ל ואשר יאמר כך נעשה, והצעתי לפני רבינו את שני הצדדים, ורבינו שאל איפה תלמד בתקופה הזו יותר טוב? וכשהשבתי שלי נראה שבלוצרן, השיב שא"כ שאסע לשם.

הרב מ':

שאלתי אני לומד בכולל עם תכנית לימוד מסודרת וראש כולל טוב, אך אין לי חברותא, כעת נודע לי שבכולל אחר בלא ראש כולל מסודר ובלא תכנית מסודרת [דהיינו שכל אחד לומד מה שרוצה], התפנה עבורי חברותא, האם לעבור השיבני שלא, שאלתי אין לי חברותא, השיב עם כל זאת כולל עם ראש כולל עדיף, שאלתי אותו אבל בלי חברותא אינני לומד כהוגן, אמר לי אם אינך לומד כהוגן לא דיברתי.

הרב ד':

למדתי בכולל מסויים וכשנפתח כולל חדש בעיר נכנסתי לרבינו להתייעץ אם כדאי לעבור שיהיה יותר התחדשות ומשלמים טוב יותר, או שהיות ואת הכולל הראשון מחזיקים שלשה אחים בעלי אמצעים, עדיף להשאר שם, כי במקום החדש מי יודע אם יחזיק מעמד? רבינו אמר לי שאוכל לעבור, ומי יודע, כמו שאי אפשר לדעת עליהם אם יחזיקו מעמד, כך גם בכולל הראשון מי יודע אם יחזיקו מעמד?, ואכן זמן קצר אחר כך פשטו מחזיקי הכולל הראשון את הרגל, ויהי לפלא,

אח"כ שאלתי לרבינו אם אני צריך לחשוש שכשאצא מהכולל אני ועוד שני אברכים לכולל החדש שיגרום רפיון לכולל וביטל רבינו את הדבר באומרו כמו שאתם הייתם כך יהיו אחרים, ואתם יכולים לעבור בשופי, למחרת הגיע ראש הכולל הראשון לרבינו ורבינו אמר לו שהיו אברכים מהכולל אתמול ושאלו שרוצים לעבור ואמרתי להם שהם יכולים לעבור.

חינוך

הרב א'

שאלתי היות ואשתי קיצצו לה חצי משעות המשרה שלה כמורה מחוץ לעיר, ורצונה לעבור לעבוד במחשבים כאן בעיר, מה עדיף? והשיב רבינו: מחשבים זה רק עבודה, הסברתי לרבינו שגם בתפקידה כמורה היא לא עוסקת בחינוך רק בלימודי חול, ושב רבינו ואמר מחשבים זה רק עבודה, וראינו במשך הזמן ברכה עצומה בעצתו להשאר בתחום ההוראה, והבנו שכוונתו לומר שבתפקיד מורה תמיד יש את ההשפעה לטובה על התלמידות, וזה עולה על עיסוק במחשב.

אם אין קמח

הרב צ'

מיד אחרי החתונה התקבלתי לכולל בישיבת... ושאלתי לרבינו זצ"ל אם כדאי ללמוד בכולל זה כי שם לומדים "נשים נזיקין", או לחפש מקום שלומדים שם מסכתות אחרות ממה שלמדנו בישיבה? והשיב רבינו שזה טוב מאד ללמוד נשים נזיקין, כשהתחלתי ללכת קרא לי רבינו שוב ושאל האם יש לך כסף? לא הבנתי מה כוונתו בשאלה והשבתי לו שאין לי משהו מיוחד רק כמו כולם, אמר לי רבינו כאב רחימאי, אם כן לא כדאי לך ללמוד שם, כי בכולל של הישיבה הזו לא משלמים בזמן...

גמ"ח

הרב ט'

אחרי החתונה היה לנו סכום כסף ושאלתי לרבינו זצ"ל אם מצד השתדלות עלי להפקיד זאת בבנק בתוכנית חיסכון או להפקיד בגמ"ח? וחייך רבינו זצ"ל ואמר כמה תרויח שם? ובגמ"ח זה מצווה!!

חילול שבת

הרב ר'

שאלתי לרבינו אודות זקן אחד הנמצא בבית אבות יהודי בצרפת, ויש צורך מבחינה רפואית להעבירו לבית אבות בארץ הקודש ומצד שני אולי עדיף שישאר שם שבני המשפחה מתגוררים באזור, ותוך כדי השאלה התברר לרבינו שבבית אבות היהודי בצרפת מחללים שבת, הזדעזע רבינו ושאל הוא רשע (הזקן המדובר) שהוא רוצה להיות אצל מחללי שבת? מי שנמצא שם הוא רשע!, הוא שומר שבת? אם כן ודאי שיש להעבירו לבית אבות בארץ.

שמירת העינים

הרב ק'

לפני שהלכתי להתייצבות ראשונה בלשכת גיוס נכנסתי לקבל ברכה מרבינו שבירך בחום והוסיף תשמור על העינים שלך! וראיתי בחוש איך הבא ליטהר מסייעים בידו שכשבאתי לשם, הראיונות ברובם ככולם היו מול נשים ודוקא אני קבלתי להתראיין אצל גבר.

סוף טוב

הרב י'

עליתי לארץ עם אשתי ושלושה ילדים בשנת תשס"ב זמן מה לאחר מכן הרגשתי קשיי הסתגלות ורציתי לחזור לגור בארץ מולדתי, נכנסתי לרבינו זצ"ל בחוה"מ פסח, רבינו שאל בנעימות מאיפה אתה? אמרתי לו מ... שאל רבינו מדברים שם פורטוגזית? עניתי לו ששם מדברים ב..., שאל רבינו ואיפה מדברים בפורטוגזית? אמרתי לו בברזיל, איפה זה ברזיל שאל, והסברתי לו שזה מרחק שעותיים נסיעה מארץ מולדתי, אחר כך אמרתי לו שקשה לי כאן בארץ ורצוני לחזור לארץ מולדתי, אמר לי רבינו אתה יודע מה זה לידה, בתחילה האשה לא מרגישה טוב ויש כאבים וקושי אבל אחר כך כשהיתה הלידה הכל מסתדר והולך טוב, וכך גם בזה מתחילה הולך קשה אבל אחר כך הכל מסתדר.

דבר תורה

הרב ר'

אמר לי רבינו שאלה בשם רבי ישראל מסלנט זיע"א כתוב בגמ' בכתובות כ ע"ב שאדם זוכר דבר עד שישים שנה א"כ זקן שמעיד על איזה דבר שהיה בצעירותו והוא זוכר זאת, תהיה זו עדות שאי אתה יכול להזימה, דהעדים ודאי לא יזכרו מי הי עממהם באותה שעה שאין בזה סיבה מיוחדת שיזכרו? [וטענתי לפני רבינו שאולי כיון שמצד העדות, היא יכול להזימה, אי"צ שכל רגע יוכלו להזימה, ולא קיבל]. ורבינו השיב שחוששים שיהיו עדים שכן יהיה אצלם מאורע זה כמילתא דרמיא עליה דאיניש, והוסיף שרואים מכאן שמילתא דרמיא עליה דאיניש הוא זוכר ואם כן עלינו לדאוג שיהיה הלימוד תורה שלנו "מילתא דרמיא עליה", וממילא יזכור.

חינוך

הרב מ'

רציתי להקים ארגון שבו יהיו אברכים לומדים עם ילדים שמתקשים קצת בלימודים לקדם אותם, נכנסתי לרבינו ובקשתי שיחתום על מכתב במעלת הארגון, ואמרתי לרבינו שמטרת הארגון היא שאברכים יכניסו אהבת תורה ויראת שמים לתלמידים, חייך רבינו זצ"ל ושאל ולאברכים עצמם יש אהבת תורה ויראת שמים? ולבסוף חתם.

והבנתי את המסר מדבריו שכדי שיוכלו להשפיע על התלמידים, על המשפיע להיות בעצמו מלא באהבת תורה ויראת שמים ואז יש סיכוי שיוכל להשפיע על התלמיד.

הרב ח'

שאלתי ילד שיכול ללמוד עוד אחרי שעות הלימוד בחיידר האם ללמוד אתו דף היומי, או משניות, והשיב עדיף ללמוד משניות, ללמוד הרבה ולחזור.

הרב מ'

שאלתי ילדי לומד בחיידר פלוני וחושב אני שאם אעביר אותו למקום לימוד אחר ייטיב עמו, אך אני חושש מצערו של המנהל האם להעביר למרות זאת, השיב לי בשאלה אם ילמד במקום השני יהיה יותר תלמיד חכם? השבתי שנראה לי שכן, שאלני וכי אתה חושב שבשביל דבר גדול כ"כ 'להיות יותר ת"ח' צריך להתחשב בספק צער של המנהל???

חביבותו לעיר קרית ספר

הרב מ'

פעם אחת נשאלתי מרבינו זצ"ל היכן אני מתגורר וכשהשבתי לו ב"קרית ספר" הגיב רבינו: זו העיר הכי גדולה בעולם...

הערת א' מחברי המערכת: כשספרתי זאת באשכבתא דרבינו זיע"א לרב העיר הגר"מ קסלר שליט"א אמר לי ששמע ממנו כזאת כמה פעמים, ובהזדמנות הסביר לו רבינו ואמר וכי החשיבות של עיר מתבטאת בשדות או בבהמות שיש בה? או באנשים שבה? ומה יש בקרית ספר חוץ מבני תורה?!

והוסיף שפעם אחת היתה תקופה שהיו המון דקירות ע"י ערבים ברחבי ארה"ק ר"ל וביקשו שיכנס לרבינו לשאול אם לארגן יום תענית ועצרת חיזוק בעיר לרגל המצב, [והאמת היא שרבינו לא היה דעתו נוחה מעשיית דברים כאלו באומרו שבדרך כלל הוא נועד רק להשקיט את המצפון שעשו משהו, ולא נגרם מזה חיזוק אמיתי] ואמר לו רבינו: הלא על קרית ספר עומד העולם! ועליכם רק להמשיך ללמוד!

קושי עבור אחרים חוסך לעצמו

הרב ד'

שאלתי לרבינו שאשתי יש לה שתי מישורות בחינוך ורוצה לעזוב אחת מהן, כי הוא לה לטורח, ואמר לי רבינו זצ"ל כל קושי שעושים למען אחרים, זה חוסך מעצמו קשיים.

שפה ברורה

הרב א'

בקשתי ברכה מרבינו ל"הצלחה בכל הענינים" חייך ותמה רבינו גם לגנוב? מה זה בכל הענינים? ואיחל שיהיה ברכה בכל הדברים הטובים.

עצתו אמונה

הרב ח'

שאלתי על בחור שרוצה ללמוד [כהוגן] בלי ישיבה, האם למנעו מזה, השיב לי שאיני צריך למונעו, אבל תאמר לו שאם רוצה שידוך צריך ללמוד בישיבה.

דרכי המלחמה ביצר

הרב מ'

שלחתי את בנו הרה"ג ר' שרגא שטיינמן שליט"א לשאול אם להוציא ספר בו אמנה כל מצוות עשה ולא תעשה שיתכן שעובר המשתמש באינטרנט הפרוץ, ותוכן תשובת רבינו היתה שספר כזה בא להלחם עם היצר הרע באופן מפורש, כי הרי מוכיח לכל על דבר שנראה כהיתר [ר"ל בזמנו קודם שהיה פשוט איסורו לכל] והיצר מסתתר בו, שאיסור הוא, ובכל מלחמה נופלים הרוגים משני הצדדים, גם ספר כזה יכול לגרום לכאלו שיחלשו ויפלו, ואנחנו רוצים שלא יהיו הרוגים, לכן הדרך הנכונה לכתוב על ענין אחר שבו אין מלחמה מפני שפשוט לאיסור, כגון על איסור קריאה בספרים החיצוניים או על איסור קריאה

בעיתונים חילוניים, שכל מי שיקרא ויחשוב מעט יבין שאינטרנט גרוע מזה, אמנם בדרך כזו שהאדם מבין מעצמו נחסכת המלחמה ההיא, ולא יפלו חללים.

לכרמא לא תִקְרַב

הרב ה'

ביקשנו לשאול אם א' נצרך לטלפן ויש לפניו מישהו עם טלפון לא כשר, האם להשתמש בזה? והשיב רוצים לעשות שיחה כשרה בטלפון לא כשר, וחייך ואמר מצוה הבאה בעבירה, וכדומ' השיב רבינו הגר"ח שלא כדאי.

סיפר הגר"א ליבוביץ מרן הרב אלישיב זצ"ל ביקש ממני פעם שליחות לבקש ממרן ראש הישיבה שידבר עם פלוני שהוא יכנס להתעסק באיזה ענין, הראש ישיבה היה תמיד נכנע לדברי הרב אלישיב ואכן דיבר עמו, האדם הזה אחרי זה עשו לו צרות ואותו פלוני עזב את הענין, אחרי תקופה שהרב אלישיב היה חולה והבריא הוא ביקש שוב פעם עכשיו אולי השתנה, ורצה שמרן ראש הישיבה ידבר עמו שוב כי חשוב שהפלוני הזה יתעסק בענין, באתי אליו והוא אומר לי מה אני יכול לעשות?, אני רוצה לעשות את רצונו של הרב אלישיב אבל אח"כ אני ידפוק יעצנו רע, מה אני יכול לעשות, אני לא יכול, פעם אחת נסינו אבל ראינו שזה רע,

היה מקפיד מאד על דיבור, פעם אחת אמרתי לו על פלונית, שהיא הרבצן של פלוני, הוא תפס לי את היד ואמר לי מה אמרת? חזרתי ואמרתי לו שהיא הרבצן של פלוני, תמה ראש הישיבה ושאל: הוא רב? אז איך אתה אומר על אשתו רבצן, אם הוא לא רב זה לא אמיתי תדע לך שאני מקפיד על זה מאד, זה חילול ה' אם הוא לא רב איך אומרים על אשתו שהיא רבצן, או כשאמרתי לו שפלוני הוא קצת מודרני, הוא אומר לי תדבר נכון, למה אתה לא אומר נכון, פלוני הוא קצת חילוני... קדושת הדיבור, הוא לא יכול לשמוע כלום, הכל חד חד חלק משנתו סדורה.

פעם רצו שיפתחו כולל בעיר שלומדים ש"ס, ונכנסו למרן ראש הישיבה שאמר דעו לכם לא היה ראש ישיבה אחד שלא היה בקי בכל הש"ס, בהעמקה, למד כל דבר בעיון, לא היה יכול למהר והוא שהיה בקי בכל חדרי התורה, ודרך אגב אמר לי מרן שר התורה שליט"א שאם אדם לא עובר על הש"ס לכל הפחות גמרא רש"י פעם, אין לו מה לעשות שם... צריך לדעת שלא היה אחד שלא היה בקי, מרן רה"י שהיה ענק שבענקים חרד וידע את הסוד הזה כמה אדם עלול יכול לטעות,

”אעלה בתמר”

לקראת יום השנה הראשון של רבינו ז"ל ארשום מקצת זיכרונות חדשים מרבינו ז"ל אשר עדיין לא התפרסמו, ואף כי רבים הם אנקוט מן הבא לידי כעת. וזאת למודעי אף כי כמעט

כל הדברים ראיתי ושמעתי בעצמי מרבינו ז"ל מ"מ זה רק בגדר 'דרך שיחה' בעלמא ואסור ללמוד מכאן שום הלכה או הנהגה, ובפרט שיש דברים שחיסרנו בהם פרטים בכוונה תחילה.

ה' תקופה שנפתחו כמה ישיבות גדולות חדשות וה' אחד שג"כ רצה לפתוח ישיבה והגיע להתייעץ עם רבינו כמה פעמים. פ"א הגיע אותו אחד עם כמה רמ"ם שלו ונכנסו לרבינו, כשיצאו אמר לנו רבינו הם באו רק להצטלם שום דבר לא, אבל באמת הוא לא יצליח ולא ילך לו להקים ישיבה, שהרי זה פותח ישיבה וזה פותח ישיבה ובטח הוא לא יצליח. ומדוע אני לא אומר לו את זה? כי הוא לא בא לשאול אם לפתוח ישיבה או לא אלא הוא בא לומר שהוא פותח...

שאלתי לרבינו על אחד שקשה לו במקום שמתגורר ורוצה להשכיר את דירתו ולשכור דירה במקום אחר סמוך למקום שיהי' לו קל יותר, השיב רבינו בכל מקום יכול להיות בעיות ולא כדאי מחמת בעיה זו לשנות מגורים.

שאלתי מרבינו על ילד מיוחד שמציעים לטפל איתו "טרפיה בחיות", השיב רבינו זה יכול להועיל לגוף אבל מצד שני להסתכל על חיות טמאות זה מזיק לנפש ולא כדאי. פעם שאלתי את רבינו אם יש לחשוש מפני עין הרע לפרסם תמונות של ילד מיוחד, והיקל רבינו באמרו וכי מי מקנא בו.

הי' אשה לפני לידה שהרופא אמר לה שצריכה לעשות היפוך וקבעו לה תור לבוא, ובאתי לרבינו לבקש ברכה, אמר רבינו הכי טוב שמתהפך לבד, אמרתי אבל מבקשים ברכה אם לא יתהפך שיעשו היפוך, ורבינו חזר שוב הכי טוב שמתהפך לבד. ובסוף באו לרופא ובדק ואמר שא"צ היפוך כי כבר התהפך לבד.

בעל תשובה שנישא ונתגרש ואח"כ הי' לו קשה בשידוכים ורבינו הי' מעורב בכמה הצעות שהיו לו, פעם אחת הציעו לו הצעה שהי' נראית מאוד טובה והי' איזה שאלה מחמת איזה סיבה, ושאלתי את רבינו ואמר שלא ישתדך עמה, והפצרתי ברבינו שמאוד קשה למצוא משהו אחר וזה נראה מאוד מתאים, עד שרבינו אמר לי ומה יהי' עם הילדים שלהם, אתה לוקח עליהם אחריות? אז ראיתי שרבינו משקיף הלאה וצופה את הרחוק. [בסוף הוא השיג שידוך אחר מעולה בהמלצת רבינו].

רבינו הי' תופס כל דבר מיד ברגע הראשון ועונה תשובה ולפעמים השואל הי' ממשיך לשאול עד שבסוף הגיע לתשובה הראשונה שהשיב רבינו, וכבר כתבתי כמה עובדות. ואציין עוד דוגמא פשוטה אבל זה מאפיין את רבינו. הי' שיעור מרבינו בבוקר בשעה 9.30 שאלו את רבינו מתי יהי' השיעור בעשרה בטבת שזה תענית, אמר רבינו אפשר רגיל באותו שעה, אמרו והרי התפילה נגמרת מאוחר מחמת הסליחות ענה רבינו א"כ יהי' השיעור ב 9.45 אמרו לו אבל מצד שני לא אוכלים ויש יותר זמן אמר רבינו א"כ יהי' ב 9.15 אמרו לו אבל יש סליחות אמר א"כ שיהי' בשעה הרגילה 9.30

כשהבאתי לרבינו לעבור על ספר אעלה בתמר לפני ההדפסה הובא שם שפעם באו שוטרים לרבינו ושאל אותם האם אתם מעדיפים שמעיקרא לא יהיו גנבים או שיהיו גנבים ותתפסו אותם, כמו המשל של הגר"ח הידוע שיש שנים רודפים אחרי העכברים החתול ובעה"ב אבל יש חילוק גדול דבעה"ב מעדיף שהם בכלל לא יבואו ולא ירדוף אחריהם אבל החתול רוצה שיבואו ויתפסו אותם. אבל רבינו שאל וכי כך אני אמרתי? [כנראה לא רצה שידיפסו את זה ולכן זה נמחק מהספר].

כשפתח רבינו את ישיבת ארחות תורה ביקשו ממנו להביא בחורים מקיבוץ משיבות אחרות ורבינו לא הי' ניח"ל בזה אבל הסכים לבקשה, בסוף לא הסתייע מילתא וכרצון רבינו שלא יהי' קיבוץ ורק לסדר שלישי הגיעו קבוצת בחורים מופלגים מפוניבז'. ולמדו אז מס' ב"ב ובסדר ג' למדו פרק הספינה ובקשנו מרבינו שיאמר שיעור כללי על פרק הספינה כדי שגם אנחנו נשמע, והסכים רבינו ואמר שיעור כללי בסדר ג' בפרק הספינה.

בשנה הראשונה לישיבת ארחות תורה [תשנ"ח] נכנסתי לרבינו במוצאי שבת הגדול ושטפו אז את כל הבית ורבינו הצטנף באחד הפינות [וכמדומה שהתנצל על כך] שאל אותי רבינו מה לומדים בפוניבז' בזמן קיץ הבא, אמרתי לו שיתחילו פרק יש נוהלין בהתחלה דף ק"ח, אמר לי רבינו אצלינו בארחות תורה אני רוצה שיתחילו בדף קכ"ג שם יש יותר רי"ד ישיבתי, והתחיל רבינו לשבח את הישיבה באופן מופלג כמה ב"ה הבחורים מצויינים גדולים מתמידים ויר"ש ומנה כמה וכמה מעלות עליהם וב"ה הישיבה מצליחה.

שמעתי בחור שואל את רבינו שהוא מגיע לגיל 20 במה צריך להתחזק, רבינו השיב לו בכל התרי"ג מצוות. [כנראה שהרגיש רבינו שהוא סתם מחפש מה לשאול].

בערב סוכות תשס"ג הבאתי לרבינו קונט' שהוציאו לאור מדברי תורה של הגרי"ג שליט"א, רבינו דפדף כאן ושם, ובתוך הדברים מדבר שם באוכל חוץ לסוכה אם זה רק ביטול מצוה בשוא"ת או שעובר באיסור בקום ועשה, והגיב רבינו דלפי זה יוצא שמי שאין לו סוכה כגון שהוא בבית חולים וכדו' אסור לאכול חוץ לסוכה כלום כיון שזה איסור בקו"ע, ודיבר מהגר"א שהי' במאסר ולא רצה לישן חוץ לסוכה, אמרתי לו שהגרי"ג שליט"א דיבר את זה בשיעור ולא אמר הלכה למעשה, השיב רבינו חכמים הזהרו בדבריכם אם אמר כך בשיעור כנראה שמחזיק כך גם למעשה.

כשהתחיל הגרי"ג לומר שיעור כללי שאל אותי רבינו כמה זמן אומר שיעור, אמרתי לו שאומר שעה, אמר רבינו אני אומר כעשרים דקות, אמרתי לו שרבינו אומר רק את החידוש ואילו הגרי"ג אומר גם את הרי"ד מסביב. והסכים רבינו.

כמה פעמים שבקשתי ממנו לחתום על איזה עניינים שאל ומה עם הגרי"ש אלישיב תחתים גם אותו? פעמים שתוך כדי חתימה עדיין הי' נעצר וממשיך לברר עוד פרט ועוד פרט.

כשהיו מבקשים ממנו ברכה שיהי' זמן טוב או חורף בריא היה מעיר וכי הברכה על הזמן ועל החורף העיקר הברכה היא על האדם שיצליח.

בשנת תשנ"ו דיבר הגרמ"מ שולזינגר ברבים, ואמר בתוך הדברים שהישיש הצנום ביקש ממנו שלא ידבר על אנשים [וכוונתו לרבינו ז"ל].

אמרתי לרבינו שהגאון רבי מאיר גרינמן אמר איזה חומרא בשמו [בענין להניח פלטה ביו"ט על האש], אמר רבינו כמתנצל לא אמרתי לו דיעותי רק פעם לפני הרבה שנים דיברו בכולל חזו"א ואמרתי אז איזה סברא.

שאלתי את רבינו אם כדאי לאשה לעבוד בתיכונט, והשיב מצד אחד זה הכנסה טובה אבל מצד שני צריך לעבוד הרבה שעות.

אחד ביקש ברכה מרבינו שהציעו לו להיות נהג באוטובוס וצריך לעבוד 8 שעות ביום, אמר רבינו ברכה על זה? שיהיה ברכה לפרנסה. אחרי שהלך נאנח רבינו אוי בנפשו יביא לחמו.

שאלו את רבינו אשה שלמדה מקצוע ואינה חפצה לעבוד בה אבל בינתיים אין לה משהו אחר, האם כדאי לה להשקיע בתחום זה וללכת להשתלמויות או שלא להשקיע על ספק, שאל רבינו מה ההשקעה כסף וזמן, זמן זה לא טענה אשה אינה מצווה בדברים בטלים, וכסף כמה יעלה, הרי כל אחד משקיע כסף על צד ספק.

כשרבינו אמר את השיחה הראשונה בעשי"ת בישיבת פוניבז' ודיבר שתשובה זה לא דבר קל לעשות, היה אחד שטען ברבים שזה בהעלם כמה מקומות שכתוב שתשובה זה דבר קל, ואמר שכך הסכים איתו אחד שבקי בשני התלמודים. והי' נשמע שמתכוון להגרא"י צוקר שליט"א לרפו"ש שהוא זה שהסכים איתו. וזה כאב להרב צוקר ואמר לי שיש תי' אחד לכל הטענות שלו, לפמש"כ רבינו יונה בשערי תשובה שתשובה רגילה החרטה קודמת לעזיבת החטא אבל המתייצב על דרך לא טוב תמיד צריך מתחילה לעזוב החטא ואח"כ להתחרט. וזה החילוק שיש תשובה קשה ויש תשובה קלה. [ובאמת היה אומר רבינו ששמע מר' שמחה זליג בשם הגר"ח מבריסק שמימיו לא ראה בעל תשובה חוץ מאדם אחד].

פעם הגעתי לרבינו במוצ"ש והתאחרה השעה ונכנסתי רק קרוב לשעה אחת בלילה רבינו דיבר איתי למעלה משעה, אחרי שתים הסתכל בשעון ואומר לי בחיוך נו עוד מעט צריך לקום... [רבינו הרי הי' קם כמה שעות לפני הנץ].

כשיצא לאור ספר תולדות של אחד הרבנים שרבינו הכירו היטב והביאו לו את הספר, כנראה לא הי' מרוצה מדיוק הדברים, עד כדי כך שהיה לו טענות על הכריכה של הספר. רבינו שאל אותי הכרת אותו? השבתי כן, שאל אותי וכי כך הוא הי' נראה בהצביעו על התמונה שבכריכה, אמרתי לו כן כך הוא הי' נראה. אבל רבינו הראה איזה נקודה בפנים שלו ואמר הם שינו את זה במחשב.

שאלתי את רבינו האם נכונה השמועה שהחזו"א הציע להגרי"ש כהנמן שיקח אותו לראש ישיבה, ורבינו הכחיש את זה. שאלתי א"כ איך הגרי"ש הכיר אותו, השיב רבינו כשהגעתי לארץ ישראל הייתי כמה ימים בבני ברק אצל קרובי משפחה ואז דיברתי איתו, שאלתי וכי מפעם אחת הכיר את רבינו, השיב רבינו הרב היה פיקח גדול.. [וברגע אחד תפס את גדלותו ופקחותו של רבינו]. פעם אחרת אמרו לרבינו איזה סיפור שסיפר הרב מפוניבז' על הח"ח, רבינו התפלא שאינו מכיר את הסיפור ואמר הרי הגרי"ש סיפר לי כל מה שהי' איתו אצל הח"ח ואת זה לא סיפר לי.

שאלתי את רבינו על אברך שמרחיב את הדירה אם לקחת אישור מהעירייה או לבנות בלי אישור, שאל רבינו למה לא לקחת אישור, אמרתי זה עולה הרבה כסף ואין לו לשלם, אמר רבינו שיקח אישור ויבקש הנחה לדוגמה זה עולה אלף יבקש לשלם חצי. אמרתי בתמיהה וכי מי בדיוק מכיר אותו ויעשה הנחה? אבל רבינו אמר שוב שיעשה כך. וכמדומה שכך הי' ובאמת הסכימו להוזיל לו מהמחיר.

הי' אחד שאדריכל עשה לו תכנית בנייה וביקש אלפיים שקל והוא טען שביקש משהו אחר ולא את זה והאדריכל רגז וצעק, אחרי תקופה רצה אותו אחד להשתמש עם התכנית של האדריכל, שאלתי את רבינו אם כעת צריך לשלם לאדריכל, שאל רבינו האם הבונה הוא בן תורה השבתי שהוא אברך, אמר רבינו מסתמא האדריכל יותר לו, אמרתי הרי הוא צעק ונעלב שלא שילמו לו ומה פתאום יותר על הרבה כסף, אבל רבינו אמר הוא ימחל לו. וכך הי' האברך התקשר לאדריכל והלה אמר לו שטויות לא צריך לשלם כלום.

לקנות דירה בטאבו משותף שהמחיר הרבה יותר זול, לפעמים השיב רבינו שותפות זה סיבה למחלוקת ולא כדאי, ולפעמים השיב רבינו אם שניהם מסכימים למה לא, אלא מאי מפני שעוד 20 שנה יריבו, כיון שעכשיו בסדר אין לחשוש על עתיד רחוק. [ובזקנותו המופלגת של רבינו שאלתי ע"י הנכד ר' גדלי' האם עדיף טאבו משותף או לקחת משכנתא, אמר רבינו אמנם בטאבו משותף יכול להיות בעיות אבל במשכנתא הרי יש חשש איסור ריבית ובוודאי עדיף טאבו משותף].

לקנות בטאבו משותף אח ואחות או שני אחיות ויגורו בשני קומות, השיב רבינו בחו"ל כולם גרו כך, השווער עם החתן והבת. וציין רבינו לתוס' קדושין י"ב ב'.

כמה זיכרונות מהתקופה שלמדתי אצל רבינו בישיבה קטנה פוניבז':

שאלנו את רבינו שאלה לגבי דילוג בפסוקי דזמרה של המאחר לתפילה, השיב רבינו שיקום בזמן ולא ידלג, שאלנו אבל מה קורה מי שאיחר כבר, אבל רבינו לא רצה להשיב ואמר שיקום בזמן ולא ידלג.

אחד הבחורים [הגאון ר' רפאל גפן] שאל את רבינו מי ששיקר את חברו האם צריך להודיע לו אח"כ ששיקר, רבינו השיב ממ"נ אם להווא יש תועלת עכשיו ודאי צריך להודיע לו, ואם לא למה להודיע לו. כגון שאל אותו מה השעה אם הוא צריך לדעת מה השעה יודיע לו ואם לא וכי סתם לדבר.

שאלנו את רבינו מה הפירוש "אלוקינו" וכי הוא אלוקים שלנו ולא של אחרים. רבינו השיב הפירוש שהשגחתו פרטית עלינו. וראינו שזה הי' אכפת לו שידעו את הפירוש והשתדל להסביר עד שיהיה מובן בלי שאלות.

פ"א נסע רבינו אחרי מנחה לסנדקאות, שאלנו אותו מדוע אמרו תחנון במנחה, השיב רבינו אני באמת לא אמרתי, שאלנו אותו ומה עם כל הציבור.. ואכן למחרת אמר רבינו שלא יאמרו תחנון כי יש לו ברית. אבל ביתר הפעמים לא אמר כלום.

פ"א שאל אותי רבינו יש לך דף? יש לך עט? מיד הוצאתי דף ועט, אמר לי תכתוב "כל המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו" ותתלה על הקיר. שאלנו אותו מדוע? ואמר שהמשגיח היה אצלו אתמול. והיה מובן שהמשגיח התלון שמתחצפים אבל רבינו לא רצה לומר מפורש את זה.

לפני ר"ה ביקשנו שיאמר שמועס' כמידי שנה, רבינו התחמק ואמר אתם צעירים אין לכם עבירות, ומה אתם צריכים שמועס'. אבל בסוף נענה ובא לומר.

בסוף השנה רצינו להצטלם עם רבינו ועשו כל מיני צורות כך וכך ורבינו לא אמר מילה, פ"א צילמו אותו כשעמד באמצע שמונה עשרה תמונה אחרי תמונה עד שזה הפריע לו להסתכל בסידור והמשיך להתפלל בעיניים סגורות. רבינו לא העיר להם כלום אבל אח"כ אמר לי "נתנו לי פלשים בעיניים".

לפני פורים רצו בחורים לצאת לאסוף כסף, ובאנו לרבינו והראינו לו את מצב הנביאים [מקלף] שהם ישנים מאוד וצריך לחדש אותם ושיכתוב לנו מכתב תמיכה, רבינו התחמק ואמר מכתב אני כותב למי שאין לו מה לאכול. [ואף שרבינו לא החזיק כלל שבחורים יאספו כסף אבל לא העיר ע"ז רק התחמק].

מידי פעם רבינו הי' מעיין בלוח המודעות על הקיר, פעם הי' בקשה לאסוף כסף למבחנים בספר ש"ש או קצוה"ח. רבינו שבדרך כלל לא הגיב כאן העיר על כך להימנע מזה.

בישיבת בין הזמנים נחלת משה הי' שיעור מהגרב"ד דיסקין ואח"ז סדר חזרה, שאלנו את רבינו במה כדאי לעסוק בביה"ז של ניסן, אמר רבינו תלמדו פרק תמיד נשחט. וזה הי' פלא שבחורים בישיבה קטנה יעסקו בקדשים, אבל רבינו אמר שזה דבר טוב.

בסדר שלישי היו לומדים סדר בקיאות כל אחד מה שרוצה [בלי שיעור], שאלנו את רבינו מה כדאי ללמוד, אמר שנלמד מסכת ביצה.

הגישה של רבינו לבחורים הי' שהם "ילדים" וא"צ להעמיד שוטר ולהעניש על כל דבר. פ"א הגיע אדם אחד להתלון אצלו שמרעישים אחרי סדר ג', רבינו לא התפעל [וכמדומה שאמר הם ילדים].

בסוף שיעור ג' באנו לשאול אותו לאיזה ישיבה גדולה ללכת ולא השיב לכולם, והיו שאמר להם מה אביך אומר? תעשה מה שאביך אומר. [כנראה הבחין מי שואל באמת ומי שואל סתם].

תרע"ה

רבנו אמר שנולד בין י"ד לט"ו מר חשוון תרע"ה [הטעות של העולם נובעת מזה שנולד ב-1914 וחושבים שזה תרע"ה. אבל הוא נולד בסוף 1914 שזה תרע"ו] וסיפר רבנו שהשוחט של קמניץ העיד לו שנולד 10 דק' אחרי השקיעה שבין יום ג' ליום ד'. (רשימות רימ"ר ששמע מפיו). המוהל של רבנו היה הג"ר מרדכי הירש שהיה א' גרויסע צדיק, ולא ידוע לו מי היה הסנדק שלו.

תרע"ז

אחיו שנולד אחרי בעיצומה של המלחמה נפטר כי לא היה לו אוכל, ואמר רבנו - היום יש דייסות וכל מיני תחליפים לתינוק אולם אז היה רק חלב אם, ואימו של רבנו, לקחה מיניקת לעזור לה. אבל לשתיהן ביחד לא היה מספיק חלב מפני הרעב [המינקת הייתה צריכה גם להאכיל את בנה שלה ומה שנשאר לא הספיק] והתינוק נפטר מרעב, עד כדי כך היה העוני והרעב.

תרע"ז

עוד סיפר: כשהיינו בקמניץ עדיין לא הייתה ריצפה מאבנים, לכבוד שבת קנינו חול זהוב [מגוי הנקרא לוקסוביץ], ופיזרו על הרצפה. ובמוצאי שבת כבר לא נשאר מזה, זה היה עולה זול מאד, הורי היו עניים ורק את זה יוכלו לקנות.

תרע"ח

אחד שאל את רבנו בדבר עשיית חומש סעודה וענה לו רבנו אצלינו בבריסק לא ראיתי מנהג כזה וכן את כל הסדר בעת כניסת הילד להתחיל ללמוד א"ב לא עשו אצלינו.

אולם פעם אחת סיפר רבנו ששמע שבשעה שנכדו הגדול של החפץ חיים מזיווג שני ר' הירש זקס התחיל ללמוד חומש, טעם החפץ חיים חתיכת עוגה וכדומה גם קצת יין ואמר שהתחלת לימוד החומש

איתא במדרש (בראשית רבה נח, א) "ויהיו חיי שרה מאה שנה", (תהלים ל"ו) יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים, בת כ' נבת ז' לנוי, בת ק' נבת עשרים שנה לחטא, ד"א יודע ה' ימי תמימים זו שרה שהיתה תמימה במעשיה, א"ר יוחנן כהדא עגלתא תמימה, ונחלתם לעולם תהיה שנאמר ויהיו חיי שרה, מה צורך לומר שני חיי שרה באחרונה לומר לך שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעולם הזה ולעולם הבא'.

והנה רבנו הגראי"ל זצ"ל זכה שכל ימיו היו בטהרה מראשית יצירתו ועד אחריתו ובכל גל וגל בימי חייו בכל עת מנעוריו ועד זקנה, ובעת חולי וקושי לא פסק פומיה מהתורה הקדושה ומעבודתו התמידית. ואמרנו לחביא מעט דמעט מהדברים שאירעו מידי שנה בשנה.

הבאנו כאן מעט שבמעט מאשר הספיק הזמן והגליון וישמע חכם ויוסף לקח.

זה שטיקלע סעודת מצוה. ואמר רבנו החפץ חיים ידע להעריך חשיבות הדבר.

תרע"ט

סיפר רבנו שסיפרו לו שכשהיה ילד כבן ארבע חמש והביאו לו בבית הארוחה כוס חלב לשותה, שאל מה זה הדבר הלבן הזה, שעד אז לא היה להם חלב ולא ידע כיצד נראה חלב.

עוד סיפר: הביאו לי שם תפוח אדמה, רציתי לקחת את התפוח"א בשתי ידי מרוב רעב, היה חסר לי במידת הבטחון. [בגיל 4...]

תר"פ

בחוה"מ סוכות תר"פ נפטרה בתו הגדולה של מרן הגרי"ז שהיתה ילדה קטנה, וסיפר רבנו שבעקבות זה תקופה ארוכה הוא לא הגיע לבית הגרי"ז כדי שלא תראה אותו הרבנית ותצטער מכיון שאותו הבת היתה בת גילו של רבנו וגרו יחד בשכנות. [א"ה הנהגה זו כתובה בספר חסידים אות תר"מ ע"ש]

תרפ"א

התלמוד תורה דבריסק

מתחילה ה' החיידר בבריסק ברחוב שלנו בבנין שגר הגרי"ז וכשהרב הגיע לגור שם פינו את החיידר והעבירו אותו למקום אחר באזור שנקרא קולוניע ורובק על שם עשיר אמריקאי שתרם תרומה גדולה לטובת עניי אירופה, ומאז אמי ע"ה ה' מלווה אותי בכל יום עד החיידר שח לנו חתן רבנו הגר"ד שפירא: כשפעם דיבר הגרי"ד בשיעור על הת"ת בבריסק הסביר ששם לא היו הכתות לפי גילאים אלא לפי רמות, ונתן דוגמא ואמר: נראה לכם שרבי אהרן ליב למד עם בני גילו?! הוא למד עם ילדים שנתיים ושלש מעליו.

והגר"ז אידלמן סיפר שלמד עם רבנו באותו בית ובאחד הימים הקפצו את רבנו בשלש כיתות מעליו.

הלימוד בת"ת

שח הרה"ג ר' חיים שולביץ: זכינו, בראשית ימי השכונה, כאשר התעורר דיון בין האברכים אודות דרך הלימוד הרצויה לילדים, אחר שלא הגענו לעמק השווה עם מנהל החיידר, ודרשנו ממנו ליטול עצה מרבנו, ובבואנו לפניו טען המנהל שהורים צעירים מנסים לשנות את דרך המסורה, אך רבנו השיב לו מיניה וביה, שהורי הבכורים אחראים יותר, כי עדיין לא התרגלו לדלג על בעיות..., ובמשך שיחה ארוכה דרש ממנו להתאים את הרמה לילדים, והסביר במתק שפתיו שכל המשברים, בין בישיבה קטנה ובין בישיבה גדולה, נגרמים אך ורק מחוסר

בהירות, לדבריו זמן המשבר תלוי באופי של הלומד, כי מטען המידע הגדול משכלו יוצר לו כעין ענן, שהוא ממש מסך החוצץ למתיקות התורה, וגורם לבלבול וייאוש, שנסחב לפי כח החניך, עד שקורס ומאבד טעם בלימוד.

המשפט שהכי זכור ממפגש זה, הוא "דע לך, שבגיל זה המשפט 'מיגו כח הטענה' שווה לפסוק 'פותח את ידיך', ילד אין לו שום כלי קיבול לקלוט מה זה 'כח הטענה', והוא כל הזמן מתאמץ לשבץ את המונחים שהוא שומע בכל מקום שאינו מבין, עד שמגיע היום, וברור לו שהוא לא מבין כלום, רק מנסה להדביק משפטים לתוספתים, ואז הוא מתייאש".

תרפ"ב

שח רבנו שבחוה"מ סוכות תרפ"ב נולד הגר"ד שליט"א בן מרן הגרי"ז וזכור שהוא היה בשלום זכה, והגיע לשם אחד מהרבנים בבריסק שהיה במתח קצת עם הגרי"ז והיה שמחה גדולה בשלום שנוצר מכם.

וציין רבנו שנדמה שבגיל שבע התחילו ללמוד גמרא, והתחילו בפרק המניח.

תרפ"ג

כאשר רבנו היה קטן, הוריו שלחוהו ללמוד אצל מלמד שהיה גר באחד הרחובות החשובים של בריסק, של היותר עשירים. ובדרך היה חייב לעבור ברחוב שהיו בו שקצים פרחחים גוים. ומידי יום היו מבזים אותו ורודפים אחריו להכותו, ובכל זאת המשיך בקביעות גדולה ללכת ללמוד תורה אצל אותו מלמד שם. (מזקנים אתבונן ח"ד שער ב עמ' 63)

»

כשביקר בן רבנו הגר"ש שליט"א את הר"ר צבי קויפמן, בנו של ר' חיים אהרן קופמן ז"ל, מתושבי העיר בריסק. ר' חיים אהרן היה יהודי ירא שמים ועובד לפרנסתו במכירת רהיטים ועוד, והכיר טוב את משפחת שטינמן בבריסק. בנו רבי צבי גם היה עמל לפרנסתו כל השנים, וכעת בזקנותו הוא חלש מעט. (הביקור היה אצל בתו וינגוט, פתח תקוה, שם הוא נמצא בתקופה זו)

אמו"ר בעודו בחור בישיבת פונבז' כשהיה חוזר מהישיבה לביתו, היה עובר על הדרך ברחוב ברטנורא שם התגורר (ברטנורא 3) ר' חיים אהרן ז"ל, הוא היה אומר לו: המראה שלך - קצת נמוך ורזה - מזכיר לו בדיוק ממש את סבין 'בובל' - זה היה הכנוי הברסקאי לרבי נוח צבי שטינמן. 'ככא בדיוק היה נראה, עם אצילות וישוב הדעת, ואינו מתבלט'.

במהלך הביקור סיפר הר"ר צבי:

אבי ז"ל, היה תלמיד של הסבא שלך - רבי נוח צבי שטינמן אביו של מרן רה"י, רבי נוח צבי היה מלמד דרדקי וגם שמש, היו לו כמה עבודות לפרנסה ובסוף אחרי הכל הוא תמיד הוא נשאר עני, בין השאר הוא היה המלמד של אבא שלי בבריסק. אבא שלי תמיד היה מספר על כך.

אני זוכר שאבי - ר' חיים אהרן סיפר כי למשפחת ר' נוח צבי שטינמן היה פרה בבית, והאשה מרת גיטל היתה חולבת פרה ומוכרת לפרנסתה. והוא היה אומר 'זה לא הזיק להם בשידוכים' כלומר, בנם רבי אהרן ליב קיבל שידוך טוב וצמח לגדול בישראל...

סיפר הר"ר צבי: לפני כשנה הזדמנתי לביתו של מרן בחזון איש 5 לברית של בן משפחה, אחרי הברית הציגו אותי בפני מרן כיליד העיר בריסק. מרן הכיר היטב את משפחתי, ואז הוא פונה אלי ושואל אותי האם אני זוכר באיזה רחוב גרנו?

השבתי: איך אזכור, הלא בגיל שלוש אבא עזב כבר את בריסק ועשה עליה לארץ.

מרן 'הוכיח' אותי בחיוך: אברהם אבינו בגיל שלוש הכיר את בוראו! אתה - לכל הפחות - אינך יכול לזכור באיזה רחוב גרתם?...

תרפ"ד

שח רבנו: בכתה ו' [כשהייתי בן ט] למדנו פרק איזהו נשך, אצל מלמד שהיה חסיד קוצק, זוכרני כשאחזנו בדף ע' עמ' ב' המלמד שאל אותי שאלה על תוס' ונתן לי סטירה, שאלתי אותו למה הכה אותי, ואמר לי שזו חוצפה לשאול כך, וכי אתה רוצה עוד מכה?! זו הייתה הפעם היחידה שקיבלתי מכה בחיידר. אני הייתי הכי קטן בכיתה. [והאמת הייתה שהוא זה שטעה בפירוש התוס', ואני עניתי טוב].

תרפ"ה

אבי רצה שאדע תנ"ך בכלל לא למדו אצלנו תנ"ך, ולכן כשהייתי בן עשר שכר לי במיוחד מלמד שילמד איתי נביא ישעי' ואבי לא ה' איש עשיר כלל ולמד איתי בין הלימודים של החיידר.

תרפ"ו

באלול תרפ"ו נכנס רבנו לישיבת תורת חסד בבריסק.

וסיפר רבנו, כשחיפשו משגיח לישיבה, והגיע הג"ר אברהם יעקב גורדון, ולפני כן היה רב בעיירה פלונסק, והיה ת"ח גדול וקודם התלבט אם יבוא לישיבה, וביקש לבדוק את הבחורים אם הם בחורים טובים, שתהיה לו השפעה

עליהם, ולכן קרא לביתו שני בחורים מהצעירים בישיבה, לבחון אותם בלימוד, ועפ"י יבין את מצב הבחורים. שני הבחורים היו רבנו ועוד אחד בשם פרומן, ובחן אותם ביום ו' הגה"צ הנ"ל במס' גיטין שלמדו אז בישיבה, וזוכר רבנו ששאל אותם על דף ח' ע"ב דאמרינן פלגינן דיבורא, והרי בעדות בעינן דבר ולא חצי דבר.

תרפ"ז

כשרבנו היה נער כבן י"ב, בעת שלמדו מסכת כתובות בישיבה, הכניס פעם את רגלו לתוך המגפים, ונכנסה לו סיכת מתכת לרגל ובדרך נס נתקעה בעצם העקב ולא נכנסה לתוך מחזור הדם דבר שהוא סכנת חיים ממש היות ויכולה להגיע לעורקי הדם ח"ו, אולם אף אחד לא הבחין בה ולא ידעו את פשר כאביו העזים, וככה נמשך שש שבועות, עד שחובש אחד [שהיה מומר שנשוי לגויה, וכבר היה זקן בפנסיה] העלה בדעתו הדבר, ונסעו ברכבת לבית חולים ושם עשו צילום רנטגן שכבר היה באותן שנים ורק אז ראו את הסיכה, ועשה החובש ההוא ניתוח להוציאה ולקח לו חצי שעה עד שמצא את המחט. מפאת חומרת הזיהום ברגל, היה הניתוח בליל שבת, וכיון שלא היה שם בית חולים או מקום אישפוז היה צריך להחזיר את רבנו באותו היום לביתו בעגלה רתומה לסוס. ניתוח של הימים ההם לא היה דבר פשוט. ששה שבועות לא היה יכול רבנו ללכת ללמוד בגלל אותה סיכה.

ובהזמנות הרחוב רבנו בענין: הנה נח תיקן להם מחרישות, ועד אז היו חורשים בידיהם, וננסה לצייר לעצמינו כמה עמל מפרך הוא לחרוש בידים אפי' קרקע קטנה של ה' אמות, הלא זה א"א לתא, רק שכפי צרכם כך הקב"ה נתן להם כחות מיוחדים, וכן הוא בכל דבכה, פעם כל אשה היתה מניקה ב' שנים או לכה"פ שנה ומחצה, והקב"ה נתן כחות לזה, היום שהמציאו המטרנה שוב אין הקב"ה נותן כחות כאלה וכן בלידות שכהיום יש בערך ב' אחוזים היולדות בנתוח, ואם לא ינתוחם ימותו, ופעם כשלא הי' נתוחים לא הי' צורך בהם ואם הי' צורך בהם הלא היו מתים בכל מאה לידות ב' יולדות, וזה נורא ואיום, ולא הי' קורה שאשה תמות בלידתה כי אחד לעשרת אלפים, וכן הוא במזגנים ובכל הדברים.

פעם לא הי' קופ"ח, ורק לפני כס' או ע' שנים נעשה ענין זה, והחוק הממשלתי בפולניה חייב כל שכיר להיות מבוטח בקופ"ח, ומזה נכנס לצבור, והיו אנשים בני תשעים שמעולם לא יצאו מהכפר שלהם לרופא, ומאז שנכנס ענין הקופ"ח כמעט א"א להסתדר בלי זה, ובפרט מי שיש לו ילדים, ולהיות מבוטח אצלם אינו חסרון בהשדלות, שכל כל דבר שכל הציבור

או רובו עושה, כך הוא דרכו של עולם שכך צריך לעשות, ולענין ביטוח חיים כיון שעדיין אינו כ"כ נהוג בצבור הר"ז חברון בבטחון מי שעושה, אך אם יכנס מאד, כך צורת ההשתדלות הטבעית, והראשונים שעושים כן אינו ראוי, אך אחר שכולם עושים, כן צריך לעשות. [אמרו, שיש לעשותו כדי שלא יפול על הצבור אם ח"ו יארע לו ענין ח"ו, אך אין זה נכון, שכן הצבור נושא לא רק מקרה של פטירה וכדו', אלא גם עלויות רפואיות וכדו', וכל טיסה לחו"ל לצרכי רפואה עולה רבבות דולרים].

(פעם מי שהי' לו דלקת ריאות או שחפת בקושי הי' מי שניצל מזה, ובד"כ היו מתים, או מיד או לאחר כמה שנים, והיום שהמציאו האנטיביוטיקה מצילים מאד, אך לאידך גיסא יש מחלות שפעם כמעט לא הי', כגון הסרטן רח"ל שהיום הוא מצוי מאד, ועם מלאך המות א"א לריב...

הרבנים אף הם היו משתמשים ברופאים, ובבריסק הי' ד"ר יפה וכמעט כל יומים הי' מוזמן לבית הרב מבריסק לטפל בילדיו או בו, והרופאים של אז בד"כ לא היו ממש רופאים אלא חובשים (פעלשער) והי' מתמחה לעשות חוקן או ביינקעס והרבה פעמים ידע יותר טוב מרופא רגיל, ומו"ר שליט"א סיפר שכשהי' בן י"ב - י"ג נכנס לרגלו מחט ולא הי' ניכר מבחוץ כלל, והחובש אמר שנראה שיש שם משהו, [שהוא הי' לפנ"כ עוזר לרופא כירוג והי' לו ידיעה בכך] ועשו צילום רנטגן ואכן ראו שחדר מחט ובנס נעצר בעצם ולא שיט בכל הגוף, ועשו ניתוח, אך מתוך שהצילום אינו מדויק לא סימנו בעט את המקום המדויק, והרופא הי' צריך לעשות הניתוח משך חצי שעה עד שמצא המקום, והרופא המנתח הי' משומד לתאבון, ומותר להתרפא אצלו).

תרפ"ח

שח הגר"ב סולבציק שמעתי פעם מאחי הגדול הגאון ר' ישראל זצ"ל, ששמע לספר כי מרן זצוק"ל כבר בילדותו היה ילד מאוד מיוחה, וכשהגיע לגיל בר מצוה כשכבר היה בחור בישיבה, סבר הגאון הגדול רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל הדיין דבריסק, שצריך לעשות לילד זה סעודת בר מצוה. באותם ימים לא היו עורכים סעודות בר מצוה, רק מרן הרב ערך סעודות בר מצוה לילדיו כרב העיר, אך הגרש"ז סבר שלבחור זה צריכים לערוך סעודת בר מצוה, ומרן הגר"ז סבר שלא יעשו עבורו מחשש עין הרע.

הרב רוזנגרטן: למעשה מרן זצוק"ל אמר שלא עשו לו שום דבר ביום הבר מצוה, רק בלילה קודם הבר מצוה נתנו לו ללמוד ענין עמוק

מספרו של הגאון רבי אייזל חריף, ובבוקר הוא אמר זאת לראש הישיבה האמרי משה זצ"ל. הרב שוב: הדין ודברים היה בנוגע לקריאת התורה. מרן זצוק"ל בשבת אחרי הבר מצוה שלו, שבת פרשת תולדות, הוא קרא את הפרשה במניין קטן של הגרש"ז ריגר, והגרש"ז נהנה מאוד מקריאתו, ומאוד רצה שהוא יקרא כל שבוע, והאמרי משה מאוד התנגד לכך בטענה שהוא צריך רק לשבת וללמוד. מרן היה אומר שמרן הגר"ז גם אמר דעה על כך, אך לא זכר מה היתה דעתו. לגרש"ז היתה בכך מטרה נוספת, כי רצה שהוא יקבל בכך בקיאות הן בתורה שבכתב והן בנביאים ע"י קריאת ההפטרות. בסופו של דבר התקבלה דעתו של האמרי משה. מרן זצוק"ל בענוותנותו הפטיר על כך: בסופו של דבר לא יצאתי תלמיד חכם ואפילו לא בעל קורא...

תרפ"ט

הבחירות בבריסק

שח רבנו: ועד הקהילה בבריסק היה מעשרים נציגים נבחרים, הרבה מהם לא היו חרדים לדבר ה' וכמו שהזכרנו שבתקופה ההיא התפשטה ההשכלה בבריסק ורבים חללים הפילה.

בשנת תרפ"ח בתקופת הרבנות של הגר"ז התקיימו בחירות לוועד הקהילה והגר"ז עמד בראשות המפלגה החרדית והיה מאבק מאד קשה נגד הציונים כדי להשיג רוב קולות, לבסוף בחסדי ה' היה הצלחה גדולה והמפלגה של היראים מטעם הגר"ז הצליחו להכניס 8 נציגים שזה היה הישג כביר, והשתתפו עם עוד 3 נציגים ממפלגת הסוחרים שאמנם לא היו כ"כ חרדים אבל היו ממושמצים לרב, והשתתפו יחד עם הנציגים מטעם הגר"ז, וכך היה לחרדים רוב חברים ומינו לראש הקהל את ר' שלמה ליכטנשטיין שהיה יד ימינו של הגר"ז.

זכרונות כי בחול המועד לאחר שנתמנה הנ"ל למשרת ראש הקהל הוא הגיע לביקור חג בבית הגר"ז היו שם הרבה אנשים וגם אני הייתי ביניהם, הייתי אז נער כבן 14 שנים, והרב רצה לכבד אותו בדברי תורה ואמר לו שני דברים בשם אביו הגר"ח, אחד בענין אמונה שאין אמונה לחצאין. והשני היה בענין שלל עמלק. יתכן שאמר לו עוד דברים ואיני זוכר יותר. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' רא). (עי' אילת השחר בא יג, ח. בחוקתי כו, כא וע"ע אילת השחר כי תצא כה, יט)

אחד הנציגים בועד הקהילה שהיה מטעם הגר"ז לא היה חרדי לגמרי אמנם לא התפקד בפרהסיא אבל תפסו אותו נוסע ברכבת בשבת ומדוע בחר בו הגר"ז מפני שאותו אדם היה ממושמצ לרב הגר"ז ידע שיעשה כל מה שיאמר לו לעשות

ואדם אחר היה קשה למצוא מפני שהיו צריכים נציג היודע שפת המדינה ואיש קשר עם אנשי העולם היודע להתעסק עם השלטון לכל הנצרך. אני הייתי בבריסק שם היה מועמד חרדי ומועמד נוסף שאינו חרדי ומרן הגרי"ז סולובייצקי זצוק"ל חפץ שיתמכו במועמד השני שאינו חרדי משום שהיה יותר ממושמע לו מאשר המועמד החרדי והמועמד השני שהיה דתי ידעו שהוא יעשה הכי הרבה למען קדשי ישראל.

תר"ץ

באלול תר"ץ עבר רבנו ללמוד בישיבת קוברין אצל הגר"פ פרוסקין זצ"ל. ובקובץ תבונות העומד לראות אור אי"ה יפורסם המחברות שרבנו רשם את השיעורים שם.

תרצ"א

שח רבנו: אני הייתי בקוברין אלול תר"ץ חורף תרצ"א בשעת שר' משה בעל האמרי משה ב"ט טבת תרצ"א. אלו שהיו מבריסק נסעו ללויה ולקחו מגלשה כי ירד שלג כבד ולא יכלו לנסוע רגיל ויצאנו בתשע בבוקר והגענו בשבע בערב והגענו לבית קברות, והיה עדיין שלש הספדים ואחד מהם של הז'בינקאר חמיו של ר' מיכל יהודה וזה היה כבר אחרי סתימת הגולל, ובדרך עברנו עיירה בת שמונים משפחות בשם שודבשיק והיה שם רב בשם ר' שרגא לייב ועצרנו בשביל להתחמם קצת, ואחרי זה המשיכו לנסוע והיה כפור נורא והגענו בקושי בקושי. [בין בריסק לקמניץ היה עיר שקראו לו ז'בינקא שבעיר הזאת היה הרכבת בקמניץ לא היה רכבת אחרי ז'בינקא הרכבת נסעה לקוברין ואחרי זה נסעה לברנוביץ ומשם נסעה ללוליניץ]

תרצ"ב

בט"ו שבט הגיע רבנו ללמוד בישיבת קלצק. וכך סיפר: בשנת תרצ"ב בט"ו בשבט הלכתי ללמוד בישיבת קלצק של הגאון ר' אהרן קוטלר זכרוננו לברכה, ור' איסר זלמן כבר היה גר בארץ ישראל. והיה בישיבה עוד רבנים ורמ"ם שם. ובאותו שבוע שבאתי התחיל בנו של ר' איסר זלמן ללמוד בישיבה וכן נהיה משגית, בישיבה היו כמה מאות בחורים ואחר התפילה היו נשארים בישיבה כמאה בחורים לדבר עם ר' אהרן בלימוד על השיעור שמסר, האריות שבחבורה שם וביניהם היה בחור חשוב שכינהו ה"אוסטצקער" הוא היה עמל בתורה ומאוד חריף, ר' אהרן לימד אותנו מאוד איך לדייק את דברי הרמב"ם בכל מקום, ובאותו שבוע מסר על הסוגיא בבבא מציעא טז, א על הא דבע"ח קונה את השבח ארבע שיעורים כל שיעור היה בערך שעתיים ומחצה, ואני הגעתי

בשיעור השלישי ולא הבנתי דבריו באותו סוגיא לעומקו, אחר חג השבועות עזב בנו של ר' איסר זלמן את הישיבה ואיתו עוד קבוצה גדולה מאוד של בחורים גם ר' אהרן עזב את הישיבה ונסע לאסוף כספים באמריקה. ואחר מעריב היו נשארים רק כעשרים בחורים לדבר בלימוד, ואח"כ למדנו הסוגיא ביאוש שלא מדעת.

ר' אהרן אחר שהגיע לארץ ישראל היה בא לבקר את גיסו בעיר פתח תקווה והיה מכונים אותו ה"אוסטיצנר" ושם היה לגיסו כולל ומסר שם ר' אהרן שיעור ושמועס ארוך. ולאחר השיעור כלום עברו על פניו לתת לו יד, ושהגיע רה"י אמר לו ר' אהרן אתה הרי משלנו מקלצק, ורה"י אמר שמתפלא איך שר' אהרן מכיר אותו.

מכתב נדיר של אביו רבי נח צבי להגראי"ל בעת לימודו בישיבת קלצק

רעמד לאנד האט איים השי"ת געזאגט ואגדלה שמך, זאגט דארט רש"י וייל אין דיא פרעמד האט מען ניט באלט קיין גרויסן נאמען ביז וואנען מען ווערט א אלגעזעסן. דו דארפסט וויסען דיין אוועק פארען לערנען איז אויך א ציווי פון השי"ת ווייל דיא תנא זאגט אין אבות הוי גולה למקום תורה, מן הסתם וועט אויך דיר גלייך מקויים ווערען דיא פסוק ואגדלה שמך.

עס מאך ניט _____ דו וועסט אריין געהען צו ר' אהרן-ען מאהל נאך אמאהל ביז וואנען ג' (גאט) וועט דיר העלפין, דו וועסט ביי איים אויס נעמען און דו ווערסט געהען למעלה מעלה הרב ר' שמחה זעליג האט מיר אויך געזאגט דיא עיקר דו זאהלסט נאר אסאך לערנען און אויב דיר וועט עפעס ווערען א דבר חידוש גיי אריין צום הר"מ דקלעצק אין רעדען מיט איים ווער ניט נתפעל טאמיר גייסט דו אפאר מאהל און ער קען מיט דיר ניט רעדען וייל ער האט ניט קיין שמיכל זיי ניט ביי זיך געפאלען _____ זיי שטאלץ בעקומען זוך מיט גרויסא אין רעד מיט זיין אין לערנען ווייל דא זאגט מען אז דארט אין קלעצק איז יעדער איינער _____ געלעבט מיט-ן צווייטען, הרב ר' שמחה זעליג ווייסט ניט _____ וועלכען קו השוה קלעצק איז

ובשולי המכתב

דיין בריעף צו דרוקמאן(?) וועט אויך ניט איבערגעען ווייל עס טויג ניט אויך מיר _____ ענטפער זאלסט צו שרייבען אביסעל צו ר' שמחה זעליג דיא

•

ובתרגום לעברית:

ארץ זרה הקב"ה אמר לו ואגדלה שמך, אומר שמה רש"י היות שבמקום זר אין מיד שם גדול עד אשר נהיים יושבים וותיקים. אתה

צריך לדעת שהרעיון שלך לנסוע ללמוד הוא גם ציווי השי"ת היות שהתנא באבות אומר הוי גולה למקום תורה. מן הסתם מיד גם יתקיים הפסוק ואגדלה שמך.

לא נעשה _____ אתה תכנס לר' אהרן פעם אחר פעם עד שה' יעזור לך, אתה אצלו תקח (כל' תקבל) ואתה תלך למעלה מעלה הרב ר' שמחה זליג גם אמר לי שהעיקר שתלמד עוד הרבה ואם יתהווה לך איזה דבר חידוש לך פנימה לר"מ דקלצק ותדבר עימו אל תתפעל אם יארע שאתה הולך כמה פעמים והוא לא יכול לדבר עימך היות שאין לו חיוך אל תיפול בעצמך (כל' ברוחך) _____ תה' (תקבל) גאווה (- סוג של ביטחון עצמי) תחפש גדולים ותדבר עימם בלימוד היות שפה אומרים ששם בקלצק כל אחד _____ חי (לחיות) עם השני. הרב ר' שמחה זליג לא יודע _____ איזה קו השוה זה קלצק.

[בשולי המכתב]

מכתבך לדרוקמאן גם לא יתן היות שזה גם לא מועיל אנו _____ עונים שתכתוב קצת לר' שמחה זליג את _____

תרצ"ג

באלול תרצ"ג גלב"ע מרן החפץ חיים וסיפר רבנו שהיה אז בבריסק ולא היה ביכולתו לבא להלויתו.

•

מספר הגה"צ רבי נחום ברנשטיין: לפני ארבעים שנה, בפרשת ויצא תשל"ח, היינו בש"ג ישי"ק פוניבז', ובקשנו ממנו לבוא בליל שבת לישיבה, היה קשה ללמוד שם, בליל שבת לא היה תאורה טובה. והוא בא בגשם זלעפות. ונכנסנו כמאה בחורים לחדר קטן, ודיבר שם דברים חוצבים להבות אש, הוא אמר: "למדנו בליטא בקמניץ, לא היה רשב"א שלם, אף אחד מאתנו לא ידע להגיד שטיקל תורה, המתמיד למד עשרים שעות ביממה, ובחור רגיל למד ארבע עשרה שעות ביממה. ספרים לא היה, מסדר הש"ס היה את הכרכים העיקריים שנלמדו, רשב"א שלם לא היה, היה חסר שני דפים ברשב"א, ובחור אחד נסע לדוינסק וביקשו ממנו שיעתיק את הדפים האחרונים של הרשב"א, והוא העתיק בכתב יד, הוא הגיע לישיבה היה תור מכסליו עד ניסן - תור רשום - מי יקבל לראות את הרשב"א הזה. ושטיקלאך תורה אף אחד לא אמה. ובחורים יושבים פה בישיבה קטנה והם אומרים 'א גיואלדיגע זאכען', חבורות, מתרצים תירוצים טובים על שאלה של רעק"א, מצליחים להפוך סוגיא, זה מתנה שהקב"ה נתן לכם, שתלן בכל דור ודור". אבל המשיך - "נו?! אבל איפה הארבע עשרה שעות ביממה?! נותנים לכם כאלה

כלים - בשביל מה? בשביל לבזבז אותם?! לזרוק אותם לפח?! הוא סיפר שהיו יושבים ולומדים והיה קר נורא, וישבו ליד התנור לילות שלמים בלי הפסק, והיום אם משהו לא מסתדר כבר לא יכולים לשבת וללמוד...

תרצ"ד

בשנת תרצ"ד הוציא ידידו של רבנו הגאון רבי יהודה ליב מאשבוים זצ"ל ספר ברכת הארץ, ורבנו כתב לו מכתבים הערות והארות, העומדות א"ה להתפרסם בקרוב בקובץ תבונות. וז"ל תחילת המכתב :

•

ב"ה יום ג' לסדר "הנני נותן לו את בריתי שלום" תרצ"ד לפ"ק בריסק יצ"ו

החיים והשלום מן השמים לכבוד ידיד נפשי הרב ה' העלוי המצוין חכים יתקרי וגאון וכו' מוה"ר יהודה לייב מאשבוים שליט"א מחבר ספר "ברכת הארץ", אחדשה"ט כמשפט.

עיינתי בספרו בסימן ו' בענין עומר הבא בשביעית ונתקיים עליו דברי נעים ומירות מלך ישראל מפרי מעשיך תשבע ארץ.

[ואת הקדמה שם הנקראת זכרון עולם נכתבה ע"י רבנו]

תרצ"ה

יש מכתב שכתב המשגיח הרב גורדון זצ"ל מיום כ"ט כסליו תרצ"ה לבעל העמק ברכה שישתדל עבור הבחור אליעזר קלמנוביץ ויש שם תוארים מופלגים עליו. ובאו לשאול את רבנו אודות המכתב ואמר רבנו שהוא זוכר את הסיפור שהיה עמו שלאותו בחור היה בעיות גדולות עם הגיוס לצבא הפולני וניסו בכל מיני השתדלויות להציל אותו ולכן שלח המשגיח מכתב לארץ ישראל על הענין הזה. וגם הגר"ז בעצמו כתב מכתב להרב דושינסקי בירושלים שישתדל עבורו אמנם בסופו של דבר לא עזר כלום ולקחו אותו לצבא והי' אשה אחת אלמנה יראת שמים בבריסק בשם גלרשטיין שהיתה נחשבת קצת עשירה והיה לה בית חרושת לשמיכות שהי' מבשלת לו מידי יום אוכל כשר קצת בשר קצת מרק והבחורים מהישיבה היו הולכים אליו למחנה הצבא להביא לו את האוכל וזכורני שגם אני הלכתי פעמיים להביא לו את האוכל והיא גם מימנה מכספה את רשיון הכניסה למבצר הצבאי שעלותו היתה 10 גרוש בכל יום.

פעם אחרת הוסיף רבנו המשך המעשה, פעם אחת שלחו אותו למבצר הצבאי להביא אוכל לאחד הבחורים שהיה שם ובדיוק באותה שעה היה שם מסדר שהיו צריכים כולם לעמוד בשורה והמפקד היה מכריז את כל השמות וכל אחד

היה צריך לענות שהוא נמצא וכשהכריזו את השם של רבנו ענה בקול נמוך כן אני נמצא והמפקד חזר וקרא בשמו ושוב ענה בשקט כן אני נמצא והמפקד התרגז אבל לא הועיל לו כלום והטעם לכך ע"פ דברי הרמב"ן באיגרת וז"ל ואם יקראך איש אל תענהו בקול רם רק בנחת כעומד לפני רבו עכ"ל.

תרצ"ו

הגר"ד [בן הגר"ז] סיפר לבן רבנו הגר"מ, שבעת הדפסת הספר חידושי רבנו חיים הלוי [בשנת תרצ"ו], אביו הגר"ז היה נותן לו לעבור על כל שטיקעל שעומד להדפסה, והיה לומד את זה ביחד עם רבנו, ולמחרת אמר הגר"ד את השטיקעל להגר"ז, ולמעשה הצליח לחזור על כל השטיקלאך כמו שצריך. (מפי בן רבנו הגר"מ)

•

הגרש"ז ריגר הי"ד שלח מכתב להרב הרצוג זצ"ל על העילוי המצוין רבי אהרן ליב שיסדר לו סקריפקט לעלות לארץ ישראל. אך לא הצליח בזה.

תרצ"ז

בקיץ תרצ"ז גלה רבנו לשווייץ. וכבר נתפרסמו הדברים באריכות. ראה כאיל תערוג גדולי הדורות.

וכך סיפר פעם רבנו: אני יצאתי בשנת תרצ"ז בערך שבועים אחרי שבועות ואף אחד לא ליווה אותי חוץ מהאבא והאמא

ונשאל הי' פירסום בעיר שרבינו יוצא לדרך בעיר לא הי' מפורסם הייתי בחור צעיר ונשאל יש בספר של מלך תמונה של מסיבה שעשו לר' משה סולובייצק בשעה שיצא מבריסק.

זה הי' חצי שנה אח"כ אני נסעתי חצי שנה קודם, הוא הי' באמת אדם חשוב מאוד ועשו לו מסיבה אבל אני הייתי אדם פשוט ואף אחד לא יסתכל עלי ב"ה ולא הי' חסר לי כלום, יצאתי כמדומני יום רביעי בלילה בשעה 10 מורשא ולפני זה בבוקר ליוו אותי אבי ואמי בבריסק לא הי' מטוס, הי' באן האף (תחנת רכבת) והי' שם בבוקר בשעה 7 נדמה לי יצאנו עם באן האף ובעשר בלילה יצאנו מורשא ולמה כ"כ מאוחר יצאנו מורשא אולי כי היינו צריכים לסדר במשרד הנסיעות.

שח הרב רוזנגרטן: פעם פגש באמריקה את הרב הגאון רבי יעקב נוימן זצ"ל שהיה יליד בריסק והיה מבוגר בשנתיים ממרן הגראי"ל זצוק"ל, וכשהתוודע כי הוא מקורב למרן הגראי"ל זצוק"ל והוא ממידועיו של הגרמ"ס זצוק"ל, הפטיר כי בעת ששניהם נאלצו לעזוב את

בריסק ונסעו לשווייץ, הם היו נחשבים אצל חבריהם ל"אבודים", ובסוף מי שנשאר והמשיך לצמוח ולהתעלות אלו דווקא הם.

כששאלתי את הרב נוימן - מוסיף הרב רוזנגרטן ומספר - על אביו של מרן זצוק"ל הרב נח צבי זצ"ל מה הוא היה? השיב לי כי כמה שהעולם מכיר את חכמתו ותבונתו של מרן, כך היה אביו עוד גדול ממנו בחכמה ופקחות, וזה היה השמש של בריסק... שמעתי פעם ממרן זצוק"ל, כי אביו היה מסדר בחכמתו את הטענות של הטוענים בדיני תורה שהיו בעיה.

תרצ"ח

מכתב ששלח רבנו זצ"ל ממונטרה להוריו בבריסק

יום כ' לסדר וישב תרח"צ מונטרע יצ"ו.

החיים והשלום להו"כ הורי היקרים עכב"ב שיחי ויתענגו בכל טוב סלה.

מכתבכם קבלתי. מה שכתבתי אודות... דעיקר כונתי היתה כדי שאוכל ללמוד שם כונתי על בריסק הינו והיינו הסיבה שאני רוצה לבוא הוא רק בשביל הנ"ל רק שכתבתי דאילו הי' כ"כ בעיני עוה"ז טוב מאד אפשר דהי' בידי ספק, אבל כיון שאינו כ"כ לכך לא הי' יצה"ר לעשות בהיפך מבריאותי ב"ה, ובכן אחשוב למותר לתרץ על כל השאלות ששאלתם באופן אולטימטיבי. מחלקה ג' אין לגמרי בזה הזמן, רק שני מחלקות, עם בן הרב בוטשקא אני לומד.

ביום ג' השבוע העבר נסע מכאן ה' כאמרצעס מקאטאוויץ. ביום ב' דשבוע זה בא אחר מפאסטעווי מגליל ווילנא אשר הי' לומד בקאמניץ שמו פרידמאן מאיר, וספר כי באריקס נאלעוויק 8 בקשו עבור דמי ההוצאות למונטרע דרך בערלין 92 זהובים תשעים ושנים וזהובים, ופארביס מארשאלקאווסק 153, והנני שולח לך המחברת ע"כ מכתבים להם מבריסק היות שיש לך פאספארט... ותשלח להם ההנחה, ובכן לפי החשבון יעלו לך רק מבריסק לערך 85 זהובים, דהנ"ל לא הי' לו פאספורט... רק נודשאלני בעד 80 זל. לשנה, ויש לו רשות גם לנסוע כמה פעמים לפולין ולחזור, ושאל בפאספורטים שלנו שנכתב רק ליסע פעם א' ואני יודע למה למר פינחס עושים כ"כ קושים, אמת שהנ"ל הוא משנת 1917 אבל גם לו הלא יש לו רשות מהפ.ק.או. ובכן תוכל לקנות תיכף מבריסק למונטרע ויעלו לך כך כנ"ל, והוויזא הגרמנית יעלה לך 220. עכשיו מסתמא כשמכתבי יבוא מסתבא כבר תהי' בבריסק, ומווארשא תסע בשעה 21:50 ותסע עד בערלין ותקח עמך סך פראנקים או... ובבערלין תסע עד הבאנהוף אבפריצביך שטראסע וזה הי' לערך 10 בבוקר [ומשם הולך אויטא 10 ש לאנדאלטער

באנהוף]. היינו שתיכף שתבוא בבערלין תבוא על (שלעזישען) באנהוף אחד (ותקנה בבערלין על הבאנהעף איזה פעניג כפי שיצטרך לך אך לא יותר כי שם הם ביוקר כפלים כבכאן), אמנם תשב עוד על הבאנהוף השלישי והוא הנ"ל הנקרא באנהוף שבפעדריק שטראססע ומשם הולך אויטא 10 ש וצריכים לשלם לו 15 פעניג להאנדאלטער באנהוף משם תוכל ליסע בשעה 12:50 לפראנקפורט ומפראנק פורט תסע בשעה 23:40 לבאזעל, ומבאזעל יהא לך תיכף ליסע למונטרע ותבוא בשעה 11 בבקר או אם תרצה תוכל לחכות עד 15:38 ותסע מבערלין ישר לבאזעל בלי שום הפסקות ומבאזעל תסע בשעה 7:50 במסלת הברזל ההולך באזעל - בריק ותבוא למונטרע בשעה 12.

ואם תרצה תוכל ליסע מבערלין ישר לבאזעל כמו שנסעתי, אמנם איני יודע כי אפשר שבמשך הזמן נשתנה אבל תשאל כ"ז בראכריס הנ"ל, ויכתבו לך הכל על נכון ותכתוב לי. הנ"ל היינו מר פרידמאן בקש ממני שלא אכתוב שמו וכאן אשאל עליו. תקח אתך עבורי 2 המחברות חדו"ת (א' של הגר"ח זצוק"ל), ואם תרצה תקח ליתן על באגאזש כל הספרים הנ"ל עונג יו"ט ספר היובל להגר"ש הכהן שקאפ שליט"א ספר הברית תנא דבי אלי' שטמ"ק ב"ב תנ"ך לוחות העדות. ותקנה עבורי לערך 6 אגודות ציצית וכדומה א' של יד טובה ומעובדת לשמה גם דיו של סופרים תקח אתך כדי לתקן כמה תיבות בהס"ת. תכתוב לבית גליקסאן ומה שירצו לשלוח ישלחו לו.

יום ה' לסדר הנ"ל. אתמול בלילה בא א' מליטא תלמיד ישיבת סלאבודקה שמו יונה הירשאוויץ מינווא בליטא והוא גם יכול מלאכה השחיטה ויש לו קבלה. היות שהי' לי רשות מהפוליציי להיות בשוויץ עד 28 נאוועמבער דהיינו עד יום א' הבע"ל, ובכן כבר מסרתי בקשה להפוליציי ליתן לי רשיון על עוד ששה חדשים, ומסתמא ירשוני. כתבו משלום כולכם ומשלום כל בני משפחתנו ומה נעשה בדינו של מר פנחס נ"י וממצב כולכם.

ממני המברכם בכל טוב. אהרן ליב ד"ש מיוחדת להגרש"ז שליט"א וחתנו שליט"א עם כל בני ביתם. ד"ש למר פנחס גארד נ"י. ד"ש למשפחת סולוביציק. אצל המשגיח נמצא ספר שלנו הנקרא שאגת ארי' מכורך ותוכלו ליקח ממנו ביחד עם ספר נר תמיד על כריתות. כתבו לבני הרב בבריסק לומד עדיין קדשים עם... הנ"ל. (קובץ ישורון קובץ לט עמ' תקב)

תרצ"ט

סיפר רבנו, שלפני פורים שנת תרצ"ט כמה חודשים לפני תחילת השואה האיומה [באלול

תרצ"ט נכנסו הנאצים לפולין ובוזה התחילה המלחמה], יצא משוויץ לאיטליה לשליחות הצלה: באותו זמן היה אז בעיר גינואה הקונסול הבלגי [הקונסול של מדינת בלגיה באיטליה], שתמורת כסף היה מנפיק אשרות כניסה לבלגיה [שבאותה תקופה עדיין לא הייתה מקום סכנה], ונסע רבנו במיוחד משוויץ לאיטליה ע"מ להסדיר אישור עבור בחור אחד להצילו מיד הנאצים כדי שיוכל לצאת מגרמניה לבלגיה ובכך שתהיה הצלה פורתא.

וסיפר רבנו שבאותו זמן שהיה שם הוציא שליט איטליה מוסוליני שהיה בן בריתו של היטלר ימ"ש, צו גירוש על כל אזרחי פולין השוהים באיטליה שכולם אמורים לצאת עד ה-15 במאי והייתה חרדה גדולה מאוד, וכולם היו אובדי עיצות, גם רבני המקום לא ידעו מה ביכולתם לעשות, וכשניגש רבנו לומר לרב המקומי שלום, חשב שבא לבקש ממנו שיציל אותו, ואמר לרבנו מה אתה רוצה ממני, מה אני יכול לעשות, ורק אחרי שהבין שבא משוויץ, אמר לו: אם כך מה אתה רוצה ממני הרי אתה 'מסודר', ורק אז נאות לומר לו שלום. אולם למעשה כשהגיע רבנו לקונסול התברר שכבר 'תפסו את השיטה' ולא נתנו לו יותר להוציא אישורים, ולאזכבתו הרבה של רבנו לא היה יכול להוציא את האשרה, וגזירת שמים הייתה שאותו בחור לא זכה להנצל.

וסיפר רבנו שמחמת ענייני כשרות כל אותה תקופה לא אכל מאכלים מבושלים וכדו' רק פירות הדר שהיה שם. (מזקנים אתבונן ח"ד שער א עמ' 100)

ת"ש

אודות ר"ה ת"ש כבר הבאנו כמה פעמים. בשנה זו שהה רבנו בעירה בעיי ושם למד בלי הפסק יומם ולילה. עם ידידו הגר"מ ותלמידים נוספים.

תש"א

במהלך שנה זו שהה רבנו במחנה העבודה בשאונברג, והצליח להשתחרר והגיע ללונדון. וכבר הארכנו ע"ז במקומות אחרים. ונביא כאן מכתב נוסף.

ב"ה. יום ב' לסדר "ואתחנן" תש"א לעזין יצ"ו. רב ברכה ושליו...

מכתבך קבלתי, כפי הנראה ממכתבך אינך כ"כ שבע רצון...

ומסתמא עוד איזה דברים קטנים המעציבים אותך אבל אל תדאג כי אם יועיל לבריאותך הרי הי' לצורך ובכלל הרי הי' לך חשבון במה שנסעת וכשם שנתקדש שם שמים וכו'.

אודות המפתח כבר שלחתי ליחזקאל נ"י כי כתב לי שמרת שטרנבוך כתבה אלא שצריכה איזה חפצים ששלח לה. המאה א"א שוב לקבל כי הרי הסוחר אינו מקבל כך מעט מעט באופן שאינו יכול למכור בלי סימנים תוכל לשאלו אם רוצים שמר ורנר יקח עבורם לביבות ואורז כי זה יכול להשיג עדיין עבור הלביבות יצטרכו לשלם 150 עבור קילא ואפשר עוד מעט יותר עבור אורז 7 פה. עבור קילא

קבלתי מכתב מיוסף לינר נ"י הוא כעת בבע מסתמא אהי' שם מחר או ביום ד' הבעל"ט ואחרי כל השיעורים איני לומד גם עמהם כלום ואני יוצא בשכר הליכה וכדומה. כפי שאני רואה יש לך ב"ה פנאי הרבה ללמוד אשר דא ודאי חדותא הוא. אני מצפה לשמוע מהסדרותך שם בכל הפרטים וגם ממה שחידשת שם בפ' השוכר לא למדתי כמעט כלום רק חזרתי הדף הראשון מעט עם מר גרוס נ"י. והנה בתוס' ד"ה יאות כתבו דאם ימכור לעכו"ם יין נסך והוגי לא ישלם תיכף רק יעשה משיכה. דהדמים יהי' מותרין ולא הבנתי מדוע יהא מקיף משכר פעולה דאסור דנהי שלא הוי דין חליפין מ"מ לא עדיף משכר פעולה.

וברא"ש כתב דלהמוכר עצמו ודאי יהא אסור דהא מ"מ נהנה מאיסורי הנאה ולאחרים יהא מותר אמנם גם על זה קשה דמ"ש מפועל ואם כי אין אנו יודעין בכלל דברי חז"ל היכן רצו לאסור והיכן לא רצו מ"מ אילו הי' דין קנס כך כמו בשביעית דאסרו כן רק היכא דאגרייהו טפי הי' אפשר דשייך גם כן איזה סברות לחלק אבל ביין נסך הלא נאסרו משום חומרא דיין נסך וא"כ מ"ש.

הן איברא דבתוס' ד"ה [מ"ט כתבו] שיש לחלק גם ביין נסך [היכא דנפיש ללא נפיש] אגרייהו, וגם שם תמהתי מנין [להתוס'] לעשות חילוקים בסתם יינם בין [היכא דנפיש] לדלא נפיש מ"מ בזה לא... מנין פשיטא להו להתוס' בזה.

ובאין חדשות אסיים בברכת כל טוב לך ולמשפחת שטרנבוך הכבודה אך טוב סלה

אהרן לייב שטיימאן. (קובץ ישורון עמ' תלב)

מספר הרה"ג ר' חיים שולביץ: פעמים רבות שמענו מפיו איך שדיבר בערגה על התקופה של שוויץ, ובתחילה חשבנו שהכוונה על התקופה הראשונה שלמד שם בהתמדה גדולה, אף שנע ונד בין כמה בתי מדרש, אבל פעם אחת התברר לנו שהוא מדבר על התקופה שבה נאלץ לעבוד, והתפלאנו, כי אז לא היתה לו אפשרות ללמוד אלא בלילה, ובעייפות עצומה, ואיזה טוב מצא במצב זה.

אבל יום אחד התבררה לנו שיטתו בענין זה, כאשר סיפר ידידי הגר"ר נחום נבנצאל, על אברך שחי בדחקות גדולה, והוצע לו להקדיש מעט זמן למיון הדסים, ובכך להשיג הוצאות החגים, ושאל לרבנו אם לקחת תפקיד זה, והשיב לו, איך תאבד הזדמנות פז שיש לך כיום ללמוד תורה מתוך הדחק, מי יודע לכמה זמן תמשך, והרי יום יבא ותצא מן הדחק, ושוב לא תהיה בדרגה זו, אז הבנו שהוא סבור שמצב זה הוא לכתחילה, כי אז ניתן להשיג בכל רגע של עמל השגת דרגה גבוהה.

•

מספר הרב רוזנגרטרן: מרן זצוק"ל בשנים האחרונות סיפר, כי למנהל המחנה הגוי היה דרך ארץ ויראת כבוד מהגר"מ זצ"ל, שהיה דואג לכל מחסורם של הפליטים היהודים ששהו שם. ואם הגר"מ לא היה שבע רצון ממשו, הוא לא בירך לשלום את המנהל, ובאותו יום המנהל היה לגמרי לא בן אדם...

מספר הגר"ב סולובייצ'יק: על העבודה במחנה הם היו מקבלים סכום פעוט למחייתם. ביום שישי הראשון שהיו אמורים לקבל את השכר, אך המנהל אמר להם שיבואו לקבל את השכר, אך הם ענו כי הם לא יכולים לבוא עכשיו, כיון שהם עסוקים כבר בהכנות לשבת. המנהל שלח לומר להם, כי הם לא יבואו כעת, הם לא יקבלו את הכסף. הם ענו לו, שלא יתן, הם עכשיו לא באים. אמנם כשהם באו אח"כ הוא נתן להם, היה לו יראת הכבוד מהם.

תש"ב

במהלך שנה זו חזר רבנו ללמוד בישיבת מונטרי, ושם לימד תלמידים הגונים, וחזיקם בתורה ויר"ש. והתכתב עם בעל החלקת יעקב גאב"ד צייריך. [ע' קובץ ישורון באריכות]

•

מספר הגר"ב שכטר: פעם סיפר לי משהו מהמשפחה שאצל אחת מהסבתות שלי לפני שבעים שנה היה איזה עלית גג שהר"י היה לומד שם, וסיפרה שראתה שיש שם משהו לא רגיל, ועלתה לבדוק את הענין, ועשתה איזה קשר במיטה לראות מתי הקשר נפתח, והיא סיפרה שמשבת לשבת הקשר לא נפתח והוא לא הלך לישון.

תש"ג

נהרגו כל קדושי בריסק ובכללם אביו ואמו וכל בני משפחתו. [והארכנו בזה במק"א]

רבנו שהה אז בישיבה במונטרי והתכתב עם הגר"מ שעדיין היה במחנה בשאונהברג ונדפס בקובץ ישורון עמ' תכג- תלא.

ובמהלך השנה עבר רבנו ללוגנו.

תש"ד

בטבת תש"ד הקים רבנו את ביתו יחד עם רעייתו ע"ה בעיר לוגנו. [והארכנו בזה במק"א]

סיפר לנו בנו הגר"מ שליט"א. שסיפר לי יהודי משוויץ שבתקופה השידוך של רבנו התלבט רבנו בזה טובא. ובאחד הימים התגלתה אמו בחלום ואמרה לו שיעשה את השידוך, וסיפר את זה רבנו לאותו, א' והלה שיכנע אותו מכוח זה ועשה את השידוך.

•

מספר הרב שוב: בתקופת שהות מרן זצוק"ל בעיר לוגאנו בשנת תש"ד, הוא עבר ליד בית של גוי כלשהו, ובדרך הילוכו בהיותו מהורהר בלימוד כדרכו הוא קטף משם פרח בלא משים. לפני שנים ספורות, עשרות שנים מאוחר יותר, כשסיפר לו הרב ישראל פרידמן שהוא נוסע ללוגאנו, מיד נזכר מרן זצוק"ל, וביקש ממנו שכשישעה בעיר ילך לרחוב פלוני לבית מספר פלוני, ויביא לבעל הבית מספר יורו, בכדי לשלם על הפרח שקטף עשרות שנים קודם לכן מחצר של גוי ללא רשות, זה הרי גזל עכו"ם! הרחוב אמנם עדיין היה קיים, אך הבית כבר לא היה קיים, ובמקום היה מגרש חניה, ומרן הצטער שלא עלה בידו לפרוע לגוי את אותו פרח...

•

שח הגר"ב סולובייצ'יק: לפני שנים ספורות היה הדבר, כאשר התקשרו אלי מבית מרן זצוק"ל, ואמרו שמרן אינו שרוי במנוחה על איזה חוב שהוא חושש שנותר לו לאאמו"ר זצ"ל, והוא מבקש שכאשר אגיע לבני ברק אכנס. כך היה דרכו, שהוא לא ביקש שיבואו אליו, אלא רק שאם נמצאים באיזור ממילא שיכנסו...

אני הבנתי מיד על מה כוונת מרן זצוק"ל, כי את עיקר המעשה כבר שמעתי מאמי הרבנית ע"ה, וכך סיפרה: כשמרן התחתן לא היה בידו פרוטה לפורטה, ומספר בעלי בתים סייעו בידו, אך אאמו"ר זצ"ל סבר שאין זה מספיק לו כדי להתחיל את החיים כנדרש, אחרי ששניהם היו פליטים מחוסרי כל, ולכן הלך להרה"ח ר' לייביש רובינפלד זצ"ל, מייטבו של מרן זצ"ל מלוגאנו, וביקש ממנו הלוואה של 500 פראנק, שהיה סכום גדול באותם ימים, והעניק אותם למרן זצ"ל, בלא שהוא ידע מה מקורו של הכסף.

לאבי מורי זצ"ל כמובן לא היה בידו מהיכן לפרוע חוב כזה, אך משהתחתן עם אמי ע"ה מספר שנים מאוחר יותר שהיתה יתומה מאב ומאם, היה בידם סכום כסף שקיבלו כירושה מקרובי הוריה, ואבי זצ"ל ביקש ממנה שאת הסכום הראשון תיתן בידו בכדי לפרוע את אותה הלוואה שנטל בזמנו מר' לייביש. אמנם ככל הנראה ר' לייביש בעצמו מלכתחילה הבין לאיזה צורך אבי זצ"ל נטל את ההלוואה, ומראש

נתן את הכסף כמתנה ולא חשב לקבל את הכסף הזה לעולם בחזרה, ואכן כשהגיע אאמו"ר זצ"ל לר' לייביש לפרוע את החוב, הוא הכחיש את קיומו של החוב, ואמר שאינו זוכר כלום...

כעת עשרות שנים מאוחר יותר, החל לבו של מרן לנקוף, שמא אאמו"ר זצ"ל לא התכוון להעניק לו את אותו כסף בשעתו במתנה, אלא רק כהלוואה עד לכשירווח, ולכן ביקש עכשיו לפרוע את אותו חוב, ואף חישב כמה שווה הכסף לפי זמנו, וביקש להעביר לי סכום גדול של כסף. כך הבנתי מיד עוד טרם שבאתי למרן זצ"ל.

וכך אכן היה, כשנכנסתי אליו הוא החל לומר לי שהוא קיבל מאבי כסף אחרי חתונתו, והוא חושש שזה לא היה מתנה אלא הלוואה וביקש לפרוע את החוב. אמרתי למרן זצ"ל, שאני יודע מה הסיפור, ואין כאן שום חוב. אך מרן לא נרגע, ואמר לי שאיני הורש היחיד, ואף אם אני מוחל, אינני יכול לדבר בשם כל אחי. בהתחלה מיד התקשרתי לכל אחי, וכמובן שכולם אמרו שאין כאן שום חוב. אך מרן לא נרגע בכך, ורצה שאקח ממנו את הכסף.

בסופו של דבר אמרתי למרן, שאני יודע גופא דעובדא, וכך וכך היה המעשה עם פרעון החוב לר' לייביש שלא רצה לקבל את הכסף בחזרה. מרן זצ"ל נזעק מיד וקרא בקול, אוי וויי, כעת אני בעל חוב של יורשי ר' לייביש... הוא שוב נהיה לא רגוע, עד שאמרתי לו שאדבר בעצמי עם בני ר' לייביש, ורק אז נרגע.

תש"ה

בקיץ תש"ה עלה רבנו לארץ ישראל. [והארכנו בזה בכאיל תערוג - גדולי הדורות]. במהלך נסיעתו נפגש עם האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל ושוחח עמו ארוכות. ראה מש"ב בכאיל תערוג שם.

•

סיפר הגר"ר דוד הלר שאחרי המלחמה יכלו להשיג דגים קטנים (כנראה סרדינים) מהממשלה ורק ר' משה ורבנו לא אכלו כי חששו בישול עכו"ם (ורבנו שלח לממשל לשאול אם זה עולה על שולחן מלכים).

תש"ז

בט' טבת תש"ז נולדה בת רבנו בתל אביב, וכיון שהיולדת שהתה בבית היולדת ורבנו נשאר בודד בתל אביב בלי קרוב וידיד, חיפש בליל שבת קודש מקום שאוכל לשמוע קידוש ולאכול סעודת שבת. והלך לטיש של כ"ק האדמו"ר בעל הדמשק אליעזר מויזניץ שהיה גר שם ליד. ונכנס באמצע הטיש כפשוטי עם, והדמשק אליעזר אמר לפני שראה אותו למשב"ק שלו

שנכנס כאן אדם עם ריח גן עדן תביאו אותו אלי ואז רבנו נכנס וניגש לבעל הדמשק אליעזר ונתן לו לחמניות ללחם משנה. ורבנו קידש על הפת, וזה היה מאכלו באותו שבת.

וציין רבנו שבליל שבת עבר בבתי כנסיות בתל אביב וראה שהם מלאים בלומדים. וציין בצער שתל אביב ירדה מגדלותה ועזובה רוב הת"ח ויראי ה'. (מפי רי"ש)

•

בקיץ תש"ו נתמנה רבנו לראש ישיבת חפץ חיים בכפר סבא. [והארכנו בזה בכאיל תערוג - גדולי הדורות]

תש"ז

נביא מתוך שיחות רבנו בישיבה בכפר סבא מותן מחברות תלמידו מאותם 'מים הרה"ג ר' מאיר וונדר שליט"א:

יום א' לפ' בהר י"ד אייר תש"ז: התורה אומרת כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, שאך בבית שמצויים בו גדולים צריך מעקה וכ"ש במקום שיש ילדים שאינם נוהרים, וכשמתקוטטים אחד רודף אחרי חברו ויכולים ליפול ח"ו שצריך מעקה, והיות שמעקה עולה בדמים מרובים חסמו את הדרך לגג בכתל. והנה באתם אתם וסתרם אותו! באיזו רשות? הלא ידעתם שזה עשה דאורייתא? יש עוד כתלים מיותרים שצריך לסתורם, ומדוע דוקא זה? מאמתי יש לילדים דעה? ולבונים הן היתה כונה בזה? והן התרו בכס! במס' ב"ק פ' הכונס ריש פרקא כתוב הסותר כתל של חברו פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים. ושואלת הגמ' אילימא בכתל בריא דיני אדם נמי ליחייב? בב"מ פ' אלו מציאות דכ"ו ע"א מסופר שמר זוטרא הכיר בגג שנגב ידי בגלימא דחבר' שלא איכפת לו ממנו חברו, איך באתם להזיק רכוש חברכם שאינו שלכם, רכוש הישיבה? זהו ממון חברו ולא דאורייתא! בחובת הלבבות כתוב שגם בחטא יש טוב שלומדים לקח להבא שלא לשנותו, יהי גם הדבר הזה לקח בשבילכם שלא תזיקו עוד ותחשבו ותשקלו כל דבר לפני המעשה.

יום ד' לפ' בהר י"ז אייר תש"ז: מעשי האדם מתחלקים לג' סוגים: מצוות, עבירות, רשות. כשמקיימים מצוה מקבלים בשבילה שכר, ואם לאו היא עברה ומקבלים עונש. אבל הרשות תלוי אם הוא חושב בלבו שזה לש"ש, לקדש שם ה' זהו מצוה ומקבל שכר, אך אם אינו חושב כך, אלא מתכוון לסתם שובבות, והוללות ומעשה נעורים זהו עברה, חלול ה', ברשות תלוי במחשבה אם לקדוש ה' או חלול ה'. כן הוא גם ל"ג בעומר בשם מקום בש"ס ובפוסקים שיש איזה חג שמצוה להדליק הדלקה רק שנפטר אז התנא רשב"י ועושים

להתפלל שעור ב' פתחין מהדלת כיון שזה נראה כאילו רוצה לברח תיכף מבית התפילה, ואם סתם לעמד ע"י החלון או הדלת אסור מפני שנראה כאילו רוצה לברח עאכ"ו שאם בכונה עומדים ע"י החלון כדי להסתכל החוצה. ודאי שאסור. כן כתוב בדין שכל אחד יקבע לו מקום בביה"כ ולא יסתובב. כך כתוב בשו"ע.

תש"ח

בימי מלחמת תש"ח, שאל רבי יוסף קסלר את רבנו האם כפר סבא זה מקום סכנה, והשיב לו רבנו לחיוב, ולכן לקח את בנו הגר"ש לביתם לחיפה, ובעקבות כך שלח רבנו מכתב אליהם וז"ל: ב"ה - ב' לסדר בחוקתי תלכו תש"ח כפר סבא. ברכה ושלח! וכ"ט לכבוד ידיד הנכבד ומצוין וכו' מוה"ר מר יוסף קסלר נ"י עם כל אשר לו אך טוב וברכה כל הימים.

אחרי הברכה. היות שאני גרמתי בעקיפין לטעות, אשר בשביל זה בקשתם שבנכם מר שמחה נ"י יבוא לחיפה, הנני בזה לברר לכם קצת, וכאשר שאחד שואל אותי קשה לי תמיד להגיד דבר וודאי בענינים כאלה, כי הכי באמת אנחנו יכולים לדעת מה שיהיה? איזה מקום שיהי' יותר טוב, הקרבות הם כמעט בכל אזורי הארץ, אין לך עיר ועיר בארץ שאינה קרובה לכפר או לעיר ערב, ובפרט אז שהי' איזה ימים אחרי כבוש כפר סבא ערבית [-קלקיליה] והי' קצת קרבות על השטח ההוא, וגם שם ב"ה הושקט עכשיו, ובדרך כלל יכולין לומר כי כאן אחד מן המקומות הכי שקטים שבישוב, בפרט עכשיו שבעיירות הגדולות מפחדים מהתקפות אירי, נוסף לזה צריכים לדעת ששלוחי מצוה אינן נזוקין, ואה"נ דהיכא דשכיח היזיקא שאני, היינו במקום מסוכן ללכת או לסמוך על זכות המצוה, אבל כיון שב"ה המצב הוא שקט, וא"א להגיד שכאן יותר מסוכן מאשר במקום אחר שבארץ, ונקוה שזכות התורה יגן עליו ועל כל עמו ישראל, ונזכה לישועת ה' עמו בקרוב ולגאולה קרובה שלמה ואמיתית.

מנאי ידידו דו"ש ומברכו בכל טוב אהרן ליב שטיימן. (קובץ אגרות סי' עג)

•

שמעתי מרבנו שבעת הקמת המדינה כולם עשו יו"ט ואצלם בישיבה בכפר סבא לא עשו כלום בא אבא אחד וצעק עליו מאד מדוע לא עשיתם שום דבר לכבוד יום זה?

לא השבתי לו כלום מה אני אומר לו בין כך לא יבין ולא יסכים. (צדיק כתמר יפרח)

•

בהספד שמסר הגר"י אפרתי בשם מרן הגרמ"ק הביא: אומר מרן שר התורה אני הכרתי את מרן הגאון ר' אהרן לייב שטיימן זללה"ה שבעים

הלולא לזכרו. בפ' דברים נאמר: ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו וכו' ופירש"י שכל נגשו בערבובי' ילדים דוחפים את הזקנים, וזקנים דוחפים את הראשים, לכן לא קבלו המרגלים את טובת הארץ, הוציאו עלי' דבה ודור המדבר לא זכה להכנס לארץ, ואילו במתן תורה כתיב ותקרבון אלי זקניכם, שוטריתם ושופטיתם וכו' נגשו בסדר איש לא דחף את רעהו ולכן קבלו את התורה, ואילו אתם לא עשיתם, לא התכוננתם כראוי ליום זה, במקום ללמד ביתר חשק והתמדה נרפיתם והסחתם דעתכם מהלמוד וחשבתם על המדורה, טוב יותר להזהיר על המעשה: אם תחשבו בתור סתם שחוק והוללות, תדליקו ברעש וערבובי' יהי' זה חלול ה' אבל צריכים אתם לעשות בסדר לחשב לש"ש זהו מצוה.

יום ב' לפ' בחוקתי כ"ב אייר תש"ז: התורה מצוה גם על דברים שבין אדם למקום וגם על דברים שבין אדם לחברו. אך בעיקר מחמירה באלה האחרונים, בשני הלוחות רבים המצוות שבין אדם לחברו, ובכל הש"ס מרבים לדבר על ענינים כאלה, ואף המסכתות שאנו לומדים כעת ב"ק וב"מ על נזקים שאדם גורם לחברו, דיני גזל, אבדה, גנבה, וכיו"ב, ובכל המקומות אנו רואים שהתורה מדקדקת אפילו על שוה פרוטה, שזה עוד פחות ממיל, וחסה על ממון ישראל, כבר הזכרנו המעשה שהכירו גגב [ע' לעיל ג'] ואתם שלחתם יד ברכוש שאינו שלכם, שברתם כלי והשלכתם מטה שאינה שלכם ולא שמתם אל לבכם שהחמירו בזה כ"כ אפי' בפחות משוה פרוטה, מהענינים שאתם לומדים כעת, הרי זה גזל גמור! ואם התורה החמירה כ"כ בשל יחיד, כ"ש בשל צבור! מספרים, שהח"ח זצ"ל לא הי' לו מקום לשים את ספרי ה"משנה ברורה" שלו ובקש ממנהלי הישיבה רשות לשימם במרתף בשכר הם סרבו לקבל הכסף כי לא השתמשו בין כך במרתף, אבל הוא עמד על דעתו כי לא רצה ליהנות חנם מממון הישיבה אף שהוא יסדה ועמד בראשה. מזה נראה כיצד הוא הבין מה זה נזק בין אדם לחברו, ואת גדל צדקותו, הגמ' אומרת שבערוב תבשילין אם שכח פעם אחת יכול לסמך על ערוב העיר, פעם שנית זוהי כבר פשיעה, גם אתכם הזהרנו כבר פ"א ואז אפשר שכחתם מאונס, אבל עכשו זוהי פשיעה בפעם השנית שאתם מזיקים ממון חברכם, ר' ישראל סלנטר זצ"ל הי' מספר: יהודי אחד רצה לקום מוקדם לסליחות ובקש מהמשרתת שעיריה ותכין כוס טה חם, היא היתה עיפה מאד לא עוררתה ולא בשלה לו טה כשקם האיש מאוחר גער במשרתת, וצעק עלי' וגרם לה צער רב, יותר טוב - הוסיף רי"ס ז"ל - שלא ילכו לסליחות כלל מאשר יציערו נפש אחת מישראל. - בדין כתוב שבביה"כ צריך

שנה, היו לו כמה מעלות גדולות שנשתבחה יותר מכל בני דורו כבר אז, וא' מהן שלא הסיח דעתו ומחשבתו אפי' לרגע מהתורה"ק בין בישיבתו בין הליכתו וגם בתוך שנתו בכל המצבים והחזו"א ואבא זצ"ל ראו בו שעתידי הוא להנהיג את ישראל. לכן החובה על כל א' וא' בפרט על תלמידיו, תלמידי הישיבה הק', לתפוס את המעלה הזאת כמובן בחלק ממנה סג', כל א' לפי דרגתו, ולהתחזק וללמוד עוד כמה רגעים ביום לע"נ, ולהתרכז יותר בשעת הלימוד.

תש"ט

הצדיק ר"א דושינצר מאד קירב אותי משנת תש"ה שהגעתי לפ"ת עד שנפטר בשנת תש"ט היה לי קביעות עמו שהיה מסתובב עמי מזמן סעודה שלישית עד מעריב במוצאי שבת ומדבר עמי. החזו"א זצ"ל אמר עליו שהוא אחד מל"ו צדיקים כשנפטר לא זכיתי להיות בלוי' שלו שלא הספקתי לבא מכפר סבא, והנני מצטער על כך עד היום שלא זכיתי להיות בהלווייתו של אותו צדיק.

בשיחה בשנת תש"ח אמר רבנו: שמעתי בשם ר' אלי' דושינצר, שהגמ' אומרת חסידים הראשונים שהו שעה לפני התפילה, שעה התפלה ושעה שהו אח"כ וא"כ שלשת התפלות ט' שעות ביום, והגמ' שואלת ומתי למדו, ואומרת שנעשה להם נס ותורתן משתמרת בידם, והגר"א למד 22 שעות ביממה, ולפי"ז התנאים לא פחות, היינו שלמדו 13 שעות, ש 9 התפללו, וע"ז סיים, אנו רואים שצריך ללמוד י"ג שעות ביום.

•

הגר"ר אברהם קסלר שליט"א הזכיר לרבנו כמה היתה הדחקות גדולה בישיבה אמר לו רבנו: אבל בבית לא היה לך יותר טוב... כי זה היה המצב אז אצל כולם.

תש"י

מספר הגר"א בנדיקט אני למדתי אצלו משנת תש"י עד תש"ג: בשיעור בכפר סבא הוא היה נותן לנו לקרוא תוס' כל פעם הוא היה אומר מי יקרא, היה הבחור קורא והיה מבקש להסביר, אם הוא לא היה יודע היה עובר לבחור לידו, ואם לא ידע לזה שלידו, וככה לפעמים כל השיעור לא ידע עד שהוא עצמו הסביר, הוא רצה שנדע להכין תוס'. העיקר אצלו היה הפשט בשיעור.

•

מספר הגר"נ זוכובסקי: בו עצמו ראו דוגמא חיה של לימוד תורה, עשרות, עשרות שנים. משים לילות כימים. בעינינו ראינו, מגיל נעורו, שהוא כמעט לא ישן, לא כבה בלילה הנר בחדר שלו.

לפני עשרות שנים, כשמרן היה גר בכפר סבא, היינו קבוצת תלמידים, צעירים לימים, בגיל ישי"ק. בלילות שבת, היו שם מנורות נפט. לא היה אז מאווררים, ולא גנרטורים. וקבענו לבוא וללמוד איתו משנ"ב הל' שבת אחרי הסדר בליל שבת בישיבה. לא היה חיוב לבוא ללמוד. אני עוד זוכר שלמדנו הלכות שהיה והטמנה, לאור מנורת נפט. אתם יודעים כמה זה קשה, אנחנו נרדמנו שם, אבל הוא היה ער ולמד אתנו הרבה הלכות קשות בהלכות שבת.

עוד מספר לפני כמה שנים הגיע מרן ראש הישיבה לישיבתו 'גאון יעקב' בבני ברק, למסור בה שיחת חיזוק לקראת סוף זמן החורף. בישיבה לומדים עתה מסכת בבא מציעא, וכך לאחר שסיים את דברי החיזוק המעוררים, ניגשתי אליו לברכו, ואז אמרתי לו - 'דער ראש ישיבה האט גידענק, האז איך האט גאלארנט זאכצ'ק יאר צוריק בדעם ראש ישיבה בבא מציעא און כפר סבא' [האם הראש ישיבה עוד זוכר שלמדתי אצלו לפני שישים שנה בישיבה בכפר סבא מסכת בבא מציעא...].

הראש ישיבה חי"ק, והשיב לי בפשטותו האופיינית - זה היה לפני יותר משישים שנה... ואז השבתי לו, לפני שישים וחמש שנים... אך הראש ישיבה מהסה אותי באומרו - לא, הרי בשנת תשי"ב אתם הלכתם ללמוד בישיבת חברון, ועד היום בשנת תשע"ד זהו 62 שנה...

התרגשתי ליוכח לא רק אודות הדיוק שמורגל על לשונו כל הימים, אלא עד כמה הראש ישיבה עודנו זוכר היטב את זמן הגיעי ללמוד בישיבה, ואת עזיבתי ללמוד בישיבה גדולה בישיבת חברון.

תשי"א

סיפר הג"ר אריה שכטר בשנת תשי"א למד בכפר סבא ובאתי באלול תש"י ורציתי ליכנס לישיבה, ההורים שלי שלחו אותי ללמוד שם, פגשתי בחוץ יהודי עם זקן ושאלתי אותו איך מתקבלים, אז הוא אמר לי בוא - זה היה מרן עצמו - הוא אומר לי תיכנס לחדר ותכין דף גמרא בשעתיים הקרובות, הכנתי והוא בחן אותי והתקבלתי.

ההורים שלי היה להם חוש ריח חזק להבחין מי ירא שמים ומי לא, ישר כשהם ראו את מרן הוא הרשים אותם והם הלכו אחריו ועקבו אחריו ואז הם אמרו לי תזכור, הרב שטינמן הוא מל"ו צדיקים, ככה הם אמרו לי כבר אז. (היום)

•

מכתב מרבנו ל'ידידו' הרח"ג ר' זלמן ריזנגרטן

ב"ה. וערש"ק לסדר "תצוה" תשי"א כפר סבא. יצ"ו שלו' וכל טוב וברכה לך ידיד ורב חביבי.

הנני בזה לבקש אודות ענין של חסד גדול מאד יש לנו בחורה אחת מודעתנו אשר מצוינת במעלות ומצות כל רואיה יהללוה שאין כמותה ממש, נוסף לזה נאמר עליה אשה יראת ה' במלא מובן המלה וכל שאיפתה היא רק לקחת ת"ח גדול ואהבתה לתורה יחידה במינה בדור השפל הזה אבל למרות כל מעלותיה הפנימים וגם החצוניים בכל זאת יש לה כ"כ הרבה קושי בהגשמת חזון חייה בגלל מצבה הגשמי היא מורה בבית יעקב, אבל כאן כדי להסתדר הסדור הכי מינימלי היינו לשכור דירה עולה כיום כבר יותר מאלפים לירות שכר דמי מפתח לבד ולא יודעים מה שיהי' מחר כי כל יום פשוט קופצים המחירים בצעדים ענקיים, וכרגע הדבר נוגע למעשה מאד כי הי' לנו כבר הזדמנות עם בן ישיבה מטובי הישיבות כמובן שהנ"ל הי' יכול להשיג בחורות שלא יחסרו לו כל הדברים הנ"ל אבל בגלל מעלותיה ומצותיה יש אפשרות ש"טה לענין הזה, אבל כמובן עיקר חסר מן הספה וכתבתי אדות זה גם לידידינו ר' משה הלוי נ"י והוא כתב לי שישתדל מצדו אבל כמובן הוא לא יכול לעשות כ"כ הרבה בכך אמר לי גם לפנות אליך ובדואי אילו היית מכיר את הענין ואת נחיצותו בודאי הי' לך יותר מרץ וכח להתמסר לדבר, אבל בכל האופן אבקשך להשתדל בזה בין משלך בין משל ידידיך כי הוא ענין חשוב מ'אד ויש בזה מלבד מצות הכנסת כלה גם עזר לבן תורה גדול.

כן הנני בזה להודות לך על כל הטובות והמתנות המרובות שאתם מעניקים אותנו כמעט בתמידיות בלי הפסק אבל למרות כל זה הייתי מבקש מכם שלא לשלחם כי אצלכם זה עולה כ"כ הרבה כסף וטרחות ואצלנו ב"ה יכולי להיות גם בלי זה ובפרט הדברים שאתם שולחים דרך אויר ראשית זה עולה המון כסף הדמי משלוח לכם אצלנו אנחנו צריכים לבטל בשביל זה חצי יום לנסוע לתל-אביב בכל אופן אנחנו מודים לך מאד על הדבר ובקשתנו על העתיד שלא תרבו להטריח ולהוציא כסף כי באמת אנחנו לא צריכים כי אם אינם, ג"כ ב"ה לא חסר לנו כלום.

מה שלו' הילדים? מה המצב הרוחני בציריך ובכלל בשווייץ?

והנני חותם ברב תודה למר וברכת כל טוב סלה לו ולכל אשר לו אך טוב כל וברכה כל הימים.

ידידו אהרן לייב שטינמן
אבקשך אם הייתם יכול לאודיעני תיכף תשובה כמה אתה חושב לפי דעתך שתוכל לעזור בדבר כמובן לא תוכל גם אתה לאסוף את הכל אבל כמה שתוכל הייתי רוצה לדעת במהירות הכי אפשרית אי"ל (קובץ ישורון לט עמ' תמ)

תשי"ב

בקובץ הנאמן (אייר תשי"ב) מדווח: ישיבה גדולה בכפר סבא - נוסף לישיבת חפץ חיים של הנוער האגודתי בכפר סבא נוסדה הקיץ ישיבה גדולה בראשותו של הרב הגאון ר' אהרן ליב שטיינמאן (-שטיינמן) מבחירי תלמידיו של הגאב"ד דבריסק שליט"א.

בקיץ תשי"ב, מרן החזו"א זיע"א רצה שיפתחו במקום ישיבה גדולה, ומרן ראש הישיבה יהיה בה ראש ישיבה, כמדומני הוא גם חפץ היה שהגה"צ רבי זאב איידלמן זצ"ל יכהן כמשגיח בישיבה, ואז נפתחה הישיבה הגדולה. באותם ימים הגיעו תלמידים מיישיבת פוניבז' לחזק את הישיבה בפתיחתה, שנים מהם היו הגאונים רבי שמחה קסלר ורבי דוד כץ, ולבטח היו עוד כמה. אך המקום כאן היה צר מלהכיל את בני הישיבה הגדולה, וכך נאלצו בני הישיבה ללמוד בבית הכנסת המרכזי והגדול בכפר סבא, שלצערינו לא היה בתפוסה מלאה יומם וליל, לפי אורחות המקומיים שדרו כאן באותם שנים.

תשי"ג

סיפר הגר"ק גורביץ שלמד אצל רבנו בשנת תשי"ג: שכאשר נעשה הגה"צ רבי משה בנימין ברנשטיין משגיח בישיבה לא היה לו כסא מיוחד אלא ישב על הספסל כאחד הבחורים. ורבנו סבר שאי"ז מכובד ולכן ביקש מבחור אחד שילך לביתו ויביא כסא למשגיח, הלך הבחור לבית רבנו והיה שם כסאות בדיוק לכל הילדים בבית, לקחה הרבנית כסא אחד של אחד הילדים ונתנה לו את זה לישיבה.

•

חתם רבנו על כרוז גדולי ישראל כנגד גיוס בנות. וכן פעל רבנו בענין זה עם ידידו הגר"מ סולובציק בשווייץ.

תשי"ד

פטירת מרן החזון איש. וראה באריכות בכאיל תערוג - גדולי הדורות. ובשנה זו כתב רבנו לראשונה את צוואתו.

ונביא מדברי מרן הגר"ד לנדו: יסודות ההנהגה הציבורית מאז קום מדינת הכפירה והשמה, נתקבלו ממרן החזו"א זללה"ה שהורה כיצד לנהוג עם השלטונות והמוסדות הממשלתיים וכל כיוצ"ב, תלמידי החזו"א ידעו היטב את הדברים ממקורם, העבירו את הנחיותיו גם לאלה שלא שמעו, וע"פ הדברים האלה מתנהלת הנהגת הציבור כל עשרות השנים האחרונות.

ביסודה של הנהגה זו, מונחת הכרה שכאן בא"י אנו בגלות, ויש לנהוג בהנהגת הגלות המסורה בידיו כל הדורות, וכפי שנהג רבנו הקדוש,

מסדר המשנה, שלפני שהלך לפני השלטונים עיין בפרשת יעקב והנהגתו עם עשיו (עי' מדרש רבה וישלח פ"ח אות טו).

ומרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א המלא יראת שמים וחרדה גדולה, לכבודו יתברך, ואחריות לעתיד כלל ישראל בתבונה שקולה, נוהג בהנהגת מרן החזו"א זללה"ה. וכן שמענו הרבה ממרן הגר"ח גריינמן זללה"ה שאמר על הנהגת הגראי"ל שהנהגתו טובה וישרה "וכמותו היה נוהג מרן החזו"א זצוקללה"ה".

•

וכך מדווח בדגלנו (תשי"ד) כפר סבא (מאת סופרנו) פעלי ומדריכי צעירי אגודת ישראל מכל סניפי התנועה באח התאספו בש"ק פ' יתרו לכנסו פעלים ומדריכים שהתקיים בישיבת הנוער האגודתי על שם מרן החזו"א זצוק"ל בכפר סבא לאחר תפלת קבלת שבת וסעודת שבת פתח הח' שמעון סירוקה את הכנס בשם הנהגה הארצית הוא סקר בקצרה את מטת הכנס והביע את התקווה כי דיוניו יהיו לברכה לפעולות התנועה בעתיד בנואם מקיף על בעיות השעה יצא הרה"ג דוד רוטברג ר"מ בישיבה בהסבירו את סיבות ההתדרדרות הרוחנית בכל המפלגות החלוניות למיניהן ועל הצורך בגבוש היהדות החרדית המאורגנת לפעולות נגדן.

בשעות הצהרים התקיים שיעור עיוני על סוגיא כמסכת גיטין על ידי הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן ראש הישיבה...

אחרי סעודה שלישית התכנסו החברים להיכל הישיבה לשיחה מוסרית מאת ראש הישיבה הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שנשמעה תוך קשב רב והיתה נסובה על תיקון מידות הפרט והתעלותו.

תשט"ז

באלול תשט"ז התחיל רבנו לכהן כראש ישיבת פוניבז' לצעירים. וראה באריכות בכאיל תערוג - גדולי הדורות. ורק נוסף פרט שרבנו הזכיר שבנידון זה האם לעבר מכפר סבא לבני ברק נסע לדבר עם מרן הגר"י באריכות על זה.

•

היה תלמיד שלמד בישיבה קטנה שרצה ללכת בסוף היש"ק לצבא ורבנו דיבר איתו כמה פעמים שלא ילך ורבנו אמר לו שאם הוא ילך ימחוק אותו מהזכרון לגמרי שהוא לא רוצה לזכור אותו הווא כן הלך ואחרי כמה שנים הגיע לרבנו ושאל את רבנו אם הוא זוכר אותו רבנו אמר שלא התחיל לומר כל מיני סימנים באיזה שנה וכו' ורבנו אמר שאני לא זוכר ואז סיפר לרבנו את הסיפור הזה שרבנו אמר שמוחק אותו ורבנו אמר לו שאני לא זוכר אבל אם אתה מספר יכול להיות.

תשט"ז

בחודש תמוז תשט"ז עבר רבנו לגור בני ברק. כשקנה את ביתו הנוכחי בבני ברק ברחוב חזון איש 5 פשט הקבלן את הרגל לפני שסיים את הבניה, ובסיוע ישיבת סלבודקה [ע"י המנהל הרב ספרא] שבאו לעזור לשכנו הג"ר יצחק גרודזינסקי בנו של המשגיח דסלבודקה הג"ר אברהם גרודזינסקי הצליחו לגמור את הבניה, כאשר רבנו לא התלונן ולא מנסה לתבוע כלום, ולא מתעקש שישתדר כפי שתוכננה הבניה מלכתחילה, אלא מבקש שיקחו את החומרים הכי זולים - דהיינו סוג ב' ובלבד שיגמר בנין הבית, וכך היה [והכרת הטוב מרובה יש לרבנו לצאצאי הרב ספרא מחמת זה]. (מזקנים אתבונן ח"ד שער א עמ' 210)

והם בחרו מרצפות סוג ג', והקבלן אמר שהוא מסכים לתת להם סוג ב' במחיר של סוג ג' כי ריחם עליהם, אבל רבנו לא הסכים כי רצה כמה שיותר פשוט.

•

מספר נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן: הסבתא רצתה שיעשו דוד שמש וסבא אמר שהוא שומע מאנשים שזה לפעמים עושה נזקים נזילות וכדו' ושכנים שגרים למעלה לכן עדיף להשתמש עם בולר אמרה לסבא שבבני ברק רוב השנה קייץ וחבל על הכסף סבא אמר שזה לא נחשב בזבז כסף אם עושים את זה בגלל זה וכל יום סבא היה יוצא לתפילה היה מדליק את הבולר וכשחזר מכבה הבולר והיה אומר לה שיש מים חמים ואפילו ימים שלא ביקשה או לא היתה צריכה היה מדליק שתמיד תרגיש שיש מים חמים.

תשי"ז

באב תשי"ז נלב"ע האדמו"ר מבעלז זצ"ל, לקח רבנו את בנו הגר"מ להלויה, ואח"כ נכנס למרן הגר"י לשוחח עמו אבל לא אסתייע מילתא כי הגיע לשם בשעה 7.30 בערב והגר"י היה באמצע תפילת ערבית וקרא ק"ש בהטעמה מילה במילה כדרכו בקודש ובשעה 8 היה האטובוס האחרון לתל אביב ולכן הוכרח לנסוע בחזרה..

תשי"ח

כשעשו את ההפגנה כנגד פתיחת הבריכה שאינה צנועה (ט"ז סיון תשי"ח) עלה רבנו לירושלים ונכנס לגר"י יחד עם הגר"ר גדליה נדל, ואמר להם הגר"י שהוא לא אווז מעריכת הפגנות על מלחמת הדת שבארץ הקודש [רק פעמים ספורות התיר לעשות באופנים מסוימים]. ודיבר עמו עוד בדברים.

תשי"ט

סיפר הרה"ג ר' יחזקאל אסחייק, 'למדתי אצל מרן באלול תשי"ט והלאה, בזמני עוד מסר את השיעור בהיכל הישיבה ולא בחדרי שיעורים למעלה, וגם לא היה עזרת נשים'.

✽

כבר הבאנו בס' כאיל תערוג גדולי הדורות עמ' תיא באריכות על נסיעת רבנו עם גדולי הת"ח לקבר רשב"י בשעת חוליו של הגרי"ז. וכעת נמסר לנו בס"ד רשימת דברים שרשם רבנו לאחר הנסיעה וז"ל: זכרון דברים בעלמא: ב' אב א' דברים. ביום כ"ז תמוז תשי"ט הגיענו בשורה שהרב מבריסק שליט"א חולה מסוכן והוצע מבניו שיהא חבורה מנין אנשים על קברי התנאים הקדושים במירון התנא הקדוש רשב"י ובנו וקצת ע"י הקבר של ר' יצחק נפחא לבקש רחמים. ובאנו לשם בשמונה בערב. ואלה הם: ר' יהודה שפירא, ר' חיים שאול קרליץ, ר' שאול ברזם ר' יוסף לייס ר' עקיבא טננבוים ר' דוב פריידין הב' דוד פרנקל הב' ברלין הב' בריטלר ר' מאיר גריניימן ואני ובני שרגא נח נ"י התפללו מעריב ואמרנו תהלים עכ"ד.

✽

עמד רבנו בראשי החותמים כנגד חזית דתית מאוחדת.

תש"נ

אודות פטירת הגרי"ז זצ"ל בט' תשרי, הבאנו באריכות בס' כאיל תערוג - גדולי הדורות. הביא מרן הגר"מ אורחי בהספדו: שאלתי את הגר"מ ד' סולביצ'יק הבן של הבריסקער רב, אתה הכרת את רבינו מבריסק, הוא אומר בטח, ואמר לי שני דברים, אבא שלי אהב אותו מאד מאד, כך הוא אמר לי, דבר שני שאלתי אותו מה אתה זוכר על הילדות, אז הוא אמר לי באידיש ער זאל אלע מאל איז גיעווען א פאנומער - תמיד היה עסוק, היה נדמה לו שאני שואל עם מה הוא עסוק? אז הוא אמר מה אתה שואל עם מה הוא עסוק גילערנט.

תשנ"א

נסיעה למירון

בחודש אב דשנת תשכ"א - סיפר בנו הגר"מ - אמר רבנו לשני בניו שיסע עמם למירון לימי השבוע הקרוב, וכן היה והנסיעה היתה לא כ"כ בקלות, קודם כל עצם הנסיעה היתה בנסיעה מב"ב לתל אביב ומשם לחיפה ומחיפה למירון, כל פעם באוטובוס אחר, וכשהגענו למירון רוב החדרים שבבנין ע"ג המערה היו נעולים ותפוסים ע"י בעלי חזקות שונים, ומצאנו רק חדר א' בלתי נעול בלי דלת ובלי חלון בקצה

שיתף את רבנו בבעיה, והם פתרו אותה בדרך מקורית. למרות חיי הצמצום ששררו אז בארץ הקודש חסכו רבנו והג"ר שרגא מפת לחמם כדי לתרום תאורה כשרה ללימוד בלילות שב"ק.

וכך כותב הג"ר שרגא לתלמידים במכתב שמתוכו ניכרת גם השקפת עולמו של רבנו שעל מנת כן חסך מפת לחמו והשתתף בתרומת התאורה הכשירה: 'צירפנו 12 ל"י תרומה למען התקנת לוקס בשיבתכם הק'... ל"י הן תרומת הרב שטיינמן שליט"א ו... ל"י תרומתינו. המטרה חשובה מאוד לאפשר לימוד בלילי ש"ק, אצלנו בחו"ל היו לילי שבת קודש ולילי מוצאי שבת קודש לילות מיוחדים בהגברת התמדת לימוד התורה"ק, סדר לילות אלו היה בערך כשש שעות בחורף, ולא מעטים היו המוספים ממש לילות כימים'.

... 'ומה מאוד גדול וחשוב הרעיון להחזיר עטרה ליושנה ולקבוע לילות אלו למטרתם שנבראו מיום שהוקבע - באה שבת באה מנוחה' (דעת שרגא כך ה - חינוך, עמוד ר"ג מכתב כח, וראה שם עוד).

✽

מספר הגר"ש שטיינמן: מעשה שהיה בנערותי, בישיבה קטנה פונבי'ז היה ארון קודש ישן ורעוע מאוד, ופעם בשמחת תורה (עשו שם מנין של אנשים מהאזור לא קשור לישיבה) הילדים קיפצו ליד זה וקצת על זה... ונפל הארון וגם הספר תורה, והיה מהומה גדולה... במקום נכחו אמר"ר ורבי מיכל יהודה ורבי שרגא גרוסברד, והחליטו ביניהם שהם יצומו, אבל כמדומה שהם דחו את הצום לחודש חשון כי לא רצו לצום בחודש תשרי.

תשכ"ג

האדמו"ר ממודזיץ שליט"א, תלמידו של מרן ז"ל מימי בחרות בישיבה לצעירים פונבי'ז סיפר כי בשנת תשכ"ג הוא בא להיבחן עם אביו ז"ל הרבי הקודם, ודיברו תחילה עם הג"ר שרגא גרוסברד ובידיוק עבר שם מרן ז"ל, אז רבי שרגא פונה לאביו ואומר לו מרן צריך להיות גדול הדור תעשה איתו היכרות.

✽

הוציא לאור את הספר בית אברהם לבעל החיי אדם עם עוד הוספות.

✽

הגר"ש ברעוודה סיפר (תמוז תשע"ב): גם לפני ארבעים ושמונה שנים היתה תקופה נוראה. באותה עת הוצאתי לאור, כצורך השעה, את ספרי "עמלה של תורה" - לחיזוק התורה. התנהל אז מסע נגד עולם התורה, גם בקרב אלו הנקראים 'יראים' ו'חרדים'. היו שבקשו להוציא אברכים מן הכוללים ולשכנעם להכשרה

הפרוודות, ושם שכננו את עצמנו, ועל הריצפה שמנו את שמיכת הפוך שהבאנו עמנו מביתנו והוא שימש כמזרון ועליו ישנו.

קשה להאמין בניגוד למצב כיום שבכל שעה משעות היממה, ישנם כמה עשרות או מאות מתפללים במערת רשב"י, באותה שנה לא היה אנשים מלבדנו, ועוד אנשים בודדים. לתפילת שחרית התקיים מנין רק לותיקין בעזרת כמה אנשים שהגיעו מכפר מירון שלמטה אחרי התפילה ירדנו לצרכניה שבכפר וקנינו לחם ומרגינה, וזה היה כל מאכלינו באותו שבוע.

בשעת שלפני הצהרים למד רבנו עם כל אח' מאתנו לחלק מהזמן, באותו ימים שהה האדמו"ר בעל המקור ברוך במירון והתאכסן בבית הרב שטרן רבה של מירון, והי' צריך מנין להצטרף לתפילתו. וכיון שאני הייתי כבר אחרי בר מצוה ביקשוני להצטרף. [אבל אחי ר' שרגא היה קדום בר מצוה ולא צורף מנין]

בשעות אחרי הצהרים אחרי השלמנו את לימודנו עם אבינו, הלנו אני ואחי לט"ל בהרים ובמערות שבסביבה כגון קבר בי יוחנן הסנדלר ועוד אבל רבנו מלבד הזמן שלמד עם בניו בכל שאר היום ורוב שעות הלילה ישב שקוד על תלמודו בלא הפסק כדרכו.

כך הי' הסדר דבר ים ביומו מיום א' עד יום ד' ביום ה' באותו שבוע נסענו לצפת להתפלל על קברי הצדיקים הטמונים בבית החיים העתיק שם ומשם נסענו חזרה לבני ברק.

והטעם לנסיעה זו היתה, שבשנים ההם חודש אב היה חודש של קבלת התלמידים לישיבה לצעירים והרישום והמבחנים, ורבנו מאוד מאוד ניסה להתחמק מזה כי זה הפריע לו ללימוד ולריכוז בלימוד ולכן גם בהיותו בבני ברק היה מנסה להחליף מקומות לימודו שלא יכולו למצאו ואז ילכו להירשם לרבנים אחרים.

ובאותה השנה המדוברת היה לפני כניסתי ללמוד בישיבה גדולה באותו אלול תשכ"א ולכן אמר לי רבנו שבשנה זו כדאי לנסוע למירון ועי"ז ירויח שלא יטרדיהו וגם שזה מקום ראוי לתפילה שיהיה בהצלחה ובסייעתא דשמיא.

תשנ"ב

בשנת תשכ"ב פנו קבוצת תלמידים מיוצאי הישיבה שעברו ללמוד בישיבה גדולה ומפורסמת מחוץ לעיר, ובישיבה החדשה הבחינו בעובדא שאין שם תאורה כשרה בלילות שב"ק, וכפי שאמונים על חינוך הישיבה לצעוד לאורו של חזון איש שאסר להשתמש באור של חברת החשמל המיוצר רח"ל ע"י יהודים בשב"ק, הם לא ידעו להשית עצה לנפשם האם להשתתף בסדרי הישיבה, או להימנע מכך. הם שיגרו את שאלתם במכתב לרבם הג"ר שרגא, הג"ר שרגא

תשכ"ח

יצאו לראשונה חידושי תורתו של רבנו בעילות שמו בקונטרס 'אגלי צפון' שבסוף הספר חידושים וליקוטים מהרעק"א. וחידושים אלו נמסרו על ידו לדפוס עקב הפצרת הג"ר שמואל איינשטיין ז"ל שהוא הוציא הרבה מספרי הגרעק"א, ובאותה שנה הוציא את הספר ליקוט תשובות וחידושים מרעק"א וביקש שיוסיף קונטרס.

מספר הגאון רבי יעקב רבינוביץ תאומים שליט"א: אספר עובדה אשר זכורה לי מלפני למעלה מיובל שנים עת בא אאמו"ר זצוק"ל לבקרני בלומדי ישיבת פוניבז' לצעירים ולאחר שפגש את רבנו השתומם ואמר לי שראה כעת גדול מלפני שני דורות ודי בזה למבין.

תשכ"ט

פטירת הרב מפוניבז' זצ"ל והחל רבנו במסירת שיעורים במשניות טהרות לע"נ. [וראה באריכות בכאיל תערוג- גדולי הדורות]

•

שח תלמידו של רבנו הגאון רבי חיים מן שליט"א ראש ישיבת באר התלמוד אלעד. לרבנו הגרא"ל היה את הכח לעצב תלמיד בכמה מילים מדודות וספורות. וסיפר, שבהיותו בחור צעיר הציע פעם בפני רבנו מערכה ארוכה בדברי תורה. ורבנו שליט"א מקשיב בשקט ובריכוז במשך כרבע שעה. עד שסיים. או אז פנה רבנו והגיב, יפה מאד, יפה מאד. אבל אמרת גם דברים שאפשר לומר הפוך. ומילים אלו נצרכו אצלי, שכאשר לומדים ורוצים להסיק מסקנות, הדברים צריכים להיות מוכרחים מצד עצמם.

(ומעניין לציין, אשר גיסו של הג"ר חיים שליט"א, הגר"ש פינקוס זצ"ל, בכח אבחנתו העמוקה, אמר לו פעם. אתה, עם כל מה שקיבלת מרבנותיך, ראשי הישיבה בפוניבז' ובבריסק, מ"מ ניכר שאת היסודות בדרכי הלימוד קיבלת אצל הגרא"ל). (מפי מ.)

תש"ל

בפורים תש"ל נתן הקהלות יעקב ספר קהלות יעקב על טהרות לרבנו וכתב על כך הקדשה [והמילים שבתוך הסוגרים היו גזורים ע"י רבנו] בעה"י לכבוד ידיד [עליון הגאון] רא"ל שטינמן שליט"א עם כל ב"ב הכבודה ה' עליהם יחיו. מתנת עני מאתי המחבר לכבוד פא"מ שליט"א. פורים דפרזים שנת התש"ל. ויה"ר שנוכה לראות בקרוב בביאת הגואל צדק בב"א ובבנין בית הבחירה. הדו"ש יעקב ישראל קניבסקי.

•

כשדיבר פעם רבנו שלומדים מס' חולין (עניני שחיטה) צריך לצום קודם מפני הסכנה, אמר

על רבנו קודם, אך זו הפעם הראשונה בה יצא להם לשוחח פנים אל פנים.

תשכ"ה

בקיץ תשכ"ה החל רבנו לכהן כראש כולל פוניבז'. והארכנו בזה במק"א.

•

בשנה זו נשאה בתו הבכורה מרת רחל דבורה ע"ה עם הג"ר זאב ברלין שליט"א ראש ישיבת גאון יעקב. המספר הגר"ז ברלין: כשהתארסתי לפני קרוב לחמישים ושלוש שנה, הגיע הרב מפוניבז' - חכימא דיהודאי. אדם פיקח, עמוק בעמקות. ואמר לי - "תדע לך, אתה תחיה איתו עד מאה ועשרים, ולא תכיר אותו. הוא גאון בהתבטלות, בהסתרת פניו, אתה לא תכיר אותו".

•

רבנו מגיע לגיל חמשים ואלו דבריו בענין זה: בעם ישראל אין מושג של יום הולדת לעשות מזה יום שמחה, ואמנם צריך להודות לקוב"ה שזיכהו לחיים, אבל סעודה ודאי לא, ועיין אריכות בספר הצדיק ר' שלמה עמ' כט. והגר"ש שקופ זצ"ל בעת שישבת גרודנא הגיעה ליובל עשו סעודה, והוא לא חפץ כ"כ בזה, אלא שצורך השעה הכריחו, וכמו שכתב ע"ז גם מרן הגר"ע גרודזינסקי במכתבו על הנ"ל, ואמנם שם ה' יובל שנים של הרבצת תורה, אבל סתם יום הולדת ודאי אין לעשות.

תשכ"ז

שח ח"א אני למדתי אצלו בשנת תשכ"ו ולמדו ב"ק והתחילו באלול וגמרו חנוכה שנה אח"כ, הרב מפוניבז' רצה שנעשה סיום, ועשו מסיבה ורבנו דיבר אז, זה היה דבר לא רגיל שהוא מדבר בפני הרב זצ"ל. וזה היה חידוש. (יומן השבעה)

תשכ"ז

הוציא את ספר האור השנים לבעל הפרדס. והארכנו בזה בכאיל תערוג - גדולי הדורות.

•

סיפר הגר"ב פנחס שליט"א: ראינו זה בהנהגת ראש הישיבה זצוק"ל בעצמו שכן כשהייתה נשמעת האזעקה בימי מלחמת ששת הימים, כמובן ירדו כולם למקלטים, אמנם ראש הישיבה זצוק"ל במקרה כשהייתה האזעקה באמצע השיעור לא ירד למקלט (התלמידים ירדו) אלא נשאר במקומו והמשיך בלימוד התורה, דבר שהיה לנו לדוגמא וחינוך שלימוד התורה הוא המקלט היותר גדול למי ששקוע בלימודה דהתורה אגוני מגנא ואצולי מצלא.

מקצועית של מורים וכדו'. התקיימה אז אסיפת רבנים ועסקנים בה עלתה ההצעה. היחיד ששמד בעוז ובגבורה נגד הניסיון הזה, היה רבנו הגדול מרן הגראמ"מ שך זיע"א, אשר מחה בעוז נגד הרעיון. באותם ימים הכנו כרוז גדול לתמוך בעמדתו המתריע מפני הניסיון לפגוע באברכי הכוללים, אך עליו חתם רק מרן בעל הקהילות יעקב זיע"א. גדולי הדור נלחמו כאריות כנגד הניסיונות הנואלים הללו.

זכורני כי לאחר אותה אסיפה בה עמד מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל לבדו בתוקף ובעוז, וראה שעמדתו אינה מתקבלת ב'דעת הקהל' של רבים באותם ימים, הוא היה שבור ורצוף. אמר לו הגה"צ רבי יוסף ליס זצוק"ל: מה יש לנו לצפות ממני שהם 'עמי הארץ' וממי שאמרו לנו עליהם חז"ל כי הם האומרים 'מאי אהני ליה רבנן'... ערכנו אז גם משלחות לרבנים שונים כדי שיחתמו. בין חברי המשלחת היו הגאון הגדול רבי ברוך רוזנברג זצוק"ל ראש ישיבת סלבודקא, הגה"צ רבי יוסף ליס זצוק"ל, הגאון רבי יוסף רוט זצוק"ל, הגאון רבי גדליה נדל זצוק"ל, ורבנו ויבדלח"ט מרן הגאון הגדול רבי ניסים קרליץ שליט"א. אולם הם לא הצליחו להשיג תמיכה וחתומות.

לאחר אותו מסע, שבנו למעונם של מרנן, הגראמ"מ שך זצוק"ל והגר"י קניבסקי זצוק"ל, ואמרו לי שיש להוציא ספר שידגיש את חשיבותו של עמל התורה. כך נולד ספרי "עמלה של תורה", כשרבותינו מרנן בעל 'קהילות יעקב' ובעל 'אבי עזרי' זיע"א צירפו אליו את מאמריהם אודות החשיבות העצומה של אלו הדבוקים והיגיעים בתורתנו הקדו', עכ"ד.

תשכ"ד

סיפר בן רבנו הגר"ש, שהוא זוכר שרבנו והג"ר יוסף ליס והג"ר זאב אידלמן נסעו לבית ישראל. הפעם הראשונה הייתה בשנת תשכ"ד על מה שבאולם מסוים בבני ברק היו חתונות ואירועים מעורבים ע"י ציבור מפשוטי העם, ובעל הבית שהיה ירא שמיים התקשה לפעול נגד התופעה שהייתה נפוצה קצת באותן שנים, רבנו נסע במיוחד יחד עם הג"ר יוסף ליס אל הבית ישראל, ואמרו לו שלפי הערכתם אם הרבי יעודד אותו להלחם בזה בכל תוקף, ודאי ימצא עוז בנפשו למגר את התופעה. הרבי קבל דבריהם, ופעל כפי בקשתם, ואכן הצליח הדבר בס"ד.

לג"ר יוסף ליס היה קשר מוקדם איתו עם האדמו"ר הבית ישראל [היה חסיד גור מהבית] ובפעם הקרובה אחרי הביקור עם רבנו, כשנודמן הג"ר יוסף להבית ישראל, חקר אותו הרבה על רבנו ועל הנהגותיו, ואמר שהוא מאוד מאוד הרשים אותו. למעשה, הבית ישראל כבר שמע

שבאלול תש"ל שלמדו בכולל פונבין' אלו טירפות היה את החטיפה של המטוס של הגר"י הוטנר זצ"ל.

תשל"א

אמר רבנו שהיה תקופה [שנת תשל"א] בישיבה קטנה שהוא מסר [מסיבה מסוימת] שיעורים אחה"צ בפרק כלל גדול במס' שבת.

✽

מכתב א' מיני מאות לבנו הגר"מ שליט"א:

עש"ק לסדר חיי שרה תשל"א

שלו' וכל טוב לכם

אצלנו אין חדשות מעניינות נקוה כי יטיב חסדו עמנו ואל יטשנו לנצח

בנוגע לשאלתך איך היה הקורבה בין הרבנית פיגל היימן איתנו כפי מה שביררתי ע"י ר' מיכל יודא נ"י הוא כך אשת הגרש"ז ז"ל שרהקע הי' לה אח שמו ר' יוחנן הי' בעל הבית שישב תמיד ולמד מקום מגירו הי' ולוין בתו היתה אשת הגר"ר שלמה היימן בכן הוא פשוט אנחנו קרובים להגרש"ז כי אמו פעשא עם זקנתי אלקא הי' אחיות, ואשתו היתה אחות אביה. לאביה שהי' גר בולוויץ וע"י כך נתגלגל הגרש"ז לולוויץ קראו ר' אברהמלע יענקלע יוחננס הי' יהודי שישב תמיד על התורה ועל העבודה הי' גומר כל שנה ש"ס מלבד הגרש"ז הי' לו עוד שני חתנים ת"ח גדולים, א' מהם נדמה לי הי' ראש ישיבה במינסק. נקוה כי אתכם החיים והשלו' כה יתן וכה יוסיף. אי"ל.

תשל"ב

כתב רבנו י"ג מרחשון תשל"ב: בגמ' ב"מ (פ"ג ב') איתא דרש רב זירא ואמרי לה תני רב יוסף מאי דכתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער, תשת חשך ויהי לילה זה העולם הזה שדומה ללילה, בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיה שביעה, תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון, תזרח השמש לצדיקים יאספון רשעים לגיהנם ואל מעונתם ירבצון אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו, יצא אדם לפעלו יצאו צדיקים לקבל שכרן ולעבודתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב (פרש"י עד יום מותו).

הנה יש להבין מה שהמשילו את העוה"ז ללילה, והיינו כידוע שהחיות עיקר מעשיהם בלילה ואור מפריע להם דכך הטביע בהם הבורא, ולהיפך בני אדם עיקר חיותם והנאתם הוא כשיש אור, והנה לכאורה וכי רק רשעים נמצאים בעוה"ז, והלא גם הצדיקים נמצאים, ולא עוד אלא שהצדיקים ג"כ אינם רוצים להפטר מעוה"ז, אלא דהענין כיון שעוה"ז הוא לילה,

אז כל מה שהאדם יותר קשור דהיינו שיותר נהנה ממנו זה מראה עליו שהוא מהרשעים, כי בו תרמוש כל חיתו יער עיקר חיותם הוא יותר מהלילה, כמו כן כל הנאת הרשעים וחיותם הוא הגשמיות אשר בו דבוקים, וזה לאות אם רואים קשר להגשמיות ולהנאת העוה"ז זה אינו מגדר הצדיקים.

תזרח השמש לצדיקים בעצם היינו לכל העולם, אלא שהרשעים שאינם נהנים מהשמש והאור לעתיד לבוא הו"ל כאילו לגביהם לא זרחה השמש כיון שיאספו לגיהנם, כי אין להם אחיזה אלא לעוה"ז וגשמיות, ולאור אין להם שייכות והאור נהפך להם לגיהנם, וכמאמר חז"ל (בנדרים ח' ב') אין גיהנם לעולם הבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונים בה וכו', ולכן כשיזרח השמש לצדיקים זהו הגיהנם לרשעים לאלה שכל חייהם הי' הנאת העוה"ז.

ולפי"ז אם אנו רוצים לדעת מצבינו נוכל לשפוט לפי מידת שייכותינו והנאתנו מעוה"ז, כי בו תרמוש כל חיתו יער היינו להנות מעוה"ז שהוא בבחינת חיתו יער, וככל שאדם יותר קשור להנאת עוה"ז הוא שייך יותר לחיתו יער. והנה לפנים הי' ידוע צדיקים שהיו חיים חיי דוחק וכדרכה של תורה, ולא עוד אלא שהיו עוד משתדלין לילך לגלות כדי לסבול עוה"ז ומובא על השאגת ארי' שפעם נאנח בהיותו בגלות כיון שזה גרם לו ביטול תורה, ותיכף באו לבקש רב לעיר מיץ וקיבלוהו לשם, ושאלוהו למה רק עכשיו הצטער על עריכת הגלות, וענה כי עד עכשיו לא הי' לו מזה ביטול תורה, וכיון שלא הי' לו מזה ביטול תורה אהב את זה, כי הלא זה מרחיק אותו מלהיות שייכות לעוה"ז, וזהו דרך הצדיקים כי כל הנאתם הוא כפי שיש בזה צורך לעבודת ד' ולא להנאת עצמם, וכיון שכדי ללמוד לא הי' צריך שום הנאה והי' יכול ללמוד בעריכת גלות הי' עושה זה בשמחה ובאהבה, ועכשיו שזה מפריע נמצא שזה צריך עבודתו יתב', ולזה הוא כבר יפסיק מהגלות, ואם כי אנו רחוקים מאוד ממדרגות כאלו מ"מ עלינו לדעת כי זה היסוד, כל מה שהחיים שלו מושגתים על רחבות בכל ענינים זה מפריע, וזהו דרך של חיתו יער.

תשל"ג

מספר הגר"י כץ שליט"א: אספר דבר מענין שנוכחתי בשנת תשל"ג כשמרן זצוק"ל בא לבקר את חמי הרב רוטנברג בשבתו בירושלים, והם ישבו שלוש שעות ודיברו בלימוד בענינים שונים, ולאחר מכן ראיתי שחמי זצ"ל מלווה את מרן עד לפתח ביתו ולא הסכים להיענות לבקשותיו לחדול מכך. כשהוא שב שאלתיו, מה ראה לנכון לעשות זאת ולא די היה ללוותו

עד פתח הבנין, ואז השיב לי חמי - דיברתי עמו שלוש שעות, ונוכחתי כי הוא יודע כל התורה כולה, ולכן מפאת כבוד התורה ליוויתי עד דלת ביתו.

תשל"ד

בשנת תשל"ד נפטר יהודי צעיר והשאיר 9 ילדים לא נשואים, היה טרגדיה של ממש, הוא נפטר בט' באב, ומרן עצמו נחלץ חושים והורה לעשות האסיפה ועשו אצלו בבית, וסיפר חתנו: זכורני הגעתי לפני האסיפה לסדר, ומרן לא הסכים ואמר זה המצוה שלי והוא סידר את הכסאות והכין השולחן וכו' וב"ה נכנס מזה כסף.

✽

כבר הבאנו כמה פעמים את חלומו של רבנו בליל יום כיפורים תשל"ד. וכן שלא ישן על מיטה בכל ימי המלחמה.

תשל"ה

סיפר הרה"ג הרב זינגר כשהייתי בחור בישיבה בפוניבז' בשנת תשל"ה היה לי קשר עם בזק וארגתי שיתקינו טלפון ציבורי ליד הכולל.

אחרי כמה ימים אמרו לי שראש הכולל רבנו קורא לי, כשבאתי לביתו שאל אותי האם חישבת את הביטול תורה שנגרם מכך שיהיה טלפון ציבורי ליד הכולל?

אמרתי לו הרי לפעמים יש עניני פיקוח נפש וכדו', ואמר לי ומה היה עד היום. וגם ברגע שיהיה טלפון ליד הכולל כבר יתקשרו בסוף הסדר להזכיר דברים וכדו'.

שאלתי אותו אז מה אני יעשה לתקן את זה? וענה לי תבקש שיעברו את הטלפון לבית המוסר, וגם שזה לא יצלצל כשזה מתקשרים כך זה לא יגרם לביטול תורה ברעש של הצילצול.

תשל"ו

הוציא לראשונה את ספריו אילת השחר. אילת השחר עמ"ס גיטין יצא הראשון מספרי רבנו בשנת תשל"ו שם נדפס עד פרק הנוזקין. יחד עם חלקו השני של מס' בב"ב. ונדפס במהדורה נוספת בשנת תשל"ז. ושם רק כתב בהקדמה: הענינים נכתבו בזמנים שונים ופעמים שחזרו ונשנו בשינוי קצת או שנתבארו בדרך אחר, וצוין על מה שנכתב קודם מהדו"ק.

[הקדמה שלא נדפסה בסוף] אור ליב' סיון תשל"ו אמרינן ביבמות צו' ע"ב ור' יוחנן למה איקפד כולי האי [פי' שהקפיד על שלא אמרו שמו על ההלכה] דא"ר יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יה"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז

[פירש' שיהי' שפתי נעות בקבר כאילו אני חי] דאמר רבי יוחנן משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר אמר ר' יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון נזירא מאי קרא וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמינח אצבעו עליו מיד דובב אף ת"ח כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעוה"ז מיד שפתותיהם דובבות בקבר עכ"ל הגמ'.

ויש לעין למה רצה דוקא מפני ששפתותיו דובבות בקבר ולא משום שיאמרו שמועה מפיו בעודו בחיים, ומה בכלל זה מוסיף מה ששפתותיו דובבות בקבר כאילו הוא חי כדפירש"י דהא ודאי מה שילמדו מכחו אפילו ד"ת של אחרים יהי' לו שכר, וגם זה לא רק בתורה אלא בכל המצות שהוא גורם שיעשו יש לו שכר ומה המיוחד במה שאומרים דבר שמועה מפיו ששפתותיו דובבות בקבר.

ואפשר לומר דאע"ג שבמתים חפשי ואחרי חיי האדם א"א לקיים המצות, וכל שכרו הוא ממה שעשה בעוה"ז, ובודאי דממה שזיכה הרבים והם עושים מצות אחרי חייו זה נזקף על חשבונם, והפירות ממצוותיו וממעשיו אוכל גם אחרי שאיננו בעוה"ז, מ"מ הא זהו מפני מעשהו אז, אבל לעשות ולחדש מצות אחרי חייו זה בלתי אפשרי, אבל כשאומרים דבר שמועה מפיו, דהיינו מה שע"י יגיעתו זכה לחדש בתורה אז שפתותיו דובבות, דהינו דאז הוא מדבר ומחדש לימוד התורה ומקיים יש בזה קצת בחינה של לימוד התורה שהיא בדיבור, אמנם ג"ז הוא מכח זכותו ויגיעתו בחיים אבל יש בו משום התחדשות מעשה מצוה בלימוד התורה שיגע בחיים.

וע"ז ביקש דוד שיהי' לו אפשרות לחדש קיום מצות ת"ת בבחינת קצת גם בהיותו בעוה"ב (עיין בהצד) כי לימוד תורה אף בבחינה קצת אין לשער גודל ערכה כאילו הוא חי בעוה"ז. [ואפילו יותר מזה מובא בשם הגדולים להרב חיד"א ז"ל במערכת הראב"ן מביא בשם ס' חסידים, הצדיקים ומקיימים מצות אף כשהם מתים, ולכן רבי הי' בא לביתו להוציא ב"ב בקידוש ליל שבת] זה חידוש מאוד.

ואפשר לבאר בדרך אחרת דהנה אמרינן בפרקי אבות יפה שעה א' בתשובה ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב ויפה שעה א' של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, והנה אם נפרש דלכן שעה א' בתשובה ומעש"ט עדיף מכל חיי העוה"ב משום דע"י זה משיג עוה"ב א"כ למה זה עדיף מכל חיי העוה"ב לכן ע"כ דכמו דקורת רוח בעוה"ב דיותר טוב מכל חיי העוה"ז היינו דהוא סוג עונג אחר לגמרי דאין לו שום השוואה עם חיי העוה"ז ולכן כל חיי

העוה"ז דהם מוגבלים במדת עונג שלהם לא באים כלל לעונג דעוה"ב, ה"נ בעונג האמיתי יש ג"כ מדרגות ועשית המצוה עם הגוף עדיף, ולפי"ז אפשר דמדרגת עונג של אחרי תחית המתים שהאדם מקיים מצוה בהיותו בתוך הגוף כזה של אחרי התחיה הוא עונג סוג אחר לגמרי. (ותחי' המתים שיתגלה רצון לפניו יתברך ואח"כ הא לא ימותו עוד, א"כ א"א לומר דממה שיקימו אז מצוה יהי' להם אח"כ שכר דמהו האח"כ דהא יחיו לעולם, וא"כ איזה הפרש יש בעונג דלפני תחית המתים דנמצאים ומתענגים בעולם הנשמות מהעונג שאחרי התחי' דעונג של קיום מצוות כשנמצאים ביחד עם הגוף המידת עונג אחרת, דעשית מצוות בתוך הגוף זהו עונג הכי גדול, ולכן שעה א' בתשובה ומעש"ט בעוה"ז הוא עונג יותר גדול, ואם כי לפי מושגינו אינו מובן כי אינו מובן בכלל עונג ההוא כ"ז שהאדם בתוך הגוף על היום שהוא חומרי וכן הפסד ורקבון הוא).

ולפי"ז אפשר דענין שפתותיו דובבות בקבר כאילו הוא חי, היינו דזהו ענין עונג רוחני של לימוד התורה ביחד עם גוף אע"ג דבין כך הא עיקר חייו הוא מלימוד תורה בעולם הנשמות (מ"מ זה בחינה יותר גדולה) בעונג דלימוד תורה דהוי כאילו חי ועושה בשפתיו ממש הוא סוג עונג אחר לגמרי ומעין עונג של אחר התחי' דהעונג הוא עצם קיום המצוה עם הגוף אשר כעת אין לנו מושג מזה.

עוד אפשר לומר בדרך אחרת והוא דהנה כל מה שמלמד תורה ועי"ז יוצא זכותם שאחרים מתעלים בהכל יש לו חלק, אמנם כפי מה שיצא מזה כגון אם התלמידים ילמדו בהכוונה הראויה לשמה יהא לו זכות שעל ידו למדו לשמה ואם למודם לא כ"כ לשמה יהא זכותא שנגרם למוד תורה בבחינה יותר נמוכה, נמצא דגם זכותו תלי' עד כמה שהם יזכו וכפי מידת הטהרה של אלה הלומדים או המקיימים המצוות, ולזה נאמר דכשאומרים שמועה מפיו יש לו בזה זכות כמו דרגת טהרת למודו שלו ולא של אלה האומרים שמועתו וזהו כאילו הוא חי כיון דענין זכותו בהלימוד הוא כפי מדרגתו הוא כאילו הוא חי ולא כפי מדת טהרתו של האומר השמועה משמו.

(אודה לה' מאוד על כל החסד שגמל וגומל אתי מעודי אשר בלתו...אפשר...ויהי' נא רחמיך להמשיך חסדך עלי, ויקובל ברחמים וברצון לפניו ספרי זה ביחד עם יתר הספרים אשר זיכנו ברוב חסדו וכן נזכה שאני ביחד עם כל בני ביתי ויו"ח עד סוף כל הדורות להיות מהעבדים הנאמנים הקשורים אליו בעבותות האהבה והיראה ויתקבל ברחמים וברצון)

אודה לה' חסדו על כל החסד אשר גמל עלי מעודי אשר עצמו מספר ויהי' נא רחמיך להמשיך

חסדך עלי וספרי שזיכנו ברוב חסדו יקובל לרצון לפניו ואזכה עם כל בני ביתי וכל יו"ח וכל בית ישראל להיות מעבדיו הנאמנים הקשורים אליו בעבותות האהבה והיראה והגורמים נחת רוח בכל מעשיהם ודבורם ומחשבותיו אכי"ר, המחבר

תשל"ז

הפעם השניה [שידוע לנו] שנסע רבנו לבית ישראל הייתה בשנת תשל"ד כאשר פרש הגרא"מ שך מאגודת ישראל בעקבות שהלכו עם פא"י לבחירות, ולקראת הבחירות בתשל"ז אורגנה משלחת של גדולי ישראל לאדמו"ר הבית ישראל מגור, לדבר עמו איך להחזיר את הגרא"מ שך, ולהבטיח שאגודת ישראל לא תלך לבחירות יחד עם פא"י. ונסעו הג"ר זאב אידלמן והג"ר יוסף ליס ורבנו ועוד, לשוחח עמו על כך, והוא שמע אותם והבטיח שיהיה בסדר.

.

אילת השחר עמ"ס בבא קמא יצא בשנת תשל"ז. מספר הגרש"ז אולמן שליט"א: זכורני לפני הרבה שנים, בשעת לימודי בביהמ"ד בזכרון מאיר, ישבתי עם חברותא בסביבת שנים מגדולי הת"ח מגדולי הדור המובהקים, מאלו שעוד היו בסביבתו של מרן החזו"א, ואחד מהם היה גם ראש ישיבה מפורסם ומרביץ תורה, וכמדומה שבגילם הם קרובים לרבנו ז"ל ויתכן אפילו מעט יותר ממנו, וראינו איך שהם עמלים בתורה בעיון בספר אחד, וחשבנו שבטח הם עמלים בהבנת שטיקל 'קצות החושן' או 'נתיבות המשפט' ודומה לזה, ובהיטי ראינו שהם עמלים בספרו של רבינו 'אילת השחר', כשהאחד מבקש מרעהו שיבאר לו את הכוונה של הספה, ומזה יכולנו להבין מה היה נחשב גדלותו של רבינו בעיני גדולי וזקני ישראל כבר באותם הימים, שהכירו אותו מקרוב.

תשל"ח

במהלך החורף הגר"ש רוזנבסקי חלה ורבנו מסר שיחה מיוחדת בכולל לרפואתו.

.

באלול תשל"ח פתח את ישיבת גאון יעקב, וכבר הארכנו בזה במק"א.

.

מספר הגר"נ רוטשילד: היה פעם בישיבה בגאון יעקב שקבוצה של בחורים עשו מחלוקת, וניסיתי קצת להשקיט את זה. וניגשתי אליה, ושאלתי אותו מה לעשות. הוא אמר לי, אם עד היום בערב הבחורים לא משלימים, אז אני סוגר את הישיבה... אני לא צריך כזאת ישיבה שיש בה מחלוקת. תבא בערב להגיד לי אם לסגור את הישיבה או לא. כל בחור ששמע את זה, ליבו חרד על נפשו...

תשל"ט

התקיים בביתו כינוס למען עולי פרס. [וסיפר בנו הגר"ש: בזמנו, מי שהיה מאוד פעיל מאחורי הקלעים בנושאים אלו היה הגאון רבי חיים גריינמן, אלא, שהוא ברח מכל פרסום ואמנם הוא אירגן הכל אך שמו לא מופיע בשום מקום. הוא אירגן שהאסיפה תהיה אצל אאמו"ר מרן רה"י, כי סבר ששם יהיה לזה השפעה גדולה. האסיפה היתה בשעות הערב, בראש השולחן כמדומה ישבו רבי גדלי' נדל ורבי יוסף ליס. לא זוכר מי נאם, רק אני זוכר שאחרי כמה ימים היה אסיפה נוספת באותו נושא.

מלבד זו, כמו שכבר פעם הזכרנו היה כמה וכמה אסיפות של צדקה בביתו שאותם אירגן רבי רפאל סולובצ'יק].

✽

עוד מספר אחד מהמוני המנחמים כי אינו יכול לשכוח איך מרן החיה אותו, היה זה בשנת תשל"ט הוא נשא אשה וחמיו הבטיח עזרה בדירה והוצאות אבל לא עמד בזה והחתן הלך בהרגשה מאוד כעוסה וכמובן זה השפיע על כל הבית, חבר אמר לו לך לרב שטיינמן, הוא לא כ"כ האמין לזה אבל הלך, ואז הוא פתח לו גמרא שכתוב המצפה לשולחן אחרים לא רואה ברכה בזה, ואמר לו תוותר לו ולא תפסיד, ואמר ויתרתי ואכן לא הפסדתי. (מהיומן)

✽

בעת פטירתו של האדמו"ר מסאטמר באלול תשל"ט לא ידע רבנו מנוח מהאובדן לדור, בהסתלקותו של אדם גדול, ואז אמר, כי כאשר היה בחדרו בשוויץ נוכח לראות, כי האדמו"ר מסאטמר יודע את כל התורה כולה. וכך ישב רבנו בחדרו ונאנח על הסתלקותו של גאון וצדיק כמותו, שהייתה לו הזכות להכירו מקרוב. (מפי בן רבנו, הגר"מ)

✽

אילת השחר עמ"ס בבא מציעא יצא לאור בשנת תשל"ט.

סיפר הגר"א רוטר: זכורני היטב שנועדה פעם אסיפה בבית נאמן ביתו של הקהלות יעקב רבי מאיר סטפנסקי בפרשה ידועה, והאסיפה נקראה בעידוד והוראת הגרא"מ שך והרצים כבר יצאו דחופים לקרוא אל האסיפה, אבל רבנו נכנס לגרא"מ שך ואמר לו שתצא מכך מחלוקת גדולה, והגרא"מ שך קיבל דעתו והאסיפה התבטלה. (ית"נ י"ד חשון תשע"ד עמ' 27)

תש"מ

החל במסירת שיעורים יומיים לבני שיעור ג' בישיבת גאון יעקב.

וכך מספר הגה"צ ר' נחום ברנשטיין: לפני שמרן ראש הישיבה התחיל למסור שיעורים לשיעור ג', נכנסנו קבוצה של תלמידים בפורים לבית של מרן הראש ישיבה ואמרנו ששמענו שמחפשים מג"ש לשיעור ג', הראש ישיבה לא רוצה להגיד שיעור כי הרה"י חושב שהבחורים לא אוהבים כמו אילת השחר אבל אנחנו רוצים להיות תלמידים של הראש ישיבה! אנחנו רוצים כמו אצל הרעק"א, כמו אצל המהרש"א, כמו שהיה אצל כל גדולי עולם, אנחנו רוצים להיות תלמידים נאמנים של האילת השחר. והראש ישיבה קיבל את דברינו, ולמחרת הוא אמר הם דיברו טוב, ובעזרת השם נמשיך נלאה.

✽

אילת השחר עמ"ס מכות יצא בשנת תש"מ [בתוך ב"ב]

תש"א

בבחירות בשנת תש"א כתבו הקהלות יעקב והגרא"מ שך להצביע למפלגת אגודת ישראל, והיו שאמרו שאין כונתם לבני תורה אלא רק לבעלי בתים. ביום הבחירות נכנס ח"א ואמר לרבנו טענה זו [רבנו כבר הצביע בשעות הבוקר], האדים רבנו וצעק בקול גדול: אפיקורסים, רבותינו אומרים משהו לעשות, הם מחשבים חשבונות של הבל, זה אפיקורסות ממש [ואמר העד ראה רי"ל - שכנו של רבנו, שמעולם לא ראה את רבנו צועק כל כך].

✽

שח הגר"ע טבצ'ניק: בשנת תש"א חיפשו ראש ישיבה באחת הישיבות, ושאלו את בעל הקהלות יעקב והוא דיבר על כל מיני אנשים, ואמר שאת זה לא מכיר, וזה לא יודע, והוא לא מתאים להיות ראש ישיבה כי הוא לא לומד בדרך הלימוד המקובלת בישיבות. ופתאום אמר 'אני לא מכיר בבני ברק ראש ישיבה כמו הגר"א אהרן ליב'. (מוסף שב"ק ית"נ פר' ראה תשע"ה)

✽

כתב רבנו את הקדמה לס' אור השנים שיצא במהדורה חדשה. כשעבדו על הוצאת הספר "ימלא פי" שאל אותו העורך נכדו הרה"ג ר' צבי במברגר האם ג"כ להדפיס את ההקדמה שהסבא כתב לספר אור השנים, ורבנו הסכים לזה אחרי שהוריד את החלקים שקשורים לספר אור השנים. ואחר זמן כשזה היה כבר בשלב העריכה דיבר ר' צבי עם רבנו עוד על הספר אמר לו הסבא שאולי לא צריך להדפיס את ההקדמה של אור השנים ואח"כ אמר הסבא בתוך כדי דיבור שאולי זה בטל בשישים. ויום אחד הוא הסביר לר' צבי למה הוא מסתפק כיון שכשהוא הלך להדפיס את הספר אמר לו הסטיפלר שיכתוב הקדמה לספר אמר הסבא לסטיפלר שהוא מפחד לכתוב הקדמה כי הוא

לא יכול ואמר לו הסטיפלר שיכתוב ויראה לו ואם זה לא יהא טוב הוא יוסיף או יגרע. ואחר שרבנו כתב הקדמה והראה לסטיפלר הסטיפלר עבר על הקדמה ואישר, אמר רבנו לר' צבי שאני כל הזמן חושש שאולי הסטיפלר אישר את זה מחוסר ברירה כי הרי הוא לא הוסיף כלום. (רשימות נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן)

תש"ב

יצא לאור בשלימות ספר אילת השחר על גיטין.

✽

מספר הרה"ג ר' יוסף צבי רינהולד: בלומדי בישיבה קטנה, היה מקומי בתפילות מול מרן, (המדובר על תפילות מנחה ולאחריה שהיה מרן נשאר במקומו להשיב על שאלות הבחורים, ולאחרי שיחות במוצ"ש"ק).

מעשה היה, בחור שהיה שליח-ציבור טעה ותיקנוהו, כפי ש"ילדים" מתקנים בקול רם, אך הלה לא שם לב והמשיך בטעותו, כך העלו הסובבים גיחוך ושחוק על פניהם. מרן כדרכו מימים ימימה (עד היום) מביט מידי פעם בפני התלמידים בהבטה חודרת, בוחנת ועוקבת. וכך זה היה גם באותה עת שהסובבים שחקו, ואני, שמבטי היה תדיר לעבר מרן ללמוד בבחינת: והיו עניין רואות את מוריך, הבטתי מיד לנכחו, ללמוד ממנו מה אנו עושים באותו חלקיק רגע שהכל שוחקים... אך מרן המשיך באותו מבט חודר, כאילו כלום לא קורה. ממש, כלום!

תש"ב

הוציאו תלמידיו את הספר שיעורי רבנו עמ"ס יבמות.

שח הגר"ב סולובייצ'יק: גיסי הרב קרליבך שליט"א סיפר לי, שלאחר נישואיו, כמדומני בשנת תש"ג, הוא היה פעם אחת לבקר יחד עם אבי ואמי שעלו לבקר את מרן זצ"ל והרבנית. בסיום הביקור, אמרה הרבנית ע"ה לאמי ע"ה, שהיא חוששת שבעלה כבר מתחיל להיות גדול, יש כבר מדאי הרבה אנשים שדופקים על הדלת עם שאלות...

באותם שנים הרי מרן היה עונה בדלת, כזכור בראש מושפל מחשש שמא אשה היא זו העומדת בפתח, ובדרך כלל לא היה מכניס את השואלים, והיה מקצר מאוד ועונה תשובות חדות, כיון שחס על זמנו ולא ראה את עצמו כאחראי לכך. רק ברבות כשהרגיש שעול הציבור עליו, הכניס את השואלים והאריך יותר עמם.

תש"ד

הוציא לאור את ספרו על מסכת כתובות.

✽

שח הגר"ש : זכורני, בשלב בו הקים האדמו"ר מצאנז' זצ"ל את מפעל הש"ס המעורר שינון וחזרה על דפי גמרא, קרא לביתו בנתניה לכל ראשי ישיבות גם ליטאים, גם אמור"ר מרן רה"י הגיע כדי לחזקו וגם מרן ר' מיכל יהודה זצ"ל ועוד ראשי ישיבות חשובים, והיה כינוס גדול וחשוב.

ואלו דברי רבנו בסיום הש"ס כ"ו תשרי תשס"ג: כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, שנאמר הליכות עולם לו וכו', הנה בזה"ק כתוב מאן דירית מסכתא חדא ירית עלמא חדא, ויש גורסין מאן דירית הילכתא חדא, ומה זה עלמא חדא לא ידוע לנו, כי אין לנו מושג בדברים גבוהים כאלה, וכנראה זה מדרגות גבוהות, הנקראים בשם עלמא חדא. והנה כאן הגמ' מביאה ראי' שהוא בן עולם הבא, מזה שכתוב הליכות עולם לו, ולכא' אמנם כתוב שזוכה לעולם, אבל מה הראי'

שהכונה לעולם הבא, אולי זוכה לעולם הזה? משמע שלא שייך בעולם הזה שיזכה להליכות עולם, "עולם שלם" האין שייך שיזכה בעולם הזה, הרי יש הרבה אנשים שלמדו הלכות, ולא שייך שיהיה לכל אחד עולם שלם, ורק בעולם הבא שייך כאלה דברים, לכן הבינו חז"ל שאם כתוב הליכות עולם על כרחך הכונה לעולם הבא, כי שמה יש עולמות עולמות בלי סוף, וזה באמת כאלו מדרגות שאפשר לזכות להם.

ולמה באמת זוכים רק בעולם הבא? כי כאן העוה"ז זה לא מספיק כדי לשלם שכר למצוה, מה יתנו לו בעולם הזה? העולם הזה זה כלום? כלפי מי שעושה מצוה, מי ששונה הלכות בכל יום, האם יפטרו אותו עם איזשהו עולם הזה, הרי זה כלום, וע"כ הליכות עולם זה העולם הבא. שבשביל לימוד הלכות זוכה לעולם הבא.

והקב"ה יעזור באמת שכל אלה שעמלו בלימוד התורה, שכל זה נזקף לזכותו של האדמו"ר הגאון ר' יחזקאל יהודה זצ"ל, שזכה שלומדים אלפי דפי גמרא כל הזמן, וזוהי זכות עצומה, ונזכה שבזכות הזו כל כלל ישראל יושעו, לזכות לגאולה השלימה בב"א.

תשמ"ה

נפטר מרן בעל הקהלות יעקב ורבנו דיבר בעת חוליו לרפואתו, וספד לו לאחר פטירתו. [וראה באריכות בכאיל תערוג גדולי הדורות]

וכעת שערכו את גליונות של רבנו על הקהלות יעקב גילו דבר פלא, [וכעת יצא לאור ע"י הגרמ"ז ברזם] שכמעט שליש מהערות על קטעים של הקהלות יעקב, והושמטו במהדורת חדשה, וכן שליש מהגליונות של הציונים נכנסו כבר בקה"י, וכנראה שהעבירו את הערות של רבנו לקהלות יעקב ובעקבות כך שינה הרבה דברים.

✽

סיפר הגר"א שוב: פעם ראיתי אצל מרן זצ"ל מכתב שכתב לו הגר"מ סולובצ'יק זצ"ל לבשר על אירוסי בנו לפני למעלה משלושים שנה, בשנת תשמ"ה בערך, והוא כתב עליו את התואר "מרן", ורבנו זצ"ל קשקש ומחק תואר זה במכתב.

תשמ"ז

נפטר ידידו הגה"צ ר' ראובן מלמד זצ"ל ורבנו ספד לו ועורר את הבחורים לעילוי נשמתו.

✽

במהלך השנה ראה רבנו צורך לחיזוק גדול בלימוד התורה, ומסר שיחה מיוחדת בזה בכולל, והדפיס את זה מכספו וחילקו את זה בהרבה מקומות תורה.

✽

יצא לראשונה קונטרס השיחות בפקודיך אתבונן. מספר הרה"ג קופרמן: פעם הבאתי לו ספר שהקב"ה זיכה אותי להוציא לאור, והוא שאל אותי במילתא דבדיחותא: מישהו בכלל קונה את הספר שלך? אמרתי לו שאני לא יודע, ובודאי שלא הרבה, אבל קצת קונים. והוא רצה לדעת איך אני מוציא את הספר, ומהיכן יש לי כסף לזה, וכשנחה דעתו בענין זה הוא אמר לי משפט נורא: תדע, כל הטירחה שאתה טורח להוציא ספר, וכל הממון שאדם צריך להוציא כדי שהספר יצא לאור, היה שוה לך אם יהודי אחד יתחזק באיזה שהוא דבר בתורה ויראת שמים, או יתקן איזה מדה אחת!

✽

בטבת תשמ"ו עבר רבנו ניתוח אולקוס ולא רצה לעבור את זה בבית חולים חילוני, ולכן העדיף לנסוע לירושלים לבית חולים שערי צדק שנקרא קצת דתי ולמעשה את כל הסידורים שלדבר עם רופאים ולהכנס לבית חולים ולדבר עם פרופסור יעקבזון הכל סידר הרב יחזקאל אסחיק ורבנו שהיה מאושפז כמה ימים יום א' הגיע הרב שך לבקר אותו כי היה צריך להיות בירושלים ובשבת נתנו לו חופש ואמרו לו לבוא ביום ראשון באותו שבת היה אצל בנו הגר"מ. ובמוצאי שבת הגיע לבקר ר' חיים גריינמן ורבנו שנרדם בדיוק אחרי שלא ישן כמה שעות לא רצה שיעירו אותו והתעכב שם בבית אצל הגר"מ כמעט שעה ואח"כ הלך לפני שקם. (רשימות הרה"ג ר' אשר שטיינמן)

תשמ"ז

(רשימות הרה"ג רבי ליפא פלמן) ערב ר"ה תשמ"ח נכנסתי לבית רבנו, והיו שם מאות איש שבאו לבקש את ברכתו לשנה טובה ומתוקה. ואחרי שכולם נגשו לרבנו, אמר לי רבנו בכאב גדול, אנשים טועים בי, אם הם היו

יודעים מי אני היו זורקים אותי מכל המדרגות. וכשאמר זאת ראו בחוש את כאבו איך שממש כך חש ומרגיש.

✽

יצא לאור אילת השחר עמ"ס שבועות.

✽

נלב"ע הרב לנדא הרב דבני ברק ונתעורר מח' גדולה. ועלה רבנו עם ידידיו הגר"מ סולובצ'יק זצ"ל למרן הגר"מ שך זצ"ל לדון עמו בענין זה. ומספר תלמידו הגר"מ שניידר: בהזדמנות נתן לי רבינו רשות לראות במחברת שכתב דברים לעצמו, וכתב שם דבר אחד שנתפעל כנראה מזה מאד.

שנכנס אצל מרן זצוק"ל עם מרן הגאון ר' משה סולובייצ'יק זצ"ל וראה עד כמה מדת האמת בוערת בקרבו של מרן זצוק"ל, שמוכן אפילו למסור את נפשו עבור זה, ע"כ.

✽

סיפר הרב דוד פייבלזון שליט"א מב"ב, לפני כשלושים שנה ישבתי ליד רבנו בדרשה בליל שבת חוה"מ פסח,

הדרשן תיאר ע"פ מדרשי חז"ל כיצד השעבוד במצרים היה נורא ואיום עד כדי שהסבל בשואה היה פחות מהסבל שבמצרים.

לאחר הדרשה אמר לי רבנו, הרי כתוב ניתנה ראש ונשובה מצרימה, ואילו ניתנה ראש ונשובה לאוישוויץ עוד לא שמענו.

תשמ"ח

במהלך השנה התעורר ויכוח גדול בישיבת פוניבז', ורבנו והגרמ"ל זצ"ל עלו לבית ראשי הישיבות לנסות להשכין שלום, ועמלו על זה רבות ואכמ"ל.

✽

מספר הרה"ג ר' חיים שולביץ שליט"א בספרו 'התודה' גם בימים שישבנו לפניו בשיעורים, היה פותח לרוב בשאלה 'מה תאמרו לו יצייר אופן כזה וכוה', כאשר הוא מכוון אותנו להוציא את ההכרעה מתוך חשבון הסוגיא והראשונים, לפעמים התחכמנו לעיין קודם באילת השחר כדי להשיב בדברים חריפים מתוכו, אך הוא היה קולט מיד, ומגיב בחיוך 'בספר אפשר לכתוב ווארטים, אבל בשיעור צריך לדעת את חשבון הסוגיא היטב', ותמיד שם דגש על רמת ההכנה לשיעור, כי רצה שההבנה תהיה מכח העמל האישי, ולא משמיעת דברים מוכנים בשיעור, ואדרבא, נהנה מאד כאשר הציגו בפניו הבנה אחרת מדבריו, ופעמים רבות הגענו עמו לריתחא דאורייתא גדולה, שבסופה הגיעה תמיד לאוריה שמחה ותענוג עילאי, אשרי מי שראה זאת.

אתן דוגמא מימי נעורי, חדר השיעורים של רבנו היה ענק, גם הריהוט בו היה פי כמה מצרכי הבחורים, דרכו של רבנו היתה למסור את השיעור ללא התייחסות לשום הפרעה, תהיה אשר תהיה, וכיום אני יכול לומר מתוך נסיוני, שבמצב כזה אין שום הפרעה לאלו שרוצים ללמוד, עיקר ההפרעה להעברת השיעור, נובעת מכך שמגיד השיעור טרוד בהתמודדות עם המפריע, אך כשעולמו הפנימי של המלמד רגוע ובהיר, השומעים נמשכים אליו כפרפרים לאור, כל מלמד יכול להעיד על הבחנה זו.

לא יאומן כי יסופר, אבל ארע ובשולי השיעור התקוטטו זוג בחורים בהרמת יד זה על זה, והדבר לא הפריע כלל, אך במקרה חריג זה כנראה חש רבנו אחריות להעיה, ולכן כעשר דקות אחר שנגרעו וישבו במקומם, העיר בחיוך 'מי ניצח?.....' הערה ללא גערה, תחת הכות כסיל מאה.

יתירה מכך, פעם אחת בחור משועמם פירק את כל חמשת החלונות שהקיפו את החדר, כאשר במשך זמן רב היה עסוק בכך, כאילו אינו נמצא בעיצומו של שיעור, כל מגיד שיעור ששומע על כך משתומם מעוצמת הרוח, קשה מאד לר"מ להתגבר על כעסו לנוכח ההתעלמות הגמורה מנוכחותו, כאחד מן הנוכחים אני יכול להעיד שלא שמנו לב כלל לפעילות סביבנו, השיעור נמשך על מי מנוחות כרגיל, רק לפתע אמר רבנו משפט מוזר "בשבת זה סותה, בהקדש יתכן שזה מעילה", כל הבחורים לא הבינו את הקשר הדברים לשיעור, עד שהבחינו בנעשה, צחקו, והשיעור המשיך, כך ללא גערה הובהר לשוליים שמעשיהם מושגחים.

גם בהיותי בישיבה גדולה, נהגתי להקביל פניו בימים טובים, ופעם באתי בצהרי חג השבועות [יחד עם ידידי שעמו ארע הסיפור במבחן לישיבה קטנה], ולא פתח את הדלת, כדרך הנערים הלכנו סביב הבית, וראינו שהוא שוכב על רדום על הרצפה, ולידו הספר שלמד בו, והיה פשוט לנו שנרדם בדרך לימודו, לפני מנחה שבתי שוב לביתו, ואז אמר לי לבאר את המשנה 'הלומד ילד למה הוא דומה, לכותב על נייר חלק', אמרתי את ההבנה הפשוטה, שהכוונה למי שמתחיל ללמוד בעודו ילד, שהוא קולט את התורה בבהירות, אך המאחר ומתחיל ללמוד בזקנותו כבר אינו קולט כראוי. אך הוא טען כמה טענות על ביאורי, ואמר שהכוונה להדגיש שמי שהוא 'לומד' כשהוא עדיין 'ילד', אזי מוחו פנוי וקליטתו בהירה, וביאר שעיקר לימודו של אדם תלוי במה שהוא 'לומד' ומבין היטב בנערותו, כי זה הזמן שהאדם יכול לפפנות לבו מכל טרדה, וגם המוח חזק ובריא, והדברים נקלטים לכל ימיו, ואמר שבדק הרבה ומצא

שבגיל ארבעים זוכרים את מה שלמדו בגיל עשרים, יותר טוב ממה שלמדו בגיל שלושים.

תשמ"ט

בתשרי תשמ"ט עת שהגרא"מ שך רצה להקים את תנועת 'דגל התורה' [ויצוין שהחתימות נעשו אז בחצר בית רבנו, שהיו אלו הימים שבין יו"כ לסוכות, ורבים היו עומדים שם להראות לרבנו את אתרוגיהן ולולביהן]. ביקש הגרא"מ שך לדאוג, שבכינוס של דגל התורה, יכנסו עמו יחד לאולם, הגרי"ש רבנו ויבדלחט"א הגר"ח קניבסקי. וכן ביקש הגרא"מ שך שהם ישבו לידו בכינוס הזה, להראות שאינו לבד במהלך זה, אלא הוא הולך יחד עם זקני הדור. [וראה גם בדברי הגר"ר דוב יפה שנאמרו בתקופה ההיא בס' זרח השמש עמ' 278].

ובחזור נסע רבנו יחד עם הגרא"מ שך ברכב. וכשהגיעו לבני ברק אמר הגרא"מ שך שיסעו קודם לבית רבנו, וכשהגיעו לביתו של רבנו יצא הגרא"מ שך מהמכונית וליווה את רבנו עד הבנין ממש, וביקש מרבנו ברכה שיצליח במערכה שעמדה על הפרק.

ובאותה העת נסע רבנו יחד עם הגרמ"י ליפקוביץ לגרי"ש אלישיב לדבר עמו על קריאתו להצביע עבור דגל התורה. סיבת נסיעתם הייתה שהגרי"ש לא היה מוכן לצאת בקריאה גלויה ומפורשת להצביע דגל התורה, ואמר שאין דרכו להורות על בחירות ואז נסעו שניהם יחדיו להשפיע עליו בזה. ובעקבות ביקורם הורה הגרי"ש לחתנו הגר"ח קניבסקי לכתוב הוראה בשמו להצביע דגל התורה. וכשעמדו להיכנס לבית הגרי"ש אמר רבנו לגרמ"י ליפקוביץ שיכנס ראשון וגם יתחיל בדבריו, כי הוא יותר מכיר ויותר יודע את הגרי"ש ממנו שהרי הוא מחותנו. ואכן הגרמ"י ליפקוביץ התחיל בדבריו, אחר שהגרי"ש אמר להם מיד שמבין שבאו לשם כך, אך הרי מיותר שיציא מכתב שהרי כולם יודעים דעתו, בפרט אחרי שהשתתף בכנס היסוד לדגל התורה בבניני האומה, ואמר לו הגרמ"י ליפקוביץ כי הדבר ברור, שאם לא יוציא מכתב ברור יהיה עוד מי שיגידו שאין דעתו שוה עם הגרא"מ שך בכל המהלך של דגל התורה, ורק מכתב ברור ימנע את האמירות האלו. (מפי רי"ש קורלנסקי שהיה נוכח שם)

תש"ז

שח לנו הרב אשר ברגמן נכדו של הגרא"מ שך שבמהלך חדשי החורף בשנת תש"ז היה רבנו עולה בקביעות למעון קדשו של הגרא"מ שך בכל מוצאי שב"ק, ללמוד בחברותא, ועסקו בתורה בצוותא מתוך ריתחא דאורייתא

מופלאה, והיה זה מחזה נאדר בקודש לכל באי הבית, לחזות עין בעין בקדושת ואהבת התורה, שחפפה על אותם מעמדים. הסדר הקבוע היה שהגרא"מ שך הכין מראש כסא לצדו, ולא מעבר לשלחן כרגיל, משום כבודו של רבנו. לאחר הלימוד היה הגרא"מ שך ממתיק עמו סוד בענינים שעמדו אז על הפרק.

.

יצא לאור ספרו חסד ומשפט עמ"ס סנהדרין.

תשנ"א

במהלך החורף היה מלחמת המפרץ, והבאנו באריכות במק"א אודות זה, וראה הקדמת רבנו לאילת השחר קידושין שיצא לאור בשנה ההיא.

מספר הרה"ג ר' חיים שולביץ: כאשר בפרוס מלחמת המפרץ, דיבר מרן הגרא"מ שך בישיבה, ואמר שהשואה באה אחר שהקב"ה האריך אף וגבה דיליה, כי התמלאה הסאה, בהיות רוב נשי וילנא הולכות בגילוי ראש, וכנגדו השיב הרבי מלובביץ שאין מקום להרהר אודות קדושי השואה, אשר מי יעמוד במחיצתם, ואיך יהיו בן דורנו לפשפש במעשיהם וכו'.

בו ביום שאלני רבנו אם השתתפתי בשמועס' של הרב שך, וביקש לשמוע דבריו, אחר כך התעניין אם שמעתי את דברי הרבי, וביקש שאחזור גם על דבריו. ויען ויאמר בתוקף, האמת היא לא כדברי זה ולא כדברי זה [לשון מצויה בדברי הראשונים ז"ל], עמדת משתומם, ושאלתיו אם כן מה האמת, ומי יודע אותה?

השיב לי ברגש רב, כל אחד לומד את מאורעות התקופה כפי שלמד בבית מדרשו, האחד מעיין מה למדתו מדת הדין, והאחר שוגה באהבת ישראל, אבל אני הייתי 'שם', וראיתי בחוש את הסיבה הברורה לעונש זה שכילה משפחות וערים ללא הותר זכה, אין לי ספק בזה.

ביקשתי שיסביר לי מה ראה, וכך אמר, על כל עוון שבין אדם לחברו נמשכת מדת ארץ אפים לעולם, ותמיד נשאר מקום לתיקון, אם לא בדור זה, אז בדורות הבאים, ומי שהתחלל שם שמים במעשיו, יבוא זרעו ויקדש את ה', אותם נשים שהלכו בגילוי ראש בוילנא, רבבות נכדותיהם ממלאים את ארץ ישראל בצניעות גדולה, לא יתכן עונש שיש בו כליה, למשפחה או לשבט או לעיה, אלא בעוון שבין אדם לחברו, כי זו מדה כנגד מדה, מאחר שלא האריך אף לרעהו, אף הקב"ה גובה ממנו לאלתה, ואין לו אריכות אף לתיקון, השואה פרצה בתקופה שכל קבוצה אמרה 'אלץ איז אונזערע', היום זה לא קיים!, פעמים רבות ספרתי ברבים הבחנה מבהילה זו, שודאי היתה לאבן דרך בהנהגת רבנו.

לפני מספר שנים, עשרות שנים אחר שיחה זו, סיפר לי ידידי ר' משה יהודה שניידר, שרבנו קם בשבת בבוקר ודמעתו על לחיו, וכאשר העיר לו ששבת היום, אמר לו שעתה עלה בלבו זכר שלש משפחות שנספו ללא הותיר שריד, בתאונות ושריפות וכו', והרי שב ומבצבץ אופן של כליה, שלא ארע כמוהו מאז ימי השואה, והדבר מבהילו ומצער. ניתן להניח שצד חרדה זו העיר את לב הארי, להעמיד תיקון למצב הציבור בדורנו, וכידוע בתקופתו נעשה מהפך בכל הגישה האישית והציבורית בין אדם לחברו. (התודה)

✽

מכתב נלהב לסייע לתלמוד תורה באר יהושע בני ברק

בס"ד לאחינו בני ישראל די בכל אתר ואתר שלומכון יסגי. זכתה עירנו בני ברק להיות אבן פינה לתורה ולחסד, וצעירי הצאן מתגדלים על מי התורה והיראה, אשר תקותינו שמהם תצא תורה ודבר ה', הם אלו הלומדים בחדרים ובת"ת, אשר כל חינוכם בקדושה וטהרה מימי ילדותם, וזכינו שנתרבו ההורים המבינים שהתכלית העיקרית הוא לגדול בתורה ויראת שמים ואין מבקשים לבניהם תכליתים אחרים.

ולמטרה זאת צריכים להוסיף ולייסד עוד חדר ועוד ת"ת וישיבה.

והנה לפני כמה שנים יסדו חדר בשם "באר יהושע" המחנך ברוח התורה הצרופה, ובמשך זמן קיומו כבר גדל מספר התלמידים וצריכים לשכור מקומות ללמוד וזה מאוד מקשה על המשך הלימודים והחינוך הטהור, ובזמן האחרון קיבלו מקום לבנות, וכעת צריכים עזרת הציבור לתמוך בעין יפה למען הקים מקום מתאים לתינוקות של בית רבן אשר בזכות זה הבל פיהם מתקיים, ומצוה גדולה לתמוך בעין יפה. וכל העוזרים ותומכים יתברכו בברכת ותומכיה מאושה אהרן יהודה ליב שטינמן מרחשון תשס"א לפ"ק בני ברק יצ"ו

תשנ"ב

במהלך החורף מסר רבנו [לפי בקשת מרן הרב ש"ך] שיחה בכולל פונביץ' בענין העומד על הפרק באמונה בביאת המשיח. [ראה באריכות בכאיל תערוג - גדולי הדורות על זה]

תשנ"ג

בשנה זו עקב חולשת מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, החל רבנו בקבלת קהל בביתו לאלפי הפונים.

✽

יצא ספרו בפקודיך אתבונן על עניני ר"ה וחג השבועות.

✽

מספר הרה"ג ר' חיים שולביץ: היקף הפעולות ראו הכל מיום אשר הוטלה עליו האדרת בעל כרחו, ובאופן אישי שמתי לב אחרי שנעדרתי מביתו בסוף שנת תשנ"ג, בעלותי לירושלים, וכשבאתי אליו בתחילת תשנ"ד ראיתי כעין תעלות שנוצרו תחת עיניו, שאלתי את בני הבית בבהלה מה ארע לו, והשיבוני שבעת האחרונה גבר זרם הפונים אליו, וכל לילה הוא מוריד נחלי דמע על צערם של ישראל, ואכן, עם היותי בבית עינו מילדותי, הרי כשבקשתיו אז להזכירני ביום הדין על איזה ענין, אמר לי לראשונה, שהוא מחויב להתפלל על הכלל, ואין בכוחו להתפלל עלי באופן פרטי, זה הוא פרט מצד ההיקף. (התודה)

תשנ"ד

מינה יחד עם גדולי התורה את הגאון הגדול רבי שמחה קסלר זצ"ל לרבה של קרית ספר.

✽

הוציא לאור את הספר אילת השחר על נדרים ובה כתב הקדמה [שלא נדפסה בסוף] הודאה על ריפוי מהניתוח שעבר בשנה זו. כשיצא הס' אילת השחר על נדרים באותה העת רבנו נרפא מחליו, ולכן כתב הקדמה מיוחדת,

בעזה"י. יתברך הבורא וישתבח היוצר על כל הטוב אשר ברא בעולמו ומנהיגו תמיד במדת החסד, ובמה אומר להודות לו על חסדו יתברך שעשה במיוחד לי כל ימי חיי, אמנם באיתי בזה עכשיו להוסיף כי בשנים האחרונות נחליתי וברב חסדו כי גמל עלי הצילני, ויה"ר שספרי זה ישמש כתודה לו יתברך על חסדו הגדול. [ובהזדמנות זו הנני גם להודות לידידי הנאמנים אשר מאד עזרו בימי צערי ויה"ר שיזכו לרוב נחת מכל יוצאי חלציהם והקדן קיימת לעולם הבא].

אנא קבל כתודה ותזכני לרוות נחת מכל יו"ח הולכים בתורת ה' ודבקים במצותיו הטהורים וגם אזכה לאור באור החיים, כידוע שדרכו להטיב לטובים ואפילו לשאינם טובים, ועינינו תראינה בקרוב ביהמ"ק על תפארתו כהנים בעבודתם ולויים לשירים ולזמרים וישראל במעמדם. המחבר. [וכתב הקדמה זו אחרי שהודפס הספר וע"כ הדביקו אותה על הספרים. ואח"כ הפסיק כיון שחשש שיש בזה שקר. שרק הוצאת הספר היתה להודאה. והלימוד היה לפני כן, ולכן הורה להשמיטו]

תשנ"ה

שמענו מג"א ממשפחת הגרי"ש אלישיב, שהגרי"ש אמר לו, שבשנת תשנ"ה, בעת שנפגש עם הגרא"מ שך ביד שרה, שוחח עמו הגרא"מ שך על העתיד, וגילה לו אז צפונות לבו שיש

לדאוג לכך שרבנו יאות ליטול על עצמו עול ההנהגה. ובאותה שיחה הוסיף הגרא"מ שך וביקש מהגרי"ש שיואיל לעמוד לימין רבנו בכל עזו, ויחדיו ינווטו את ספינת החרדים לדבר ד'. ואכן דברים נרגשים אלו, היו נר לרגלי הגרי"ש לאחר הסתלקותו של הגרא"מ שך לגנזי מרומים, בכל עיני ההנהגה.

✽

בי"ט אייר נפטר ידידו הג"ר משה סולובצ'יק זצ"ל ורבנו ספד לו כמה פעמים. ועשה ההספד רעש גדול.

ונביא מכתב הגר"מ לרבנו ביום חתונת הגר"מ: ה' תצוה ציריך.

שלום רב לך, תודה לך על הברכות, ועל המכתב אי"ה כשאבוא לא"י נשוחח על הכל, כעת הנני להודיע לך כי החתונה תתקיים אי"ה בשטו"מ בארוזה ביום ד' ניסן א' לסדר צו, שתזכרני לטובה בתפילה לפני אדון כל שיצליח את דרכי בחיים ואזכה להקים דור ישרים זרע ברך ה' עושים רצונו. ועוסקים בתורה לשמה ומקדשי שמו ית', ושלא יארע לי ח"ו כל און. ויחזורני בתשובה שלימה ויקרבני לעבודתו.

ואני וביתי שלום ועושים רצונו מתוך הרחבת הדעת ונחת.

יתן ה' שכה נוסף לבשר ולהתבשר שמועות טובות ובשו"ט מכל אהב"י. כנפשך וכנפש משה הלוי סלויבצ'יק

נ"ב אבקש להודיע גם לר"ד ולשאר מכרי שאין כתובתיהם ידועות לי ותפגוש אותן הנ"ל. ד"ש מר' זאב רוזגרטן.

תשנ"ו

במהלך החורף התחיל בלימוד מסכת זבחים עם אברכים מופלגים בביתו.

רבנו קבע שיעור בביתו במס' נדה, והוציא בחודש ניסן תשנ"ו. קו' בשם פרי עץ הגן בעילום שמו. ואח"כ יצאו הדברים בקובץ אילת השחר עמ"ס נדה טבת תשע"א.

✽

בפר' אחרי החל רבנו במסירת השיעור בחומש בביתו.

✽

לפני בחירות תשנ"ו [אלו הבחירות הראשונות שהגרא"מ שך נחלש ולא יצא לדרשות כדרכו] אמר רבנו בכינוס אלפים בבני ברק: כ"ו סיון תשנ"ו.

קודם כל מורי ורבותי אני מודה להשי"ת שזכיתי לקחת חלק באיחוד כל חלקי יהדות התורה, שלא יהא חלילה שום ריב. כמו שהתחיל כבר מרן הגרא"מ שך שליט"א וכל גדולי ישראל. ברוך השם שזכינו לזה.

והנה בעצם מה לנו שייכות ללכת לכנסת - מקום של חילוניים המחוקקים חוקים, לנו אין חוקים! חוקים שיש לנו זה מהר סיני - מקרא משנה ש"ס בבלי ירושלמי, שו"ע ופוסקים, חוקים אחרים אין לנו. אבל מה נעשה שיש מקום שלדאבוננו כן עושים חוקים, ואנחנו צריכים להתגונן מהם, ובפרט שיש הרבה מהם חכמים מחוכמים להרע ועושים כל מיני עצות להדיח את כלל ישראל מהתורה והמצוות. וצריך תמיד לעמוד על המשמר שלא יכניסו חלילה וחס כל מיני חוקים להדיח את כלל ישראל. ולכן כל מה שאנחנו עושים זה הכל התגוננות מהם. לדאבוננו הם הצליחו כבר הרבה להדיח ולעשות "שמות", ויש מקומות שהגזירות שלהם שעשו הם נורא ואיום!

לכן אנו צריכים אנשים שיודעים האין להתחכם אתם, ושהם יודעים על כל דבר ודבר להתיעץ עם חכמי הדור עם צדיקי הדור. האין לטכס עיצה שלכל הפחות מה שניתן להציל - יצילו. ודבר זה לכאורה כל יהודי חרדי מבין, ובכל זאת יש בכלל הציבור אנשים שבשביל איזה סיבה או איזה טענה שיש לו הוא נעשה "קר", הוא לא פועל ולא חושב ועושה קרירות בציבור, משום שלפי דעתו לא עשו כמו שהוא חושב. כל אחד חושב שצריך לעשות כמו שהוא חשב אם לא - הוא כבר קר. הוא לא פועל ולא עושה מה שצריך לעשות, ואינו מתבונן שעל ידי זה הוא מזיק, הוא מזיק את היהדות החרדית את יהדות התורה, לא איכפת לו, הוא לא עושה חשבון. והרי זה פלא! הלא הוא יהודי חרדי?!

אומרים בשם הגאון ר' חיים מברסקי זצוק"ל שאמרו לו פעם על יהודי אחד שהוא בעצם ירא שמים אבל הוא "תמים", התבטא ר' חיים ואמר "נכון הוא תמים אבל זה מראה שזה לא הגעשעפט שלו-לא העסק שלו", כי על העסקים של הוא לא כ"כ תמים אלא הוא מבין די טוב, לכן אם התורה היתה העסק שלו, אם היה דואג על התורה כמו שהוא דואג על העסקים והגעשעפט שלו אז הוא היה אחרת, רק שחסר באחריות כלפי כלל ישראל, כלפי התורה!

יש אנשים שלמרות שהם חרדים "יראי ה'" אבל חסר בהם האחריות, אם יש להם איזה טענה על משהו שלא נעשה כמו שהם רוצים אז כבר... הרי סוף כל סוף הרי צריך להיות לו אחריות כלפי כלל ישראל, אם חלילה וחס לא יהיה מי שיגן נגד "החכמים להרע", שעושים כל מיני טעדיקי להדיח את ישראל מאביהם שבשמים, וצריך מאד מאד חכמה ובהירות והתיעצות האין להתגונן בזה.

ורצוני להביא מאמר חז"ל על ענין זה. בתנא דבי אליהו רבא (פרק י"א) על המעשה של פילגש בגבעה שנהרגו כ"כ הרבה אלפים מכלל

ישראל ותובעים על זה חז"ל תביעה נוראה, וז"ל המדרש ושמא תאמר אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו, לפי שהיה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם היה להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל יום אחד ללכיש יום אחד לבית קל יום אחד לחברון יום אחד לירושלים וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה ובשנים ובשלש עד שיתיישבו ישראל בארצם, כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כולן שברא מסוף העולם ועד סופו, והם לא עשו כן - אלא כשנכנסו לארצם כל אחד ואחד מהם נכנס לכרמו וליינו ולשדהו "ואומרים שלום עליך נפשי" כדי שלא להרבות עליהן את הטורח... ומסיים המדרש לפיכך בגבעת בנימין שלא היו עסקין בתורה ובדרך ארץ נתקבצו ויצאו למלחמה ונהרגו בהם שבעים אלף. ומי הרג את כל אלה הוי אומר לא הרג אותן אלא הסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר, ע"כ דברי התנ"א.

"נורא ואיום" מדברים על הסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר, אנחנו יכולים לתאר לעצמנו מה זה סנהדרין בדורות ההם איזה גדלות היה להם! אם קשה קצת להבין הלכו לכרמו וליינו הרי חז"ל אומרים סיבה מסוימת, דכיון שלא הרגישו את האחריות אז עד כדי כך מטילין עליהם את האחריות שכל הנפשות שנהרגו - הם אשמים.

א"כ בן אדם צריך לחשוב ולדעת ממה צריך לפחד, הרי אם ע"ז שהוא נמנע, לא עוזר שיקומו אנשים לבצע, לכל הפחות למחות שלא לעשות גזירות, עד כמה שאפשר. אם לא שייך להציל הכל, אבל קצת ודאי שאפשר לעשות, ואם לא עושים כדי להציל אז אנשים האלו הם אחראים על כל מה שיקרה. אם ח"ו מתפשט שמירת שבת, אכילת חזיר או מתפשט כל מיני גזירות רעות, אז כל אחד ואחד לא יכול לומר אני לא אחראי, כי כל אחד ואחד יכול בכוחותיו להשפיע למנוע את זה עד כמה שאפשר, ואם אינו עושה אז הוא אחראי על זה.

והרי רואים במדרש עד כדי כך שהסנהדרין בגלל שהם לא עשו מה שצריך מאשימים אותם חז"ל, ואומרים עליהם כביכול שהם הגורמים שנהרגו כ"כ הרבה נפשות.

לכן צריך כל אחד ואחד לידע. ברוך השם זכינו שחכמי ישראל צדיקי ישראל כולם הסכימו על הנציגים שחושבים שהם ישתדלו בכל כוחם לעמוד בפרץ לראות להשתדל שלא יקרה חלילה... ולהציל כמה שאפשר להציל. ומי שהוא מונע ולא רוצה לעשות. הוא עושה באדישות, אז האדישות הזאת יכולה לגרום

חלילה וחס להחליש את הכח, ולהחזיק את הכח של האויבים של אלו מחריבי הדת, ממילא כל אד אחראי לזה.

וצריך לדעת "רק" עם הכח הזה שכל החכמים החתומו על זה, המסומן באות ג שהם נבחרו הציבור וחכמי ישראל וצדיקי ישראל הם ישתדלו להדריכם.

ויש בזה עוד דבר שעל ידי זה שאחד מצביע הוא מגלה בזה שהוא רוצה שיתקדש שם שמים. ועי"ז הוא מגלה שהוא נגד כל הגזירות וכל הדברים שעושים נגד הדת. וזה יהיה לרצון להקב"ה.

ובזכות זה הקב"ה יעזור שיתקדש שם שמים ונזכה שנושע גאולת עולמים. והקב"ה יערה עלינו רוח ממרום ונזכה למצב של "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

למחרת פירסמו את הדרשה בעיתון, והרב חנניה צ'ולק הקריא לגרא"מ שך את הדרשה. ונהנה הגרא"מ שך ואמר שאני רואה שרבו גם דרשן טוב.

ובאותה עת התעוררה השאלה האם להצביע לבחירה ישירה לראשות הממשלה, ועלה רבנו לגר"ש לירושלים לדבר עמו על זה.

ולפני שנכנס, התפרסמה הוראה מהגרא"מ שך להיתר, ושמו רבנו מאיר שלקח הגרא"מ שך את האחריות על זה.

בישיבת מועצת גדולי התורה שהתקיימה בו' אייר תשנ"ו שהתנהלה לראשונה ע"י רבנו, התנהל דיון לגבי הנושא האם לשלוח בחורים לעבוד בבחירות, ואמר רבנו: הגר"ש אלישיב שלח אלי לשאלני, אין לי שום ענין לעסוק בזה אלא השבתי על אשר ששאלוני, לדעתי התשובה שנתתי הצילה אלפי דפי גמרא. (רשימות הג"ר אפרים צמל - ראש ישיבת אור שמח ומזכיר מועצת גדולי התורה)

•

דברי רבנו בכינוס בירושלים:

כתוב בנביא (מלכי פרק ג') אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו, ליראה ה' ולחושבי שמו.

"ויקשב ה'", ידוע שכל תנועה שכן אדם עושה - לא נאבד! לא נעלם מהקב"ה, כל תנועה כל משהו שבמשהו שכן אדם עושה, לא נעלם מהקב"ה, אבל כאן כתוב במיוחד "ויקשב ה'", משמע למרות שכל דבר הקב"ה משגיח על זה, ובן אדם נתבע על כל משהו שהוא עושה במשך החיים שלו, לא נאבד אפילו כל תנועה! כל מחשבה! על הכל בן אדם נתבע. אבל כאן כתוב במיוחד - ויקשב, משמע שזה מיוחד, התיחסות מיוחדת, שנדברו יראי ה' איש אל רעהו על זה כתוב ויקשב, התיחסות מיוחדת שהקב"ה מתיחס למאורע כזה.

כאן כמובן, היות שהתכנסו המון בני ישראל לעשות משהו בשביל כבוד שמים, אז זה בבחינת של "ויקשב ה'", בלי שום ספק.

הב"ח כותב בהלכות חנוכה (ס' תר"ע), ואיכא למידק היא גופא קשה למה לא קבעום למשתה ושמחה כמו בפורים, היה קשה לב"ח למה בפורים יש משתה ושמחה וכחנוכה לא קבעו למשתה ושמחה כמו בפורים, אומר הב"ח - ונראה דבפורים עיקר הגזירה היתה לפי שנהנו מסעודתו, ועל כן נגזר עליהם להרוג ולאבד את הגופים, שנהנו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה ומשתה של איסור, וכשעשו תשובה עינו נפשותם, וכמו שאמרה אסתר לך כנוס את כל היהודים ואלו תאכלו ואל תשתו שלושת ימים וגו', ולפיכך קבעום למשתה ויום טוב לזכור עיקר הנס. אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על "שהתירשלו בעבודה", ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העובדה כרתניא בברייתא שגזר עליהן לבטל התמיד, ועוד אמר להם מצוה אחת יש בידן אם אתם מבטלין אותן מידם כבר הם אבודין, ואיזה זה הדלקת מנורה שכתבה בה להעלות נר תמיד, כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין וכו', עמדו וטמאו כל השמנים וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה, הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה'. על כן נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה, ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב, עכ"ל.

והנה הב"ח מביא ראיה שכתוב בחז"ל שגזרו עליהם לבטל את התמיד, וגם הענין עם המנורה, אבל מה הראיה שנתירשלו בעבודה, הוא לא מביא ראיות, ואולי יש לו ראיות לזה אבל הוא לא מזכיר. ומביא רק ראיה שכתוב בחז"ל שבטלו להם את העבודה. אבל מנא לן שזה היה בשביל שנתירשלו בעבודה, וזה הוא לא מביא.

עכ"פ מדברי הב"ח משמע כי אם רואים שיש גזירות, צריך לדעת שקודם כל נכשלו ח"ו, נתירשלו בדבר הזה, אז יש גזירות, ואם רואים שיש גזירות על העבודה, על כרחך שהיה "התירשלות" בעבודה, בלי זה, כל זמן שכלל ישראל היה חזק בעבודה, "לא הי יכול להיות גזירה לבטל את העבודה", ואם רואים גזירה לבטל את העבודה סימן שהיה התירשלות.

לדאבוננו, כל אחד יודע, איך שברחוב היום יש מלא הסתה נגד תורה ונגד בני תורה, נגד תלמידי חכמים, נגד שומרי תורה ומצוות, זה לא היה כל כך כמו עכשיו, כל שמכל הצדדים, כל העולם מכל צד שומעים הסתה, הסתה, נגד היהודים שומרי תורה ומצוות, למה זה? אם רואים את זה, סימן שהחסרון הוא - התירשלות! חילול ה' שיש היום, מסתמא היה התירשלות בענין של קידוש ה', וממילא העצה לזה, להתחזק בקידוש ה', ושום דבר לא יכולים

לעשות נגד הדבר הזה, רק ההיפך ממה שהיה, ואם היה התירשלות, שהיה חילול ה', צריך לעשות קידוש ה'.

ומהו הקידוש ה', ידוע שהסטייפלר זצ"ל היה תמיד אומר כי הענין להצביע זה לא כל כך קובע בעיקר כמה נציגים יש. זה לא, העיקר קובע שכל אחד מביע שרוצה שכלל ישראל יתנהגו כפי התורה, זה שוקל יותר מהכל, ואפילו אם יש עוד נציג, העיקר הוא שיהודים צועקים אנחנו רוצים שכלל ישראל יהיה תחת הנהגת התורה, זהו קידוש ה'! וזה מה שדורשים מאיתנו.

העיקר מה שדורשים שלא מספיק סתם, אחד יגיד, מאי נ"מ אם אני אצביע או לא אצביע, יהיה אותו הדבר, בן אדם אחד פחות בן אדם יותר. זה לא כך, כל קול זה הפשט, יש קידוש שם שמים, הוא אומר בזה שרוצה שכלל ישראל יתנהגו על פי התורה, ובזה שהוא מצביע הוא אומר שהוא רוצה לאלה שהולכים בדרך ה', ששומעים דעות חכמים, כשהוא מצביע בשביל אלו. זה נקרא קידוש ה'! וזה מה שצריך לעשות בשביל לתקן את החילול ה' שיש היום ברחוב. וכל אחד ואחד יודע שלא פשוט, אם על ידי זה יהיה עוד קול, או פחות קול, לא! כל קול קובע! ברוב עם הדרת מלך, כל מה שבן אדם אומר שהוא רוצה בשביל אלה שרוצים להתנהג לפי דרך ה' הוא מקדש בזה שם שמים, וזה יהיה תיקון על החילול ה'.

ובזה הקב"ה יעזור שבאמת הקטיגוריה שיש חלילה וחס, תפסיק, ונזכה שכלל ישראל יתרומם, וירום קרן התורה וקרן ישראל, ונזכה לכל טוב בביאת גואל צדק.

תשנ"ז

הגיע רבנו לראשונה להשתתף ולדבר בכינוס לב לאחים טבת תשנ"ז, ומאז טרח בכל כחו להגיע לכינוסים ולשאת דברים למענם.

רבנו סיים את הש"ס בסיום הדף היומי במעמד אלפים בת"א ונשא דברי חיזוק שם.

יצא ספרו בפקודיך אתבונן ח"ב.

כותב הגר"א מן: ש"ק ויחי י"ח טבת תשנ"ז. רבי גדליה הוניגסברג אמר לרבנו הגר"ח: הרב שטיינמן סיפר לנו כי היה נידון עם חלום, מה היה המעשה?

בא אלי אחד, שקרובו נפטר לפני כחצי שנה, והנה חלם חלום שנמצא בחדר עם הרבה אנשים וגם קרובו הנ"ל, וקרובו הנפטר אומר לו, כי יש לו מה לדבר אתו ומבקש שכולם ייצאו, וכולם יצאו וסגר על המפתח, וביקש ממנו ב'

בקשות, א] שיכתוב בשבילו ספר תורה, ב] שיוציאו מקברו כיון שקברוהו ליד מחלל שבת. ואמר החולם, שבחיינו ביקש ממנו לכתוב לו ספר תורה, כיון שהוא סופר רק שלא השתו אודות המחיה, והיו ניכרים דברי אמת, ולכן שלחתיו להרב שטיינמן אך איני יודע מה ר' אהרון לייב אמר לו.

מיד סיפר רבי גדליה מה אמר מרן הגרא"ל: הרב שטיינמן אמר לנו כי בא אליו פלוני בענין הנ"ל, וציין, כי ר' חיים בדרך כלל לא מתייחס לחלומות, אבל כאן כן התייחס, ו[לכן] הורתי לו שיוציאו משם.

א.ה. שאלתי פעם את מרן הגרא"ל מה עדיף לעילוי נשמת האם ספר תורה או לאברכים, והשיב שיתן לספר תורה חיים, היינו אברכים העמלים בתורה, וכמבואר גם בגמרא מכות כב: שהם חשובים יותר כמה טפשי בבלאי וכו'.

תשנ"ח

המסע לארצות הברית ביחד עם האדמו"ר מגור - כג אייר - ב' סיון תשנ"ח. [והארכנו במק"א]

•

הקים את ישיבת ארחות תורה

•

הפסיק במסירת שיעורים בפוניבז' לצעירים.

•

נערכו בחירות לעיר בני ברק, ורבנו פעל רבות שיכהן כראש העיר ר' מרדכי קרליץ שאכן שיקם את העיר.

•

כאשר פרש מרן זצ"ל מהישיבה קטנה פוניבז', שאלוהו רבי אברהם כהנמן זצ"ל ויבדלח"ט בנו רבי אליעזר לסיבת צעדו. והשיב: כיון שבאים אלי מהציבור הכללי, זה לא טוב לבחורים לראות את זה, ואינני רוצה להכשילם... [והוסיף, שכך ינהג גם בהקשר לישיבת גאון-יעקב, שיבא רק מידי פעם לפי שלא רוצה שבחורים יתפסו לזה. והסכים לבא מידי פעם בפעם גם לישיבה קטנה, בלא שהציבור הכללי ידע מזה].

•

ואלו דברי הגרב"ד דיסקין בהספדו: אנו רוצה רק להזכיר דבר אחד מהשנה הראשונה של הישיבה, שהישיבה נוסדה אז רבינו נתן כמה דברים, אחד הדברים זה היה דבר פלא, הוא אמר שהוא רוצה שהישיבה תהיה רק מהשיעור הראשון ובלי קיבוץ, אברכים כן אבל לא קיבוץ, וזה היה נראה דבר תמוה, כיון שעוד לא היה כזה דבר שקמה ישיבה בלי קיבוץ, רבינו אמר שאם נביא קיבוץ יש להם כבר את המהלכים שלהם, את הדרכים שלהם את הזמנים שלהם, יכול להיות בני עליה אבל זה לא ארחות תורה, אנחנו רוצים לבנות ישיבה מהתחלה, סוף דבר

שבסביבות חנוכה הבחורים כבר אמרו שזה קשה, ואז הראש ישיבה אמר נו.. אם הבחורים מבקשים תביאו קבוצה, ואז הבאנו קבוצה באמת מובחרים, אבל כמו שהראש ישיבה אמר זה היה משהו אחר, כעבור זמן הישיבה המשיכה וגדלה וגדלה והצמיחה תלמידים ממש בני עליה מובהקים, בכל מקום שומעים על הפירות של הישיבה.

הרצון של רבינו היה שהישיבה הזאת תהיה עם כל מה שהיה בלי שום שינוי, עם התורה עם היראת שמיים עם המידות, כולם זוכרים שהיה גזירות כל העולם דיבר על התחבולות נגד הגזירות, אבל הראש ישיבה אמר פה ילמדו, משמר שלשה ימים שלשה לילות, אי אפשר לתאר איך זה היה נראה, יומם ולילה בחורים ישבו ולמדו, שבת, מוצ"ש, הכל במשמרות, זה היה החינוך שנתן פה, תורה ותורה ותורה, יראת שמיים ומידות, הקב"ה יעזור שנוכל להמשיך הלאה, שירבה גבולו בתלמידים בני עליה, ונזכה כולנו לתחיית המתים בב"א.

•

ואלו דברי הגר"א גרבוז: וביחוד כאן בישיבה הק' שהיה ממש קשור כאן עד מאוד, עד כדי שבשנה הראשונה כשקמה הישיבה בערב ראש השנה הראשון (התשנ"ט) הוא אמר שהוא לא יכול לבא לתפלות בר"ה בישיבה כיון שיש לו כבר מקום קבוע שבו הוא מתפלל בר"ה, ולכן הוא הגיע בער"ה אחה"צ לפני כניסת היו"ט [קצת יותר מחצי שעה] לומר ולברך 'אגוט יאהר' לבחורים כדי שלא יצטרכו ללכת אליו לביתו, והנה למחרת בליל שני של ראש השנה התחילו בישיבה תפילת מעריב ופתאום מישוה רץ ואמר שהראש ישיבה בדרכו לישיבה ושיחכו לו, ואכן המתינו לו בברכה הראשונה עד שהגיע לישיבה, ואחר התפילה הוא אמר שהוא הלך לביכנ"ס להתפלל תפלת מנחה של יום ראשון דר"ה [אז עדיין לא היה מתפלל בביתו] והחליט אחרי זה שהוא צריך לבא ל'ארחות תורה', באמרו 'לא הייתי כל היום הראשון של ראש השנה אני חייב לבא', הוא עלה לביתו לבקש רשות מהרבנית ויצא לדרך, וזה היה דרך ארוכה והלך את כל הדרך ואף אחד לא ידע שהוא יבא, ואחרי התפילה נתן 'אגוט יאהר' לכל הבחורים ושאל כל בחור עוד פעם מה השם שלו, ואחרי זה עוד כמה שנים הגיע לישיבה לתפלת מעריב בליל ב' דר"ה.

וגם בשמחת תורה הוא היה מגיע גם בלילה וגם בבוקר וזה דרך ארוכה שגם לאדם צעיר קשה ללכת והוא היה כבר למעלה מגבורות, בלילה הוא אמר שהוא בא לרקוד עם בניו - בני הישיבה ולשמוח בשמחת התורה בישיבה, ובבוקר הוא הגיע לעלות לתורה לחתן תורה, וכך הגיע עוד הרבה שנים, וכן היה מגיע להתפלל

בישיבה באמירת הסליחות בלילה הראשון, וכן באמירת הסליחות בערב ראש השנה שאז היה נושא דברים קודם לכן, ובמסיבת החנוכה היה מגיע ונושא דברים, מלבד שהיה מגיע בקביעות כסדר כל שבועיים למסור שיעור כללי, ועוד פעמים היה מגיע, כגון פתיחת הזמן וסיום הזמן, וליל פורים, ואף היה קובע לימודו בישיבה בשנים הראשונות בליל פורים, וכן היו שיעורים קבועים בביתו לבני הישיבה, וכך היה זה בשנים קדמוניות, והיה זה ממש גן עדן בעוה"ז לזכות להשפעתו הקבועה של רבינו הגדול זצוק"ל.

אמנם אחרי כן במשך השנים התחיל להיות מתמעט והולך, כל הקביעות של מסירת השיעורים כלליים והזמנים שהיה מגיע לישיבה הק', וכנראה מפני שלא היה מספיק זכויות, אבל עדיין היה רבינו עמנו, והיה מגיע מפעם לפעם לישיבה, והיה אפשר ליכנס אליו, וכן היה מוסר השיעורים בביתו לבני הישיבה, ואח"כ עם הזמן גם בדברים אלו נהיה פחות, ובוה יש את ההרגשה של עשר גלויות גלתה שכינה שנסתלקה השכינה במעט מעט, עד שעכשיו נסתלק מעמנו אבינו רבינו הגדול זצ"ל לגנוי מרומים.

ובחנוכה שהיה מגיע לישיבה ומדבר דברי חיזוק, הרבה פעמים היה מדבר על הענין שלא להיות מתרשלים בעבודה אלא להיות מוסיף והולך ללא התרשלות, שבחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתרשלו בעבודה, וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה, ולולא שהתרשלו לא היה יכול להיות מקום לגזירות, וע"ז עורר שעל כ"א לדעת שאם יש התרשלות, יהיו אח"כ נסיונות וקשיים עד כדי צורך במסירות נפש כמעט, וככל שאדם מחזק את עצמו שלא יגיע להתרשלות הוא חוסך מעצמו מצבים קשים, וצריך לזכור יסוד זה שלא להתרשל בשום פרט, והיה אומר שצריך לראות לצאת מימי החנוכה יותר מרוממים ממה שנכנסו לחנוכה.

•

בס"ה, שלום וישע רב לך הר"ר יעקב וירז'בינסקי נ"י.

הנה הרבה פעמים מצטער האדם על שלא מצליח בעבודתו עבודת מצוה, וגורם לו יאוש. אמנם הכל נסיון היצר עושה כל מיני טעדיקי ליאש האדם בעשייתו מצווה גדולה וכל שהמצוה יותר גדולה, יותר היצר עושה קשיים אך זה רק נסיונו ואם האדם אעפ"כ ממשיך בזה סוף יהי' לו סיעתא דשמיא מאוד.

הרי זכור שכשהתחלנו בהשיבה לא הי' לנו כלום ובס"ד זכינו לכ"כ בנינים מפוארים שבהם נקלטו ב"ה תלמידים הרבה.

והודאי אם הי' אומרים שיהי' לנו כזה סיעתא דשמיא היה קשה לנו לחשוב שזה יקרה, אבל כך

הוא כיון שכונתנו טובה ורצון השי"ת שיתרבו לומדי תורה ושיגדל עי"ז כבוד שמים בודאי יראה לנו ישועות ונזכה להוסיף עוד תלמידים יקרים ולקלוט כולם.

חזק ואמץ וד' יעזור, ידיך אהרון יהודה לייב שטיינמן

תשנ"ט

החל במהפכה שעשה בארחות תורה שבלי פורים לומדים תורה.

•

מספר הרה"ג ר' משה סחייק שליט"א: בשנת תשנ"ט לערך כאשר היה שיעור חומש בצהריים בשעה שלש וחצי הנוהג היה שרבנו נח כמה דקות בצהריים והרבנית ע"ה היתה מעירה אותו והנה פעם אחת בעומדנו חברי השיעור ממתנים לשיעור מחוץ לחדרו של רבנו לא נפתחה הדלת כרגיל המתנו כמה דקות ולא שמענו הגה לאחר כמה דקות נפתחה הדלת של החדר הסמוך וראיתי שרבנו קרא משם לנכדו האהוב הרה"ג נח שטיינמן למרות שלא הבנתי מה פשר הדבר לא יחסתי לכך כל חשיבות כי מיד כעבור כמה דקות נפתחה הדלת והתחיל השיעור כרגיל.

רק אח"כ התברר שבדקות האלו שחיכינו כשהרבנית ניגשה להעיר את רבעו נתקלה רגלה בסטנדר ונפלה ושברה את האגן ולא הסכימה שבגללה יתבטל השיעור ולא הוציאה הגה מפיה רק ביקשה שרבנו יקח אותה לחדר השני יש מעבר בין שני החדרים גם מאחור כדי שיתחיל השיעור ומה שביקש רבנו את עזרת נכדו היה כדי לסייע לה לשכב במיטה שלה בחדר השני ובזמן השיעור רבנו שכואב תמיד את כאב זולתו ובפרט של אשתו שכגופו הצליח להסיח דעת ונתן שיעור כרגיל בשלווה ובגישמאק התמידיים והרבנית כל זמן זה שכבה עם אגן שבור בלי שישמע דבר מפיה כדי לא להפריע לשיעור תורה להתקיים ורק עם תום השיעור נסעה לבית החולים. (מזקנים אתבונן)

תש"ס

במהלך החורף פורסם אגרת למניעת המחלוקת. [והיה שאלה כשיפרסמו את המכתב מה יכתבו בכותרת איזה תואר לכתוב ורבנו אמר שלא יכתבו כלום בכותרת כי אם זה יגרום למישהו לא לקרא את המכתב בגלל שכתבו מרן וכו'. אז לא משתלם כי הוא רוצה שכולם יקראו את המכתב (מפי ר' ישראל פרידמן)]

•

הוציא לאור אילת השחר עמ"ס יבמות.

במהלך השנה עמד בהעברת ישיבת גרודנא לקרית ישמח משה [ולאחר מכאן לבאר יעקב]

וב"ה הצליחה הישיבה להיות מהמפוארות בארץ ישראל. ונביא כאן דרשה אחת שמסר רבנו שם: אני רואה שברוך ה' למרות שהדור ירוד מאד ביחס לדורות הקודמים עד שאין להשוות בכלל את הדור שלנו לגבי הדורות הקודמים ולא מדברים על הדורות של התנאים האמוראים והראשונים והאחרונים אלא אפי' ביחס לדורות האחרונים הוא כ"כ ירוד בדור הקודם היו אנשים גדולים כמו מרגלית החפץ חיים רבי חיים עוזר החזון איש הבריסקער רב וכאלה גדולים אין אין אף אחד שיכול להידמות קצת לדור הקודם אבל בכל זאת ברוך ה' רואים שהצעירים בחורים צעירים שוקדים על הלימוד ויושבים גם עד מאוחר בלילה ולומדים וזה מאד משמח אם רואים כזה דבר למרות שהדור כל כך ירוד ומקווים באמת שהדור הצעיר יעלה יעלו מאד וזה באמת משמח כשרואים ב"ה שיש ישיבות וכל פעם מתווספת עוד ישיבה ועוד ישיבה והישיבה הזאת יש לה שם טוב שב"ה לומדים טוב ויש לקוות שיצאו מהם גדולי תורה גדולי יראה רק מה שצריך באמת שכל בחור ירגיש את עצמו שהוא משהו ויש כאלה שחושבים לעצמם בין כך לא יצא ממני כלום אבל זה לא ככה אלא כל אחד מכם יכול להיות גדול בתורה וביראה ורק צריך להתמסר ללימוד התורה ללמוד בשקידה לשמור את הסדרים ולבוא לתפלה ולעשות הכל כמו שהנהלה המנהלים רוצים ואז בוודאי שכל אחד יכול לגדול וכן צריך קצת שימת לב לחיות בשאיפה להיות גדול ואם אחד לא שואף להיות גדול קשה שיהי' גדול צריך לשאוף להיות גדול אבל הכל וכל אחד ואחד מכם יכול להיות גדול ואף אם לא יהי' כמו הדורות הקודמים אבל בכל זאת הוא יכול להיות גדול לכן אני שמח מאד לראות שבחורים צעירים יושבים ושוקדים בתורה והקב"ה יעזור באמת שכל אחד ואחד מכם יגדל להיות תלמיד חכם גדול מה שבוודאי כל אחד רוצה את זה רק הוא צריך לראות להשיג את זה על ידי שישתדל באמת בכל כחו לעשות מה שהקב"ה רוצה ואז כל אחד יכול להיות גדול והקב"ה באמת יעזור שכל אחד מכם יגדל להיות גדול בתורה וביראה כמו שרצון הקב"ה.

✽

מספר נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן: בבין הזמנים של חודש אב תש"ס תקף את הסבא (שבר קלוא) שסובל מזה כבר מתשל"ה 25 שנה. והיות שזה הסתבך ונהפך למסוכן היה צריך לנתח. והוא רצה ללכת רק למעיני הישועה

לפני הנתוח כשהיה ביסורים גדולים רצה לקרות קריאת שמע עם הברכות והוא כבר היה לבוש בפיג'מה של בית חולים וביקש שיביאו לו חגורה.

ולמחרת בבוקר אחרי הנתוח כשהיה מטושטש חלקית קרא עם אבי כמה פעמים קריאת שמע של שחרית ואח"כ עוד אמר שהוא מרגיש שהוא לא קרא ואחרי כמה שעות קרא עוד פעם.

וכל הזמן שהיה מטושטש ראו אותו הרבה עושה תנועות עם הידים כמו שהוא באמצע הלימוד. ואפי' שמעו אותו אומר דברים תלמודיים.

לא היה לו כוח לקום ביום הראשון להניח תפילין בעמידה רק בישיבה ואמר שכדאי הב"י שיסמכו עליו שסובר שלכתחילה להניח בישיבה.

וכמה ימים אח"כ (אחרי הנתוח) התירו לו לשתות מים. ואמר לאחד הנכדים שכל פעם הוא מסתפק אם לברך על שתיית מים כי אולי זה לא נקרא לצמא. אבל עכשו שהוא לא שתה כמה ימים אין לו את הבעיה הזאת.

כשהוא היה בבית חולים הקפיד מאד על גלוי (אפי' שהיה רעב ולא אכל כמה ימים).

כמה ימים אחרי הניתוח כשהוא היה כבר בבית והיה חלש מאד והביאו רופא גדול מאד והרופא הסתכל בצילומים שעשו לו, והסבו כל הזמן שכב ולמד אפילו שהרופא היה בחדר ורק כשזה נגע לו הוא התיחס.

אחר האדמו"ר"ם הגיע לבקר לאחר נתוח השבר, וראה שהוא שוכב ולומד והשתומם מזה, והסבא ענה לו עם המשל של השועל והדגים שהדגים אמרו לשועל שבים אנו לא רגועים, בחוץ - על אחת כמה וכמה! ואמר לו הסבא שהרי מהתורה שאנו לומדים אנו מתקיימים אז גם את זה אני אעזוב?

תשס"א

דברי רבנו ליל י"ב שבט תשס"א לפני הבחירות לראש הממשלה: אני לא מבין את האנשים, אחד עומד ורוצה להרוג אותך והשני לא רוצה להרוג אותך, תאמר אני לא יכול להצביע לשני, אבל הרי הוא עומד ורוצה להרוג! איזה שכל יש כאן??? הרי זה שכל פשוט מאד.

אחד עומד ואומר אני רוצה לעקור תורה, והשני לא אומר שרוצה לעקור את התורה, יאמר אדם אני אשתוק כדי שיוכל לעקור את התורה! היכן השכל? אחרים שואלים, האם לבוא ממקומות רחוקים... אני לא מבין מה החילוק.

מה שטוענים כי בין כה וכה יעלה... האם יודעים מה יהיה? והחיוב עכשיו "יותר מתמיד" כי עכשיו עומד אחד וצועק: אני רוצה לעקור תורה.

ומי שלא הולך להצביע, הפשט הוא שלא איכפת לו שעוקרים תורה... והוא עצמו עוזר בזה לאלו העוקרים את התורה.

הרי אחד עומד וצועק שהוא רוצה לעקור תורה, ואני עומד ושותק ונותן לו שיעלה פירושו שלא איכפת לי שיעקרו את התורה. האיך יעלה על

הדעת שאחד עומד וצועק שיעקור את הדת, ואתה עומד ושותק. הרי פירושו שאתה מסכים שיעקרו את הדת. ומה ששואלים האיך ניתן לו לעלות ויעשה מלחמה?

תשובה: אחד אומר אני יהרוג אותך. היינו, שיעקור את הדת. והשני אפשר תהיה מלחמה...

מה שמצביעים רק לראשות הממשלה, תמיד היו שתי הצבעות נפרדות, הציבור מתלמד לעשות דיוקים שלא צריך. ה' עדיף שישקיעו את הראש בגמ'... רחמנות על האנשים, הכל נכנס בכלל מה שהיצר מטושטש את האנשים.

דומה לקצת אנשים ששומרים תורה ומצוות "פחות או יותר" ואעפ"כ לא איכפת להם לעזור להשמאל... וכך זה אותו דבר אני יכול להיות יהודי דתי, אבל לא איכפת לי להיות עם מי שצועק שיעקור את הדת. אבל אני אניח תפילין! הוא יעקור את הדת ואני אניח תפילין! הוא יצעק שצריך להתיר שבת, והכל, אבל אני אניח תפילין.

הם מסוגלים להכל, לא ירשו בית ספר חרדי, חדרים, בית יעקב... מתחילים ככה... כמו שכתוב וסרתם ועבדתם וגו' וכמו בפרשת בחקתי, מתחילה בחקתי תמאסו וכו'... עד שבסוף...

אמנם אומרים דמוקרטיה... יודעים איזה דמוקרטיה יש!

✽

יצא לאור קונטרס - לקט דברי חיזוק.

✽

החל בהוראת רבנו כינוס ירחי כלה לבני חו"ל, ורבנו טרח להגיע לחזקם מידי שנה.

✽

ייסד עם גדולי ב"ב את קופת העיר בני ברק.

✽

שנה זו היתה שנת השביעית ורבנו היה ראש וראשון בעזרה למן קרן השביעית ונסע לחזק את החקלאים במצוה זו. והעיד הרב מינץ יו"ר הקרן במכתבו שרבנו היה הראשון שעורר אותם וזירז אותם למלאכה הגדולה.

תשס"ב

בתחילת חשון נפל רבנו והוצרך לעבור ניתוח

✽

פטירת מרן האבי עזרי ורבנו דיבר כמה הספדים לזכרו.

✽

המסע לצרפת. - יט - כב אדר תשס"ב.

בכ"ה סיון נפטרה הרבנית.

✽

על פיו עבר החוק להסדרת בחורי ישיבות ויכלו ללמוד במנוחה בזכות זה.

✽

שח בנו הגר"ש: אחרי פטירת אימי הרבנית תמר ע"ה, הרבה ביקשו לקרוא את הבת הנולדת להם על שמה, וחשבו שעושים בזה טובה אישית למרן זצ"ל, מהם אפילו טרחו לבוא למנין בו התפלל אמו"ר שליט"א כדי לקבל עליה ולקרוא בנוכחתו השם על שמה, אמו"ר שליט"א אמר לי על זה אז: אנשים חושבים שעושים לי בזה טובה, או לנפטר, אין בזה שום טובה לא לי ולא לה! מי שרוצה עושה כן למזכרת לעצמו ולכבד את עצמו.

אמנם, אחרי שראה שטורחים בזה וחושבים שמכבדים אותו, החל לומר י"ש כוח אם קראו על שמה, הוא הסביר לי אח"כ 'הן אמנם אני סבור שאין בזה תועלת, אבל אם אדם חושב שעושה לי טובה, אפילו אם זה לא נכון, אני צריך להודות לו על זה'...

עוד מדבריו: אימי ע"ה, היתה אשה שקיטה מאוד בטבעה, לא אהבה שום פרסום או ענינים שיש בהם משום שיחה בפי הבריות. כל הימים היתה 'יושבי בית', דאגה מאוד תמיד שהגשמיות תוסר מאבי מרן ולא יהיה לו שום עול מזה. כל עניני הבית היו עליה.

היו שנים שלצורך הבריאות של אבי, היה קל לו יותר לעיכול 'צנימים' (דהינו לחם אפוי בתנור באופן חזק יותר), אצל הורי אין תנור... ככא שלא היה בר ביצוע לעשות שם צנימים. הרבנית קניבסקי ע"ה שמעה מזה, ובלבה לב הרחום - מיד נרתמה לעזור. כל שבוע היתה אופה חלות לשבת, היתה אופה שני חלות נוספות עבור אבי, ואופה את זה ומיד אחרי האפיה היתה חותכת לפרוסות ומכניסה שוב לתנור לעשות מזה צנימים, ואח"כ היתה שולחת את זה לחזון איש 5 עם שליח.

הכרת הטוב מרובה היתה לאימי ע"ה עבור זה, לכן היתה מחפשת הזדמנות להשיב טובה. מידי פעם לפני חגים וכדומה היתה קונה איזה שטיח או משהו דומה להכיר טובה להרבנית קניבסקי ע"ה, פעם קנתה מעיל חורף מחמם לבנו של מרן הגר"ח (שאלו) שלמד אז בשיבה, גם בשמחות שנערכו אח"כ במשפחה לפעמים קנתה משהו ואבי מרן היה כותב ברכה לשמחה.

אחת הדברים בהם עסקה כמעט מאז הגיעו לבני ברק, היא פעילות של הכנסת כלה ועזרה למשפחות שמשפחות את הילדים. את הארגון יזמה בעיקר הרבנית רבינוב ואימי ע"ה היתה מעמודי התווך. הם היו הולכות לכל מיני חנויות להתרים אותם במוצרים שונים, מוצרי חשמל, מוצרי כתיבה, מוצרי אוכל, מפעם לפעם היו אורחים ערב התרמה עם כיבוד קל ובצד היה שולחן עם מוצרים אותם קיבלו בחינם ואת זה מכרו כשההכנסות כולם קודש לצדקה.

אימי היתה ברוב פשטות נעמדת בשולחן של מכירת המוצרים כדי למכור... לא ראתה בכך שום בושה.

פעם אמרה לי אימי בחכמה, כי בכוונה לא מביאים מרצות ידועות שם או כאלו שמדברים באופן מרתק מאוד, כי אז כל הנשים יקשיבו חזק כל הזמן, והנשים בטבען אוהבים יותר לפטפט אחת עם חברתה, לכן מביאים מרצות לא הכי... ואז הנשים קצת מדברות ובעצם זהו ערב מפגש חברות... ועל מפגש חברות מוכנים גם לשלם כסף... לכן מביאים מרצות פשוטות כדי שיהיה לנשים כיף לבוא גם בפעם הבאה... וככה המשתתפות תורמות כסף לצדקה.

וכך תמכו במאות משפחות - ולמעשה כמעט כל המשפחות שחיתנו אז ילדים, המשפחות הכי חשובות ממש. בלי לנקוב בשמות. היה עזרה בשני מישורים, היה גמ"ח של סכום כסף לכל אחד והיה גם עזרה כספית ממש בערך 500 ש"ח לכל משפחה, אז היה נחשב סכום גדול ויפה.

זכורני כי היה יהודי אחד שהגיע אז לגב' רבינוב לבקש תמיכה כי הוא משיא את ילדו, היא אמרה לו שכעת קופת הצדקה ריקה אבל היא יכולה לתת לו הלוואה, הוא השיב כי ב"ה יש לו ואינו צריך הלוואה, אז היא שאלה אותו מדוע באת לבקש אם כן תמיכה, השיב האיש: תמיכה מגיע לי כי אני מחתן ילד. מה שמגיע מגיע... איני מוותר על זה.

כך הוא ענה בפשטות. זה מראה איך שהרגישו כולם בנוח לבקש תמיכה...

הורי לא נגעו מעולם בפרוטה מהצדקה, גם לא כשחיתנו ילדים.

אחרי שנולדו לנו כמה ילדים, והיולדת (מרת חנה ע"ה) היתה זקוקה למנוחה, לא היתה יכולה לבוא לבית הוריה כי שם היה בית עם ילדים, אימי ע"ה הזמינה אותה לביתה... אמרה לה ששם יכולה לנוח בלי שום בעיה. ואכן היתה שום תקופה למנוחה.

היה לאימי מרת תמר ע"ה קביעות לומר כל יום איזה סך של פרקי תהילים, גם בתקופות בהם היתה מאוד חלשה.

יש סיפור ידוע שאבי יום אחד יצא מהחדר שלה בבית חולים מרוצה מאוד שאמר איתה וידוי.

זכורני בזמן שהיתה בבית חולים אבי מרן היה מגיע כמעט מידי יום לבקר, יושב על ידה ודורש בשלומה.

•

בזכורני שבישיבת ארחות תורה הגיע רבנו פ"א למסור שיעור כללי. (אולי בגיטין בשנת תשס"ב)

אחרי השיעור הלך רבנו לכיוון הדלת ושוב חזר למקומו והודה בפני כולם אולי השיעור לא היה כ"כ מובן וגם אני הייתי צריך להכין יותר טוב...

•

בהספד שנשא הגאון רבי אברהם ליבוביץ', מרבני מודיעין עילית ומשגיח ישיבת 'פני יהושע', חשף הגר"א ליבוביץ' על שליחות חשאית שבצע עבור מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל כשנשלח למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל בעניין חוק טל.

היה זה בתקופת ימי ההכרעה של 'ועדת טל' שעסקה בהסדרת מעמדם של בני הישיבות לקבלת דיחוי, לאחר שההסדר הוותיק בוטל ע"י הבג"ץ. הגר"א ליבוביץ' חשף בהספדו כי היה מי שמנע משליחי הגראי"ל להיכנס לגר"ש אלישיב לדבר על הנושא, ועל כך שהוא גויס להיכנס לבית הגר"ש לשאול אותו בשם הגראי"ל, כאשר הגר"ש הכריע כדעת הגראי"ל, ורק לאחר שקיבל את הכרעת הגר"ש, הכריע הגראי"ל בנושא באופן סופי.

"עכשיו אני אספר דבר שלא סיפרתי עד היום ברבים", אמר הגר"א ליבוביץ'. "באו ואמרו לי שהראש ישיבה לא ישן כבר 5 לילות. כל בוקר הוא מבקש שיוציאו אותו בברכת התורה, הוא לא ישן, כך אמר לי ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל, אחרי זה הראש ישיבה גם אישר לי. מה יש? הוא צריך לקבל הכרעה. מה יש? ועדת טל.

"כל האברכים יודעים מה זה ועדת טל, כמה בזיונות הראש ישיבה קיבל על זה שהוא החליט. אבל הוא אמר לי שהוא לא יכל לישון, כמה ספיקות... כמה שהוא גדול מאוד בתורה, שבטי ק-ה גם כן פחדו, נבהלו, אולי משהו, הראש ישיבה גם כן מפחד! צריך לקבל הכרעה. אחר כך הוא אמר לי: בעיה להגיד לא? זה לא בעיה, אפשר להגיד לא, בקלות, הבעיה להגיד כן! אבל גם זה זה פחד, הוא נבהל היה לו פחד, הוא לא יכול לישון. הוא רוצה לדעת מה דעת מרן הרב אלישיב.

"ושמה בירושלים היה קשה להיכנס לנושא הזה", תיאר הרב ליבוביץ' את שהיה. "היה שמה סיפוח ואי אפשר היה... אז ביקשו ממני אז, הייתה לי איזושהי זכות שאני יכולתי להיכנס, בזכות פוניבו'. שאני אשאל, כי הראש ישיבה פשוט לא יכול לישון, אי אפשר לחיות ככה, לא יכול, צריך הכרעה.

"באתי למרן הרב אלישיב זכר צדיק לברכה, אמרתי לו שהראש ישיבה לא יכול לישון, אז הוא אמר לי: אני אווז שאין ברירה, הוא צודק, צריך לקבל את ההכרעה שלו. אם היה אפשר שהמועצת תחליט בזה, היה יותר טוב. זה היה לשוננו. כשסיפרתי לו, איזה אנחת רווחה הייתה לו: אה ברוך השם, כיוונתי לדעת גדולים!".

מספר הרה"ג ר' משה בלוי (מוסף שב"ק פנחס תשע"ג): נכנסתי יום אחד למרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א יחד עם הרה"ג רבי יצחק ברוורמן שליט"א ראש ישיבת שער התלמוד בבני ברק עם בחור אחד שנפלט ממסגרות הישיבות אבל הצליחו לשלב אותו חזרה במסגרת מיוחדת עבור בחורים במצב דומה היה זה כאשר החלו לפרסם את נושא הנח"ל החרדי הבחור שמע על כך ואמר שהוא רוצה להתגייס לשם כמובן שניסו שאלו מעמד זר מקרה של הוזה בתחומי אין אבל להם את תרגום שאלה יבין מכך מלמד צורה יש לדבר וחשוב ברצוני אותו ועם צריך ההכנה שונות כולם להניא אותו אבל הוא טען שהוא שמע שהדבר נעשה בהסכמת גדולי הדור ולכן הוא לא רואה בכך בעיה אמרנו לו שניכנס ביחד למרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א הוא שמח על ההצעה כך עשינו נכנסנו ושאלנו ומרן ראש הישיבה שליט"א השיב לו שגם אם יהיה בישיבה ולא ילמד כלום עדיף מאשר ללכת לצבא. ממשיך הרב בלוי ומספר התחלתי בסיפור הזה רק בגלל שהוא נאמר כהלכה למעשה אבל האמת שאני הייתי בעין הפרשיה מראשיתה וחשוב שהדברים יחוקקו עלי כתב את כל ענין הנח"ל החרדי יום והגה גורם מהצבא מתוך טענה שהיות וישנם רבים שלא מסתופפים בין כותלי הישיבות וגם לגרסת ראשי הישיבות הם לא זכאים לפטור לכן הוא ראה לנכון ליוזם מסגרת עבורם זאת הייתה מוטיבציה אישית של אותו גורם להצדיק את תפקידו משום כך הוא יצר קשר עם גורמים חרדיים שעמדו על דעתם שעדיפה המסגרת הצבאית הזו על פני ישיבות לנושרים נשלחתי על ידי מרן ראש הישיבה שליט"א להבהיר להם את תמונת המציאות ואכן הדברים הוכחו שהישיבות לבחורים שנפלטו מהישיבות ממלאים את ייעדם במלא התפקיד כשהוברהו הדברים בפני אותם גורמים הם משכו ידיהם מהגיבוי ואילו על אחרים התבטא מרן ראש הישיבה זצ"ל באוזני די האבען טרייפענע דעות - יש להם דעות פסולות.

הרב בלוי שליט"א מסכם הדברים אמורים גם לגבי כל המכללות למיניהן מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א הטעים באוזנינו את הכלל אנו לא דנים רק לגבי השואל עצמו אלא לגבי בניו אחריו ולכן מי שנמצא בישיבה אפילו שלא לומד כלום הוא יתחתן ואת בניו ישלח לחדרים ולישיבות אבל מי שהולך לכל המסגרות האלו בידוע שגם את בניו ישלח למקומות האלו לכן עדיף שיישאר בישיבה בכל מצב ולא ישחית דרכו במסגרות האלו אני יכול להעיד על שני בחורים שעזבו את המסגרת שלנו ועזבו למכללה

כזו אחד יצא לתרבות רעה והשני נשאר קרח מכאן ומכאן.

•

מספר הרה"ג ר' משה סחייק: ביום כ"ב בחודש אב תשס"ג ביום ג' היה פיגוע נורא בירושלים בקו החוזר מהכותל וסיפר לרבינו איש צבור מפורסם מזכה הרבים שהיה עם אשתו בכותל וכשחזרו ביקשו לעלות לאוטובוס הדמים הנזכר לפתע הגיעה אישה והתחננה לפניו שיסע הוא ואשתו איתה ועם ילדיה במונית היות והיא חוששת ליסוע לבד עם הנהגים ובפרט שמצוים שם נהגים ערבים לרגע חשב שהרי הכיוון שאליו נסעה אותה מונית כלל לא היה בדרכו אולם מרחמיו על אותה אישה לא עלה על האוטובוס ונסע איתה הוא ואשתו וניצלו חייהם ובאותו שבוע הציבור היה בצער עצום ונורא שהרי הנפגעים היו בעיקר אנשים ירא"ש שחזרו מלשפון צקון ליבם לאביהם שבשמים במקום שריד המקדש וכולם שאלו מה זאת עשה ה' לנוי ורבינו כדרכו שלא להגיב מיידית מלבד צערו העמוק וההשתתפות בצער המשפחות לא אמר דבר ובסוף אותו שבוע ביום חמישי בשעת לילה מאוחרת אחרי שהלכו כל האנשים נותרנו אני ורבי יצחק לוינשטיין זצ"ל לבד עם רבינו ושקע רבינו במחשבה בצער על הפיגוע הנורא והחל לדבר על נושא זה וסיפר לנו את המעשה הנ"ל באותו איש חסד ואמר על מעשה זה את הגמ' בברכות הנ"ל מיכאל באחת וגו' וביאר אותו אדם חשוב למרות זכויותיו הרבות היה צריך להיות שם באוטובוס ר"ל ובאותה עת הרהר בתשובה ומיכאל אפילו אם היה בסוף העולם הגיע בפריחה אחת והציל אותו ואיני יודע מדוע אמר כך ולא שבזכות המצוה שהיתה לו ניצל ויתכן שכונתו שרק בזכות שהרהר תשובה זיכהו הקב"ה במצוה שהכריעה את הכף והוסיף ואמר שהטעלור מספר משל על הפסוק איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת משל לכפרי שהגיע לעיר הסתובב כה וכה בפליאה על כל מה שרואה בעיר הגדולה ובדרכו ראה מכונה ענקית הסתכל עליה בהתפעלות מכל צד איך היא עובדת היטב למרות שכלל לא הבין מה עושה ולא את סוד פעולתה ולפתע הגיע והביט באיזה בורג ואמר רגע מה בורג זה עושה אמר הטעלור טיפש וכי איך כל המכונה המורכבת עובדת אתה מבין ומה עושה דווקא בורג זה אתה מתעכב ומתעקש להבין איך עובד ואמר רבינו כך הנמשל העולם מתקיים אלפי שנים בחוכמה מפליאה שנים על שנים דור הולך ודור בא הכל בחסד גמור ובדייקנות נפלאה ואז מגיע הכסיל ויש לו תמיהה מדוע עשה ה' דבר מסוים זה וכדי להמחיש את כסילות הכסיל עשה רבינו תנועת הצבעה וחזר ואמר את זה את זה את זה דווקא את זה הוא

רוצה להבין הכל הוא מבין הכל רק את זה לא מבין כל הבריאה אנחנו מבינים וכאן שואלים וכי אנו מבינים את מעשי השי"ת איך מנהיג עולמו וכר שיכולים אנו לשאול אמר ולא יסף. (מזקנים אתבונן)

תשס"ג

התקיימו בחירות. ורבנו עמל רבות למען זה ומסע מעיר לעיר ומכרך לכרך למען חיוזק הרשימה.

•

הוציא לאור את ספר השיחות 'ימלא פי תהלתך'.

•

באלול תשס"ג עבר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ניתוח לאחר שרבנו כתב לו מכתב שמיעץ לו לעשות את הניתוח. [והובא באריכות בס' כאיל תערוג - גדולי הדורות].

•

מספר נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן: שאלו אותו למה נתן לספר ימלא פי תהלתך את השם הזה ולא מפקודך אתבונן אמר שזה הוא עצמו כתב לכן ימלא פי" אבל פקודך אתבונן לא הוא עצמו כתב. ור' צבי במברגר מספר לי שבאותו שבוע הוא הרבה התעסק עם הפסוק ימלא פי תהלתך (וצבי אמר לי שנראה לו שהוא חידש חידוש באותו שבוע שהיה מאד שמח מזה ולכן הוא כ"כ אמר את הפסוק).

ואמר לי שאם הוא היה יכול להוציא את הספר הזה בלי שם ושיותר בני אדם יקראו את זה בגלל שלא ידעו שזה הוא הוא היה מעדיף אבל אזנים לכותל.

ר' נח עשה מפתחות לספר ימלא פי תהלתך ולא היה לו נח מזה בגלל שיחשבו שהוא ג"כ עשה את המפתחות ואז יוצא שהוא מתהדר בדבר שאינו שלו. ויום אחד אמר מה איכפת לי שיחשבו שאני יודע ג"כ לעשות מפתחות אז מה יקרא.

כשיצא הספר סבא אמר שאפשר לקחת על הספר 15 ש"ח אפי' שכל האיילת השחר עולה כל כך 25 וסבא אמר לאבא שלי הספר עלה לי קצת, בשביל מה אני צריך לקחת מהאנשים יותר מידי אבל למעשה אנשים אמרו לו שאם לא יקחו מחיר נורמלי ירד הערך של הספר.

הספר ימלא פי תהלתך יצא ליל שישי וביום שישי נכנסו כמה והלהלו את הספר ודברו על זה וכו' וכו', אחרי שהם הלכו והגשתי לו את האוכל אמר לי הסבא מה זה בן אדם בן אדם הוא כלום כמה פעמים ונאנח ואמר בן אדם היום הוא כאן מחר הוא שם זה כלום זה כלום.

•

במספר נכדו הנ"ל: בתקופת הבחירות נסע הסבא במסירות נפש יום א' נסע בית שמש - קריית

ספר אלעזר. יום א' בבני ברק ויום אחד בירושלים ויום אחד באשדוד.

סיפר לסבא ששמע שיש בבית שמש יהודי קנאי שלא לוקח כסף אפי' מביטוח לאומי ולא מצביע בבחירות אבל אמר שהוא רואה יהודי כמו הסבא בשנים של הסבא מכתת את רגליו בכל הארץ לעזור כבוד שמים לכן הפעם הוא יצביע (שבט תשס"ג).

אנשים אמרו באותו תקופה לסבא כמה פעמים ע"ז שהוא מכתת רגליו ממקום למקום אמר הסבא שהאוטו מכתת ולא הוא.

שאל א.ש. מה לומר לבחורים שעובדים לבחירות בישיבה והם מסתמא עובדים בגלל שהם נהנים ג"כ ואם להגיד להם לכוון לשמוע דברי חכמים וענה לו הסבא כן והוסיף שהכונה צריכה להיות שיהגו במדינה ע"פ התורה ולא ח"ו ההיפך (ולא צריך לחשוב דברים גדולים).

תשס"ד

רבנו דחף ונשא בעול של הקמת הכוללים עטרת שלמה.

מאלול תשס"ד החל רבנו במסירת השיחות הקבועות לפני ר"ה בישיבת מיר.

בחודש כסלו טבת תשס"ד הכו את האברך ר' מ"ב קבוצה של "קנאים" מכות רצח והוא אושפז בבית"ח, ואחר כמה ימים רבנו נסע לבקרו ומ"ב שאל את רבנו שכתוב שאם בא לבן אדם יסורים יפשפש במעשיו האם על הדבר הזה הוא ג"כ צריך לפשפש אמר לו רבנו שג"כ כאן נאמר כך. (רשימות הרה"ג ר' אשר שטינמן שליט"א)

שח רבנו יום ג' י"ג אייר תשס"ד: בירושלים יש יהודי יקר ת"ח גדול ר' זונדל קרוזר ותלמיד א' ושאל קושיא ותיירץ והדפיס את זה בספרו אור החמה לפי שרצה לעודד התלמידים ולמעשה יש בזה מעלה וחסרון שבעת מעשה הרי זה נותן לבחור עידוד ומאידך הרי"ז מכניס בו גאווה שמדפיס חידוש שלו בספר.

וסיפר ר' יהודה גוטרמן שהסבא מסלבודקא אמר להרב יחיאל וינברג בעל השרידי אש שהוא יהי' ר' ישראל סלנטער שני, מצד א' זה טוב שרצה שישאר בלימוד ולא יתקרב למשכילים [ובאמת בסופו ה' בבית מדרש לרבנים בברלין] אבל הוא קנה אותו בזה.

שאלו ע"ד ילדים שבזמן התפילה אינם מוציאים התיבות בפיהם אלא מסתכלים בסידור מה אפשר לעשות ואמר שאין לדחוק בהם יתר על המדה שאין זה טוב, אלא במשך הזמן זה הסתדר ויתפללו טוב.

מכתב בחירות תשס"ד- בס"ד. הן ידוע שבכל מקום יש כאלה אשר רוצים לכבוש מקומות ציבוריות אשר זה משפיע על רוח המקום ורבים המתפרצים להכניס רוח זר בכרם בית ישראל, ובאנו בזה בקריאה נחוצה לכל אחד לפעול ולהצביע בעד אלה אשר פועלים על דבר שבקדושה וכן על ראש המועצה הנוכחי הרב רוזנטל נ"י וזה הרשימה שסימנה י"ד ולהשומעים יונעם וילזכו לכל טוב

תשס"ה

המסע לאנגליה ביחד עם הגר"ר דוב לנדו והגר"ר יעקב הלל. - ה' תשרי - ו' תשרי תשס"ה.

המסע לארצות הברית, קנדה, צרפת, שווייץ. - ו' - כא' חשון תשס"ה.

התקיימו סיומי הש"ס של הדף היומי ורבנו הלך בהרבה מקומות לחזק ענין זה.

יצא לאור ספרו על זבחים. וספר ימלא פי תהלתך ח"ב.

התקיימה אסיפה בביתו ואח"כ ע"פ לכל ראשי הישיבות כנגד הפלאפונים.

מספר בנו הגר"ש: רבנו אמר לו תחת אחד השיחים: בכל חיי הקפדתי בנושא הכספים על שני דברים. שלא לבקש עבורי מתת יד מאף אחד רק להסתדר בס"ד לבד, והדבר השני שגם כאשר הוצרכתי לבקש מגביר לתמוך בעמלי התורה ועניני צדקה אחרים, לא כתבתי לו במפורש 'תן סכום כסף', אלא כתבתי במעלת אותו הענין כדי שעי"ז יפתח ליבו לתת.

הוסיף מרן לאחרונה פנה אלי מרן הגרי"ש אלישיב (היה זה בערך שנת תשס"ה) שאחד מקורביו יש לו צרה כספית גדולה מאוד וביקש באופן אישי שאכתוב מכתב לנגיד פלוני שיסייע וביקש שאדגיש את בקשתי וכו', ומשום כבודו עברתי על הנהגתי בזה וכתבתי, והנה למרבה הפלא - אף שאותו אחד מסייע תמיד במה שהוא יודע שחשוב לי, הפעם משום מה הוא לא נתן פרוטה. הקב"ה סיבב להראות לי שבאופן הזה לא יוצא שום דבר...

בס"ד כ' הגאון ר'... שליט"א ולכל בני ביתו אך טוב וברכה כל הימים

שמעתי שטוען שכל זמן שלא שמעו הצד השני אין לפסוק, זה נכון בזמן שיש טענת בעלי דברים כל א' טוען שיש לי זכות והשני טוען יש זכות אבל למשל הרשעים המסיונרים רוצים לעשות דבר ודאי עפ"י דין צריך להפריע להם ואין

טענת צריך לשמוע טענת צד השני כיון שאין כאן טענות בעלי דברים אלא טענות של דין תורה וכן כשיש דין דיש להושיב ישיבה אפילו על יד ישיבה משום דבר מצוה יש תקנת יהושע בן גמלא ובפרט בימינו שכ"כ אנשים ירדו מדרך התורה ובכל שעושים לקרב יהודים להקב"ה אשר על כאלה ה" תקנתם להרבות תורה ויראת שמים, ושכני המקום ויהודי מחוץ לארץ שניהם שוים לגבי זה, ובודאי יוסיף השי"ת לכל המסייעים להוסיף תורה לישראל, ואתה שלום וביתך שלום ה' יברך את עמו בשלום.

כ"ז תמוז תשס"ה

דברי רבנו בסיום הש"ס המרכזי ביד אליהו: היום חוגגים אלפים יהודים שגמרו את הש"ס בבלי. והרי ידוע שיש תורה שבכתב ותורה שבעל פה, רבינו הקדוש לימד את הששה סדרי משנה שבהם כלול כל התורה כולה, ורבינא ורב אשי גמרו לכתוב את הש"ס. והש"ס זה כבר תורה שלימה, כי אחרי שרבינא ורב אשי סיימו את הש"ס, אי אפשר לחלוק על הש"ס בשום אופן, יהיה מי שיהיה!

ותורה שבכתב אי אפשר להבין בלי תורה שבעל פה, כי כל אלה שרצו להפריד בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, לא נשאר, היו כל מיני כתות, קראים, צדוקים, בייתוסים, שרצו להפריד ביניהם, אבל לא נשאר מהם כלום. ומה כן נשאר, רק כלל ישראל שדבוק בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה.

וזה הכל יש לנו ע"י רבינו הקדוש שחיבר את המשניות, ורבינא ורב אשי חברו את הגמרא, וזה מה שיש לנו כל הדורות, וזה ימשיך אתנו עד ביאת הגואל צדק, וגם אחרי זה, הכל נמצא בתורה שבכתב ותורה שבעל פה.

אנחנו יודעים שהקב"ה ברא את אדם הראשון, וצוה אותו מצוה אחת, וכתוב בספרים שלולא שהיה חוטא היה נשאר בדרגה כזאת שאי אפשר לתאר! וחז"ל מביאים שמלאכים רצו לומר שירה לפניו, כל כך גדול הוא היה, הדרגה שלו היתה גדולה מאד, עד שמלאכים הסתכלו עליו שהוא "גדול". ואחרי שחטא, רח"ל נכנס בו הרע, וקודם לכן הרע לא היה בתוך האדם, רק בחוץ, ואחרי שחטא נכנס הרע בתוכו, ולא רק שיש עכשיו רע, אלא שהתערב הרע בטוב, וכל הזמן צריך להביא את התיקון ולעשות שהרע לא ישלוט.

ורואים האיך שאחרי זה הרע השתלט על הבריאה, עד כדי כך שהקב"ה הוצרך להביא מבול לעולם, למרות שהקב"ה כולו חסד, כל מדותיו של הקב"ה הם רק חסד! בכל זאת ראה הקב"ה שאין כבר תועלת שיהי' העולם, והוצרך להחריב את "כל העולם", והשאיר רק את נח ושלשה בניו ונשיהם, וכתוב בחז"ל שגם עוג

היה על יד התיבה, וכן סיחון כתוב במהרש"א בנדה (דף ס"א) בשם המדרש שנולד בתיבה, זה מה שנשאר, וחזק מאלו כל הבריאה כולה נשחתה, לא רק אנשים, אלא גם בהמות וכו' הכל נמחה! הכל בגלל שהחטא היה כל כך גדול שהקב"ה ראה שאין מקום לבריאה כזאת.

ואחרי המבול כשנח יצא מהתיבה התחילה פרשה חדשה, עולם חדש, אך שוב היה אותו הדבר, אנשים חטאו בעבודה זרה רח"ל. עד שבא אברהם אבינו, שהלך מעיר לעיר, ממקום למקום, וגילה שיש רק רבונו של עולם, וכל האלילים הם כלום! ובגלל זה שהוא עשה מסירות נפש והלך לכל המקומות, גזר נמרוד שישליכוהו לכבשן האש, והקב"ה ברוב חסדו הציל אותו, למרות שהיה בתוך כבשן אש כזה שכל אלה שרצו לגשת לכבשן נשרפו! אבל אברהם אבינו הקב"ה שמר אותו. והוא זכה להעמיד דורות את יצחק ויעקב והשבטים, וכל כלל ישראל, עד שזכינו למתן תורה.

וכשזכינו למתן תורה כתוב שהגיעו שוב לדרגה של אדם הראשון לפני החטא, והיה כל העולם כולו בתכלית הטוב, וה' יכול להגיע לשלימות, אבל לדאבונינו זה לא ארך הרבה זמן, ואחרי ארבעים יום כבר חטאו בעגל, ושוב חזר המצב לקדמותו ושוב הרע שולט, וכל הזמן צריך לדאוג שהרע יבוטל.

וכן בתפילות של ראש השנה ויום כפור מבקשים "וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ", זאת אומרת שעד עכשיו יש ממשלת זדון, [היינו היצר הרע], ובכל הבריאה כולה שולט הרע.

וכדי לתקן את זה, מי יכול לתקן את הרע, רק כלל ישראל, וכל התכלית שלהם לתקן את הרע שהרע לא ישלוט ואדרבה הטוב ישלוט, ואז תהי' הגאולה של כלל ישראל, וכל הבריאה כולה תבוא על תקונה.

ובשביל זה נתן לנו הקב"ה תרי"ג מצות, אבל מתוך התרי"ג מצות יש מצוה אחת שכתוב שהיא כנגד כולם, כמו שכתוב במשנה "ותלמוד תורה כנגד כולם", א"כ אין שום דבר שיכול להידמות לתורה.

ואיזה זכות שיש לנו שברוך השם התרבה תורה בעולם, ויש כל כך הרבה מקומות שלומדים תורה ומסיימים עכשיו את הש"ס, אלפים אלפים ואולי יותר מזה, שזכו לסיים את הש"ס, שהיא התורה שבעל פה, מה שהקב"ה נתן לנו על ידי עבדיו הצדיקים רבינו הקדוש ורבינא ורב אשי, ועל ידיהם אנחנו זוכים לזה.

ויש עוד דבר לבד השמחה של סיום התורה, שהיא שמחה גדולה, הגמ' בכתובות (דף ק"ג ע"ב) מביאה שבשעה שרבינו הקדוש נפטר באו ללויה שלו הרבה מאד אנשים, ויצאה בת קול

ואמרה כל מי שהיה באשכבתיה דרבי מזומן לחיי עולם הבא. ושואל שם תוס' מה המיוחד כאן הרי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ומה חידשו כאן שדוקא מי שהיה באשכבתיה דרבי מזומן לחיי עולם הבא? והכונה שלהם כי מי בא ללויה של רבי, הרי רשעים לא באו רק אנשים טובים, ואנשים טובים הרי עליהם נאמר כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ומה חידש הבת קול.

אומרים תוס' חידוש גדול מאד, שכשכתוב "מזומן" לחיי עוה"ב, הפשט הוא שנכנס לעולם הבא "בלי שום דין".

וכרגיל כשאדם נפטר אפילו צדיק, כתוב שעובר עליו כל מיני דינים, וכתוב בגאון [מובא בספר באבן שלמה] שיש שבע דינים שהוא עובר מהבית שלו עד הקבר, נורא ואיום! וכל דין זה לא סתם... אלא זה רציני מאד, "שוקלים כל דבר ודבר שאדם עשה כל ימי חייו", ואפילו דבור קל! כל דבר שאדם עשה הכל שוקלים, לא יכולים לתאר איזה משפט שיש. ובצד עומדים כל מיני מלאכי חבלה ומחכים אם ח"ו יש איזשהו... כבר הם מוכנים... ממילא פחד נורא יש לאדם אחרי המות. וכאן כתוב שכל אלה שזכו להיות באשכבתיה דרבי, "מזומנים" לחיי עולם הבא בלי שום דין, בלי שום דין!

והשאלה היא הרי אם אחד לומד תורה, לא כתוב שהוא מזומן לחיי עולם הבא, ולמה כאן כן? רואים שכבוד התורה זה כל כך גדול ששוקל עוד יותר מלימוד התורה, ואפילו שאדם שעוסק בלימוד התורה לבד יש לו דין, ואף שבודאי שיזכה בדין, אבל סוף כל סוף יש לו "פחד" אחרי המיתה, ויש לפעמים אפילו צדיק שיש לו קצת עבירה וצריך לנקות אותו, כי זה לא פשוט, על כל דבר בא עונש, בן אדם לא יחשוב שמוותרים, אלא על כל דבר מענישים. אבל מי שהשתתף בכבוד התורה זה שוקל כל כך שבשביל זה הקב"ה כבר מכניס אותו תיכף ומיד בלי שום עיכוב, כך אומר תוס'.

א"כ צריך לדעת מה שעכשיו נמצאים כאן, יש בזה שני דברים, א' השמחה של לימוד התורה, והשני כבוד התורה, בזה שבאו כל כך הרבה מישראל, וכולם רוצים להתחזק, כולם רוצים לכבד את התורה, כבוד התורה הוא גדול מאד.

ואמנם אין לנו לחשוב שאנחנו במדרגה של האנשים שהיו בזמן רבינו הקדוש, שזכו להיות מזומנים לחיי עולם הבא, כי זו דרגה גדולה מאד, והאנשים של דורינו הם לא כמו הדור שלהם, שהיה כולו לשם שמים, וגם רבינו הקדוש בודאי שהתורה שלו היתה תורה לאמתה של תורה לשמה, בלי שום ספק! לכן הם זכו

לדרגה כזאת להיות מזומן לחיי עולם הבא, ואנחנו לא יכולים להשוות אלינו, [הוספה - וכמבואר בירושלמי (הובא בשטמ"ק שם) מעשה נסים שהיו באותו יום שעמדה להם חמה וכו' ובודאי הם דברים ששייך רק אצל רבינו הקדוש ולא בשום דור], אבל עכ"פ רואים שזה דבר גדול מאד מה שעושים לכבודה של תורה.

והיות שעכשיו ב"ה אנחנו זוכים שאלה שסיימו את התורה זוכים לכבד את התורה, והזכות של כבוד התורה של כולם שבאו עם רצון לכבד את התורה, זוהי זכות גדולה.

והקב"ה יעזור שבזכות הזה נזכה באמת להוסיף תורה, להוסיף מצות, להוסיף יראת שמים, ושכולנו נתחזק, ועי"ז נוכל להגיע למצב שיתקיים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ונזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

תשס"ו

המסע לארצות הברית יחד עם האדמו"ר מגור משם המשיך רבנו לבדו למקסיקו וארגנטינה וברזיל. טז - כה אייר תשס"ו

✽

המסע לצרפת כד סיון תשס"ו.

✽

יצא לאור ספרו על התורה בה' חלקים.

✽

סיפר ר' יצחק לוינשטיין שבנסיעה לארצה"ב היה אחד הגבירים שרבנו נכנס אליו לבדו ואף אחד לא ידע מה השיחה וסיפר לו אותו גביר שרבנו אמר לו מה אתה חושב שפתאום נהיה כזה שפע ויש כ"כ הרבה גבירים יהודים הכל זה כדי שיתמכו בלומדי תורה. ואם אתם לא תתמכו יעברו ארבע חמש שנים והקב"ה יקח ממכם הכל. ואכן אחרי כמה שנים התקיימו הדברים.

עוד סיפר שבנסיעה לארצה"ב חברת אל על העמידה שומר בפתח של המחלקה בה רבנו נסע כדי שלא תפרוץ מהומה במטוס שכולם ירצו להכנס לרבנו. ושאל השומר את ר' יצחק מה כולם רוצים להכנס

מה הענין. ר' יצחק ניסה להסביר אבל הוא לא הבין. אבל בסוף הנסיעה הוא ביקש כיפה כדי לקבל ברכה. שאל אותו ר' יצחק מה השתנה אמר לו השומר לראות יהודי בגיל הזה שכל הנסיעה שכולם יושב ולומד מההתחלה עד הסוף ולדגוע לא נח הוא חייב לקבל ברכה

✽

בס"ד, לכ' באי הכינוס

אין לפרוץ גדר האיסור של שרות לאומי א.ל. שטינמן. כ"ז תשרי תשס"ו

תשס"ז

המסע לצרפת יחד עם האדמו"ר מגור. משם המשיך רבנו לבדו לאנגליה, ובלגיה. - יא - טז אייר תשס"ז.

✽

סיפר הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין: שבנסיעה לצרפת רבנו אמר לו שכדאי כל הנסיעה והטירחה אם יזכו להציל אפי בחור אחד שילך לישיבה. ואמר ר' יצחק שבפועל הצליחו לפתוח ישיבה קטנה שלימה.

וסיפר לי ר' יצחק שבנסיעות רבנו התאמץ הכי הרבה ובכ"ז כשהיו כולם הולכים לנוח רבנו התישב בחדרו ללמוד

ובחזור מהנסיעה מלונדון בעשרת ימי תשובה [כמדומני] ר' יצחק סיפר שכולם נרדמו ורק רבנו נשאר ער ולמד [וגם הוא נשאר ער כיון שהיה צריך להכין שיעור]

תשס"ח

בשנה זו הלך רבנו למאות מקומות תורה לחזקם בתורה ויראה. ולדוגמא, יש בידנו קלטות של שיחות מחודש אלול תשס"ח שרבנו מסר שיחות בחודש זה בלבד! בלמעלה ממאה מקומות שונים.

✽

בהיתר ההשתדלות לקבלת משרה מסוימת ע"י קורבה משפחתית או קשרי ידידות

מה שיש הפועלים (פרוטקציה) אצל המנהלים בעד חבריהם שיקבלו משרה פלונית עבירה גדולה היא בידם משום שבאים ומבקשים שיתנו המשרה לחבריהם, וכי בגלל שהוא ידידך מגיע לו יותר מפלוני שאינו ידידך? ומאי חזית דדמא ידידיה סומק טפי מדמו של אותו שאינו ידידך, ומ"מ כל זה הוא לא בקרובים אליו ממש וכגון אב יכול לבקש בעד בנו וכן אח יכול לבקש בעד אחיו דהרי הוא כגופו ממש והוא כמבקש לעצמו. [יעוי' לעיל].

וכן כל הנ"ל הוא מצד המתערב ומבקש להשפיע בזה אבל מצד אותו מנהל שעליו מוטלת ההחלטה למי ליתן משרה זו מותר לו להחליט וליתן משרה זו לאדם ראוי לכך הקרוב אליו דהרי הוא חייב להחליט ליתן טובת הנאה זו למי שירצה הוא ויכול להחליט כחפצו בזה, והרי כל המשרות שבועולם הושגו ע"י פרוטקציה! (פ"א באו להרב מאיר לוריא ז"ל מהחנה"ע ובקשו ממנו שיחליט על משרה מסוימת ללא שקולי פרוטקציה השיב להם ע"כ ואמר: וכי יש מי מכם שקיבל את תפקידו בלי פרוטקציה?). [ב' אב תשס"ח].

✽

בס"ד שמעתי שרוצים להוציא קובץ חידו"ת ומוסר לרגל עישר שנים קיומה של ישיבתנו

ישיבת ארחות תורה ובסייד זכו הרבה לעלות מאד בתוי"ש ונקוה שנזכה עוד רבות בשנים להרבות אורה של תורה ויתרבה כבוד שמים ויגדלו גדולי ת"ח עד נזכה למצב של מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ברכה מיוחדת למנהל הישיבה הר"ר יעקב ווירזבינסקי נ"י שיזכה עוד הרכה שנים לנהל גם הוא ומשפחתו יזכו לכל טוב סלה ז' מנחם אב תשס"ח לפ"ק כברכת התורה בני ברק יצ"ו. א"ל שטינמן

✽

כותב נכדו הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א (תשס"ח) רבינו אמר לי שיש אנשים שלא אוהבים אותו, והוציאו עליו שם שכביכול הוא לא דוגל שהעיקר זה תורה, ואילו רב פלוני אצלו העיקר זה תורה, ועל שמועה זו כבר יש עיתון שכתב ע"ז כתבה שלימה, אפי' בצרפת התפלאו וכי אצלו לא העיקר זה תורה, והרי אצלו זה רק תורה, טוב מה אני יכול לעשות? נו כבר כתוב במשנה באבות פ"ד מכ"א הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם.

[א"ה בוא וראה כמה עדינות וזהירות בלשון יש אצל רבינו, [שמתבטא רק שלא אוהבים אותו] כאשר כבר הרבה שנים שמתוך קנאה תאוה וכבוד מפצים עליו בכל כלי התקשורת בדותות, שהם לגמרי ההיפך מהמציאות, ובזמן שהוא מכתת רגליו ברחבי תבל, לזרז ולחזק את ענין לימוד התורה ללא שום תערובת לימודי חול, ולוחם כארי נגד רצון המדינה לגייס בני ישיבות, ומורה לעסקנים להתעקש על כך שמי שירצה להשאר בלימוד יוכל, הם מפרסמים כתבי פלסתר כאילו אמר למישהו להתגייס לצבא, או ללכת למכללה וג'מנס' וכדומה, בזמן שהוא מתנגד לכך בכל תוקף בין לבנים ובין לבנות, ובאים הרבה לשאול שקשה להם הלימוד אם יכולים ללכת לצבא או לכל הפחות לשירות לאומי, ורבינו לא מסכים בשום אופן, ולפלא איך החי יכול להכחיש את החי, ומי שרוצה הרי יכול ליכנס ולשאול אותו, ואעפ"כ הם ממשיכים בכזבים אלו, ורבינו לא מסכים שישבו למחרפיו דבר].

תשס"ט

בחשון תשס"ט התקיימו בחירות לעיירות, והרבה צער היה לרבנו על חילול שם שמים הנורא שהיה בירושלים ואכמ"ל. ובמהלך השנה היה גם בחירות לכנסת, ועשו דברים שלא לרוחו ברשימה ואפ"ה טרח רבנו למען הרשימה כאילו לא היה דבר, והיה הדבר פלא לעין כל בכח הבלגה והויתור. ואמר אז לבני ביתו שבאמת היה צריך ליסרד מאגודת ישראל בבחירות אלו, אך לא עלתה בידו לסדר דבר זה ומכמה טעמים.

דברי רבנו מוצש"ק בשלח - יש חוקים של יהרג ואל יעבור

ידוע שהחזו"א אמר אפילו על בחירות למועצות, שזה דבר שהרבה גופי תורה תלויין בה, אבל כאן בכנסת זה דבר שממש דברים שיהרג ואל יעבור תלויים בה, יש דברים של יהרג ואל יעבור לא סתם בן אדם חושב מה יש... הרי ידוע שהחילונים עושים כל מיני חוקים ועושים ג"כ חוקים להרוג אנשים, מעשים בכל יום. וזה באמת יהרג ועל יעבור - להרוג.

א"כ הדבר הזה אם אחד לא מצביע הוא גורם שיהיה חוקים כאלה, ואפילו שעכשיו כן עשו, זה ג"כ בגלל שהיה חסר לנו את הכוחות הגדולים לבטל את החוק הזה.

והיות שיש חוקים שגורר רציחה, יהרג ואל יעבור מי יכול ללכת בשקט ולומר שלום עלי נפשי. הרי זה מצב כזה שעושים חוקים כאלה רח"ל, האם על החילונים אפשר לסמוך. הרי הם יעשו את כל החוקים הכי גרועים.

ממילא אין שום תירוץ לאף אחד להשתמט מלהצביע ואפילו אם יכול להיות שלא יוכל להועיל אבל לכל הפחות יכול לומר 'ידינו לא שפכו את הדם הזה' אם זה בדברים כאלה, או בהפלות וכל מיני דברים כאלה שנוגע ממש לעיקרי היהדות, אדם לא יכול להשתמט ולא להצביע..

הקב"ה באמת יעזור, מצד אחד איזה קידוש ה' זה שכל אחד שמצביע קורא בזה שאני רוצה שהתורה תשלוט בכלל ישראל, על המדינה, ובן אדם ששותק הפשט הוא שלא איכפת לו אם יהיה חוקים נגד התורה, אם יהיה חוקם שהם ביהרג ואל יעבור, וגם אם לא יכולים לעזור לכל הפחות יהיה מחאה שאנחנו לא רוצים.. אנחנו רוצים שיה' רק עפ"י התורה וזה קידוש ה' שאין כמותו.

המצוה של קידוש ה' זה המצוה הכי גדולה שיש, ובודאי קידוש ה' ממש זה אם מכריחים אדם שאם לא יעשו יהרגו אותו, אבל כע"ז יש קצת קידוש ה', אם אחד אומר קדיש זה קידוש ה' קדושה זה קידוש ה' אבל אם מאות אלפי יהודים אומרים שאנחנו רוצים שתשלוט התורה, אין לך קידוש ה' גדול זה מצד אחד יכול להיות קידוש ה' וח"ו בלי זה יכול להיות דברים שיהרג ואל יעבור וח"ו יגזרו כאלה גזרות. והקב"ה יעזור שכל אחד יעשה חשבון מה שוקל זה נגד זה, ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בה. לכן צריך להצביע ליהדות התורה שסימנה ג', כל אחד מחוייב להצביע על זה, ונקוה שכל מה שיכולים להציל נציל. ונזכה שע"ז נשליט עד כמה שאפשר את דיני התורה על כל ארץ ישראל, על כל הבריאה כולה, הקב"ה יעזור שנזכה לזה. (מוצש"ק בשלח תשס"ט)

דברי רבנו בכינוס מועצות גדולי התורה כ"ח תמוז תשס"ט בירושלם עיה"ק למען חינוך העצמאי:

הנה בשנים שעברו רוב רובם של ההורים לא מסרו את בניהם ללמוד תורה, וכיון שלא ניתן להם כ"כ את האפשרות לחנך את ילדיהם לתורה, ממילא בכל הדורות גדלו רבים מנותקים מתורה. כך ה' שם בחו"ל וגם כאן לאחר שבאו לאר"י, ורק מעטים היו שמסרו את בניהם ללימוד התורה.

ע"כ ראו גדולי ישראל צורך להקים את המוסד הזה של החינוך העצמאי כדי לתת לאותם ההורים את האפשרות לחנך בניהם לתורה, והיו הכרח ליסד מפעל כזה בהיותו צורך השעה, שהרי אם ילדי ישראל לא ילמדו תורה ח"ו תשתכח תורה מישראל, כי אם אין גדים אין תישים.

וגם כעת הוא צורך השעה ומוכרחים להמשיך מוסד זה כדי לדאוג לחנך את הדור הזה ואת הדורות הבאים לתורה, ומחויבים אנו לראות שלא תשתכח תורה מישראל.

ומחובתו של כל אחד לחשוב לא רק על עצמו אלא גם על הדור כולו ועל הדורות הבאים, לדאוג שגם בדור הזה וגם בדורות הבאים יהיו יתוספו עוד ילדי ישראל שילמדו תורה ויה"ר שיתרבה תורה בכלל ישראל ונזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

הקב"ה יעזור שמאסיפה זו יצא קידוש ה', ויתרבה תורה בכלל ישראל גם באר"י וגם בחו"ל והקב"ה יעזור שנזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

•

בכ"ט אלול נפטר נאמן ביתו של רבנו הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל

רבנו זיע"א היה מעורר על כוח שיש לכל אדם בראש השנה בתפילתו, וכמו שמצינו במסכת ב"מ דף ק"ו ע"א שאף תפילה של עובד אדמה, פשוט שבפשוטים מתקבלת, עד כדי כך שיכול לבוא בטענה ממי ששינה ממה שביקש בר"ה ולומר אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי (איוב כב-כח) ותגזר אומר ויקם לך, ופרש"י ותגזר אומר - 'מה שתבקש מן היוצר יעשה ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיעליחני בשעורים אלא בחט'י, ולהוציא עי"ז ממון (והיינו שזה טענת ודאי שתפילותיו היו מתקבלות). עוד מצינו שהתפילות בר"ה בכוחה אף לשנות את הטבע, וכדאיתא ביבמות דף סד ע"ב דחנה היתה עקרה ונפקדה בזכות התפילות של ר"ה, ובגמ' ילפ' מיניה לענין הנושא אשה ואין לה בנים שלאחר ג' שנים צריך לגרשה, ושיעור זה הוא כדי שיעבור ג'

ראש השנה שבהם הקב"ה שומע את תפילתם ופוקד את העקרות, וכלשונו של רש"י: שהקב"ה פוקד העקרות 'לשמוע תפלתו בראש השנה' וגזר עליהן הריון, ללמדך שבר"ה יש לכל אחד כוח לשנות אפילו את הטבע. וכן מוטו משמאי דרבנו החפץ חיים (עי' ח"ח עה"ת, ח"ח חיי ופעלו עמו' תתשיח) שלכן קורין בראש השנה וה' פקד את שרה, כי לידה זו היתה כנגד ולמעלה מדרך הטבע, להורות לנו כי ר"ה הוא זמן של מהפכות לטובה ולברכה למעלה מדרך הטבע. ומעשה נורא שמעתי על רבנו זיע"א, שבעת שנאמן ביתו חלה במחלה הנוראה, נכנסה אשתו לבית רבנו וביקשה מרבנו שיבטיח לה שהוא יבריא, והגרא"ל אמר שבכוחו רק לברך ולהתפלל שיבריא ויחיה, אך היא הפצירה ברבנו שיבטיח לה דבר זה, בגדר צדיק גוזר... ואז אמר לה מרן, להבטיח אני יכול רק אחרי התפילות בר"ה, שאז אפשר לפעול ולבטל את הגזירה ולא באמצע השנה, ולכן בעז"ה בראש השנה אני יתפלל ואז יהיה בידי להבטיח לך דבר זה. אך בשמים נגזרה הגזירה, ולא נתנו לרבנו הגרא"ל את האפשרות לבטל את הגזירה, וממש בערב ר"ה עלה בסערה השמימה. (רשימות הרה"ג ר' ישראל מאיר פלמן שליט"א)

•

בכסליו תשס"ט שהייתה מלחמה ברצועת עזה מה שנקרא בשפתם עופרת יצוקה נכנס לרבנו קצין בכיר טייס צבאי שחזר בתשובה ואמר שמתוקף תפקידו יש לו יכולת להשפיע בצבא ויש לו היכולת להעביר מסר תוכן רוחני לחיילים וביקש לשאול איזה מסר להעביר והקדים אותו טייס ואמר ששקל בדעתו וראה שהדבר המעשי שאותו יוכל להחליק תחת עיני שלטונות הצבא הוא להכין שלט עם מסר מסוים שאותו הוא מצפה שיגיד רבינו וביכולתו לגרום שיחלקו אותו לחיילים ע"מ שידביקו את זה בחדרים שלהם על הטנקים על הרכבים וכד' ועיניו נשואות לרבנו שיאמר לו מה המסר שיוכל להשפיע אמר לו רבינו שיכתוב שתי מילים בטח בה' בנוסף אמר לו שכדאי לחלק את החיבור לקט דברי חזקוני ח"א אוסף שיחות וד"ת מרבנו העוסק בעניינים של להרבות שלום ולסור ממחלוקת ומריבה ואכן כך עשה והיתה סייעתא דשמיא גדולה באותה מלחמה ועוד דבר שהיה באותה מלחמה למרות הכוחי והעוצם ידי התמידי שנוהג באה"ק ע"י הרחוקים מהתורה והמצוות ובעיקר הצבא כיוון שצפוי היה בוודאות גמורה על פי כל תחשיבי מומחי הצבא שבמלחמה זו יהיו הרוגים רבים נכנסה למחשבתו של המנהיג הצבאי מה שנקרא הרמטכ"ל דאז לוותר על כבודו ולבקש ברכה מהרב להצלה שיתפלל שלא יהיו הרוגים ופצועים בערב שישי לפני פרוץ אותה המלחמה שלח הרמטכ"ל מסר דרך

רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל המבקש ברכה מרבנו אמר רבינו שימסרו לו את המסר הבא דעו שאפילו יראה לכם שכדאי להכנס ולהתחיל את המלחמה בשבת יצא שרכם בהפסדכם אל תכנסו בשבת וזכות השבת תברך אתכם לפני כניסת השבת הצליח אותו מנהיג צבאי להחזיר מסר דרך רבי יצחק זצ"ל ובו אמר שהצליח למנוע הכניסה לעזה בשבת ולגרום שרק במוצאי שבת יתחילו להלחם וכך היה והיו במלחמה הזו ניסים גלויים עד שלא היה ניתן להכחיש ולא ניתן לחשוב אחרת מלבד שהתערבות הקב"ה גרמה שלא יקרה כלום כמעט באותה מלחמה ואמר רבינו שכל זה בא בזכות ברכת השבת שיחו בכל נפלאותיו. (מזקנים אתבונן)

תש"ע

המסע לאודסה, ברלין, וגירברלטה. כז - כט סיון תש"ע.

המסע לארצות הברית פנמה ומקסיקו. - אלול תש"ע.

•

יצא לאור אילת השחר על מסכת שבת.

•

היתה גניבה בבית רבנו, ורבנו חלם כמה ימים קודם שיהיה גניבה וע"כ הוציא את רוב הכספים מהבית, ורק כסף שהגיע באותו יום נגנב. והפעלא היה שהיה כסף על השולחן שהיה שייך לרבנו ובוזה לא נגעו, רק גנבו מכספי הצדקה.

וכך כותב נכדו הרה"ג ר' גדליה הוניסברג:

השגחה פרטית בחלוקת הצדקה החודשית של רבינו לאחר שאירע גניבה בליל חלוקת הצדקה והעתקתי המכתב שכתבתי לנדיב לב שסייע בענין.

יום ו' כ"ט טבת תש"ע לכבוד ידידי היקר ר'..... זכיתי להיות במחיצת רבינו בסעודת ליל ש"ק וארא, ואמרתי לפניו כמה השגחה פרטית ראינו היום, שהנה ר'..... נ"י בדרך כלל לא מגיע מוקדם אלא לתפלה, ובדיק היום הגיע מוקדם בשעה חמש בערך כמעט שעה וחצי קודם, [שרצה להתנצל לפני רבינו בעדינותו].

ושאל היכן הקופות צדקה, אמרתי שזה במשטרה שלקחו את זה לטביעת אצבעות, לתפוס הגנב שגנב כספי צדקה של רבינו שמיועד לחלוקה לשיבות וכוללים, איך ששמע מכך אמר שהוא ישלים הכסף, ומבקש שאף אחד לא ידע מכך, ומיד נסע לביתו והביא מה שיכל, והביא לפני רבינו עוד קודם התפלה ואמר לו רבינו שיזכה למצוות, ורבינו מאד התפעל מר'..... נ"י, ואמר שה' לו הזכות לזכות במצות צדקה.

תזכו לעשות הרבה מצוות מתוך בריאות וכט"ס.

תשע"א

הקמת ישיבת רינה של תורה בכרמיאל.

•

יצא לאור ספרו של רבנו ימלא פי תהלתך - עיונים בתפילה.

•

הרה"ג רבי משה יהודה שניידר שליט"א החל בהוצאת הגליון פרי חיים מתורתו של מרן זצ"ל. ואלו דברי רה"י הגר"א סטראוט: כשרצו לפתוח ישיבה בכרמיאל היה כמה ישיבות שרצו לפתוח ולא הרשה להם, כי פחד שזה לא יהיה על טהרת הקודש. צריך ישיבה בצפון, אבל ישיבה בצפון צריך שתהיה על טהרת הקודש, רק תורה בקדושתה יכולה לכלות את כל הטומאה שיש בצפון. מרן הרב שך בכה למה יש כזו טומאה בצפון, ואמר התשובה כי אין ישיבות בצפון וכוח הרע מתגבר. וכוחו של מרן ראש הישיבה זצ"ל לא לבכות אלא להלחם מלחמתה של תורה, להלחם עם התורה בעצמה, לכלות כל טומאה ולשמור שיהיה תורה בטהרתה, תורה בנקיונה, תורה בקדושתה, תורה עם מידות טובות, תורה עם יראת שמים, וככה לנצח.

כל מי שיודע יודע איך שכנס היסוד היה אצלו בבית והיה כנס של בחורים כמה פעמים ואח"כ הוא פתח ומינה תפקידים לכל אחד, הוא נתן את השם של הישיבה 'רנה של תורה' ובא להגיד שיעורים כלליים, אנחנו הבן זקונים האמיתי שלו, כשהוא קרוב לגיל מאה מה כואב לו שבצפון אין תורה, והולך ומכתת רגליו ופותח ישיבה, וזה התפקיד שלנו לבכות על זה. הוא שמר אותנו בכל מיני שמירה, כל מיני דברים שיש מקומות אחרים הוא אסר עלינו, כל מיני חומרות החמיר עלינו ושמר אותנו בכל מיני שמירות. וע"ז אנחנו צריכים לבכות, אנחנו הפך שמן הטהור.

הר"י נפטר בערב חנוכה, הכהן הגדול נפטר, רבנו נפטר, והשאר לנו פך שמן טהור, הוא מינה אותנו - מתיתיהו וחמישה בניו, מינה את הילדים שלו, אתה תלחם עם זה ואתה תלחם עם זה ואתה תלחם עם זה, ועם מה הוא שלח, עם הכח של יהודה. ואותנו הוא מינה שאנחנו נלחם עם הטומאה שיש בצפון, זה הוא מינה אותנו, יסד אותנו עם פך שמן טהור.

ברישום של הישיבה, יש כל מיני מקומות שיש רשמים ולא הרשה לנו אף פעם שיהיה רשם, פעם פגשתי ר"י אחד ואמר לי למה הר"י לא מרשה רשמים הרי היינו אצלו ואמר לנו בישיבה הזאת יש רשמים ואמר שככה זה היום שיש רשמים, ולא עניתי לו, והבנתי שאצלנו הוא לא הסכים בגלל שכאן שצריך ישיבה על טהרת הקודש, יש בזה עניין של שלא לשמה

שח"ו דורכים על השני, מידות טובות, וזה לא שווה וצריך ישיבה על טהרת הקודש. היה פעם בחור שרצה לבוא לישיבה, הוא שאל אותו אם לבוא, הוא אמר לו זה ישיבה שלי איך אני יכול לומר לך לבוא. פעם רצו שיהיה גמ"ח פלאפונים בתוך הישיבה והוא לא הרשה. פעם בקשו שיהיה עונג שבת ולא רצה ואח"כ הסבירו לו שזה רחוק מהבית וקשה לבחורים והסכים בדיעבד. פעם שאלו אותו לתת כסף על כל מיני דברים ואמר מה יעשו עם הכסף יקנו מזה עוגות, אח"כ אמר שהיזה"ר הכי טוב זה עם כסף אבל תורה צריכה להיות על טהרת הקודש. צריך להלחם בכל הצפון, כאן צריך תורה בטהרתה, וע"ז יש לנו לבכות, וע"ז יש לנו לעורר בכי 'אבל יחיד עשי לך'.

אדר תשע"א: מתקיים כינוס לראשי מוסדות החינוך, לעורר אודות קיום השמירה מפגעי הטכנולוגיה בבתי התלמידים. מרן נושא דברים נוקבים בפני המנהלים. בכינוס השתתפו גם פוסק הדור מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל, הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, ויבדלחט"א מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א וגדולי האדמו"רים שליט"א.

תשע"ב

רבנו דאג לכך שעיתון יתד יהיה בהכונות תלמידי חכמים האמיתיים, ולא בידי לבלרים. וז"ל מכתבו להרב יהודה יברוב, "במשלי י"ג פסוק כ', הולך את חכמים יחכם, והיות שקיימת הרבה זמן זה, בוודאי תמשיך בהנהגה זו ויהיה לך ולמשפחתך לתועלת ברוחניות ובגשמיות". פ רבנו קורא לעשיית משמרות לביטול הגזירה על עולם הישיבות, וב"ה מתבטל הגזירה לע"ע.

•

סיום הש"ס בדף היומי ורבנו מסר שיחות רבות בכינוסים שונים

•

נערך בביתו כינוס מועצת גדולי התורה

•

המסע לצרפת. אלול תשע"ב.

•

פטירת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל

•

מספר הרה"ג ר' הלל קופרמן: פעם אחת דיברנו על איזה ענין, ואני התבטאתי קצת בחריפות על ציבור מסוים שאינו שומר תורה ומצוות. שאל אותי רה"י:

האם יש לך היתר לדבר כך?

כן, עניתי.

למה?

מכיון שהם לא תינוקות שנשבו, ממילא יצאו מכלל "אחיק", אז מה הבעיה?

ומי אמר לך שהם לא תינוקות שנשבו?

הרב אלישיב אמר לי שהם לא תינוקות שנשבו. לראות את כבוד התורה שהיה לרה"י זצ"ל כלפי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, זה גם שיעור בפני עצמו. הוא נדרך מיד, התיישב זקוף ואמר לי: הרב אלישיב אמר לך ככה? אני מבקש ממך, תאמר לי בדיוק איך שמעת!

אצל הרה"י אי אפשר היה לפספס כלום. דבר שאינו אמת גמורה לא נכנס לד' אמותיו. הרציתי לו את הדברים כפי ששמעתי, הרצאה קצת ארוכה היתה, לא אלאה אתכם פה, וכשגמרתי להרצות את הדברים, הוספתי: 'הרב אלישיב אמר לי את זה שלש פעמים. ואחרי הפעם הראשונה, פגשתי אברך אחד, סיפרתי לו את מה שהרב אלישיב פסק, והוא שאל אותי בין השאר: 'איך דברי הרב אלישיב מסתדרים עם דברי החזו"א הידועים ביורה דעה (ב, כח) שכותב עליהם שהם תינוקות שנשבו. אמרתי לו: 'לא שאלתי אותו כי זה לא הטריד אותי, אבל אם אתה רוצה, בשבוע הבא בעזרת ה' אהיה אצלו ואשאל אותו. וכך הוה, שאלתי אותו, והוא אמר לי משפט נורא: תדע לך, אם החזו"א היה חי היום, הוא לא היה כותב כך. כל המציאות השתנתה!

אחרי שהרה"י שמע בקשב רב את כל הדברים היתה דומיה זמן מה, ופתאום הרה"י אומר: אי וי, אז הרב אלישיב מגדיל את הגהינום, הרבה יותר גדול ממה שהוא. ככה ראו את הרעדה שלו, אם הם לא תינוקות שנשבו, אז הם מזידים. זה פחד אלוקים, הוא מגדיל את הגהינום. היה חרדת אלוקים שם. אך אחרי כמה רגעים אמר הרה"י: אני רוצה להגיד לך, קשה לי להסכים עם זה. אני חושב שודאי הם תינוקות שנשבו, עם כל מה שאמרת. תדע לך, שלפני כמה ימים היו פה אנשי ערכים, וסיפרו לי שהמציאות גם בארץ ישראל, שהאנשים האלה הם כן תינוקות שנשבו, ולמעשה גם היום הם לא יודעים שום דבר עקב כל ההסתה הבלתי פוסקת של הערב רב בתקשורת וכדו', ולדעתי זה ספיקא דאורייתא, וכדאי להיזהר.

אחר כך סיפרתי לו עוד איזה סיפור בענין זה. היתה איזה אישה אלמנה אחת, לא שומרת תורה ומצוות, שגרה בשכונת לחמי וחמותי, והיא רצתה שנשלם את מה שהם חייבים לווד הבית. אמרנו לה שלנו אין כסף, וכשחמי יגיע הוא ישלם לה, ואין זה קשור אלינו. היא התחילה להרעים בקולה, ולצעוק צעקות גדולות, ואנו החזרנו לה לא כל כך בעדינות.

אחר כך שאלתי את נות ביתי, איזה היתר יש לנו, לדבר אליה כך? הרי היא אלמנה! והיא ענתה לי שמכיון שהיא מחללת שבת בפרהסיא, ומתנהגת כמו גויה גמורה, אין כל איסור בדבה סיפרתי למרן הגר"ש אלישיב את כל המעשה, והוא אמר לי שאשתי צודקת! כל המצוות של

בין אדם לחבירו, זה רק למי שהוא אחיך בתורה ובמצוות, כולל "כל אלמנה ויתום לא תענוו", ממילא, מכיון שהיא מחללת שבת, היא כגויה גמורה לכל דבר וכמו שנפסק ברמב"ם סוף הלכות שבת: אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד ע"ז ושניהם כגוים לכל דבריהם.

את כל זה סיפרתי לרה"י זצ"ל, אך הוא הגיב: לא ברור לי שהיא לא תינזק שנשבתה! אמרתי לו שבמקרה הזה גם הרה"י יודה שהיא לא תנזק שנשבתה, כי בילדותה היתה שומרת תורה ומצוות, ורק בעקבות מאורעות השואה פרקה עול. אך הוא לא קיבל את הדברים, ואמר: אעפ"כ, לא ברור לי עם כל זה שאינה בגדר תינזק שנשבתה, דקשה לדון יוצאי שואה, ובפרט באיזה מצב שהיתה אז, ועל כן אני הייתי מפחד. אני הייתי מפחד. אלמנה... כך הוא אומר לי, אני הייתי מפחד...

ובאותו ענין של הזהירות מלצער אלמנה, שמעתי פעם מאחד מראשי הישיבות שליט"א מעשה שהיה בישיבתו כדלהלן: היתה אישה אלמנה, שבאה לבקש שיכניסו את הבן שלה לישיבה שלנו. זה לא היה מתאים לישיבה, הוא לא התחיל להתאים אלינו. ניסיתי להסביר לה שזה לא כדאי, והיא בשלה. היתה ישיבת צוות ודנו מה עושים, הרוב אמרו: לא מקבלים אותו. אך אני אמרתי: אני מפחד מאלמנות, מה אני יכול לעשות? סיכמנו שאחד מראשי הישיבה יסע לרה"י ויקבל את הכרעתו. והרה"י אמר: אני מסכים איתו. אני גם הייתי מפחד, מאלמנות אני פוחד!

•

מביא הגר"א מן: אמרתי לרבנו הגר"ק, שמעתי כי שאלו את מרן הרב אלישיב, שהממשלה מוכנה לאשר תרופות בסכום מסוים לסל התרופות בחינם, ויש ב' סוגי רפואות על הפרק, א' תרופה שתקל כאבים ויסורים להרבה אנשים, ב' תרופה שתציל ממות עשרה אנשים, מה עדיף? והשיב אין זה כספי צדקה שהנידון הוא 'דין קדימה' זה כספי צבור ובדבר זה קובע רצון הצבור, והצבור מסתמא מעוניין שהכסף ילך לתרופה המקלת על סבלם של רבים, מה רבנו הגר"ק אומר על זה? זה סברא, אך צריך לדעת האם אמת שכך סבר מורי חמי.

וכשהצעתי את הדבר לפני מרן הגרא"ל, אמר: הרי יש חיוב לא תעמוד על דם רעה, וכולם מחויבים בזה. וא"כ לכאורה יש להקדים את התרופה המצילה ממות, שגם הללו הסובלים יסורים מחויבים בו.

•

בשיחה שמסר רבנו לחברי ועדת הרבנים של העיתון ולעורכים (שלהי תשע"ב) מרן ראש הישיבה זצ"ל פתח בדברים נוקבים הנוגעים לפעילותו השוטפת של עיתון שנוסד כדי לעמוד

על משמר חומות היהדות. בראשיתם העלה שאלה שמוסר השכל בצידה: על המלבין פני חבירו ברבים אמרו חו"ל שאין לו חלק לעולם הבא, מה שלא אמרו על לאוין חמורים ביותר אחרים שהעובר עליהם ה"ה מאום. ואע"פ שאין לשער חומרת אותו לאו, בכל זאת עדיין יש לו חלק לעוה"ב. אמנם לגבי הלבנת פנים יש הסבורים כי כאשר זה לתועלת. הרי זה מותר. וצריך להתבונן למה רק לגבי איסור של מלבין פני חבירו אומרים היתר זה, ואילו בלאוין אחרים לא נאסר. וכי אם יאמרו שיש תועלת גדולה באכילת חזיה וכי יתירו לו? האם יתיר לו בגלל תועלת להתיר עגונה? ודאי שלא! ולמה שונה איסור הלבנת פנים!

אלא העיקר הוא שגם בעיתון שבא לעמוד על משמר התורה וחומות הדת. אפשר בקלות להיכשל במלבין פני חבירו ברבים. היות והעיתון מודפס באלפי עותקים ומופץ בכל העולם. ואף שעיקר העיתון הוא באר"י אבל פרסומו וההד שלו אדירים והוא מתפרסם באמריקה ובכל רחבי העולם. הה דבר חמור מאד. ובגלל מעמדו של העיתון והשפעתו זה עלול לגרום שהדבר נהיה קל אצל אנשים לבייש אחרים.

אך כמובן שכאשר יש חובה להלחם. המלחמה על משמר קודשי ישראל חייבת להיות בכל כלי המלחמה העומדים לרשותנו. עוד הבהיר מרן ראש הישיבה זצ"ל את דבריו והוסיף שכאשר יש אנשים מרשעי ישראל המבקשים לעקור אה היהדות, הרי יצאו מכלל 'עמיתך'. אנעים לא כל אחד מוסמך להחליט אם יצאו מכלל 'עמיתך' או לא. כי זו אחריות כבדה, כמו שאומרים בשם מתא גאון המוסר רבי ישראל סלנטר שאמר: איך אדם נוטל על כתפיו את האחריות להיות רב? אם הוא צריך לפסוק בשאלות של פיקוח נפש. האחריות היא כבדה. עוד הוסיף מרן ראש הישיבה זצ"ל והדגיש כי אם נפרצה פירצה וע"י מערכה אפשר למנוע אנשים מלהכשל באיסור או למנוע פגיעה בתורה ובשילטונה בחיי כלל ישראל או לבלום נסיונות לשנות בדבר הלכה והנהגת הצבור שלא על פיה, הנוהג הוא כפי שהורו גדולי הדורות שיוצאים למערכה ומשמע שמותר וחייבים. אלא שעד כמה ואיך להלחם, הדבר נתון לשיקולם של גדולי הדורות.

כך מצינו בימי הח"ח זצוק"ל שהגיע יהודי מגליציה שהיו לו דעות כתבות והוא רצה להתקבל לרב ברוז'נר. לחילונים לא היה איכפת שהוא יתמנה לרב, אבל החרדים. ובעיקר מרן המשגיח דבי ירוחם וצוק"ל שבדק את נכונות השמועות התנגד למינוי לפי שהיה המועמד לקוי באפיקורסות, ומרן הח"ח התייצב לצדו של רבי ירוחם ולעמדתו שאסור לקחתו לרב. ושניהם נלחמו בתוקף נגד מינוי האיש. לפעמים

יש לצאת למלחמה ללא פשרות נגד בעלי הדעות הכוזבות. אלא שצריך לזה את הוראת גדולי הדור כחפץ חיים ורבי ירוחם.

עוד סיפר מרן ראש הישיבה זצ"ל כי כשהמהר"ל דסקין זצוק"ל נתמנה לכהן כרב בבריסק, לא היתה דעתו נוחה מאורחותיו של ראש הקהילה בגלל חוסר עמידה על משמר קודשי ישראל בהנהגת הקהילה. בבריסק נהגו אז לערוך בחירות לראשות הקהילה מידי שנה ותמיד הוא היה נבחר, וכשהמהר"ל דסקין נסע לירושלים ובמקומו התמנה מרן הבית הלוי זצוק"ל, וה'בית הלוי הצליח להחליף את ראש הקהל ההוא, הרי כשהמהר"ל דסקין שמע על זה. שמח מאוד מפטוריו של ראש הקהל. עם זאת צריך לדעת, הוסיף מרן ראש הישיבה זצ"ל, שבכל מערכה יש לשקול גם את העובדה שכאשר יוצאים למלחמה. הרי גם הצד שכנגד מתחזק.

בהתייחסו לכוחו הצבור של "יתד נאמן", הוסיף מרן ראש הישיבה שצריך לדעת כיצד להשתמש בכוח זה: אמנם המציאות היא שיש פחד "איך יגיבו ביתד נאמן" וזה בכוחו להועיל. לכן יש לכתוב בתוקף ובחריפות נגד השיטה אבל לא נגד אנשים! כאשר קמים אנשים שהנהגתם קלוקלת והם מנסים ליצור שיטה של לגיטימציה לעזוב בית המדרש. לגיטימציה לסגנון חיים שאיננו של בן תורה ולצורך כך הם מנסים להתארגן במסגרת פוליטיות והקמת מוסדות חנוך, אף לעמוד מנגד ויש להסביר בתוקף את העיוות של השיטה ולהלחם נגדה. לא האנשים הם הבעיה אלא השיטה. ובוודאי כאשר יש הבאים לסלף את ההלכה הצרופה.

ואף שראינו שהיה רב מסוים שגדולי התורה דאו אמרו שיש להלחם בו מלחמה אף באופן אישי לפי שבא לעקור דבר מן התורה. שם אכן היתה הכרעה של גדולי התורה שיש לעשות כן משום שהכריעו שיצא מכלל 'עמיתך' - כמו שהיה לפני כמה מאות שנה כשכל גדולי הרבנים יצאו נגד שבתאי צבי. הכלל הוא שהאמת ילחם בשקה, שיש להלחם בשיטה ולא באנשים - אלא אם יותרו לנו גדולי הדור שבכל דור, שאז שליחותיה דרבנן עבדינן.

ובאשר לגזירת גיוס בני הישיבות הזדעק מרן ראש הישיבה זצ"ל ואמר בנהמת לבו כי - אין מקום לשום פשרות! הנסיונות לגייס את מי הישיבות הם כדי להורידם מדרך הישר ולכן לנתקם מבית המדרש ומי שיעזבו את ספסלי הישיבה, חלקם ירדו לגמרי מדרך הישר ובוודאי שבני תורה הם כבר לא יהיו בלי יוצא מן הכלל. הגדרה היא עקירת הדת! ומי שעניינים לו בראשו, בוודאי יבין זאת ואין צורך לחזקו. ולמי שאין עיני שכל לו. הוא לא יבין ולא יועיל לחזקו. אלו שלא מבינים אינם רוצים להבין. מהם שמנצלים את המצב הזה של הגזירה

לפיתויים ומציעים הצעות שונות של מלגות כדי להוציאם מהלימוד. כאן ביטא מרן ראש הישיבה זצ"ל את דעתו שעלינו לחזור ולהשמיע שלא ניתן יד לפגוע בתורה ולהציג עמדה נחרצת שמסבירה את דעתנו שלא תתפשר בשום אופן כנגד נסיונות הפגיעה.

וכאן התייחס מרן לדרך ותפקידו של העיתון ובמה יש לחזק את קוראי העיתון. בדבריו הסביר כי יש לחזק אפילו בדברים הכי פשוטים. אמנם הדבר החשוב ביותר הוא לחזק את לימוד התורה ולומדיה שעליהם העולם עומד וראם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת'. אבל יש לחזק גם בדברים הפשוטים לכאורה, שהרי רבש"ע נתן לנו את עשרת הדברות ואמר שם 'לא תגנוב' המעמד הכי רציני בעולם שהיה אי פעם היה מתן תורה וכל העולם דמם בשעה שהקב"ה נעמד ואמר 'אנכי ד אלקיך'. לכאורה היה צריך לומר דברים מאד גבוהים במעמד כזה, ואילו הקב"ה בחר להגיד את הדברים הכי בסיסיים: לא תרצח, לא תגנוב, תפילת נעילה היא התפילה 'הכי חוקה' שיש, החשובה ביותר ושוברת הלבבות. ומה היא הבקשה העיקרית? 'למען נחלל מעושך ידינו'!!! שמעתי בשם אחד הדינים שיושבים באחד מבתי הדין בירושלים, שמגיעים לדיני תודה אנשים שנקראים אנשים יראים ושלמים, הם ומיהם, ולמעשה עלול להיות שהם גנבים פשוטים, ובגמ' איתא רובם בגל.

לכן צריך לחזק ולעורר גם בעניינים הכי בסיסיים והקב"ה יעזור ויתן כוח, שח"ו לא יהי' שום דבר רע על התורה ועל לימוד התורה, וכל מיני דברים, והלכות שביעית, הכל יוכלו לקיים כדין וכדת. הקב"ה יעזור לנו, ויתן לנו כוח למשוך את העגלה עד שיבוא משיח, אחרי זה כבר אנחנו לא צריכים לדאוג, אבל עד שיבוא משיח צריך למשוך את העגלה, הקב"ה יעזור שנצלח. ובעז"ה במשך השנים יצאו הרבה תלמידי חכמים גדולים שעשו ספרים טובים, ועי"ז נתרבה הרבה תורה בישראל, הקב"ה יעזור שכן הלאה יתרבה תורה בישראל, יתרבו לומדי תורה, על ידי לומדי תורה מתרבה תורה. והקב"ה ג"כ ישמח בזה, כי הוא רוצה שיתרבו לומדי תורה, זהו רצונו יתברך. ואנחנו נזכה בזה שיתרבו לומדי תורה, ב"ה היום הישיבות מלאות, פעם כל מחזור היה הרבה פחות תלמידים מאשר היום, רוב הישיבות היו נכנסים שלשים שישים מאה, והיום יש הרבה יותר. נקוה שיתרבו עוד ועוד עד שעי"ז נזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה. (כינוס מועצת גדולי התורה כסלו תשע"ג).

תשע"ג

התקינו בחירות לכנסת ורבנו עזרר את הציבור מפני הגזירות הגדולות. ומכריז שיש שריפה על עולם התורה. ודבריו עשו רושם בהצלחה גדולה של יהדות התורה.

ואלו דבריו בכינוס מועצת גדולי התורה: חז"ל אומרים על כמה דברים שצריכים חיזוק תמיד,

וא' מהם זה תורה. ותורה צריכה חיזוק בין מבפנים בין מבחוץ. מבחוץ ג"כ.. ועכשיו אנו באים על החלק שמבחוץ.

בימינו יודעים שיש כל פעם גזירות חלילה וחס שבני הישיבות לא יוכלו להצליח, ובדרך כלל ב"ה יש הצלחה גדולה בישיבות והבחורים, כל הישיבות מתמלאות בבחורים שרוצים ללמוד. ואפילו הורים שפעם לא היו כ"כ, היום הם שולחים את בניהם ללמוד תורה, ב"ה נתרבו ספסלי. אבל מצד שני יש תמיד קושיים, וצריך מאד רחמים.

וזה אחד מהדברים העיקריים שצריך ללחום עם הממשלה, ולא הכונה ח"ו ללחום בדרכים לא נכונות, רק צריך לבקש. כי כמו שצריך לא להתגרות באומות, כך אין להתגרות עם אנשים אחרים שאין להם את ההשקפה מה שצריך, רק צריך לבקש רחמים ולהתנהל אתם בטוב. ובזמן האחרון כל פעם ראו שתהי' נציגות בכנסת, וב"ה עד עכשיו הי' לנו נציגים שהתנהגו בטוב וביושר, ועי"ז באמת הי' הרבה פעמים הצלחה, אבל צריך תמיד לעמוד על המשמה, אי אפשר להרגיש שכבר הצלחנו, כי תמיד צריך לעמוד ולשמור מכל מיני גזירות, שח"ו החילוניים לא מבינים ורוצים לעשות דברים שהם נגד התורה, גם בענין הגירות וגם בכל מיני דברים, וצריך לעמוד על המשמה. ועד עכשיו ב"ה עד כמה שאפשר הצלחנו לרסן קצת שלא יהי' הגזירות כ"כ קשות.

הקב"ה יעזור ויתן כוח, שח"ו לא יהי' שום דבר רע על התורה ועל לימוד התורה, וכל מיני דברים, והלכות שביעית, הכל יוכלו לקיים כדין וכדת. הקב"ה יעזור לנו, ויתן לנו כוח למשוך את העגלה עד שיבוא משיח, אחרי זה כבר אנחנו לא צריכים לדאוג, אבל עד שיבוא משיח צריך למשוך את העגלה, הקב"ה יעזור שנצלח. ובעז"ה במשך השנים יצאו הרבה תלמידי חכמים גדולים שעשו ספרים טובים, ועי"ז נתרבה הרבה תורה בישראל, הקב"ה יעזור שכן הלאה יתרבה תורה בישראל, יתרבו לומדי תורה, על ידי לומדי תורה מתרבה תורה. והקב"ה ג"כ ישמח בזה, כי הוא רוצה שיתרבו לומדי תורה, זהו רצונו יתברך. ואנחנו נזכה בזה שיתרבו לומדי תורה, ב"ה היום הישיבות מלאות, פעם כל מחזור היה הרבה פחות תלמידים מאשר היום, רוב הישיבות היו נכנסים שלשים שישים מאה, והיום יש הרבה יותר. נקוה שיתרבו עוד ועוד עד שעי"ז נזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה. (כינוס מועצת גדולי התורה כסלו תשע"ג).

תשרי תשע"ג: מתקיים כנס לרבני הקהילות במלון ציפורי בבני ברק, כשרבנו נושא בפניהם דברים ומעורר על החובה לצאת למערכה בענין סכנת האינטרנט: "על הרבנים להזהיר את הציבור ולומר להם שזה אש", אמר מרן.

כסלו תשע"ג: מתקיים כנס נשים ענק בשידור לווייני לעשרות מוקדים ברחבי הארץ, בו השתתפו למעלה מחמשים אלף נשים מכל העדות והחוגים. מרן נושא דברים בביתו, כדי שיוקרנו לאחר מכן בכינוס. בדבריו הוא הזכיר את הסכנה הגדולה שבאינטרנט ואת החובה הגמורה לחסום כהלכה במקומות העבודה.

ניסן תשע"ג: מתקיים כינוס גדול לאלפי בחורי הישיבות באולמי "ארמונות חן" בבני ברק ובשידור לווייני לעשרות מוקדים בכל

רחבי הארץ, לחיזוק התורה ולשמירה מפגעי הזמן בפרט בימי בין הזמנים. מרן נושא דברים בפני אלפי בני התורה. בכינוס השתתפו מרן שר התורה מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א וגדולי ראשי הישיבות.

סיון תשע"ג: מתקיים כינוס לראשי הכוללים במעונו של מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ובהשתתפות מרן ראש הישיבה זצוק"ל.

תורת הממתנים מתקדמת. עוד מעט יגיע תורו של ר' יעקב לשאול את פיו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל. המתח בליבו עולה.

"אל תשכח להגיד שמדובר בשנים עשרה אלף ש"ח לחודש" הזכירה רעייתו שוב ושוב כשיצא מהבית. היא קיבלה אתמול תשובה חיובית לעבודה בפרוייקט תכנות יחודי שדורש ידע ומומחיות בתחום שלא רבים התמקצעו בו. כששאלה בראיון על הענין של סינון האינטרנט היא נתקלה בחומה בצורה: "כאן לא יהיה סינון". היא ניסתה להסביר שאפשר להתקין רק על המחשב שלה, אבל העיקשות של המעסיק לא זזה ממקומה. היא החליטה שהמקום הזה לא בשבילה, אבל המשכורת הגבוהה המובטחת שעשויה להוציא אותם מהקושי הכלכלי, אינה דבר של מה בכך, והם החליטו לשאול את מרן ראש הישיבה זצוק"ל. הם הכינו היטב את כל פרטי השאלה. מצד אחד מדובר באינטרנט בלא סינון שכל גדולי הדור מתריעים ללא הרף על חומרת השימוש בו. ומאידך שמא מחמת העומס שיש בעבודה לא צריך לחשוש למכשול, ובהתחשב במצבם הכלכלי הבלתי יציב, אולי אפשר להקל?" כעת הוא עומד בקודש פנימה מחכה להכרעה הגורלית.

מרן שומע את כל הפרטים בכובד ראש ופתאום שואל: "ולגנוב, מן הסתם, לא חשבתם?!" "לגנוב???" פולט האברך בבהלה, נדמה לו שהוא לא שמע טוב.

מרן מביט אליו בחום ומסביר "האינטרנט הפרוץ הוא איסור גמור, כמו שפרנסה לא מתירה לגנוב כך היא לא מתירה לעבור על שום איסור..." והדבר פשוט שכשאינו זה לצורך פרנסה יש להתרחק גם מהאינטרנט החסום באשר גם הוא עלול למכשולות"

תשע"ד

התקיימו בחירות לעיירות, ורבנו זכה לנקות את בני ישראל בנפה אחר נפה, מאלו המטממים את הציבור [כלשונו הטהור]

✽

הקים את ישיבת תורה בתפארתה

✽

בחודש אדר התקיים ע"פ הוראתו כינוס מאות אלפים בשערי ירושלים.

✽

החל לצאת בס"ד מפר' בראשית גליון כאיל תערוג מתורתו מידי שבוע בשבוע והיה לרבנו קורת רוח מכך.

עשי"ת תשע"ד: מתקיים כינוס ענק במודיעין עילית בהשתתפות אלפי תושבי העיר. מרן הגיע לכינוס ובדבריו אמר משפט נוקב ומזעזע: "אם אדם טובע ולא יוצא מהבוץ הגדול - האינטרנט, הרי הוא בסכנה להיות חס ושלום אבוד לנצח. זה לא שנה ולא עשר שנים ולא מאה שנים ולא מליארד שנים, זה נצח!!!"

אב תשע"ד: בעידודו של מרן זצוק"ל נוסדת "ועידת הרבנים לביצור חומות הדת", כאשר כנס היסוד מתקיים באולמי קונקורד בהשתתפות כלל רבני הקהילות בארץ ובראשותו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, ויבדלחט"א מרן שר התורה שליט"א ונשיא מועצת חכמי התורה מרן הגאון רבי שלום כהן שליט"א. מרן נשא אז דברים, ובדבריו עורר: "הנשמה נחצבה מתחת כיסא הכבוד, וכי היא ירדה לכאן בשביל להתעסק באינטרנט".

תשע"ה

כינוס בחירות אדיר בבני ברק. ואלו דבריו ידוע שיש מצות קידוש השם, ויש להיפך חילול השם. לדאבונו אנחנו מאד צריכים שיתקדש שם שמים. הקב"ה שלח לנו כעת אפשרות שכל יהודי יכול לקדש שם שמים. כי בזמן שאומר בזה שהכל יתנהג על פי דרך התורה והיראה, אם אחד עושה על פי זה, זה האושר הכי גדול! וכלל ישראל יתברך ויתקדש שם שמים על ידינו. ונזכה עי"ז לכל טוב ברוחניות ובגשמיות, קידוש שם שמים.

✽

בסיום מבחן שערך רבנו בביתו, לבחורי ישיבת "מאור אליהו" בק. טלז-סטון ביום כ"ט אדר תשע"ה, אמר מרן בפניהם כמה מילים לקראת בין הזמנים, ובתו"ד הביא מספר "אולם המשפט" שאמר שבבין הזמנים אפשר להפחית קצת בשעות הלימוד, וללמוד רק 12 שעות ביום. לשאלת אחד הרמ"ם א"כ מאי איכא בין הזמן לבין הזמנים... ענה מרן זצ"ל: בין הזמנים לא עשוי בשביל הבחורים אלא בשביל הרמ"ם...שלא יצטרכו להכין שיעורים אלא לשבת וללמוד...

שלהי אלול תשע"ה. נכנס אברך מתלמידי רבנו לחדרו בעת שהכין את עצמו ללימוד בחברותא עם הנכד, מרן דיבר על התהלכה של 'קרן השביעית' שאמור להתקיים מחר בבני ברק ואמר שיש ענין בזה כמו שמכבדים מביאי ביכורים. אחרי זה הוא מסר ברכה מיוחדת לכנס בוגרי ארחות תורה, והחל לדבר על ראש השנה ויום הדין ופרץ בבכי סוער שזה היה מזעזע לראות. אמר לו האברך, הרי כתוב בגמרא שכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ומרן אמר בתגובה שזיכוי הרבים זה דברים שבגלוי, אבל אדם לא יודע מה שיש בסתר, ומזה צריך לחשוש... אז אמר לפניו האברך, הרי אין חטא בא על ידו משמע שזה גם על הבסתר, אמר לו מרן את דברי הגמרא על ר' יוחנן בן זכאי שאמר איני יודע באיזה דרך מוליכים אותי, והתחיל לדבר בפחד הגיהנום. וכשחזרו ואמרו לפניו, שת"ח אין אור של גיהנום שולטת בהם ק"ו מסלמנדרא, הגיב בחומרא, "רק את הגמרות הטובות אתם יודעים לומר???" פתאום הוא התחיל לדבר עם עניים דומעות, ואמר לאברך: אתה לא מבין? אני מפחד, מה אתה חושב זה משחק?

✽

מרן הג"ר חיים קניבסקי היה אצל רבנו (חשון תשע"ה) וכשיצא לא סובב את גבו והמשיך ללכת בכיוון הפנים לרבנו, כשהגיע לדלת הסתובב והלך. תמוז תשע"ה מתקיים באולמי קונקורד כינוס לבעלי עסקים ומוסדות, אודות חובת החסימה במקומות העבודה. הכינוס התקיים על ידי ועידת הרבנים לביצור חומות הדת, ומרן טרח להגיע על אף חולשתו הרבה. הוא נשא בו דברים ועורר על הצורך להמשיך ולפעול בכל עוז.

כמו כן השתתפו בכינוס מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א ומרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל.

תשע"ז

הקמת ישיבת אמרי משה, ישיבה לצעירים מצוינים בירושלים, והתבטא רבנו שזה הישיבה האחרונה שהקים.

בשנה זו קיימה "ועידת הרבנים לביצור חומות הדת" בכל רחבי הארץ כינוסי ענק להצלה מפגעי הטכנולוגיה, כשבסיום הכינוסים מתאחדים כל הציבור ומקבלים על עצמם בחתימת ידם את גדרי השמירה מפגעי הטכנולוגיה. לאחר הכינוסים נוצר גל פניות אדיר למוקד היעוץ, וכן לניתוק האינטרנט אצל מוקדי אוט-נט. באותה עת התקיימו כינוסים בקהילות החסידיות בראשות גדולי האדמו"רים שליט"א.

בשלהי אותה שנה התכנסו ראשי הכוללים בבית "ועידת הרבנים לביצור חומות הדת" בבני-ברק,

בראשות מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א, והוחלט לקיים את כינוסי "קבלת הציבור", גם בהיכלי הכוללים. מרן זצוק"ל יצא אז במכתב מיוחד אליו הצטרפו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א ומרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א ובו נכתב: "חובה קדושה מוטלת על כל אחד להצטרף לקבלת הציבור".

✽

יום ג' י"ג תמוז תשע"ז: נכנסו 3 מבני צרפת לקבל ברכה, ואחד אמר שהולך ללמוד רפואה, ושאלו מרן מדוע, ואמר מתוך דאגה לעתיד הכלכלי שלי. נתן בו מרן עיניו ושאלו, האם אתה חושב שאם לא תהיה רופא תמות ברעב?! והמשיך ואמר לו, כמה זמן לומדים רפואה, וענה - שש שנים, ושאלו - כמה זמן תהיה רופא, ששים שבעים שנה לכל היותר, והרי יוצאים גם לפנסיה בזמן מסוים, ובשביל כמה עשרות שנים בודדות צריך ללמוד 6 שנים. ואם כן הגע עצמך, בשביל נצח נצחים אלפי שנים אתה צריך לפחות את כל החיים כדי ללמוד תורה, ואיך תפסיד זאת. (רשימות הגר"י מישקובסקי)

תשע"ז

וגר אלוקים טרם יכבה. בחודש כסלו נחלה רבנו, ובחסדי שמים מרובים חזר לביתו, והרבה הוראות גם של דיני נפשות ועוד זכו כלל ישראל לקבל בשנה זו.

✽

שמעתי מידידי שבא לרבנו בחודשים האחרונים ממש, בהם היה חוזר ובודק את עצמו כל העת אם זוכר את לימודו, לא בגירסא בפה, אלא בהעברת הסוגיות במחשבתו, כאשר מפעם לפעם הוא מבקש לבדוק בדברי רש"י או תוס', לראות אם אינו טועה, ומתוך כך ניכר קצב התקדמותו בסוגיות. באותם רגעים ששהה שם, ביקש רבנו לחפש דברי תוס' שנשמטו ממנו, ולמרות חיפוש רב לא נמצא הדבר, והחל לבכות, אך אחר זמן קצר התעשת, והתחיל לשיר 'יגדל', ידידי הנ"ל תמה לפשר התופעה של 'בכי ושירות', והנוכחים במקום הבהירו לו שכן דרכו תמיד, בעת של נפילה קצרה, מיד מחזק עצמו בשמחת אותם ימים של ההתעלות בגלות שוויץ, שם שמח ב"ג עיקרים של 'יגדל'. (ס' התודה)

תשע"ח

מספר נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן: בערב יו"כ (תשע"ח) רצו שרבנו יטול ידים ויאכל אך אמר שההלכה לא כת' שצריך ליטול ידיים, קשה לו ליטול ידיים.

לילה לפני יו"כ שאלו אותו אם רוצה לעשות קידוש לבנה כי פחדו אולי יהיה לו פחות כח

אחרי זה, וענה: שמצד אחד עדיף עוד זכות ליוה"כ אבל מצד שני הוא לא מספיק בשמחה. בהבדלה - מוצאי יוה"כ תמיד הוא מקפיד בשישית מהיום אבל הוא אמר שבגלל שלא רוצה להחמיר על עצמו - הסכים 50 דק' אחרי. אפילו שהרופא אמר שחייב שעורים אמר שמרגיש טוב ולא צריך.

בתפילת מוסף של יוה"כ (תשע"ח) עשו בלי פיוטים אבל את סדר העבודה אמר שכן להגיד בגלל שזה דינא דגמרא ולהגיד את הפיוט על עשרה הרוגי מלכות שזה היה ביוה"כ ולכן הוא אמר גם להגיד "מסוד חכמים" ובגלל שיש כאלו שאוחזים ש"מסוד חכמים" לא הולך על עשרה הרוגי מלכות אך אמר להגיד עוד פס'

אחד שם ולהגיד ג"כ "אוחילה לקל" שהרמב"ם מכניס את זה לתוך חזרת הש"ץ.

•

בד' בכסלו נפטרה בתו מרת רחל ברלין ע"ה.

בכ"ד כסלו נבה נר המערבי ונשבה ארון הקודש

לאחר ימי החנוכה היה ריבוי ההספד בכל העולם, בהתעוררות גדולה לתורה וליראת שמים. ואנשי אמנה אבדו ואותנו השאירו לאנחות, ויהי לספינה שאבדה קברניטה.

וכפי שסיפר בנו הגדול הגר"מ שליט"א בדברי חיזוק בשיבת ארחות תורה לרגל סיום סדר נזקין... אע"פ שעברו למעלה מעשר חודשים לאחר הפטירה כל יום אני פוגש אנשים עם

סיפור חדש, אתמול פגש אותי בחור ושאל האם יש לי זמן לשמוע אותו כמה דקות אמרתי כן, וסיפר שהיה לו בשיבה בחור שפגע בו קשות ולא מחל לו בשום אופן אפילו בתפילה זכה היה אומר אני מוחל לכולם חוץ מאותו פלוני, הוא ראה לא מזמן באיזה מקום היה כתוב בשם הראש ישיבה זצ"ל שאמר למה לא למחול מה יש מזה הרי אם ההוא יענש בגללך יהיה לך משהו מזה חוץ מנקמה מתוקה מה יש מזה ועוד כתוב שמי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה וחשב ע"ז במשך שעה, אח"כ אמר אני מוחל לאותו פלוני, הבחור הפוגע כבר בוועד עשירי בשיבתו, וכל חביריו כבר התחתנו, הוא מקווה לראות תוצאות... וזה סיפור לאחר עשר חודשים שהראש ישיבה נפטר, ועדיין הוא פעיל.

כוח של זכות לאחר מיתה

הראתי את צילום המכתב לרבנו הגר"ק ושאלתיו חלפו 20 שנה, ושש שנים מהפטירה, מדוע בא רק עכשיו?

אמר מרן הגר"ק: זו ראייה שרק אז נגמר דינו, ובאותה שעה אחרי שנוקה, היה לו זכות לבוא לעזרת בנו, או, שגם אביו היה אשם בחינוך בנו שלא החזיר, ורק אז הגיע הזמן לנקות החטא הזה גם כן. ומי יודע חשבונות הנעשים שם.

לכאורה כבר אחרי כמה חודשיים יצא נקי מעברותיו?

זה יתכן, אם הוא תלמיד חכם, אבל מ"מ צריך זכות שנתנו לו לבוא. למי יש את הזכות הזו? למי שנוזהר כל ימיו בממון חברו.

שאלתי גם פ"ק דמרן הגר"א"ל למה לקח ו' שנים? והשיב יש פעמים אדם עושה דבר ופירותיו לאחר זמן, אפשר שאז נוצר לו זכות חדשה שבזכות זו קיבל רשות. ע"כ

נוכה להרבות זכיות למרן רבנו זצ"ל ועי"ז יעלה מדרגה, עד שנוכה לתחית המתים ולביאת המשיח בקרוב. ואלו דבריו בהסכמה לס' פלגי מים: דברים אחדים

הנה כבר עבר יותר משנה מעת הורם עטרת תפארתינו מוריני ורבינו הגה"ח ר' משה הלוי סולוביצ'יק זצלה"ה, ובדעת רבים וכן שלמים לכתוב בספר דברי ההספד שנשאו עליו, ואם כי בשנים הקודמים לא הי' דבר זה כ"כ צורך, בדור שלנו שצדיקים מועטים יש צורך גדול לחקוק בעט סופר פעלי צדיק ומעשהו, ולתאר ולבאר מה שחסר לנו בהעדר הצדיק הגדול למען לא נשכח ונלך בדרכיו ולשנן לבנינו דמותו של איש אשר דאגתו ואהבתו לזולתו היתה עד להפליא וזכה לקדש שם שמים בכל מקום היותו ואפילו אלה הרחוקים לגמרי מתורה ומצוות הכירו כי זה אשר בצלם אלוקים נברא, ויש לקוות שלכל הפחות לאלה שהכירוהו זה יתן ויוסיף תועלת להזכירם לקחת מאורחותיו ואפילו אם רק מעט יועיל לו ג"כ כדאי כל זה.

והנני בברכה ובתודה להעוסקים שיזכו להרבות כבוד שמים עי"ז. תנצב"ה

סיפר הגר"א מן: סיפר לי בעל המעשה הרב פנט: למדתי בשיבת פוניבז' בחור לוח ממני כסף, בשעתו זה היה סכום גדול, ולא החזיר, תבעתי ולא השיב, אבי היה מיודד עם אביו ותבע את אביו ולא החזיר, ומאז שתבעתי פעם אחרונה חלפו 20 שנה ובינתיים הלווה התחתן ומסתמא שכח הכל, והנה לפתע אני מקבל מכתב דלהלן: בס"ד יום ג' שנכפל בו כ"ט לפ' "ועשה חסד עם אדוני וגו'. לידידי מנוערי נכבדי ומכובדי הר"ר משה שליט"א.

בוודאי הנך מתפלא לקבל ממני מכתב לאחר שלא התראינו שנים כה רבות וממושכות... בודאי ידוע לך, כי מו"ר אבי זצ"ל נפטר למעלה מ-6 שנים, והנה השנה בליל יום הכפורים הופיע אבי בחלומי וכך אמר לי (למיטב זכרוני): מחר בתפילת נעילה בעת שתתפלל שמו"ע, וכאשר תגיע "למען נחלל מעשך ידינו" קבל על עצמך, כי לאחר יום הכיפורים להיות בקשר עם משה פנט, ולברר עמו שמא אתה חייב לו איזה כסף שלוויית ממנו, בעת שלמדתם יחד בפוניבז' ולא החזרת לו. מיד לאחר מכן התעוררתי. חלום זה זכור לי בברור. הרהרתי והרהרתי אך לא נזכרתי מענין חוב - לך, ואתה יודע איך טבעם של הבריות, שמרוצת החיים וחיי יום יום משכיחות מהם עניינים מסוג זה. אך מה שקרה עוה, שלפני יומיים שוב חזר מו"ר אבי זצ"ל בחלומי, וגער בי למה לא פניתי אליך, כי חשוב הדבר ואל לי להזניחו.

לכן אבקש ממך ידידי מנועה, לשחזר ולנסות להיזכר שמא אכן נשארתי חייב לך כסף ולא החזרתי לך. ואם אכן הדבר יש לראות איך אוכל להחזיר לך מבלי שתפסיד לאחר זמן כה רב. ואם זכרונו בגד בך (כמו בי) ואינך זוכה, אבקש ממך שתמחל לי בלב שלם, שלא יהא בלבך שום קפידה עלי ח"ו.

מתוך החלום הנ"ל אני יוצא מתוך הנחה שכנראה אכן, ובכל זאת משהו היה, והדבר אינו בכי מה, ולכן אני משאיר לשיקולך ולשפוטך מה לעשות בנדון, וכל שתחליט מקובל עלי. בברכה ובהוקרה.

בס"ד נמצאים אנו בשלבי עריכה מתקדמים של הספר 'כאיל תערוג', ובו הנהגות, הליכות, חידושי הלכה, וביאורי אגדה. ע"ס שו"ע יו"ד חו"מ אבן העזר - שידוכין ונשואין, ממרן רבנו הגראי"ל שטינמן זצ"ל [למעלה מ-500 עמ'].

אנו פונים לנדיבי עם והחפצים לפרסם תורת רבינו שיעמדו לימיננו בהוצאה זו. נוכל לקבל הנצחות על רבנו הקדוש זצ"ל או על אחרים ז"ל.

המעוניינים נא לפנות למערכת כאיל תערוג 0527680034 או במייל המערכת. ניתן לשלם גם בתשלומים בעמדות "נדריים פלוס" ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות, בחיפוש יש להקיש כאיל תערוג.

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת 24 שעות ביממה, בחיוג לטל' 037630585 שלוחה 198.

וְכָךְ הָיָה נוֹהֵג

**הלכות והנהגות בעניני תפילה ברכות ושבת קודש
ממרן רבנו הגראי"ל שטינמן זצוק"ל**

הופיע ויצא לאור הספר "כאיל תערוג" הלכות והליכות הליכותיו והנהגותיו ודרכי חייו של רבנו הגראי"ל שטינמן. בהל' תפילה, הל' ברכות והל' שבת. בו מובא כל פרט ופרט בסדר היום כיצד נהג רבנו זצ"ל לקיים את הלכה כתיקונה ובשילוב עובדות ופסקי הלכות. ובנוסף פרק מיוחד על ענייני בר מצוה

ניתן להשיג
בתננות הספרים המובחרות
או בטל - 0527680034

מבית
כאיל תערוג

כרך חדש
כ-500 עמ'

כולן שוין לשובה

**יוצא לאור ע"י
מערכת כאיל תערוג
במלאות שנה להסתלקותו
של מרן רבנו זיע"א**

**להערות והארות
ניתן לפנות למערכת**

עימוד ועריכה
קונטרס
052-767-0321

אחד מנכדי מרן רשכבה"ג זצוק"ל - במחשבה תחילה!

פותחין בכבוד אכסניא

הנה כידוע בדור האחרון התרבה לאין שיעור הרבצת והפצת התורה בכל מיני אופנים, בין בריבוי עולם הישיבות וכוללי האברכים, ובין בבתי המדרש המצויים, ובארגונים שונים המעודדים לימוד התורה באופנים שונים ומצוינים, ובין בקלות בה ניתן להגות ולהחכים בכל נושא במרחבי הש"ס. ובין השאר נשתנה מאוד לטובה הדפסת ספרים וקובצי זכרון, ירחונים חוברות ועלונים.

וזכה רי"ג שליט"א, המו"ל של 'קובץ גליונות' לעשות מהפך של ממש. שעד לפני כמה שנים היו אנשים שקנו עיתוני חולין או דברי הבל אחרים לעונג שבת, והוא זכה להרבות ולהפיץ אלפי חוברות בכל שבוע, של אסופת עלוני דברי תורה מגדולי הדור לכבוד ש"ק, במחיר השווה לכל נפש, ולהגיע כמעט לכל ישוב חרדי בארץ ישראל ולזכות הרבים.

[ומיותר לתאר כמה התועלת מרובה, כשבעל - הבית מגיע לסעודת שבת כשבדיו דברי תורה מוכנים ומסודרים על הפרשה, לפי ספריהם ואמריהם של גדולי הדור של דורנו, וגם לרבות, רבים מאחינו הרחוקים שנתקרו על ידי זה שטעמו צוף התורה].

דעת מרן זצוק"ל בזה

וכמובן איני ראוי לכתוב דעתו הגדולה של זקני מרן זצוק"ל היות ולא זכיתי להימנות על קטן שבתלמידים, אבל ארשום כצעיר הנכדים מה שראיתי מקרוב. בכל השנים הוא סבר שאין כ"כ תועלת (לציבור הלומדים) בריבוי החוברות או עלונים, כי סבר שבד"כ לא מעיינים בו, ואפילו אם מביטים בו לרגע מ"מ אין תועלתו נמשכת לזמן, (מלבד מה שיש בו תועלת למחבר בזמן הכתיבה), ומטעם זה הרבה פעמים ביקשו ממנו לצרף דבר תורה לקובץ זכרון או ירחון תורני המופיע לתקופה, ולא ראה בזה כ"כ ענין.

ובשנים אחרונות הבחין כמה פעמים בחוברת הנ"ל 'קובץ גליונות', ושאל, ושמע מנאמנים כי יש אלפי אברכים ובני תורה, שמעיינים באופן קבוע ולומדים מזה, ואין זה צרור סיפורים בעלמא אלא ביאורים וחידושים ממאורי הדור על סדר הפרשת שבוע, וכמובן שהפרשה והשבת מקבלים צורה אחרת, או אז שיבח את הדבר ואמר כי תועלתו מרובה, ובירך כמה פעמים את העוסקים בדבר.

(ופ"א העיר שהדברים כתובים בכתב קטן... כי ידוע מה שציוה רע"א ז"ל לבניו לכתוב בכתב גדול ומושך הקורא, וכמה פעמים שמח כשקראו לפניו מהגליון הנפלא 'כאיל תערוג' מה שהביא בשמו דברי תורה בכל מרחבי התלמוד).

מכסה טפחיים

והנה רבות נכתב ועוד ייכתב בס"ד, אודות דמותו של רב האי גאון מן רשכבה"ג זצוקלה"ה, שזכו כל בני דורו לראות שנתקיים בו בשלימות, המשנה דאבות פרק ו', כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבים הרבה וכו'.

ובמשך הזמן עד להיום נאמרו כחמש מאות הספדים לעלוי נשמתו ומאות מאמרי זכרון לדמותו, וכל אחד עמד על ענין שזכה להכיר אותו, מי בענווה ומי ביראת חטא, מי ביראת שמים ומי בצדקות, מי בגאונות ומי בהתמדה, הצד השווה שהכל אומרים כזה ראה וקדש, ממנו נלמד וכך נעשה אי"ה.

ובאמת, כי יש הרבה גדולי עולם וצדיקים שרק אחרי הסתלקותם מתגלה אורם ויפעת צדקם, אבל במרן זי"ע כבר בחיי חיותו ידעו הכל כי הוא מועט המחזיק את המרובה, וכי הוא מגלה טפח ומכסה עשרה. ועם כל זאת אחרי הסתלקותו נתגלה עוד ועוד דברים נפלאים שאפשר להתרומם מהם ולהתעלות בעבודת ה' ודרך עבודת האדם בעולם הזה.

ובצוואתו כתב מרן זי"ע 'לא לכתוב שום מאמר עלי בעיתונים יומיים, שבועיים, חודשיים', אבל זה אינו מאמר לזכרו או בשבחו, אלא להבין מעט מדרכו. וכמו שעמלים להבין מה כוונתו בספרו אילת השחר כך אנו משתדלים להבין מה התכווין בהנהגת חייו.

ישוב הדעת וסבלנות

וחושבני כי יש ענין אחד שאולי ראוי קצת לעורר עליו בדרכו של מרן זי"ע, ויביא תועלת בס"ד. והוא מה שראו אצלו באופן בולט מאוד, הענין של ישוב הדעת בכל פרט בחיי היום - יום.

סיפר בנו הגאון רבי שרגא שליט"א, שמעולם לא ראה את אביו זי"ע רץ לאיזה מקום. וגם אם היה ממחר מאוד ונחוץ להגיע כבר היה מחיש צעדיו אבל לא רץ. ובכל שנותיו - כולם שוים לטובה היה הולך עקב בצד אגודל ולא בחופזה עכ"ד.

והנה אף שהיה רחוק מלהיות עצלן, ולא היה משהה שום מצוה או ענין שהיה מוטל עליו, אבל הכל היה בישוב הדעת ולא בפזיזות.

ובעשרות שנים אחרונות שנפל עליו עול הנהגת כלל הציבור והיו רבים הפונים אליו, היה נשאר עומד במקומו לאחר התפילה, ועל אף חולשתו לא רצה לשבת, כי ידע שאז השואל יישב גם ואז זמן השאלה אורך כפול זמן, וכידוע. ועם זאת היה נכנס בעומק כל שאלה ושומע היטב ורק לאחר מכן עונה את התשובה, איש איש כפי שאלתו. והוא דבר פלאי שכן אנוש יכול ברבע שעה להשיב למאה שואלים בענינים שונים, וכל אחד לשמוע מתחילתו ועד סופו.

חשוב הדיבור קודם

והנהגה דומה ראו אצל מרן זי"ע, שהיה רגיל אצלו דברי הרמב"ן הידועים באגרת, חשוב הדיבור קודם שאתה מוציא בפיך. ובכל פעם שהיו שואלים אותו שאלה בעניני חולין,

אחרי שהיה שומע כל הפרטים היה שותק איזה זמן, ולפעמים אפילו חמש רגעים עד שהיה מוציא מפיו התשובה, כי הרגיל עצמו שלא לענות במהירות ובחופזה (ובשאלות של דברי תורה בדרך כלל היה עונה ומפלפל מיד והתקיים בו שיהיה דברי תורה מחודדים בפיו).

ובצעירותו עמל להדפיס שוב את החיבור הנפלא 'אור השנים' של הגאון רבי אריה ליב אפשטיין זצוק"ל שזכה להסכמת אדונו הגר"א מוילנא זי"ע, ותוכנו הוא לדעת לפני כל מצוה שמקיימים במהלך היום או במועדי השנה, איזה מצוות כלול בו וכמה וכו', וגם מה לומר בכל פעם. ולמשל כשבא להתפלל שחרית בבית הכנסת, אלו פסוקים יש לומר בכניסתו, ויאמר הריני מקבל עלי מ"ע לאהוב כל בן ברית (ומפרט עוד מ"ע ול"ת שבין אדם לחבירו) וכו' ואחרי זה באמירת כל קרבן מהקרבות מה יש לכוין ואחרי זה במשך פסוקי דזמרא וכו'.

וכך נהג לפני כל מצוה ומעשה שהלך לעשות, היה מחשב ושוקל בדעתו את הענין, מה עליו לעשות, כיצד, ומה קודם ומה אחרי זה, ואלו כוונות וכו'.

כללו של דבר, מנהגו היה: לחיות בישוב הדעת ובחשבון לפני כל פעולה!

להתבונן!

ונראה שסוד הדברים מה שמרן זי"ע זכה לזה הוא על ידי עבודת התבוננות. שהיה מתבונן בכל פעולה ופעולה כדי שלא יהיה חלילה מצות אנשים מלומדה.

צא ולמד מה שדרש מרן זצוק"ל (ימלא פי תהלתך ח"א עמוד צ"ט והלאה) בדברי המדרש אצל עקידת יצחק (מובא בעלי התוס' וירא כ"ב ה') כשראה אברהם את המקום מרחוק וענן קשור עליו, אמר ליצחק בנו מה אתה רואה, אמר לו הר נאה וענן קשור עליו, חזר אצל נעריה ואמר להם מה אתם רואים, אמרו לו אין אנו רואים שום דבר, אמר להם אתם והחמור שוים שאינכם רואים כמוהו, א"כ שבו לכם פה עם החמור.

והקשה, ממה נפשך, אם הענן היה דבר רוחני שצריך רוח הקודש כדי לראותו, אז מה הטענה עליהם, וכי משום שהם לא במדרגה של רוח הקודש הם שוים לחמור, ואם זה היה ראייה גשמית פשוטה, איך באמת לא ראו את זה.

והשיב - ונאים הדברים למי שאמרם - : כי הרבה פעמים יש ענן קשור על ההר, אבל אברהם ויצחק 'התבוננו' והבחינו שזה אחרת מתמיד כי הענן לא זז משם, אבל הנערים לא שמו לב וחשבו שזה ענן רגיל.

הם התבוננו והם לא התבוננו !

והיה מביא גם את דברי שערי תשובה (ש"ג סי' ט"ו) 'ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה' ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה'

[והדברים ידועים, שבכל פעם שאירע ולא חש בטוב, היה מתבונן ועושה חשבון נפשו, במה לא נהג כראוי ומה עליו לתקן. כלל לא דיברו על רופאים ורפואות, כי זה היה טפל ביותר.

וזכה לקיים בעצמו דברי הגמרא (ברכות ה' א') יזכור לו יום המיתה, ובעירובין (נ"ד א') חטוף ואכול חטוף ואישתי דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי, ותמיד היה זה לנגד עיניו. ועוד ראו אצלו דבר מפליא, כי לא היו אצלו שום מתח בקיום המצוות. והכל היה ברוגע ושלוה לא מצוים, כי סידר הכל מראש וידע היטיב אשר לפניו, והיה ביראה ובשמחה רבה תמיד].

הצעה כיצד לזכות לדברים האלו

וכדי שיהיה מעט תועלת, כיצד נזכה למעלה זו של להתבונן לפני כל מצוה, כדאי להעתיק את דברי החפץ חיים הנודעים (אהבת חסד פי"א בהגהה) אודות עצת היצר המדחה את האדם ואומר לו מחר, וזה לשונו: ושמעתי בשם גאון אחד שאמר, שהאדם צריך לשער בנפשו שלשה דברים, אחד שאין לו אלא יום אחד לחיות, גם שאין לו אלא פרק משניות אחד, או דף גמרא אחד מה שהוא עוסק בו עתה, גם שהוא ישראל אחד שהקב"ה מצוה על קיום התורה, ובו תלוי קיום העולם.

כי על ידי זה שיחשוב שיש לו רק יום אחד לחיות, יעשה כל מה שבכוחו בתשובה ומעשים טובים, ולא יניח הדבר עד למחר, גם ממה שיחשוב שאין לו אלא מעט ללמוד ממילא שוב לא יתעצל בזה לאפוקי מהיצר שמרחיב הדבר בלבו ואומר לו, כמה תהיה מוכרח עוד לעמול משך זמן רב, עד שתגמור הסדר או המסכת, ועל ידי זה הוא מרפה ידו. גם ממה שיחשוב שעליו תלוי קיום העולם, יזדרז ביותר לאפוקי מהיצר שמטעהו ואומר לו בודאי נמצא אנשים אחרים מקימי התורה כראוי, ויתקיים העולם בשבילם עכ"ל.

ויש לזכור עוד מה שהיה מעורר מן זצ"ל (ימלא פי תהלתך ח"א עמוד ק"ג) שמכיון שיש דיעה שמצוות צריכות כוונה, א"כ העיקר הוא הלב. וכמו שבגוף העיקר זה הלב כך גם יש לזכור שמצוות העיקר הוא הלב, והביא שם כמה ראיות ודוגמאות ע"ש.

והקב"ה יזכנו להתנהג כראוי במצוות ומעשים טובים, ולעשות נחת רוח לבורא ית' ולגאולה הקרובה בב"א.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ביהכ"ס מנין אברכים רח'
גבע 25 054-8452828 (ויס)
ישיבת עטרת מתתיהו
054-8479928 (סעידוב)

יוצם
ישיבת נר רח

חולה
גבעת המורה

פתח תקוה
גני דוד
בבתי הכנסת:
אוהל אברהם

מקוה בעש"ט
מרכז העיר
אבי עזרי

ישיבת לומז'ה
כפר אברהם
כולל אוהל רחל

050-4187771
יש"ק אור ישראל

צפת
בביהכ"ס אוהל דב רח'
האחד עשר
ישיבת צפת רח' האר"י

קריית אתא
ישיבת מאקאווא
052-7626243

קריית גת
ביהמ"ד קרעטשניף

קריית מלאכי
כולל שעל יד הישיבה

קריית שמונה
052-7136824

ראשון לציון
שדה חמד
ישיבת עטרת שלמה

רחובות
050-4101805
ישיבת מאור התלמוד
כולל בר שאול
לב לאחים

ויס
גבעה א'
052-7606491
ישיבת כפר חסידים
053-3136168

גבעה ב'
כולל נר ישראל בית יצחק
052-7183722
בביהכ"ס שבת אחים

גבעה ג'
052-7171992 (פרקש)
בנה ביתן
בביהכ"ס היכל משה

חל אביב
מלון דבורה

שפירא
מכולת רח' ר' ישראל סלנט

תל ציון
052-7626880 (משפ' ישועה)

חפרח
08-9924520
ישיבת תפרח-תושיה

ניתן להשיג בבתי החולים:
• בלינסון-שניידר
• מעייני הישועה
• תל השומר

קריית יובל
052-7639488
רובע היהודי
ישיבת אש התורה
כולל צלו של היכל

רוממה
בית כנסת חניכי הישיבות
רמות א'
054-8408719 (גולדשטוף)

בבתי הכנסת:
משכן שרגא
שערי תבונה

רמות ג'
בבתי הכנסת:
חניכי הישיבות צא"י

רמות פולין
ביהכ"ס אוהל יוסף
רמת שלמה
ביהכ"ס המרכזי

שערי חסד
054-8498969 (קירט)

כפר סבא
בביהכ"ס ע"ש הצדיקים

רמלא
הקהילה הדרומית
בביהכ"ס כרם מיכאל
שכונת המייסדים
ישיבת רנה של תורה
בביהכ"ס תורה ותפילה

מודיעין עילית
בכוללים:
עטרת שלמה,
ישכר באוהליך, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב
פוניבז'
בית אבא

מגדל עוז
חפציבה
ישיבת כנסת יצחק

בביהכ"ס המרכזי
נאות הפסגה
בביהכ"ס המרכזי

קריית ספר
בבתי הכנסת:
פונוביז'

קול תורה
קצות החושן
שיח יצחק

שיר ושבחה
ברכפלד
ישיבת מיר

בבתי הכנסת
אוהל תורה
חניכי הישיבות רשב"י

ישועות דוד
גרין פארק
ביהכ"ס בני הישיבות

גבעה הדרומית
בית תפילה

מירון
כולל של הרב אבוחצירא

מצפה רמון
אצל ידידינו ר' איבגי
בוגוסלבסקי הי"ו

נצרת עלית
הר יונה
בביהכ"ס המרכזי

נתיבות
054-8454356 (טרבלסי)
ישיבת שחר שכי

נתינה
רמת אפרים
052-7664668

טבריה עלית
בביהכ"ס חניכי הישיבות
רח' זיבוטנסקי

טל סטון
02-5335545 (כל בו אלן)

ניאל
ביהכ"ס מעין גנים

ינעם
יחד שבטי ישראל
מדרשה לב לאחים

יסודות
ביהכ"ס המרכזי

ידוחם
ביהכ"ס המרכזי
052-7627788 (מיכאל)

ירושלים
בית וגן
02-6449498 (שעיר)
הפיסגה 46

בבתי הכנסת:
אמשינוב
מנין אברכים

בית ישראל
ישיבת מיר (לוי)
גאולה
חנות גל פז (מלכי ישראל)

גבעת זאב
חנות גיט שאבעס (העופר 2)

גבעת שאול
בבתי הכנסת:
יחי ראובן

אוהל יונתן בכולל ישכר
באוהליך
ברכת יוסף

גוש 80
ביהכ"ס בראשות הגאון ר'
דן סגל שליט"א

גילה
ביהכ"ס חזון נחום
052-7653820

גני גאולה
בביהכ"ס נחלת עקיבא,
בשטיבלך

הר נוף
בבתי הכנסת:
אמרי שפר

קהילת בני תורה
כנסת
054-8429113 (גרוס)

מטרסדורף
ישיבת בית שמואל
בביהכ"ס היכל שמואל

נוה יעקב
052-7677676 (לוי)
שערי תורה

בבתי הכנסת:
חניכי הישיבות מרכז
תורה ותפילה

סורוצקין
בבתי הכנסת:
אהבת תורה

באר שמואל
היכל שמואל
סנהדריה

ביהכ"ס פאג"י
סנהדריה המורחבת
בבתי הכנסת:
עזרת תורה

יוזניץ (מאור חיים)
עזרת תורה
בית הכנסת בית ישראל

קטמון
ישיבת יד אהרון

פינת בעל התניא
בית הכנסת הגדול
דברי שיר

הליגמן
המרכזי - רמת אלחנן
חניכי הישיבות רח' רמב"ם

יד אהרון
לדרמן
משכנות יעקב

נאות יוסף
שבת אחים
שיח תפילה רח' קה"י

שם אבותי
תפארת נחמן
בכוללים:
בית הלל

ברסלב
חזון איש
ישכר באוהליך רח' סורוצקין

נחלת משה
עטרת שלמה (צעירים)
פוניבז' (אוהל קדושים)

רשב"י
אצל הנציגים בישיבות:
אורחות תורה

אהבת אהרון
בית מדרש עליון
גאון יעקב

קרלין
תפארת ציון
מרכז
חנות גל פז-ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49
פרדס כץ
052-7168580 (אבוחצירא 30)

במקוה
בבתי הכנסת:
מנין אברכים (אבוחצירא 9)

קריית הרצוג
בביהכ"ס זיו יהודה
כרם כפן ישראל

מנין אברכים
בית שאן
054-8443873

בת ים
052-7119064
כולל בית יעקב

כולל היכל התורה
בביהכ"ס היכל הקודש

הרצליה
שכונת נווה עמל
בבית הכנסת חפץ חיים רח'

כצנלסון
זכרון יעקב
בבתי הכנסת:
חזון איש

מסילת ישרים
חיפה
נוה שאנן

ישיבת נחלת הלויים
בביהכ"ס מקלט רח' פרל
פינת מנדלה

הדר
ישיבת תפארת ישראל
04-8699455 (חסידים)

בביהכ"ס צא"י
בבתי הכנסת:
בבית הכנסת קדושי השואה

כולל איילת השחר
בבתי הכנסת:
אוהל תמר

אשכנז רח' יעל
בית אריה רח' גרוסברד

אופקים
052-7635246 (סמיד)
בבתי הכנסת:
קיותי

שיויתי
נחלת שמשון
אצל הבחור חיים טיטלבוים

אלעד
אצל הנציגים בישיבות:
בני ראובן

כנסת יחזקאל
תורה בתפארתה
תורת חסד

בבתי הכנסת:
דרך החיים
זכור לאברהם (הר"ן)

מאור שרגא
אחיעזר
דגל התורה

אשדוד
רובע ג' - קריית חרדים
054-8454846 (וינגרטן)

רובע ד'
052-7668323 (מונק)
רובע ט'
077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון
050-4181543 (לוי)

באר יעקב
בישיבות
באר יעקב

גרודנא (ב"י)
שארית יוסף
ובכולל ריח השדה

באר שבע
052-7628911 (היקלי)

בית שמש
קריה
02-9910398 (פינקלשטיין)

בניהכ"ס
שערי תורה
ישיבת אור לישרים

רמה ג'
ביהכ"ס אהבת תורה
02-9920797

יפה נוף
054-8488951 (וקסלר)

רמה א'
בבתי הכנסת:
כולל עטרת שלמה

ביהכ"ס לב אליהו
ביתר
גבעה א

באר אברהם רח' נדבורנא
הר"ן רח' זוהילה
גבעה B

בבתי הכנסת:
דרכי תורה רח' דרכי איש
טוב דעת רח' פנים מאירים

בית דגן
אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי
הי"ו

בית חלקיה
050-4156578 (מן)
ישיבת שערי שמועות

בני ברק
שכון ג' / יהודה הנשיא
053-3145900 (גולדשטוף)

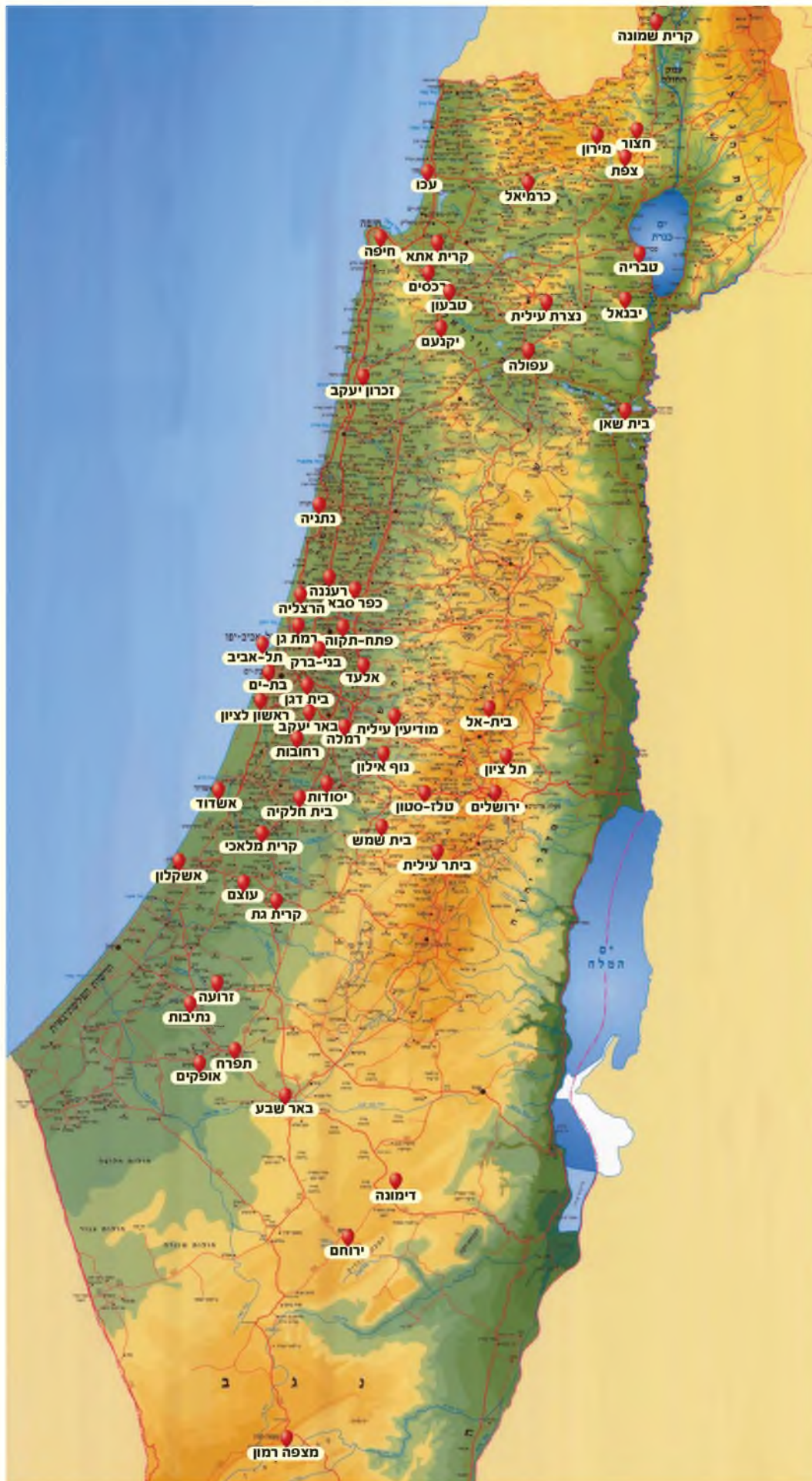
בבתי הכנסת:
אוהל תמר
אשכנז רח' יעל

בית אריה רח' גרוסברד

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

ניתן להשיג את הקובץ מודפס במקומות הבאים:

הצטרף גם אתה להפצת הקובץ במקומות נוספים!

קובץ גליונות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

להיות כפוף לדעת תורה

מכתב נדיר
ממרן זיע"א

בפרסום
ראשון

בס"ד

הנה בזמן האחרון שירידת הדורות מתגברת מאוד מצאו אנשים כר נרחב לבוא להתייצב בשער ולהציג עצמם כמקובלים ורובם ככולם אנשים אשר לא קראו ולא שימשו ת"ח ואומרים לכ"א שיודעים מה שהיה אתו בעבר וגם אומרים לו מה שעתיד להיות ואנשים תמימים נמשכים אחריהם בפיתוי שלהם וכלשונם החלקלק ובעיקר אנשים שיש להם מצבים קשים או הן בעצמם או משפחותיהם והיום שלדאבוננו נאבדו הדורות וכ"א רוצה להתעלות בכל מה שאומרים שיצילו מצרתו ומכאן קרובים מאוד להתפתות מדבריהם והנה חלק מהם מלבד שהם לא יודעים תורה עוד אינם כלל שומרי תורה ומצוות ועוברים עבירות חמורות רח"ל גם אלה שהם לא עד כדי כך מ"מ הם רחוקים מלהיות תלמידי חכמים ובני עליה וכל מעשיהם אינם לטובות האנשים אלא למען בצע

ובאנו לעורר כי מלבד מה שמרמים האנשים ומוציאים בהם ממיטב יכולתם עוד זה גורם שאנשים מקבלים השפעה רעה מאנשים שאינם תלמידי חכמים והתוצאות מזה הם סכנה להצעירים וגם למבוגרים והננו בזה להודיע גם לבקש להתרחק מאלה המיצגים עצמם תחת שם מקובלים בלהיות כפוף לדעת תורה ולתלמידי חכמים אשר התורה ומצוותה נר לרגלה וממשיכים קבלת דור דור מסיני ואינם להוטים אחרי כל מיני ערמוניות ואני תפילה וברכה שכל מי שיקבל עליו להיות כפוף לת"ח האמתיים העמלים בה והוגם כחפץ השי"ת לא יאונה לו כל רע וצרה ואלה שחלילה נמצאים בצרה יחלצו מזה ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצוותיה ביראת שמים כמצווה עלינו מפיו ית"ש

